

Województwo
Małopolskie

Inwestycje zagraniczne w Małopolsce 2007

Inwestycje zagraniczne w Małopolsce 2007

Bolesław Domański
Jarosław Działek
Janusz Górecki
Krzysztof Gwosdz
Karol Janas
Wojciech Jarczewski
Arkadiusz Kocaj
Grzegorz Micek
Tomasz Padło

*Opracowanie przygotowane na zlecenie
Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego*

Publikację przygotował zespół Zakładu Rozwoju Regionalnego Instytutu Geografii i Gospodarki Przestrzennej UJ pod kierunkiem prof. dr hab. Bolesława Domańskiego

Skład zespołu:

Bolesław Domański
Jarosław Działek
Janusz Górecki
Krzysztof Gwosdz
Karol Janas
Wojciech Jarczewski (Instytut Rozwoju Miast)
Arkadiusz Kocaj
Grzegorz Micek
Tomasz Padło

Recenzent:

prof. dr hab. Tadeusz Strykiewicz

Wydawca:

Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego
Departament Transportu, Gospodarki i Infrastruktury
Siedziba: ul. Basztowa 22, 31-156 Kraków
Adres do korespondencji:
ul. Raławicka 56, 30-017 Kraków
tel. +48 12 63 03 225, fax +48 12 63 03 382
e-mail: investment@umwm.pl
www.malopolska.pl

Skład i druk:

Drukarnia „VACAT”
ul. Petrażyckiego 13
30-399 Kraków
email: vacat@druk-vacat.pl
www.druk-vacat.pl

ISBN 978-83-922869-9-8

Kraków, grudzień 2008

PRZY PUBLIKACJI DANYCH PROSIMY O PODANIE ŹRÓDŁA

Spis treści

Cel, zakres i metody opracowania	5
1. Wielkość i struktura inwestycji	8
Napływ inwestycji w latach 1989-2007.....	8
Struktura inwestycji według typu nakładów	8
Struktura branżowa inwestycji	11
Główni inwestorzy	11
Nakłady w 2007 roku	12
Cechy wyróżniające Małopolskę na tle Polski i innych regionów.....	12
2. Inwestycje według sekcji i działów PKD	14
<i>Przetwórstwo przemysłowe, zaopatrywanie w energię oraz górnictwo</i>	
<i>i kopalnictwo</i>	14
Produkcja metali	14
Produkcja artykułów spożywczych i napojów	15
Produkcja wyrobów tytoniowych.....	16
Produkcja chemikaliów i wyrobów chemicznych	16
Produkcja pojazdów mechanicznych.....	17
Produkcja metalowych wyrobów gotowych (bez maszyn i urządzeń)	17
Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych	18
Działalność wydawnicza i poligraficzna	19
Produkcja maszyn i aparatury elektrycznej	19
Produkcja wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych	19
Produkcja pozostałych wyrobów	20
Zaopatrywanie w energię	21
Górnictwo i kopalnictwo	21
<i>Budownictwo</i>	22
<i>Handel</i>	22
Handel detaliczny	24
Handel hurtowy	27
Sprzedaż paliw, obsługa i naprawa pojazdów samochodowych i motocykli ..	28
<i>Usługi</i>	29
Obsługa nieruchomości i firm	29
Obsługa nieruchomości	30
Obsługa firm	32
Centra usługowe	35
Pośrednictwo finansowe	41
Transport i łączność.....	42
Hotele i restauracje	45
Pozostała działalność usługowa	46
3. Zatrudnienie w firmach zagranicznych	48
4. Kraje pochodzenia kapitału	53
5. Rozmieszczenie inwestycji zagranicznych według powiatów	60
6. Inwestycje <i>greenfield</i>	68

7. Inwestycje realizowane i planowane	72
Działalność przemysłowa	72
Handel	73
Usługi	73
Struktura rodzajowa inwestycji	75
8. Efekty bezpośrednich inwestycji zagranicznych	76
Wpływ na dywersyfikację gospodarki województwa	76
Wpływ na zróżnicowania w poziomie rozwoju gospodarczego w poszczególnych częściach województwa	77
Inne skutki działalności spółek z kapitałem zagranicznym	78
9. Atrakcyjności inwestycyjna regionu: czynniki i bariery	82
Wnioski i rekomendacje dla polityki władz lokalnych i regionalnych	86
Wnioski	89
Bibliografia	93
Spis tabel	95
Spis rycin	96

Załącznik 1.

Najwięksi inwestorzy zagraniczni w województwie małopolskim w latach 1989-2007 97

Załącznik 2.

Najwięksi inwestorzy zagraniczni w województwie małopolskim w 2007 roku 105

Załącznik 3.

Inwestycje zagraniczne realizowane lub planowane na terenie województwa małopolskiego po 2007 roku 109

Cel, zakres i metody opracowania

Celem raportu jest określenie wielkości i struktury inwestycji zagranicznych na terenie województwa małopolskiego. Badania obejmują lata 1989-2007, szczególną uwagę poświęcono inwestycjom w 2007 r. Przedmiotem zainteresowania są inwestycje bezpośrednie (*foreign direct investments*), to jest przedsięwzięcia, które wiążą się z dążeniem zagranicznego inwestora do uzyskania trwałego dochodu poprzez efektywny wpływ na decyzje miejscowego przedsiębiorstwa. Jako miarę owego oddziaływania przyjmuje się zazwyczaj posiadanie przez inwestora co najmniej 10% udziału w kapitale akcyjnym/zakładowym spółki. Inwestycje bezpośrednie obejmują wszelkie transfery kapitału między firmą-inwestorem a przedsiębiorstwem zależnym, stowarzyszonym lub filią, środki zaangażowane w nabywanie akcji/udziałów, zyski reinwestowane (zatrzymane) w firmie miejscowej oraz średnio- i długoterminowe pożyczki własne. Ujęcie takie stosowane jest przez większość autorów oraz Państwową Agencję Informacji i Inwestycji Zagranicznych (Dziworska, Szczeńiak 1996; Olesiński 1998; Domański 2001, *Metodologia opracowania* 2002). Pominięto napływ kapitału zagranicznego w formie inwestycji portfelowych, na przykład zakup niewielkich pakietów akcji małopolskich spółek notowanych na warszawskiej giełdzie. Wyłączono także przedsięwzięcia o charakterze franczyzy, polegające na korzystaniu przez polskiego inwestora z marki i *know-how* firmy zagranicznej.

Badano następujące cechy bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ):

- rodzaj działalności, który określano zgodnie z Polską Klasyfikacją Działalności na poziomie sekcji i działów. Stosowano normę klasyfikacji obowiązującą do 31 grudnia 2007 r., czyli PKD 2004,
- kraj pochodzenia inwestora, przy czym przyjmowano państwo źródła kapitału a nie rejestracji spółki nadrzędnej wobec polskiej filii,
- forma inwestycji w podziale na: prywatyzacje, nakłady na obiekty budowane od podstaw (*greenfield*), przejęcia firm prywatnych, dodatkowe nakłady w firmach wcześniej przejętych lub sprywatyzowanych,
- lokalizacja inwestycji według faktycznego

miejsca poniesionych nakładów (metoda zakładowa),

- okres realizacji inwestycji,
- struktura wielkościowa inwestycji i przedsięwzięstw, mierzona nakładami udziałowców zagranicznych i liczbą zatrudnionych osób.

Monitoring napływu BIZ do Małopolski prowadzony systematycznie przez zespół autorów od 1996 r. pozwala na poznanie głównych prawidłowości dotyczących badanego zjawiska w ujęciu dynamicznym. Dlatego w niniejszym wydaniu raportu poświęcono wiele uwagi analizie trendów w zakresie bezpośrednich inwestycji zagranicznych.

Badania uwzględniały spółki z kapitałem zagranicznym zarejestrowane w województwie małopolskim a także podmioty zagraniczne posiadające siedzibę w innym regionie, prowadzące jednak działalność na terenie Małopolski. Analiza objęła zlokalizowane w województwie małopolskim spółki zależne firm z większościowym udziałem zagranicznym, a także oddziały/filie spółek, w których podmioty zagraniczne były udziałowcem mniejszościowym (co najmniej 10%).

Podstawową miarą aktywności kapitału zagranicznego jest wielkość nakładów wyrażona w dolarach amerykańskich (USD). Wartość inwestycji bezpośrednich dotyczy skumulowanych nakładów podmiotów zagranicznych zrealizowanych od 1989 r. do końca 2007 r. Wartość ta wyrażona została w dolarach amerykańskich (USD). Przeliczeń walutowych dokonywano według kursu NBP obowiązującego w okresie realizacji poszczególnych inwestycji.

Drugim, obok wartości inwestycji bezpośrednich, podstawowym miernikiem aktywności podmiotów zagranicznych była liczba zatrudnionych w firmach, w których udział zagranicznego podmiotu przekraczał 10%. Liczba pracowników odnosi się do stanu z grudnia 2007 r.

Dla porównania kapitałochłonności/pracochłonności inwestycji pochodzących z poszczególnych krajów posłużono się wskaźnikiem wartości inwestycji na jednego zatrudnionego w firmach z udziałem zagranicznym, natomiast dla zilustrowania nierównomiernego rozmieszczenia inwe-

stycji wskaźnikiem ich wartości na jednego mieszkańca. Znaczenie firm z kapitałem zagranicznym na lokalnym rynku pracy mierzono udziałem zatrudnionych w owych firmach wśród ogółu pracujących w powiecie poza rolnictwem.

Przestrzenne zróżnicowanie aktywności inwestorów przedstawiono na poziomie powiatowym, który w przybliżeniu odpowiada lokalnym rynkom pracy. Niektóre cechy omówiono na poziomie gminnym, a niektóre nawet na poziomie miejscowości, jak np. rozmieszczenie inwestycji w nowe obiekty (*greenfield*).

Problemem było geograficzne przypisanie niektórych inwestycji realizowanych w całej Polsce. Wszystkie inwestycje produkcyjne i handlowe przypisano miejscu realizacji nakładów w konkretnych obiektach, a nie siedzibie przedsiębiorstwa. Rozwiązanie takie było niemożliwe w przypadku banków, firm ubezpieczeniowych i telekomunikacyjnych, które wraz z ukształtowaną wcześniej siecią placówek przejęte zostały przez inwestora zagranicznego – kapitał zaangażowany w zakup ich akcji przypisany został w całości miastu stanowiącemu ich siedzibę w momencie dokonywania zakupu. Jako inwestycje bezpośrednie traktowano natomiast nakłady na jednostki uruchamiane po pojawieniu się zagranicznego właściciela. Zatrudnienie w ww. firmach ujęto według rzeczywistej lokalizacji jednostek.

Dane na temat wartości inwestycji oraz wielkości zatrudnienia w firmach z kapitałem zagranicznym pozyskiwano z różnych źródeł, dążąc do ich porównawczej weryfikacji. Do ponad 200 dużych i średnich inwestorów zwrócono się z ankietą, która zawierała m.in. podstawowe informacje na temat wartości inwestycji oraz liczby zatrudnionych. Wykorzystano także inne dane pochodzące bezpośrednio od firm: oficjalne komunikaty prasowe, informacje giełdowe, coroczne sprawozdania finansowe publikowane w Monitorze Polski B oraz ankietę dla Państwowej Agencji Informacji i Inwestycji Zagranicznych (PAIiIZ). Niezwykle cennym źródłem informacji były dostępne w sieci raporty roczne firm i prospekty emisyjne, dane o efektach działalności specjalnych stref ekonomicznych oraz wykaz spółek z udziałem Skarbu Państwa, w których nastąpiło zbycie akcji/udziałów udostępnione przez Ministerstwo Skarbu Państwa. Prze-

prowadzono ponadto kwerendę materiałów prasowych w postaci ogólnopolskich dzienników Rzeczpospolita, Puls Biznesu i Gazeta Prawna, prasy regionalnej (m.in. Dziennik Polski, Gazeta Krakowska), lokalnej, branżowej i specjalistycznej. Dla celów realizacji niniejszego opracowania wykorzystano także bazę REGON udostępnioną przez Urząd Statystyczny w Krakowie, a zawierającą dane teleadresowe podmiotów gospodarczych z udziałem kapitału zagranicznego zarejestrowanych na terenie województwa małopolskiego.

Ostatecznie analiza objęła 1 453 firm i oddziałów, w tym 989 takich, w których podmiot zagraniczny zainwestował co najmniej 0,1 mln USD. Wysoki odsetek informacji źródłowych w porównaniu do danych wtórnych pozwolił na zweryfikowanie wielkości inwestycji także w latach poprzednich, zwłaszcza w 2006 i 2005 r. Dane o liczbie zatrudnionych pochodzą z ww. źródeł oraz z baz danych o firmach, przede wszystkim Hoppenstedt Bonnier, a ponadto Teleadreson.

W przypadku firm, dla których brak było pełnych lub aktualnych informacji zachodziła konieczność oszacowania danych. Dla spółek publicznych notowanych na giełdzie brano pod uwagę średni kurs z okresu, w którym miał miejsce zakup ich akcji. Podstawę do szacowania stanowiła ponadto wysokość kapitału zakładowego/akcyjnego i wielkość udziałów zagranicznych, a także porównanie wielkości zakładów z jednostkami o podobnym profilu, dla których znano wartość inwestycji zagranicznych w oparciu o wiarygodne źródła. Było to szczególnie pomocne w przypadku inwestycji o w miarę standardowym charakterze, np. stacji paliw, restauracji typu *fast food*, sklepów, itp. Całkowita wartość oszacowanych nakładów nie przekracza 5% inwestycji zagranicznych w województwie. W przypadku niektórych firm konieczny był szacunkowy podział wielkości inwestycji lub zatrudnienia w całym przedsiębiorstwie na pojedyncze oddziały w oparciu o dane dla niektórych z nich oraz znaną średnią wartość inwestycji lub zatrudnienia przypadającą na jeden oddział. Dla przedsięwzięć, których realizacji nie ukończono do grudnia 2007 r., przyjęto proporcjonalne zaawansowanie inwestycji w stosunku do planowanej daty zakończenia.

Opracowanie składa się z dziesięciu

rozdziałów. Podstawowe charakterystyki BIZ w Małopolsce oraz cechy wyróżniające region na tle Polski i innych województw zawarto w rozdziale pierwszym. Szczegółowe omówienie aktywności inwestorów według rodzajów działalności przedstawiono w rozdziale drugim, który jest najobszerniejszą częścią pracy. Zawiera ona m.in. problematykę centrów usług wydzielonych i wspólnych, jako najbardziej dynamicznie rozwijającej się działalności w ostatnich latach. Następny rozdział poświęcony jest zatrudnieniu w firmach zagranicznych. Podstawowe prawidłowości dotyczące krajów pochodzenia kapitału omówiono w rozdziale czwartym a rozmieszczenie inwestycji w rozdziale piątym. Problematyce nowych obiektów zrealizowanych przez inwestorów zagranicznych poświęcono rozdział szósty. Osobno omówiono inwestycje znajdujące się w realizacji po 2007 r. i inwestycje planowane. Ocenę skutków napływu BIZ do województwa przedstawiono w rozdziale ósmym, który poprzedza analizę czynników i barier atrakcyjności inwestycyjnej regionu. Raport kończy syntetyczna prezentacja podstawowych prawidłowości dotyczących inwestycji zagranicznych na terenie Małopolski.

Załączniki obejmują listę największych inwestorów zagranicznych w województwie, którzy zaangażowali na terenie Małopolski 10 mln USD lub więcej w całym badanym okresie 1989-2007 (załącznik 1), wykaz największych inwestorów w 2007 r. (załącznik 2), a ponadto listę największych inwestycji zagranicznych realizowanych w 2008 r. i planowanych (załącznik 3). W raporcie zamiennie używane są określenia województwo małopolskie, Małopolska i region.

W trakcie prowadzonych badań wiele firm zastrzegło sobie prawo nieudostępniania do wiadomości publicznej ujawnionych danych. Informacje takie wykorzystano jedynie w zbiorczych zestawieniach sektorowych. Przytaczane w tekście wartości inwestycji dla pojedynczych firm opierają się w tym przypadku na publicznie dostępnych źródłach, np. rocznych raportach finansowych publikowanych w Monitorze Polski B, prasie specjalistycznej, komunikatach firm dla mass mediów, itd.

Autorzy pragną złożyć podziękowania wszystkim pracownikom i zarządzającym, którzy wyrazili zgodę na wzięcie udziału w badaniach i poświęcili swój czas na przygotowanie danych na potrzeby niniejszego opracowania.

1. Wielkość i struktura inwestycji

Napływ inwestycji w latach 1989-2007

Skumulowana wielkość bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ) zrealizowanych na terenie województwa małopolskiego do końca 2007 r. wyniosła 10 044 mln USD. W przeliczeniu na 1 mieszkańca regionu wartość ta wynosi 3 063 USD, czyli nieco poniżej średniej dla całego kraju (3 469 USD¹). Udział Małopolski w łącznych nakładach kapitału zagranicznego poniesionych na terenie Polski w ostatnim dziesięcioleciu pozostawał bardzo stabilny i mieścił się w przedziale między 7,4% a 7,7%, z wyjątkiem stanu na koniec 1998 r., gdy był nieco mniejszy (6,9%). Udział ten jest porównywalny do roli Małopolski w gospodarce kraju mierzonej produktem krajowym brutto.

Na tle napływu kapitału zagranicznego w ostatnim dziesięcioleciu, od 2005 r. obserwujemy ponadprzeciętną aktywność inwestorów z zagranicy (rys. 1). Coroczne inwestycje w latach 1997-2004 kształtowały się na podobnym poziomie i wynosiły pomiędzy 570 a 679 mln USD. Wyjątkiem był 1999 r., gdy miały miejsce znacznie większe nakłady kapitału zagranicznego. Od 2001 r. nakłady inwestorów systematycznie wzrastały. Wybicie się wartości inwestycji z obserwowanego „płaskiego” trendu wieloletniego nastąpiło w 2005 r. – suma zrealizowanych wówczas inwestycji była o ponad 150 mln USD większa niż w roku poprzednim. Rekordowy był rok 2006: zrealizowane wówczas nakłady były dwukrotnie wyższe niż rok wcześniej i wyniosły aż 1 646 mln USD. Tak wysoka wartość wiązała się z kilkoma faktami: ogólnym wzrostem BIZ na świecie, jaki zaobserwowano w ubiegłych dwóch latach (PAIiIZ 2007), wystąpieniem „efektu akcesyjnego” w związku z przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej oraz specyficznym dla Małopolski skokowym wzrostem inwestycji w związku z realizacją planowanych wcześniej kilku wielkich przedsięwzięć *greenfield* oraz wypełnieniem zobowiązań inwestycyjnych przez koncern Mittal.

Tendencja zmian wartości inwestycji w Małopolsce i całej Polsce w latach 1997-2007 była dosyć podobna (rys. 2). Główne różnice przejawiają się w tym, że przed przystąpieniem Polski do UE, w województwie małopolskim największe nakłady miały miejsce w 1999 r., podczas gdy w całej Polsce szczyt inwestycji przypadł na lata 1998 i 2000. Napływ kapitału zagranicznego do Małopolski był w okresie tym bardziej stabilny.

Struktura inwestycji według typu nakładów

Ze względu na różne skutki dla przedsiębiorstw i regionu celowe jest wyróżnienie struktury inwestycji według typu nakładów oraz motywów dokonywania inwestycji.

Największy udział w inwestycjach zagranicznych w Małopolsce (34,6%) mają wydatki poniesione na zakup akcji i udziałów firm prywatnych. Około 1/3 inwestycji pochłonęła budowa nowych placówek (*greenfield*). Wpływy Skarbu Państwa z tytułu prywatyzacji małopolskich firm przez inwestorów zagranicznych wyniosły ponad 1500 mln USD, czyli przypada na nie około 15,5% BIZ w regionie. Reszta, czyli 18,2%, to dodatkowe nakłady poniesione przez inwestorów zagranicznych w modernizację i rozbudowę sprywatyzowanych lub przejętych zakładów (rys. 3). Struktura ponoszonych nakładów upodabnia coraz bardziej Małopolskę do regionów wysokorozwiniętych, gdzie dominują przejęcia i fuzje.

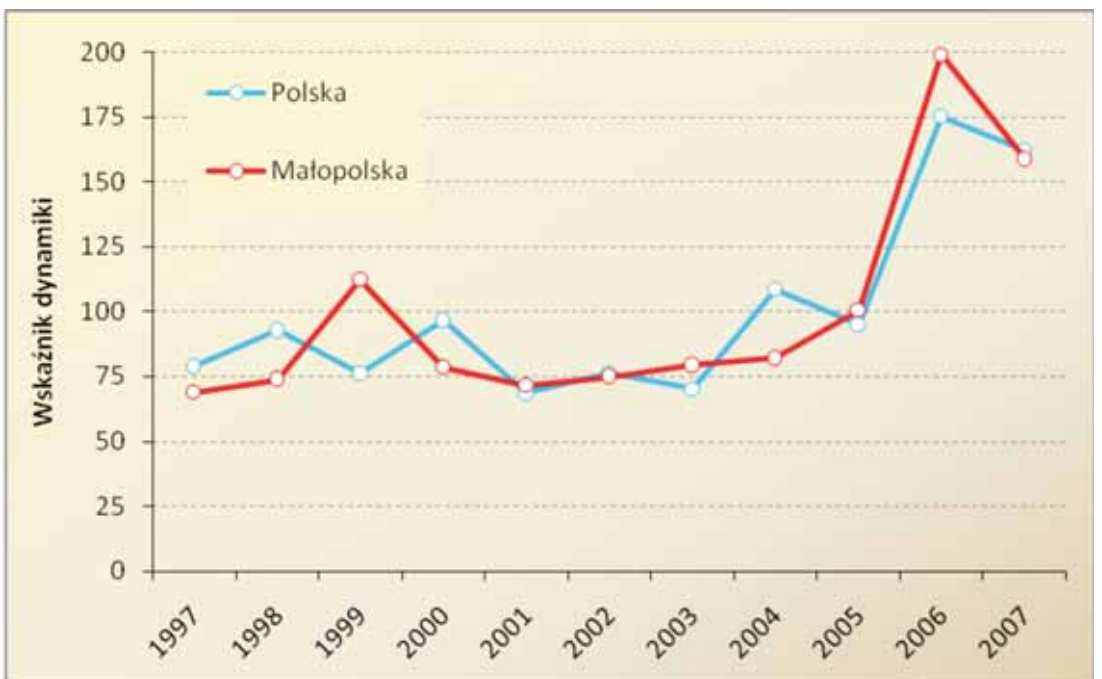
Pod względem formy ponoszonych inwestycji możemy wydzielić kilka faz rozwoju BIZ w regionie. Największe znaczenie w pierwszym okresie – obejmującym lata 1990. miały prywatyzacje oraz wkłady do spółek *joint venture*. Jeszcze w 2000 r. prywatyzacje skupiały ponad 38% skumulowanych nakładów podmiotów zagranicznych, podczas gdy inwestycje *greenfield* 24%. W latach następnych ten ostatni typ zaczął zyskiwać na znaczeniu i na koniec 2003 r. inwestycje w obiekty wybudowane od podstaw osiągnęły 34% łącznych nakładów zagranicznych w regionie. Główną rolę w ostatnich kilku latach odgrywają przejęcia (w większości są to transakcje między podmiotami z dominu-

¹ Dane o wielkości inwestycji zagranicznych w Polsce po 2004 r. obliczane są jedynie przez Narodowy Bank Polski, którego metodologia nie jest spójna z przyjętą przez autorów metodologią OECD i PAIiIZ (do 2004 r.). Wszelkie porównania po 2004 r. Małopolski i Polski należy w związku z tym traktować orientacyjnie.

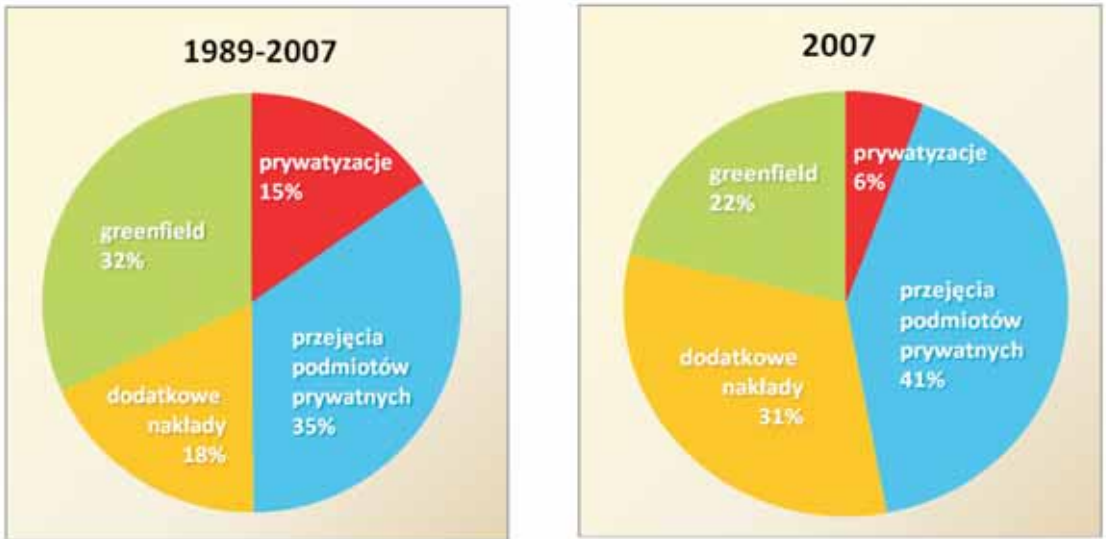
Rys.1. Wartość inwestycji zagranicznych w województwie małopolskim do końca 2007 r.

Źródło: Badania własne.

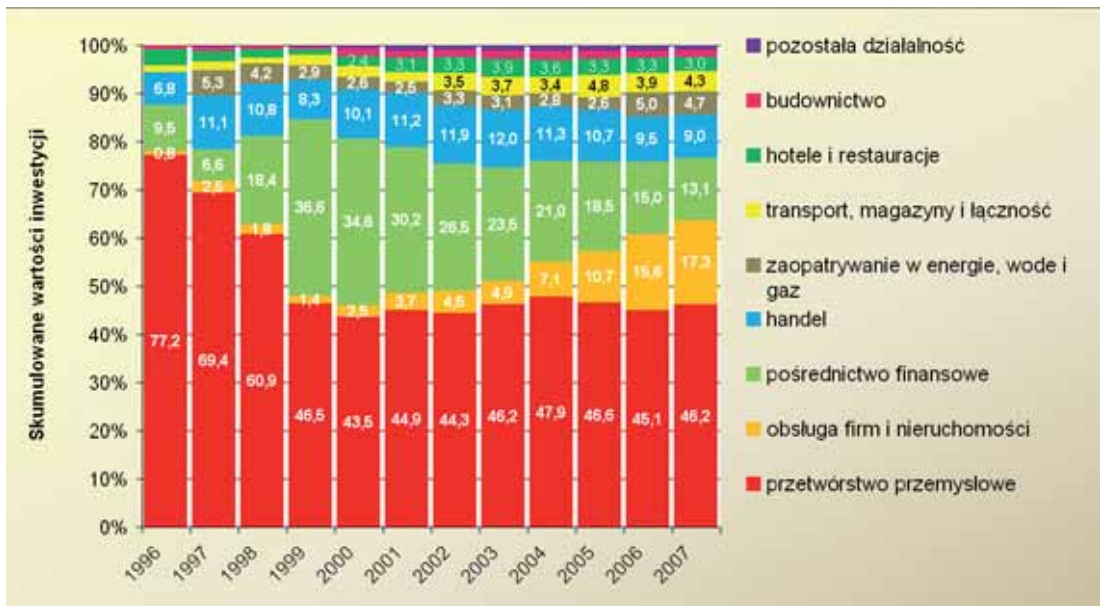
Rys.2. Dynamika napływu kapitału zagranicznego do województwa małopolskiego na tle Polski (100% oznacza średnią roczną wartość inwestycji w latach 1997-2007)

Źródło: Badania własne.

Rys. 3. Struktura bezpośrednich inwestycji zagranicznych w Małopolsce według typu nakładów

Źródło: Badania własne.

Rys. 4. Zmiany struktury branżowej BIZ w Małopolsce w latach 1996-2007

Źródło: Badania własne.

jącym kapitałem zagranicznym) i dodatkowe nakłady ponoszone w firmach nabytych w latach wcześniejszych.

Ze względu na motywy dokonywania inwestycji zagranicznych oraz integrację z działalnością firmy macierzystej wyróżnić można inwestycje poziome i pionowe (zob. Markusen 2002, Cieślík 2005). Inwestycje poziome polegają na budowie lub przejmowaniu placówek prowadzących analogiczną

działalność jak na rynku rodzimym firmy i nakierowane są na rynek zbytu w kraju goszczącym. Natomiast inwestycje pionowe polegają na przestrzennej fragmentacji działalności firmy, co wiąże się najczęściej z chęcią obniżenia kosztów działalności. Firmy takie charakteryzuje orientacja eksportowa. Wśród dużych inwestorów (powyżej 10 mln USD) na terenie Małopolski zdecydowanie dominują BIZ o charakterze poziomym

(75%), w przypadku których firmy realizują swe przychody na regionalnym i krajowym rynku zbytu. Odsetek inwestycji pionowych nie przekracza 10% i związany jest głównie z firmami przetwórstwa przemysłowego oraz ośrodkami usług wydzielonych (BPO). W przypadku pozostałych inwestorów, którzy reprezentują 15% skumulowanych nakładów możemy mówić o mieszanych motywacjach inwestycji – tak pionowych, jak i poziomych².

Struktura branżowa inwestycji

Największy udział w BIZ dokonanych na terenie Małopolski w latach 1989-2007 mają nakłady na działalność przemysłową. Skupiają one 51% inwestycji, z czego na przetwórstwo przemysłowe przypada 46,2%, a na wytwarzanie energii 4,7%.

Wśród działalności sektora usług na czoło wysunęły się inwestycje w obsługę nieruchomości i działalność związaną z prowadzeniem interesów (17,3%), udział pośrednictwa finansowego jest o 4,2 punktu procentowego mniejszy. Handel przyciągnął 9,0% BIZ. Wymienione działalności skupiają razem ponad 90% nakładów zagranicznych w województwie małopolskim. Wśród pozostałych branż większe inwestycje miały miejsce w transporcie i łączności oraz w hotelach i restauracjach. Rola BIZ w budownictwie jest natomiast niewielka: 1,3% nakładów.

Struktura branżowa BIZ w Małopolsce ulegała ukierunkowanym zmianom w analizowanym okresie. Do 1999 r. występowała zdecydowana dominacja inwestycji w przetwórstwo przemysłowe, które skupiały gros inwestycji w pierwszych latach transformacji gospodarczej (rys. 4). Udział tej branży następnie malał i osiągnął minimum w 2000 r. (43,5%), po czym pozostaje na podobnym poziomie – skumulowane inwestycje wahały się między 44,3 a 47,9% w latach 2001-2007. Rola inwestycji w pośrednictwo finansowe wzrastała do 1999 r., kiedy to branża ta zanotowała największe inwestycje w historii napływu BIZ do Małopolski. Po 1999 r. udział sektora finansowego systematycznie spada, co jest wynikiem m.in. relokacji central głównych banków z Krakowa do Warszawy. Systematycznie i znacząco wzrasta rola

nakładów w obsługę nieruchomości i firm, które w 2007 r. wyprzedziły skumulowane nakłady na pośrednictwo finansowe. Najmniejszą zmiennością wśród wszystkich branż cechują się inwestycje w handlu. Największe znaczenie branża ta odgrywała w pierwszej połowie lat 2000. Późniejszy słaby trend spadkowy względnego udziału handlu w sumie BIZ wynika z rosnącego nasycenia najbardziej kapitałochłonnymi placówkami wielkopowierzchniowymi oraz ze zmiany modelu inwestycji – obecnie duże sieci handlowe rzadziej realizują własne duże placówki, raczej wynajmują powierzchnię od wyspecjalizowanych firm deweloperskich. Tendencje BIZ w branży hotelarskiej i restauracyjnej przypominają sytuację w handlu. Natomiast trend wzrostowy, chociaż cechujący się znaczną roczną zmiennością, charakteryzuje nakłady na transport i łączność.

Główni inwestorzy

W województwie małopolskim w grudniu 2007 r. zarejestrowanych było 3 240 spółek z udziałem kapitału zagranicznego. Dynamika przyrostu spółek zagranicznych w regionie (2006 r.: 10,9%, 2007 r.: 8,5%) była w ostatnich dwóch latach najwyższa w Polsce, obok województwa mazowieckiego. Małopolska skupia 5,3% wszystkich zagranicznych firm zarejestrowanych w Polsce. W przeliczeniu na 100 000 mieszkańców, liczba spółek zagranicznych w Małopolsce jest niższa od średniej krajowej (odpowiednio 98 i 161). Dysproporcja pomiędzy udziałem Małopolski w nakładach inwestycyjnych (ok. 7,6%) a tym w liczbie spółek zagranicznych wynika z zarejestrowania bardzo wielu firm w Warszawie oraz koncentracji małych i średnich spółek w przygranicznych województwach zachodniej Polski. Oprócz spółek z kapitałem zagranicznym zarejestrowanych na terenie województwa małopolskiego, funkcjonują tu oddziały przedsiębiorstw zagranicznych, których siedziby znajdują się w innych częściach kraju, a zwłaszcza w Warszawie.

Sto dwadzieścia osiem podmiotów zagranicznych zainwestowało w Małopolsce co najmniej 10 mln USD, z czego czterdzieści pięć ponad 50 mln USD a dziewiętnaście ponad 100 mln USD (zob. załącznik 1). Duży inwestorzy (nakłady co najmniej 10 mln USD) reprezentują 27 państw, odpowiada-

² Główną zmienną, na jakiej podstawie określano motyw inwestycji był udział eksportu w przychodzie firmy zagranicznej. Przyjęto, że firmy, które charakteryzuje eksport poniżej 30% reprezentują inwestycje poziome, powyżej 70% pionowe, reszta to typ mieszany.

jąc przy tym za 89% łącznych nakładów kapitału zagranicznego w regionie.

Największym inwestorem pozostaje od 1999 r. niemiecki Bayerische Hypo- und Vereinsbank AG (HVB), którego nakłady w Bank Przemysłowo-Handlowy przekroczyły 1 mld USD. Wielkie inwestycje poniesione przez ArcelorMittal w ostatnich trzech latach sprawiły, że brytyjski potentat stalowy zajmuje drugą pozycję, a jego zaangażowanie w Małopolsce przekroczyło sumę 760 mln USD. Trzeci największy inwestor – Philip Morris – zrealizował nakłady przekraczające 580 mln USD. Pięciu inwestorów wydało na inwestycje w Małopolsce między 200 a 300 mln USD. Są to: duński Carlsberg, który systematycznie zwiększa zaangażowanie w brzeskim browarze, czeski koncern energetyczny ČEZ, niemiecka grupa Bauer Media, amerykański F&P Holding, który jest właścicielem spółek grupy Can-Pack oraz chorwacka Pliva. Dwóch z wymienionych inwestorów: ČEZ i Bauer-Media całość nakładów zrealizowało w 2006 i 2007 r. Nakłady Coca-Coli przekroczyły już 170 mln USD. Niemieckie spółki HGA Capital i ECE Projektmanagement, deweloperzy centrum handlowego Galeria Krakowska, zamykają *ex aequo* pierwszą dziesiątkę największych inwestorów w Małopolsce, w której przeważają firmy przemysłowe.

Większa różnorodność branżowa panuje w drugiej dziesiątce – znajdujemy tu zarówno podmioty z przetwórstwa przemysłowego (Donnelley z USA, MAN z Niemiec), handlu (Carrefour i Metro), jak i inwestorów z sektora energetycznego (Electricité de France), bankowego (Deutsche Bank) oraz obsługi nieruchomości i firm (Allied Irish Bank, który inwestował także w bankowość oraz w hotelarstwo).

Ogółem, spośród stu dwudziestu ośmiu największych inwestorów, pięćdziesięciu dziewięciu działa w przetwórstwie przemysłowym, dwudziestu czterech w obsłudze nieruchomości i firm, dwudziestu trzech w handlu, siedmiu w transporcie i łączności, sześciu w hotelarstwie i gastronomii, czterech reprezentuje bankowość, trzech budownictwo a dwóch branżę energetyczną.

Nakłady w 2007 roku

Aktywność inwestorów w 2007 r. była wysoka. Wartość bezpośrednich inwestycji

zagranicznych w województwie małopolskim wyniosła w tym roku 1315 mln USD, co stanowi drugą najwyższą roczną wartość napływu kapitału zagranicznego do Małopolski od 1989 r. Najwięcej kapitału pochłonęły fuzje i przejęcia: ponad 41%. Mniejszy niż w całym analizowanym okresie 1989-2007 był udział nakładów na nowe placówki (21,8%), niewiele kapitału przeznaczono na prywatyzację – 75 mln USD czyli 5,7% łącznych BIZ (rys. 3). Znaczny był natomiast udział dodatkowych nakładów zrealizowanych we wcześniej przejętych firmach – prawie 420 mln USD.

Ponad połowa nakładów inwestycyjnych miała miejsce w przetwórstwie przemysłowym, bardzo duży kapitał pochłonęła ponadto obsługa nieruchomości i firm (28%). Znacznie wyższe niż w latach 1989-2007 były inwestycje w następujących branżach: obsłudze nieruchomości, ochronie zdrowia, telekomunikacji, produkcji metali i wyrobów gumowych. Na tle lat poprzednich zwracają uwagę niewielkie nakłady w handlu.

Zidentyfikowano 72 inwestorów, którzy w 2007 r. zrealizowali nakłady na terenie Małopolski o wysokości 1 mln USD i więcej. Dwóch największych – ArcelorMittal i Bauer Media skupiało 44% łącznych nakładów poniesionych w 2007 r. Inwestycje przekraczające 50 mln USD dokonały cztery inne podmioty, kolejnych trzynaście firm przeznaczycie na inwestycje pomiędzy 10 a 50 mln USD (załącznik 2).

Cechy wyróżniające Małopolskę na tle Polski i innych regionów

Porównując strukturę aktywności inwestorów zagranicznych w Małopolsce z całym krajem oraz województwami sąsiednimi, trzeba zwrócić uwagę na następujące fakty decydujące o specyfice regionu:

- Dywersyfikacja inwestycji pod względem rodzajowym, branżowym i według kraju pochodzenia kapitału.
- Większy niż przeciętnie w Polsce udział inwestycji z Niemiec, USA i Wielkiej Brytanii, a mniejszy z Francji, Holandii i Włoch. Małopolska wyróżnia się także sporym udziałem kapitału czeskiego i chorwackiego, co wiąże się jednak z działalnością pojedynczych inwestorów z każdego z tych krajów.
- Udział inwestycji w działalność przemy-

słową jest wyższy w województwie niż w całej Polsce. Małopolskę charakteryzuje ponadto relatywnie większe inwestycje w obsługę nieruchomości i firm oraz w hotele i restauracje. Podobne jest zaangażowanie w działalność handlową. Mniejszą rolę niż w skali kraju odgrywiają natomiast inwestycje w pośrednictwo finansowe, transport i łączność oraz budownictwo.

- Przytłaczająca większość inwestycji w przetwórstwo przemysłowe (ponad 93%) została dokonana poza obszarem specjalnych stref ekonomicznych (SSE) – inaczej niż w przypadku województwa śląskiego, dolnośląskiego i podkarpackiego, gdzie znaczenie SSE jest o wiele większe.
- Małopolska zajmuje od 2004 r. czołowe miejsce pod względem rocznej dynamiki przyrostu liczby spółek z kapitałem zagranicznym, co należy wiązać z dobrą dostępnością regionu w skali międzynarodowej (MPL Balice, autostrada A4), wysoką jakością kapitału ludzkiego i ogólnie atrakcyjnym wizerunkiem województwa.
- Duże znaczenie inwestycji w działalność badawczo-rozwojową oraz w sektorze zaawansowanych usług. Kraków jest obok Warszawy głównym miejscem lokalizacji zagranicznych centrów badawczo-rozwojowych oraz ośrodków wydzielonych procesów biznesowych (BPO).
- Małopolska tylko w ograniczonym stopniu wzięła udział w obserwowanym w Polsce w ostatnich kilku latach dużym wzroście inwestycji *greenfield* w przemyśle przetwórczym. Widoczne jest to zwłaszcza na tle województw śląskiego, dolnośląskiego i łódzkiego. Jedną z przyczyn tego zjawiska może być mała podaż średnich i dużych działek inwestycyjnych w związku z rozdrobnieniem gruntów.

2. Inwestycje według sekcji i działów PKD

Przetwórstwo przemysłowe, zaopatrywanie w energię oraz górnictwo i kopalnictwo

Przemysł jest sektorem, który od początku lat 1990. przyciągał największy kapitał zagraniczny. Już w 1997 r. wartość jego napływu przekroczyła 400 mln USD, po czym po pewnym obniżeniu, zwłaszcza w latach 1999-2000 (130-200 mln USD rocznie), od 2001 r. utrzymywał się on na poziomie 300-415 mln USD rocznie. Ostatnie dwa lata przyniosły dwu i trzykrotny wzrost nakładów do ponad 900 mln USD w 2006 r. i 738 mln USD w 2007 r.

Zdecydowana większość inwestycji ma miejsce w przemyśle przetwórczym (ponad 90% nakładów w przemyśle), pozostała część przypada przede wszystkim na zaopatrywanie w energię. Górnictwo i kopalnictwo reprezentują niespełna 0,3% nakładów w przemyśle (tab. 1).

Cechą inwestycji zagranicznych w przemyśle Małopolski jest ich stosunkowo duże zróżnicowanie branżowe. Wyrazem tego jest fakt, że nakłady przekraczające 100 mln USD miały miejsce aż w 11 działach przetwórstwa przemysłowego, a inwestycje o wartości co najmniej 1 mln USD we wszystkich działach poza jednym (wytwarzaniem produktów koksowania węgla i produktów rafinacji ropy naftowej).

Największe nakłady miały miejsce w produkcji metali (hutnictwie) oraz produkcji artykułów spożywczych i napojów (po 18% inwestycji w przemyśle przetwórczym), a w dalszej kolejności w wytwarzaniu wyrobów tytoniowych (14,2%). Trzy wymienione branże skupiają łącznie połowę kapitału zagranicznego zainwestowanego w małopolskim przemyśle przetwórczym. Na kolejne pięć branż przypada po 5,4-9,6% nakładów: produkcję chemikaliów i wyrobów chemicznych, produkcję pojazdów mechanicznych, produkcję metalowych wyrobów gotowych, produkcję wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych oraz działalność wydawniczą i poligrafię. Znaczące inwestycje obserwujemy ponadto w produkcji maszyn i aparatury elektrycznej, produkcji wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych oraz produkcji papieru i wyrobów z papieru (po 2,4-3,8%).

Produkcja metali

W 2004 r. koncern Mittal Steel, którego główny udziałowiec rezyduje w Londynie nabył od Skarbu Państwa Polskie Huty Stali, a tym samym został właścicielem dawnej Huty im. Tadeusza Sendzimira w Krakowie. Łącznie z późniejszym zakupem pozostałych akcji ArcelorMittal, będący po fuzji z francuskim koncernem Arcelor największym światowym producentem stali, wydał ponad 230 mln USD na przejęcie huty. Od kilku lat nowy właściciel realizuje szeroki program inwestycyjny, którego najważniejszym elementem było jak dotąd wybudowanie nowej walcowni gorącej blach. Instalacja ta, zrealizowana kosztem 381 mln dolarów, jest największą i najbardziej zaawansowaną technologicznie inwestycją w europejskim hutnictwie stali w ostatnich latach. Walcownia produkuje blachy dla przemysłu motoryzacyjnego i artykułów gospodarstwa domowego. Łączne Nakłady na rozbudowę i modernizację zakładu przekroczyły 400 mln USD³.

ArcelorMittal jest także mniejszościowym akcjonariuszem bocheńskiego Stalproduktu, który specjalizuje się w wytwarzaniu stalowych kształtowników, blach i taśm elektrotechnicznych oraz rdzeni transformatorowych. Stalprodukt posiada centrum serwisowania blach w Tarnowie.

Norweski koncern Norsk Hydro uruchomił w Chrzanowie w 1996 r. tłocznię profili aluminiowych dla budownictwa i elektroniki, rozbudowaną w latach następnych. Największy krajowy producent kształtowników, rur, prętów i folii aluminiowej – Zakłady Metali Lekkich Kęty (obecnie Grupa Kęty S.A.), miał do niedawna mniejszościowych zagranicznych akcjonariuszy: Polish American Enterprise Fund, Credit Suisse First Boston. Obecnie jedynym mniejszościowym zagranicznym akcjonariuszem firmy, z udziałem przekraczającym 10% jest fundusz emerytalny ING.

W Skawinie działają spółki Benda Lutz oraz Benda Lutz Alpmo wyspecjalizowane w wytwarzaniu proszku aluminium, założone w latach 1990. jako spółki *joint venture*

³ Ponieważ firma w ankiecie nie wyraziła zgody na upublicznienie dokładnej wielkości inwestycji, podawana wartość jest oparta o obliczenia ze źródeł wtórnych.

Tab. 1. Struktura inwestycji zagranicznych w przemyśle i budownictwo według sekcji i działów PKD w latach 1989-2007

PKD	Sekcja/Dział	Wartość inwestycji w mln USD	Odsetek inwestycji w danej sekcji	Odsetek inwestycji ogółem
C,D,E	Przemysł	5 123,9	100,0	51,0
D	przetwórstwo przemysłowe	4 638,8	100,0	46,2
27	produkcja metali	837,9	18,1	8,3
15	produkcja artykułów spożywczych i napojów	834,0	18,0	8,3
16	produkcja wyrobów tytoniowych	658,5	14,2	6,6
24	produkcja chemikaliów i wyrobów chemicznych	447,2	9,6	4,5
34	produkcja pojazdów mechanicznych	389,8	8,4	3,9
28	produkcja metalowych wyrobów gotowych	343,7	7,4	3,4
26	produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych	292,2	6,3	2,9
22	działalność wydawnicza i poligrafia	248,3	5,4	2,5
31	produkcja maszyn i aparatury elektrycznej	176,3	3,8	1,8
25	produkcja wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych	121,1	2,6	1,2
21	produkcja papieru i wyrobów z papieru	111,8	2,4	1,1
30	produkcja maszyn biurowych i komputerów	47,8	1,0	0,5
29	produkcja maszyn i urządzeń	35,4	0,8	0,4
37	zagospodarowanie odpadów	31,4	0,7	0,3
18	produkcja odzieży	30,4	0,7	0,3
36	produkcja mebli, pozostała działalność produkcyjna	13,0	0,3	0,1
20	produkcja drewna i wyrobów z drewna	6,6	0,1	0,1
	pozostałe działalności produkcyjne	13,4	0,3	0,0
E	zaopatrywanie w wodę, energię i gaz	471,6	100,0	4,7
C	górnictwo i kopalnictwo	13,6	100,0	0,1
F	Budownictwo	130,2	100,0	1,3

Źródło: Badania własne.

miejskowych Zakładów Metalurgicznych z partnerami austriackim i brytyjskim. Przetwórstwem aluminiowym zajmuje się w Skawinie również spółka Trinacria z włoskim udziałowcem.

Produkcja artykułów spożywczych i napojów

Przemysł spożywczy należy do branż, które od pierwszych lat transformacji cieszyły się dużym zainteresowaniem inwestorów zagranicznych. Dotyczy to w szczególności produkcji napojów, która przyciągnęła do dnia dzisiejszego około 0,8 mld USD inwestycji.

Największym inwestorem w branży jest duński Carlsberg, który od 1996 r. jest głównym właścicielem Browaru Okocim. Mniejszościowymi akcjonariuszami browaru były w przeszłości niemieckie firmy Brau oraz Bitburger. Browar w Brzesku, który jest

dla Carlsberg strategicznym zakładem na rynku polskim, podlega ciągłej rozbudowie, w rezultacie której jego moc produkcyjna wzrośnie o 1/5 do poziomu 4 mln hl. Łączne nakłady duńskiego inwestora przekroczyły 200 mln USD. W 2002 r. zamknięty został należący do spółki browar w Krakowie. Destylarnia Polmos w Krakowie należy od 2002 r. do spółki Belvedere z kapitałem francuskim.

Pierwszą wielką inwestycją *greenfield* w regionie było wybudowanie w 1994 r. przez Coca-Colę w Staniątkach pod Niepołomicami rozlewni napojów bezalkoholowych. Całkowita wartość inwestycji przekroczyła do chwili obecnej 100 mln USD, przy zakładzie powstało niedawno nowe centrum logistyczne. Od 2003 r. do amerykańskiego koncernu należy ponadto wytwórnia naturalnej wody mineralnej Multivita w Tyliczu koło Krynicy, która w ostatnich latach została zmodernizowana i rozbudowana

(linia rozlewnicza Kropli Beskidu). Podobny jest profil produkcji izraelskiej firmy Eden Springs w Czatkowicach koło Krzeszowic.

W 2007 r. uruchomiona została w Niepołomicach francuska fabryka karmy dla psów i kotów Royal Canin (wartość inwestycji ponad 75 mln USD).

Liczną grupę stanowią zagraniczni producenci wyrobów cukierniczych. Największymi z nich są spółki Bahlsen Sweet (ciastka) i Lajkonik Snacks (słone przekąski) w Skawinie przejęte w 1993 r. przez Bahlsena. Do niemieckiego koncernu należy również wybudowany w 2003 r. zakład konfekcjonowania ciastek w Jaworniku koło Myślenic. Produkcję kawy zbożowej w Skawinie przejęła od Bahlsena firma Biogran kontrolowana przez niemiecki Kord. W Chrzanowie produkcję cukierniczą prowadzi duński Dan Cake (d. niemiecki Wendeln). W Niedźwiedziu koło Słomnik od kilkunastu lat działa zakład produkcji orzeszków niemieckiej firmy Felix.

Głównym udziałowcem producenta wyrobów z czekolady Wawel jest szwajcarska Hosta Schokolade. Firma wybudowała w 2006 r. nowy zakład w Dobczycach rezygnując z produkcji w Krakowie. Udziałowcem wadowickiej Skawy był za pośrednictwem Agrosu francuski Pernord Ricard. Piekarnie Flerynka w Krakowie, Nowym Sączu, Tarnowie i Zakopanem należą do szwajcarskiej firmy Hiestand (d. francuski Fleury Michon).

Palarnia kawy Segafredo Zanetti w Bochni należy do włoskiego inwestora, który w 2002 r. przejął firmę Cafe Mag. W latach 1990. w Andrychowie działała palarnia firmy Eduscho. Wytwarzaniem herbaty ekspresowej i mrożonej zajmuje się inna austriacka firma Teekanne w Krakowie, gdzie działa również nieduża francuska palarnia kawy Polcaf.

Produkcję soków i napojów owocowych prowadzi Wosana w Andrychowie, w którą zainwestował w 1999 r. austriacki fundusz Raiffeisen. Podobny profil produkcji miał w przeszłości Baritpol w Nowym Sączu. Przetwórstwem owocowo-warzywnym zajmuje się nadal polsko-francuska spółka Polan w Żabnie.

W Tarnowie działa filia zakładów mięsnych Sokołów kontrolowanych przez Danish Crown i fiński HK Ruokatalo Group. W Niepołomicach firma Stastnik, należąca do niemieckiej grupy Nölke, wybudowała

w 2000 r. zakład produkcji wędlin. Kilku innych producentów przetworów mięsnych z udziałem zagranicznych zaprzestało działalności lub zostało przejętych przez polskich właścicieli, np. Baso w Olkuszu (d. udziałowiec niemiecki).

Brytyjsko-holenderski koncern Unilever, który w 1992 r. nabył wytwórnię tłuszczów roślinnych w Katowicach z filią w Trzebini, wstrzymał produkcję w tym ostatnim zakładzie w 2001 r. Niemiecki producent polepszaczy do pieczywa Ulido zamknął w 2007 r. zakład w Krakowie, przenosząc produkcję do Środy Śląskiej.

W Dobczycach w 1999 r. uruchomiona została japońska fabryka uszlachetniania puchu Eurocomfort. Mleko w proszku wytwarza francuski Polindus w Bosutowie koło Wieliczki, natomiast w Liszkach koło Krakowa działa austriacki młyn zbożowy Diamant. Utylizację odpadów poubojowych (mączka mięsno-kostna) prowadzi we wsi Wielkanoc w powiecie miechowskim firma Saria (niemiecka grupa Rethmann).

Produkcja wyrobów tytoniowych

Blisko 660 mln USD zainwestowane zostało w Małopolsce w branży tytoniowej, z czego prawie 90% przypada na amerykański koncern Philip Morris. W 1996 r. został on właścicielem Zakładów Przemysłu Tytoniowego w Krakowie i od tego czasu realizuje kolejne przedsięwzięcia modernizacyjne i rozbudowę fabryki. Philip Morris był do 2006 r. największym zagranicznym inwestorem przemysłowym w województwie (obecnie stał się nim ArcelorMittal).

W Jaworniku koło Myślenic funkcjonuje fabryka papierosów Scandinavian Tobacco duńskiej firmy House of Prince. Krakowska wytwórnia cygar i cygaretek, której udziałowcem był szwajcarski Villiger, jest od 2006 r. spółką o wyłącznie polskim kapitale.

Produkcja chemikaliów i wyrobów chemicznych

Około 10% nakładów zagranicznych w całym przemyśle przetwórczym regionu pochłonął przemysł chemiczny (447 mln USD). Największe inwestycje miały miejsce w produkcji farmaceutycznej oraz wytwarzaniu gazów technicznych.

W 1997 r. zakłady farmaceutyczne

w Krakowie nabyła chorwacka Pliva, która uruchomiła szeroki program inwestycji produkcyjnych. W 2006 r. otwarte zostało centrum badawczo-rozwojowe spółki w dziedzinie leków odtwórczych przeznaczonych na rynek Unii Europejskiej. W tym samym roku chorwacki inwestor przejęty został przez amerykański Barr Pharmaceuticals. Nowy wydział produkcji pilotażowej, będący częścią krakowskiego centrum badań i rozwoju Plivy otwarto w 2007 r. Również w Krakowie działającą włoską spółką Molteni Farmaceutici oraz brytyjską Farmina.

Z początkiem 2007 r. amerykański Air Products przejął polskie wytwórnie British Oxygen Corporation, w tym zakład separacji powietrza w Oświęcimiu (w latach 1993-2003 własność amerykańskiego Praxair). Francuski Air Liquide posiada od 1997 r. tlenownię w Krakowie pracującą na potrzeby miejscowej huty stali (dzisiaj ArcelorMittal). Niemiecki producent gazów technicznych Linde Gaz Polska wybudował na terenie Parku Technologicznego w Krakowie-Czyżynach swoją siedzibę oraz centrum technologiczno-szkoleniowe, posiada także zakład w Tarnowie.

W 2007 r. rozpoczęła produkcję szwedzka fabryka farb i lakierów Becker Powłoki Przemysłowe wybudowana na terenie specjalnej strefy ekonomicznej w Tarnowie. rok wcześniej rozpoczęła produkcję wytwórnia chemiczna Polynt w Niepołomicach – spółka szwajcarskiej firmy Lonza i włoskiej Polimeri Speciali. W Krakowie działa ponadto amerykańska spółka Ecolab (d. Henkel Ecolab).

Fabryka Kosmetyków Miraculum w Krakowie, mająca w przeszłości mniejszościowych akcjonariuszy rosyjskich, jest obecnie własnością polskiej firmy Kolastyna. W 2006 r. nastąpiło wycofanie się amerykańskiego udziałowca z fabryki chemii gospodarczej Gold Drop w Limanowej.

Produkcja pojazdów mechanicznych

Zagraniczne inwestycje w branży samochodowej rozpoczęły się w województwie małopolskim znacznie później niż w sąsiednim województwie śląskim. Do dnia dzisiejszego zaangażowanie to osiągnęło już wartość blisko 390 mln USD.

Największym inwestorem w tej dziedzinie pozostaje francuski koncern Valeo, który w zakładach w Skawinie produkuje od

2001 r. systemy chłodzenia i wycieraczki, a w fabryce w Chrzanowie od 2004 r. systemy oświetleniowe. Dawny zakład Valeo w podkrakowskich Zielonkach przejęty został w 2006 r. przez japoński Nidec Motors and Actuators, który wytwarza silniczki i napędy elektryczne do samochodów (m.in. aktuatory do zamków centralnych oraz silniki do automatycznego ustawiania pasów bezpieczeństwa). Firma planuje wybudowanie nowej fabryki na terenie Krakowskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej w Niepołomicach.

Drugi czołowy światowy producent części i akcesoriów samochodowych obecny w Polsce – amerykański Delphi, posiada zarząd krajowy oraz duże centrum techniczne w Krakowie.

Jesienią 2007 r. otwarta została niemiecka fabryka samochodów ciężarowych Man Trucks w Niepołomicach wybudowana kosztem ponad 120 mln USD. Fabryka produkuje ciężarówki nowej serii TGA WW (Worldwide), które są dedykowane głównie rynkom Środkowej i Wschodniej Europy.

W Wolbromiu działa japońska spółka Tokai Rubber Industries (*joint venture* grupy Sumitomo Electric i Fabryki Taśm Transporterowych Stomil), wytwarzająca metalowo-gumowe poduszki tłumiące drgania do silników samochodowych i elementy układu zawieszenia.

Wytwórnia Silników Wysokoprężnych Andoria, przejęta w 1996 r. przez koreański Daewoo, jest obecnie spółką w fazie likwidacji. Produkcję silników i innych zespołów kontynuuje Andoria-Mot, posiadająca polski kapitał.

Produkcja metalowych wyrobów gotowych (bez maszyn i urządzeń)

Stosunkowo liczna jest grupa zagranicznych producentów wyrobów metalowych. Przypada na nich 7,4% nakładów w przemyśle przetwórczym Małopolski (344 mln USD).

Zdecydowanie największe inwestycje pochłonęła produkcja opakowań metalowych. Liderem jest w tej dziedzinie kontrolowana przez amerykański F&P Holding spółka Can-Pack z siedzibą w Krakowie. Wytwarza ona w sukcesywnie rozbudowywanych zakładach w Brzesku aluminiowe puszki napojowe, zamknięcie koronowe do butelek oraz wieczka łatwootwieralne. Wobec niemal 30% wzrostu

polskiego rynku puszek do napojów w 2007 r., Can-Pack uruchomił nową linię, dzięki której moce produkcyjne wzrosły o 1 mld puszek.

Dużym producentem wieczek *twist-off* jest od 2000 r. Silgan White Cap w Niepołomicach, będący własnością australijskiej firmy Amcor (d. niemiecki Continental Can prowadzący działalność w Krakowie). W Kątach koło Proszowic włoski Impress wytwarza pojemniki na farby i lakiery oraz aerozole kosmetyczne.

Emalia Olkusz, największy przez lata producent naczyń emaliowanych w Polsce, należy od 2003 r. do zarejestrowanej w Belgii firmy Ilcus Polish Investment. W tym samym mieście niemiecki Bilstein zajmuje się produkcją noży krążkowych do cięcia papieru, folii i papy.

Wśród wytwórców metalowych elementów konstrukcyjnych wyróżnia się niemiecka firma H.M.S. (Stagrid Stapelmann) posiadająca od 1999 r. zakład produkcji krat pomostowych, podestowych i stopni schodów w Niepołomicach (wcześniej w Mnikowie). Kraty pomostowe i stopnie schodowe wytwarza również spółka Kraty Mostostal w Krakowie (niemiecki Seppeler). Seppeler wybudował ponadto w 2003 r. ocynkownię Śląsk w Chrzanowie. Inna niemiecka firma Severt podjęła w 2003 r. produkcję konstrukcji stalowych w halach dźwierzawionych od Fabryki Maszyn Glinik w Gorlicach. W niedalekich Klęczanach niemiecko-polska spółka Stemik wytwarza metalowe elementy ogrodzeń i dysze do przyczep, a w Opatkowicach koło Proszowic firma Hepamos produkuje kontenery budowlane i magazynowe.

W 2006 r. zamknięto amerykańską wytwórnię konstrukcji stalowych Saxon Steel w Woli Filipowskiej koło Krzeszowic oraz uruchomioną 5 lat wcześniej fińską fabrykę pokryć dachowych Rautaruukki w Olkuszu. Zlikwidowana została również spółka Narzędzia Stanley w Sułkowicach koło Myślenic, której amerykański właściciel przeniósł produkcję do Czech. Inwestorem w krakowskiej firmie Kemaz, produkującej systemy zamknięć do drzwi, był w przeszłości niemiecki Schliessanlagen.

Produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych

Dość różnorodną grupę stanowią inwestorzy w branży materiałów budowlanych i wyrobów ze szkła (łącznie 292 mln USD).

W skali kraju wyróżniają Małopolską firmy produkujące materiały ogniotrwałe, takie jak Vesuvius Skawina Materiały Ogniotrwałe, należący do brytyjskiej grupy Cookson, Górka Cement w Trzebini (włoska grupa Mapei) oraz Przedsiębiorstwo Materiałów Ogniotrwałych Komet w Krakowie-Nowej Hucie (ArcelorMittal). W 2007 r. Vesuvius Skawina Materiały Ogniotrwałe zakończyła inwestycje w produkcję linii do wyrobów wykorzystywanych w procesie ciągłego odlewania stali i rozpoczęła nowe przedsięwzięcie związane z produkcją płyt do zamknięć suwakowych. Znaczące inwestycje miały także miejsce w przedsiębiorstwie Górka Cement.

Nowa Huta była równocześnie miejscem największej nieudanej inwestycji zagranicznej lat 1990., jaką było przejęcie miejscowej cementowni przez turecką grupę Rumeli kosztem blisko 80 mln USD.

Libiański Libet, wchodzący od 2001 r. w skład brytyjskiej grupy Tarmac, jest czołowym producentem betonowej kostki brukowej w kraju, a dachówki cementowe powlekane akrylem wytwarza belgijsko-brytyjska spółka Euronit w Olkuszu. Duńska firma H+H Celcon w 2005 r. kupiła producenta bloczków z betonu komórkowego Prevar Skawina. Krakowska firma Kafel Rękodzieło Artystyczne (kapitał niemiecki) znalazła się w likwidacji. Wcześniej los ten spotkał firmę Dachy Szczucińskie, w której inwestor austriacki wytwarzał na początku lat 1990. płyty azbestowe (eternit) i bezazbestowe. Oświęcimski producent papy Polinova od 2004 r. wchodzi w skład polskiej grupy kapitałowej Zakładów Chemicznych Organika-Azot w Jaworznie.

Na terenie województwa działa ponad 20 wytwórni masy betonowej z kapitałem zagranicznym. Wymienić należy tu niemiecki Góraźdze Beton (Heidelberger Zement) w Krakowie, Bochni i Nowym Targu, francuski Contractor (Lafarge) w Krakowie, Chrzanowie, Oświęcimiu, Tarnowie, Dębnie i Czernichowie, włoski Dyckerhoff⁴ w Krakowie, Myślenicach i Piaskach koło Nowego Sącza, meksykański Cemex (dawniej

⁴ Dyckerhoff ma siedzibę w Wiesbaden (Niemcy), ale jego większościami udziałowcami (64%) jest włoska rodzina Buzzi.

Readymix) w Krakowie i Myślenicach oraz włoski General Beton i niemiecki Galicja Beton w Krakowie.

Austriacki Leier jest od 2000 r. właścicielem Tarnowskich Zakładów Ceramiki Budowlanej w Woli Rzędzińskiej pod Tarnowem. Produkcję cegieł i dachówek ceramicznych prowadzi także inna austriacka firma Wienerberger, która w 2006 r. przejęła zakłady w Krakowie i Myślenicach (d. belgijska spółka Biegonice). W Krakowie mieści się ponadto zarząd belgijskiej firmy wapienniczej Lhoist Polska.

Termoizolacyjne szyby zespolone wytwarzają brytyjski Pilkington w Krakowie oraz francuski Glaspol (Saint Gobain) w Jaroszewcu koło Olkusza, gdzie znajduje się też zarząd firmy. Przed kilku laty zamknięty został zakład Glaspolu w Niepołomicach. Do Saint Gobain należy również zakład produkcji mat z włókien szklanych Velimat w Gorlicach (d. Matizol).

Działalność wydawnicza i poligraficzna

Około 250 mln USD zainwestowane zostało w województwie, a zwłaszcza w Krakowie, w wydawnictwa i drukarnie (5,4% całości nakładów w przemyśle przetwórczym).

Dwie duże drukarnie kolorowych czasopism i katalogów oraz książek telefonicznych uruchomiła w Krakowie w 1994 i 2001 r. amerykańska firma Donnelley (druga z nich została zlokalizowana na terenie specjalnej strefy ekonomicznej). Łączne nakłady przekroczyły tu 150 mln USD. W Stanisławicach w gminie Kłaj austriacki Alfred Wall wybudował zakład produkcji opakowań tekturowych do papierosów. Połowę udziałów posiada w nim dziś amerykańska firma Mead Westvaco.

Należąca do niemieckiego Passauer Neue Presse spółka Polskapresse jest właścicielem dwóch drukarni prasowych w Krakowie. Wydaje ponadto dziennik Gazeta Krakowska (obecnie część ogólnopolskiego dziennika Polska), posiada też mniejszościowy pakiet akcji Wydawnictwa Jagiellonia (Dziennik Polski). Właścicielem Tygodnika Powszechnego został w 2007 r. koncern ITI.

Działalność poligraficzną prowadzą ponadto Eurodruk Polska (niemiecki Euro Druckservice) w Krakowie i spółka Asterias w Zgłobicach koło Tarnowa z udziałem amerykańskim.

Produkcja maszyn i aparatury elektrycznej

Największe inwestycje w przemyśle maszyn i aparatury elektrycznej miały miejsce w przejętych przez inwestorów zagranicznych w latach 1990. zakładach SGL Carbon w Nowym Sączu i Fabryce Silników Elektrycznych Tamel w Tarnowie (po 70-80 mln USD). Niemiecka spółka SGL Carbon posiada w Polsce fabryki elektrod węglowych i grafitowych w Nowym Sączu i Raciborzu. Tarnowski Tamel należał początkowo do brytyjsko-belgijskiej grupy Brook Hansen, a obecnie Schorch Elektrische Maschinen und Antriebe wchodzącej w skład zarejestrowanej w Singapurze grupy Lindeteves-Jacoberg.

Francuski Schneider Electric uruchomił w Bukowni koło Olkusza w 1998 r. produkcję miniaturowych wyłączników niskiego napięcia dla sieci elektroenergetycznych, rozbudowaną w następnych latach. W 2007 r. w zakładzie uruchomiono linię produkcyjną wyłączników średniego napięcia. Kompetencje w tym zakresie produkcji filia w Bukowni przejęła od zakładu koncernu w Neapolu. Norweski Norlys wytwarza w Nowym Sączu lampy ogrodowe i domowe.

Udziałowcem tarnowskiej Energoaparatury był w przeszłości Polish American Enterprise Fund.

Produkcja wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych

Liczba producentów wyrobów z tworzyw sztucznych z kapitałem zagranicznym jest dość znaczna, większość z nich stanowią jednak niewielkie firmy.

Dużymi producentami styropianu są szwajcarski Swisspor w Chrzanowie i austriacki Austrotherm w Oświęcimiu. Opakowania styropianowe do obrazków produkuje francusko-niemiecki Ram-Glass w Jaroszewcu koło Olkusza. Wytwarzaniem okien, profili okiennych, budowlanych i meblowych z PCV zajmują się Thermoplast w Libiążu (własność szwajcarskiej firmy Profilplast) oraz brytyjska spółka LB Profile w Chrzanowie. natomiast niemiecki producent okien z PCV Dresdner Fensterbau zamknął w Niepołomicach swój zakład, który działał tam od 1993 r. Fabrykę rur z polipropylenu uruchomiła w 2001 r. w Skawinie firma Valsir (włoska grupa Fondital), poszerzając następnie

jej profil produkcji o rury z polietylenu. Posiadający duńskiego udziałowca Becker w Zakliczynie (pow. tarnowski) wytwarza europalety plastikowe.

W Dobczycach działa od 2005 r. zakład przetwórstwa tworzyw sztucznych firmy Alpha, której właścicielem jest zarejestrowana w Lichtensteinie spółka Marold. W Niepołomicach wytwarzaniem granulatów i regranulatów zajmuje się niemiecka spółka Marseille-Polen. Przycinanie formatek tapicerskich z pianki poliuretanowej prowadzi belgijsko-austriacka firma Caria w Kalwarii Zebrzydowskiej. Alma Polska w Chełmku, należąca do szwajcarskiej firmy Plasticos Packaging, wytwarza folie wielowarstwowe oraz kubeczki jogurtowe i do piwa. Przez kilka lat w dzierżawionych pomieszczeniach w Chełmku produkcję opakowań z tworzyw sztucznych prowadziła fińska spółka Huh-tamaki z Siemianowic Śląskich. W 2007 r. otwarta została w Myślenicach amerykańska fabryka uszczelnień z tworzyw sztucznych do samochodów Cooper Standard Automotive. Z innych producentów wymienić można ponadto spółkę Polplast w Myślenicach (własność francuskiego Sogaplastu) i dostawcę opakowań plastikowych do kosmetyków Dafo w Nowym Targu. Na terenie parku przemysłowego Czysta w Tarnowie amerykańska firma Summit Packaging podjęła budowę zakładu produkcji zaworów aerozolowych.

W zakresie produkcji wyrobów z gumy na czoło wysuwa się producent prezerwatyw Unimil z Dobzyc. W 2007 r. przejęty został on przez amerykańską firmę Ansell Healthcare, wcześniej jego właścicielem był niemiecki Condomi.

Produkcja pozostałych wyrobów

Największą zagraniczną inwestycją przemysłową w Małopolsce poza omówionymi wyżej branżami stanowi fabryka wyrobów z papieru w Kluczach koło Olkusza. Zakład nabyty został w 1996 r. przez International Paper, a 7 lat później przejęty przez inny amerykański koncern Kimberly-Clark. Rozbudowany i zmodernizowany zakład jest czołowym polskim producentem chusteczek higienicznych, papieru toaletowego i ręczników papierowych. Łączne nakłady obu inwestorów sięgają 100 mln USD.

W Chełmku należąca do belgijskiej firmy

Van Genechten spółka VG Polska wytwarza opakowania z tektury falistej, w Krakowie zlokalizowany jest niemiecki producent kopert Pflueger.

Montaż układów elektronicznych na zlecenie prowadzi uruchomiony w 2007 r. w Krakowie zakład będący *joint venture* szwedzkiej firmy Note i polskiego Fideltronika. Sprzęt do sterowania procesami przemysłowymi dostarczają amerykański Woodward Governor z Krakowa i spółka Etec z Olkusza (niemiecka Vittera). Mniejszościowym akcjonariuszem produkującego kasy fiskalne Novitusa w Nowym Sączu (d. Optimus IC) jest BRE Bank kontrolowany przez niemiecki Commerzbank (wcześniej współwłaścicielem spółki był ITI). Montaż komputerów prowadził w przeszłości nowosądecki Optimus, którego akcjonariuszami byli m.in. amerykański Merrill Lynch oraz ITI, a na mniejszą skalę także austriacki DTK Komputer w Krakowie. Udziałowców zagranicznych miały również krakowskie spółki HSK Data – producent urządzeń do komputerowej rejestracji czasu pracy, filtrów przeciwzakłóceń i zamków elektronicznych, oraz Sotronic i Cart (d. Akita) wytwarzające elementy i podzespoły elektroniczne.

Od lat 1990. termostatyczne zawory grzejnikowe produkuje w Jordanowie amerykański Valvex, armaturę grzewczą wytwarza także austriacki Herz w Wieliczce. W wytwarzaniu przewodów gumowych do układów klimatyzacji, wspomaganie kierownicy oraz aktywnego zawieszenia specjalizuje się uruchomiony w 2004 r. w Chełmku zakład Maflow należący do włoskiej grupy Manuli. Inwestor znacznie zwiększył swoje zaangażowanie w 2006 r., kiedy to oddano do użytku drugą halę i niemal podwojono zatrudnienie. Zakład produkcji maszyn do sitodruku amerykańskiej firmy M&R Printing Equipment wybudowany został w Wojniczu koło Tarnowa. W samym Tarnowie zlokalizowany jest niemiecki producent części przekładni mechanicznych i podzespołów napędów do maszyn Lenze. W Krakowie działają należąca do szwedzkiego koncernu Alfa Laval Wytwórnia Separator (wirówki do oczyszczania oleju), wchodząca w skład grupy ArcelorMittal Krakodlew (maszyny odlewnicze) oraz niemieckie firmy Team-technik Production Technology (narzędzia do mechanicznej obróbki metali) i Schwinn

(akcesoria meblowe, matryce i formy wtryskowe). Z innych firm wymienić można ponadto australijski Novocon w Zabierzowie i niemiecki Zakład Narzędziowy M+R w Gorlicach.

Na tle licznych drobnych producentów odzieży wyróżnia się krakowska Vistula & Wólczanka, której akcjonariuszami są m.in. zagraniczne fundusze emerytalne i inwestycyjne, a w przeszłości były firmy holenderskie i belgijskie. Jej spółką zależną jest firma Trend Fashion w Myślenicach. W produkcji bielizny damskiej wyspecjalizowała się firma Italian Fashion (Guazzone) w Wieliczce, a odzieży skórzanej inna włoska spółka De'Medici Europe KZF w Krakowie. Producentem odzieży damskiej jest ponadto niemiecka Andrema w Nowym Sączu. Wiele firm zaprzestało szycia odzieży, niektóre nie mają już dzisiaj zagranicznych udziałowców, np. Kegel Błażusiak w Nowym Targu i Ochotnicy Dolnej (odzież ochronna). Brak jest również obecnie w regionie znaczących zagranicznych producentów obuwia, czym zajmowały się m.in. spółki Royce i Nowe Podhale po upadłości państwowych zakładów w Nowym Targu w latach 1990.

Kontynuuje natomiast działalność amerykańska firma Lynka w Krakowie specjalizująca się w nadruku i hafcie na podkoszulkach. Namioty wytwarza polsko-belgijska spółka Marabut w Rybnej koło Krakowa, produkcję włókienniczą prowadzi również włoska Picchi Qualita w Chrzanowie. Animex Krakowskie Zakłady Pierzarskie (amerykańska grupa Smithfield) jest producentem i eksporterem puchu gęsiowego i kaczego.

Drewniane meble dziecięce wytwarzane są przez francuską firmę Vobois w Jordanowie, gięte elementy drewniane przez hiszpański Laminas Flexibles w Chełmku, płyty klejone przez włoski Texpol (Piorotto Legna) w Bochni, a lady, blaty i parapety z corianu i laminatów przez Aquaform z udziałem belgijskim w Czernihowie. Producentem zabawek z drewna i sklejki oraz opakowań drewnianych jest Krakpol w Krakowie i Sułkowicach. Przedsiębiorstwo Zagraniczne Alpha z Krakowa wytwarza odlewy ciśnieniowe, maszyny czyszczące i zabezpieczenia samochodów.

Największą firmą w zakresie zagospodarowania odpadów jest Słag Recycling, dokonujący przerobu żużla w Krakowie-Nowej Hucie, a będący własnością amerykańskich

i brytyjskich funduszy inwestycyjnych. Zagospodarowanie metalowych odpadów i złomu prowadzi Koba Organizacja Odzysku w Wojniczu należąca do amerykańskiej grupy Can-Pack, zagospodarowaniem makulatury i niszczeniem dokumentów zajmuje się niemiecka firma Alba w Krakowie. W 2007 r. produkcję asfaltu rozpoczęła w Krakowskiej Specjalnej Strefie Ekonomicznej firma Polski Asfalt Technic z udziałem austriackim.

Zaopatrzenie w energię

Wartość zagranicznych inwestycji w energetyce wynosi w województwie małopolskim niespełna 0,5 mld USD (472 mln USD), co stanowi 9,2% nakładów w całym przemyśle oraz 4,7% kapitału zagranicznego ogółem. Dwoma wielkimi inwestycjami w tym sektorze są Elektrownia Skawina i Elektrociepłownia Kraków, będące nie tylko producentami energii elektrycznej, ale również energii cieplnej dla odbiorców w Krakowie i Skawinie.

Elektrownia w Skawinie została w 2002 r. kupiona przez amerykański PSEG Global. Cztery lata później akcje Elektrowni odkupił od PSEG największy czeski koncern energetyczny ČEZ, którego większościowym akcjonariuszem jest czeski Skarb Państwa. Spółka podjęła budowę instalacji odsiarczania spalin, którą ukończono w październiku 2007 r. Łączne nakłady na zakup i modernizację zakładu przekroczyły 320 mln USD⁵.

Właścicielem Elektrociepłowni Kraków jest od 1998 r. francuski koncern państwowy Electricité de France. Wartość inwestycji w modernizację Elektrociepłowni przekracza 50 mln USD, a razem z zakupem akcji przedsiębiorstwa 140 mln USD.

Elektrociepłownia Gorlice należy od 2001 r. do amerykańskiej grupy FE Clean Energy, która dokonała rozbudowy i modernizacji elektrociepłowni.

Górnictwo i kopalnictwo

Obecność zagranicznego kapitału w działalności górniczej na terenie Małopolski jest znikoma. Całkowite nakłady podmiotów zagranicznych w tym sektorze wynoszą niespełna 14 mln USD czyli 0,1% nakładów ogółem.

⁵ Dane obliczone na podstawie informacji dostępnych publicznie. Firma nie wyraziła zgody na upublicznienie wielkości inwestycji podanej w ankiecie.

Kopalnie Odkrywkowe Surowców Drogowych w Rudawie zostały nabyte w 2006 r. przez francuski Lafarge. W Rudawie ma siedzibę zarząd firmy i zakład przeróbczy. Należą do niej kamieniołomy piaskowca w Klikuszowej koło Nowego Targu, Dobrej koło Mszany Dolnej, Lubniu koło Myślenic i Wielogłowach koło Nowego Sącza, kamieniołom dolomitów Dubie koło Krzeszowic oraz żwirownia w Wojniczu. Spółka Lafarge Kruszywa jest ponadto właścicielem żwirowni w Jagnówce koło Borzęcina. W sąsiedztwie zlokalizowane są żwirownie RMC (obecnie Cemex) w Przyborowie oraz Slag Recycling w Bielczy.

Budownictwo

Inwestycje zagraniczne w budownictwie przekroczyły 130 mln USD, czyli około 1,3% BIZ w regionie. Nie zaobserwowano w ostatnich dwóch latach znaczącego wzrostu nakładów w tej branży. Trzech inwestorów poniosło nakłady przekraczające 10 mln USD, sześciu między 1 a 10 mln USD. Zdecydowanie przeważają inwestycje w przejętych lub sprywatyzowanych firmach, nowe przedsięwzięcia obejmują mniej niż 5% sumy inwestycji. Na tle innych działalności zwraca uwagę dominacja inwestorów z Półwyspu Iberyjskiego – Portugalii i Hiszpanii.

Największe inwestycje miały miejsce w Mota Engil Polska. Firma z siedzibą zarządu w Krakowie powstała na bazie Krakowskiego Przedsiębiorstwa Robót Drogowych, które portugalski inwestor przejął w 1999 r. Poza Krakowem Mota Engil posiada placówki w Tarnowie i Wadowicach.

Hiszpańska grupa Ferrovial kontroluje za pośrednictwem Budimex-Dromex dwa małopolskie przedsiębiorstwa budowlane: Mostostal Kraków i Sprzęt Transport. Pierwsza firma, która specjalizuje się w konstrukcjach stalowych oraz montażu urządzeń głównie dla przemysłu jest głównym wykonawcą Budimex-Dromex w południowej Polsce. Sprzęt Transport powstał w procesie restrukturyzacji grupy Budimex, w wyniku którego sprzęt budowlany znajdujący się w posiadaniu poszczególnych spółek został przekazany krakowskiej firmie.

Skanska Oddział Budownictwa Hydroinżynieryjnego Kraków powstała w wyniku przejęcia przez szwedzkiego inwestora firmy Hydrotrest. Ta krakowska spółka była

pierwszą dużą firmą budowlaną w regionie posiadającą udziałowca zagranicznego, bowiem już w 1993 r. kontrolę nad nią przejął Polish American Enterprise Fund.

Hochtief jest od 1996 r. udziałowcem KPIS Cracovia, która działa obecnie jako jeden z czterech oddziałów niemieckiego przedsiębiorstwa w Polsce. Również w 1996 r. w Krakowie powstał oddział austriackiego Re-Bau, który jest największą inwestycją *greenfield* w branży budowlanej w Małopolsce. Kraków jest ponadto siedzibą oddziału Eiffage Budownictwo Mitex (kapitał francuski). Mniejszościowe udziały w Instalu Kraków posiada fundusz inwestycyjny holenderskiego ING, wcześniej był w nim zaangażowany włoski Uni-Credito (poprzez NFI Jupiter).

Definicji bezpośrednich inwestycji zagranicznych nie spełniają najczęściej przedsięwzięcia deweloperskie w budownictwo mieszkaniowe, gdyż nawet jeśli budowa jest realizowana przez spółki z udziałem kapitału zagranicznego, to właścicielem tych obiektów są ich późniejsi użytkownicy. Warto zauważyć również, że w Małopolsce pojawia się coraz większa grupa budynków komercyjnych, realizowanych przez polskich inwestorów pod wynajem dla firm zagranicznych. Przykładami mogą być Qubus Hotel w Krakowie oraz biurowiec Avatar, oddany na potrzeby *shared service center* Fortis Banku.

Handel

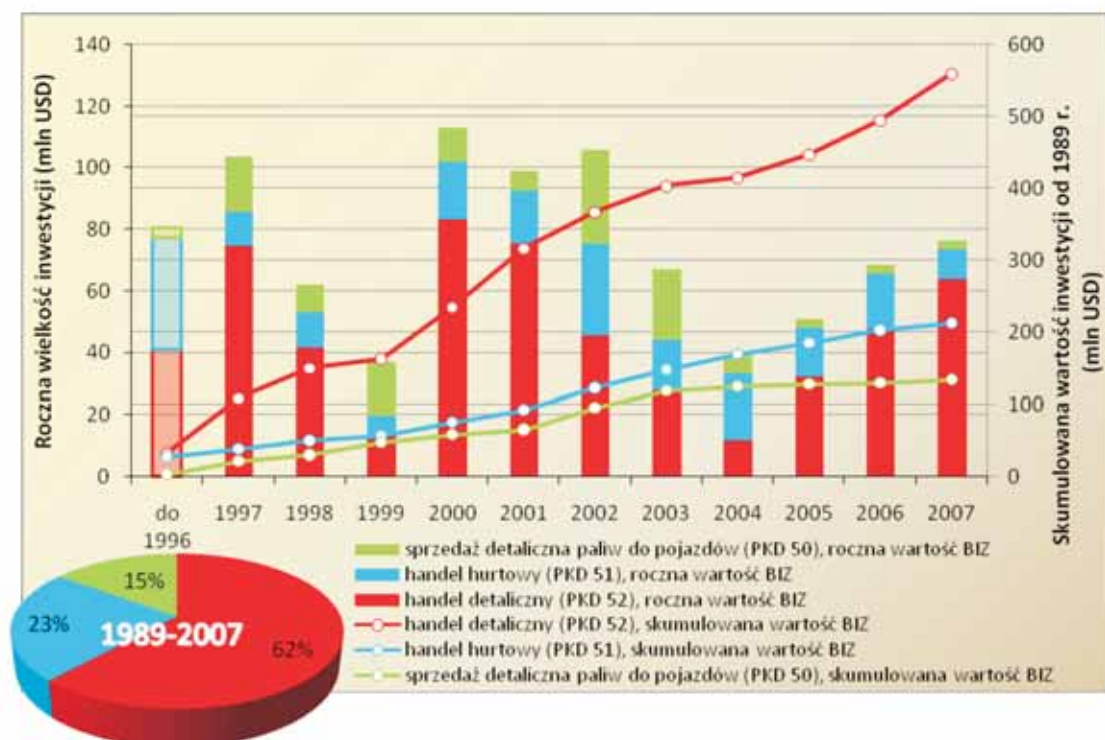
Suma nakładów poniesionych przez zagranicznych inwestorów na działalność handlową w Małopolsce na koniec 2007 r. wyniosła 907 mln USD co stanowiło 9% ogółu inwestycji zagranicznych w województwie. Gros tej sumy skupił handel detaliczny, w którym inwestycje sięgnęły 561 mln USD, czyli 62% ogółu inwestycji w branży. Ponad 1/5 inwestycji przypadła na handel hurtowy, pozostałe nakłady dotyczą działalności związanych ze sprzedażą detaliczną paliw do pojazdów i naprawą pojazdów (tab. 2, rys. 5). Wartość inwestycji w latach 2006-2007 (147 mln USD) stanowi około 1/6 ogółu inwestycji zagranicznych w handlu w analizowanym okresie 1989-2007.

Zagraniczne nakłady inwestycyjne w sektorze handlowym w Małopolsce w latach 1989-2007 cechowały się swoistą

Tab. 2. Struktura inwestycji zagranicznych w działalność handlową według sekcji i działów PKD w latach 1989-2007

PKD	Sekcja/Dział	Wartość inwestycji w mln USD	Odsetek inwestycji w danej sekcji	Odsetek inwestycji ogółem
G	Handel ogółem	906,8	100,0	9,0
52	handel detaliczny	561,2	61,9	5,6
51	handel hurtowy	211,7	23,3	2,1
50	sprzedaż detaliczna paliw do pojazdów	133,9	14,8	1,3

Źródło: Badania własne.

Rys. 5. Wartość i struktura inwestycji zagranicznych w działalność handlową w województwie małopolskim do końca 2007 roku

Źródło: Badania własne.

zmiennością (rys. 5). Przejawiała się ona gwałtownym wzrostem rocznej wartości BIZ do początku lat 2000 i jej stopniowym zmniejszaniem się w latach następujących. Rekordowy napływ BIZ w małopolskim handlu miał miejsce w latach 2000-2002, kiedy to roczne inwestycje przekraczały 100 mln USD.

Analizując strukturę rocznych inwestycji (rys. 5) zauważymy, że to głównie inwestycje w zakresie handlu detalicznego podlegają wspomnianej zmienności; w znacznie mniejszym stopniu dotyczy ona pozostałych działów, choć również w przypadku handlu

hurtowego oraz sprzedaży detalicznej paliw możemy wyróżnić okresy większej i mniejszej aktywności inwestorów zagranicznych. Należy przy tym zaznaczyć, że o ile pierwsze fale inwestycji w handlu detalicznym wiązały się w głównej mierze z inwestycjami *greenfield* – budową nowych obiektów od podstaw, to na inwestycje w ostatniej fazie składają się w większości przejęcia i fuzje. Niemniej w ogóle inwestycje w działalność handlową w całym badanym okresie inwestycje *greenfield* to nadal zdecydowana większość (59%), zaś przejęcia i fuzje stanowią 36% wszystkich inwestycji w tej

sekcji. Dodatkowe nakłady inwestycyjne w przypadku działalności handlowej mają jak dotąd marginalne znaczenie (1%).

Do największych zagranicznych inwestorów w branży handlowej od lat należą operatorzy sieci hipermarketów. Palmę pierwszeństwa dzierży francuski Carrefour, który w Małopolsce zainwestował 144 mln USD, z czego niemal 56 mln przypada na lata 2006-2007. Zmiana nastąpiła natomiast na drugiej pozycji, którą zajęło niemieckie Metro AG z sumą inwestycji sięgającą blisko 120 mln USD. Z drugiego na trzecie miejsce spadło natomiast brytyjskie Tesco, którego łączne nakłady od momentu wejścia na małopolski rynek wyniosły około 100 mln USD. Największym inwestorem w handlu paliwami jest British Petroleum. Znaczące nakłady ponieśli ponadto operatorzy supermarketów i sklepów dyskontowych - niemiecki Tengelmann (sieć Plus) oraz portugalskie Jerónimo Martins (Biedronka), przy czym portugalski inwestor wykazywał się znaczną aktywnością w ostatnim okresie (2006-2007), zaś większość inwestycji Tengelmana została dokonana we wcześniejszych latach.

Handel detaliczny

Udział firm z kapitałem zagranicznym w ogólnej powierzchni sprzedaży w Małopolsce wyniósł na koniec 2007 r. 14,3% i był o 3,3 punkta procentowego mniejszy niż średnia krajowa (*Rynek wewnętrzny* 2008). Domeną zagranicznych inwestorów są przede wszystkim sklepy wielkopowierzchniowe, w szczególności hipermarkety⁶ i centra handlowe. Praktycznie wszystkie obecne w Małopolsce sieci hipermarketów i dyskontów⁷ są własnością zagraniczną (wyjątkiem jest sieć delikatesów Alma, dawniej Krakchemia). Stosunkowo mniejszy jest udział zagranicznego kapitału w przypadku supermarketów⁸ i sklepów typu *convenience*⁹. W budowę hipermarketów i centrów

handlowych zainwestowano do 2007 r. ponad 280 mln USD, co stanowi połowę zagranicznych inwestycji w handlu detalicznym. Należy przy tym zaznaczyć, że do sekcji tej zaliczane są tylko inwestycje dokonane przez firmy zagraniczne, prowadzące działalność handlową w nowopowstałych, bądź przejętych obiektach. Gros inwestycji, zwłaszcza w centra handlowe (np. Galeria Krakowska, Centrum Handlowe Plaza, Galeria Kazimierz), zaliczana jest do obsługi nieruchomości, gdyż inwestują w nie firmy deweloperskie, a firmy handlowe jedynie wynajmują od nich powierzchnie handlowe.

Rozwój sklepów wielkopowierzchniowych (powyżej 2000 m²) w Małopolsce przedstawiony został na wykresie¹⁰ (rys. 6). K. Gwosdz i A. Sobala-Gwosdz (2008) wyróżniają trzy główne fazy rozwoju sieci hipermarketów w Polsce: 1) faza początkowa, do 1996 r.; 2) faza rozprzestrzeniania, lata 1997 do 2001; oraz 3) faza zagęszczenia i konsolidacji, po 2002 r. W przypadku województwa małopolskiego wydaje się słuszne przesunięcie tych granic przynajmniej o rok później. Co prawda już w 1996 r. pojawił się w Krakowie pierwszy sklep wielkopowierzchniowy (2 372 m² powierzchni sprzedaży) z większościowym udziałem austriackiego kapitału jakim była Billa (obecnie Elea), niemniej pierwszym naprawdę dużym hipermarketem (10 000 m²) był otwarty w 1997 r. Hit – inwestycja niemieckiej grupy Hit Handelsgruppe (10 mln USD). Jeszcze w tym samym roku, za dwukrotnie większą sumę powstał hipermarket Géant (francuska grupa Casino) oraz blisko o połowę mniejszy Alkauf. Rok później na rynku pojawił się kolejny duży gracz, jakim był francuski Carrefour. Pierwszy hipermarket zlokalizowany poza Krakowem powstał dopiero w 1999 r. w Nowym Sączu w wyniku inwestycji niemieckiej grupy Metro. Metro rozpoczęło swą ogólnopolską ekspansję w handlu detalicznym od budowy hipermarketów Real w miastach średniej wielkości, gdzie inne zagraniczne sieci nie były jeszcze obecne. Wkrótce i takie miasta znalazły się w polu zainteresowania konkurencji. Średniej wielkości obiekty pod szyldem Hypernova pojawiły się w Tarnowie, a następnie w Olkuszu w wyniku inwestycji holenderskiego Aholda.

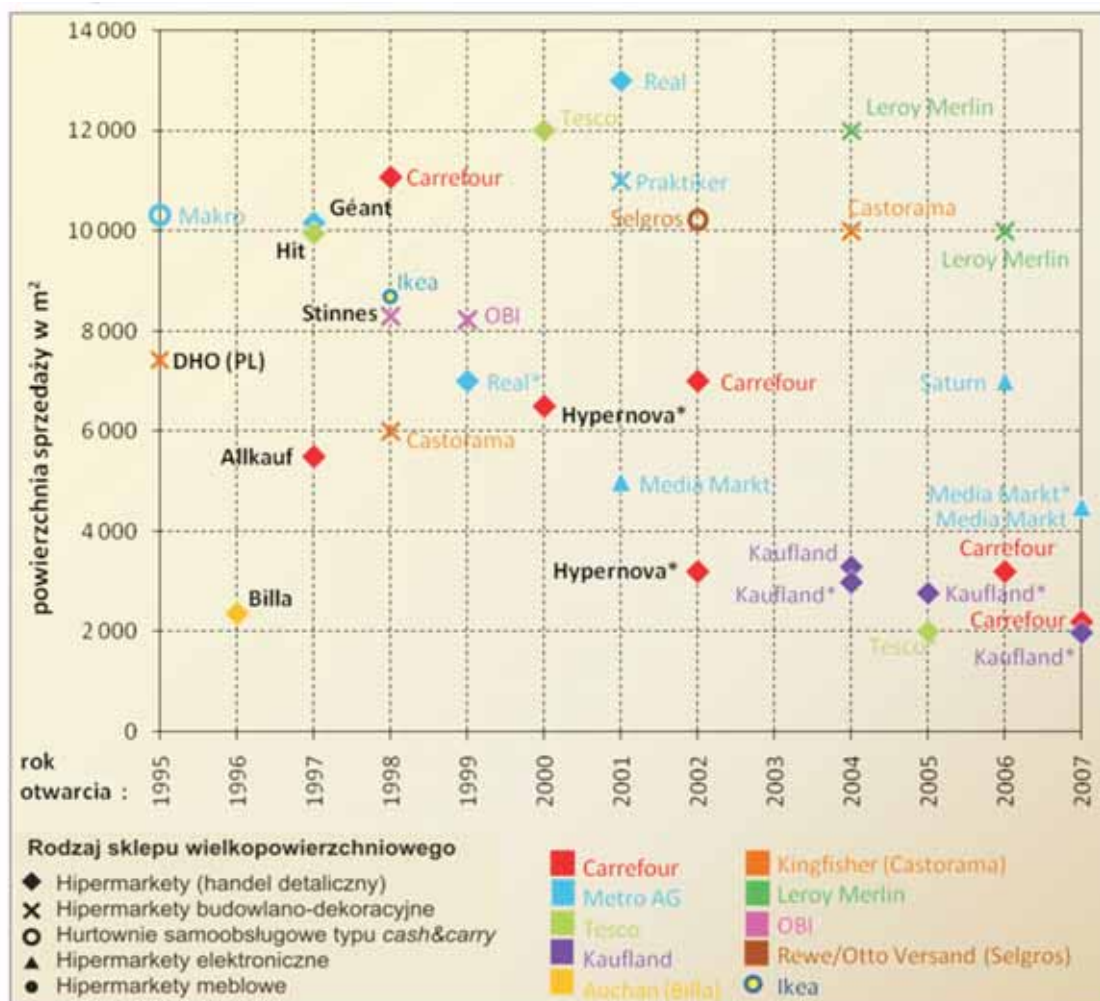
6 Zgodnie z definicją GUS za hipermarket uznaje się sklep o powierzchni sprzedaży powyżej 2 500 m², sprzedający żywność oraz inne towary konsumpcyjne i artykuły przemysłowe.

7 Sklep dyskontowy – sklep o powierzchni sprzedaży zwykle nie mniejszej niż 300 m², cechujący się niskim poziomem obsługi i ograniczonym asortymentem. Ceny w tego typu sklepach są zazwyczaj niższe.

8 Sklep o powierzchni sprzedaży od 300 do 2 500 m² (wg GUS), najczęściej samoobsługowy, sprzedający w większości żywność oraz inne produkty konsumpcyjne.

9 Sklep typu *convenience* (od ang. „wygoda”), to najczęściej niewielki sklep cechujący się długim czasem otwarcia i ograniczonym asortymentem artykułów żywnościowych i innych, najczęściej zlokalizowany przy ruchliwych ulicach lub na stacjach benzynowych.

10 Klasyczne hipermarkety – sprzedające żywność, artykuły przemysłowe i inne dobra konsumpcyjne – zaliczane do handlu detalicznego oznaczone zostały sygnaturami w kształcie rombu.

Rys. 6. Rozwój zagranicznych sklepów wielkopowierzchniowych w Małopolsce (hurt i detal)

Uwaga: Opisy przy znacznikach odnoszą się do stanu początkowego – kolor opisu inny niż kolor znacznika oznacza, że nastąpiło przejście. Gwiazdkami oznaczono obiekty zlokalizowane poza Krakowem.

Źródło: Badania własne.

Stosunkowo późno, bo dopiero w 2000 r. zainwestowało w sektorze hipermarketów brytyjskie Tesco, obecne dotąd w Małopolsce jedynie w segmencie małych sklepów¹¹. Za duży wzrost zagranicznych nakładów inwestycyjnych w 2000 r. odpowiedzialne było również Metro, które rozpoczęło wówczas budowę centrum handlowego M1. Pod jego dachem miejsce znalazł m.in. pierwszy w regionie zagraniczny hipermarket oferujący sprzęt elektroniczny i AGD (Media Markt) oraz hipermarket Real – największy jak do tej pory sklep pod względem powierzchni sprzedaży (13 000 m²). Centrum jako całość (blisko 43 000 m²) było największe w wo-

¹¹ W 1995 r. Brytyjczycy zakupili sieć sklepów Savia (m.in. w Andrychowie, Suchej Beskidzkiej, Bochni, Kętach, Wadowicach).

jewództwie do momentu otwarcia Galerii Krakowskiej. Innymi centrami handlowymi w Krakowie, które rozwinęły się wokół dużego hipermarketu, są CH Zakopianka (Hipermarket Carrefour) oraz CH Krokus (wcześniej King Cross) powstałe przy hipermarkecie Géant oraz w mniejszym stopniu CH Czyżyny wokół hipermarketu Carrefour. Centrum handlowe Plaza, otwarte w 2001 r., było pierwszym zagranicznym ośrodkiem handlowym tzw. trzeciej generacji (*shopping malls*). Poza funkcją handlową (format galerii handlowej, a nie dominacja dużej hali) ważna jest w nich funkcja usługowa, w tym rozrywkowa (restauracje, kina, kompleksy sportowe).

Po 2002 r. obserwujemy zmianę strategii inwestycyjnej zagranicznych sieci handlowych w dziedzinie wielkopowierzchniowego handlu detalicznego polegającą na rozwoju mniejszych obiektów, o powierzchni sprzedaży od 2 000 – 4 000 m² (Tesco w Chrzanowie, Carrefour w Galerii Krakowskiej). Doskonale wpisała się w tą strategię nieobecna wcześniej w Małopolsce niemiecka sieć Kaufland, która w 2004 r. wybudowała dwa pierwsze kompaktowe hipermarkety w Krakowie i Oświęcimiu. Następne dwa sklepy powstały w Tarnowie i Andrychowie. Kolejny Kaufland w Krakowie jest w trakcie realizacji (planowe otwarcie na wiosnę 2008 r.).

Coraz częściej dochodzi do przejęć, co świadczyć może o fazie dojrzałości rynku. W efekcie zmniejsza się liczba zagranicznych sieci handlowych obecnych w Małopolsce (rys. 6). Choć przejęcia pojedynczych obiektów zdarzały się już wcześniej¹², to dopiero po 2000 r. ta forma inwestycji zaczęła dominować. Najwcześniej z walki o małopolski rynek wycofali się pionierzy, czyli Billa, kupiona przez francuski Auchan w 2001 r. (funkcjonująca obecnie pod nazwą Elea) oraz Hit, przejęty rok później przez Tesco. Do ekspansji poprzez przejmowanie słabszych konkurentów przystąpił także Carrefour, który w 2004 r. stał się właścicielem 13 spośród 25 działających w Polsce hipermarketów należących do tej pory do holenderskiego Aholda (hipermarkety Hypernova). W puli tej znalazły się wszystkie 3 obiekty z terenu województwa małopolskiego. Sfinalizowanie transakcji nastąpiło w 2005 r. po uzyskaniu zgody urzędu antymonopolowego. Największym przejęciem był zakup hipermarketu Géant przez grupę Metro w 2006 r.

Z przejęciami mamy do czynienia także w przypadku mniejszych sklepów. Również na tym polu dużą aktywnością wykazał się Carrefour, przejmując w 2006 r. pozostałe sklepy należące do Aholda. W przypadku Małopolski było to 16 supermarketów Albert. Na początku 2008 r. zakończył się ich *rebranding* i wszystkie placówki zmieniły nazwę na Carrefour Express. Rok wcześniej właściciela zmieniły również supermarket Julius Meinl. Obiekty austriackiego inwe-

stora (w Krakowie, Tarnowie i Zakopanem) zostały kupione przez Tesco.

Konsolidacja rynku postępuje w segmencie sklepów dyskontowych. Pod koniec 2007 r. firma Jeronimo Martins Dystrybucja – właściciel sieci Biedronka – zawarła porozumienie z niemiecką grupą Tengelmann o przejściu sklepów dyskontowych sieci Plus. Porozumienie weszło w życie w październiku 2008 r. po uzyskaniu zgody ze strony UOKiK. Posunięcie to zapewniło portugalskiemu inwestorowi umocnienie pozycji niekwestionowanego lidera w segmencie dyskontów. Obecnie na terenie województwa działa 61 sklepów w 33 miejscowościach, z czego 13 w Krakowie. Główną konkurencją dla Biedronek jest obecnie dynamicznie rozwijająca się sieć dyskontów Lidl należąca do niemieckiego DMRS Warenhandel, posiadającego na terenie województwa 18 sklepów w 13 miejscowościach (w tym 4 w Krakowie). Sklepy Leader Price (niezbyt liczne w Małopolsce), działające na zasadzie franczyzy, zostały przejęte przez Tesco w 2006 r. i działają obecnie pod marką brytyjskiego inwestora. Eurocash, którego właścicielem jest portugalski inwestor, przejęły w 2007 r. dwie sieci handlu detalicznego: supermarket ABC oraz Delikatesy Centrum.

Wiele wskazuje na to, że rynek handlu detalicznego w Polsce będzie podlegał dalszej konsolidacji, która przy rosnącej konkurencji i coraz większym nasyceniu rynku będzie jedynym sposobem na dalszą ekspansję firm. Niewątpliwie tendencja ta dotyczyć będzie również województwa małopolskiego, w którym obecne są niemal wszystkie duże zagraniczne sieci handlowe działające w Polsce. Trudno jednoznacznie przewidzieć, które firmy i w jakiej liczbie utrzymają wiodącą pozycję. W krajach skandynawskich tylko trzy duże sieci handlowe kontrolują od 85-90% rynku handlu detalicznego, podczas gdy w krajach Europy Południowej trzech największych graczy kontroluje średnio 30-40% rynku. Polska zajmuje ostatnie miejsce w Europie, jeśli chodzi o poziom konsolidacji – 3 największe sieci Carrefour, Tesco i Real kontrolują zaledwie 13% wolumenu sprzedaży (*Shopper Trends* 2006). Specyfika polskiego rynku handlu detalicznego polega również na tym, że nadal większość Polaków preferuje zakupy w małych sklepach (Stępiak 2007). Fakt ten wpłynie zapewne na dalsze zainteresowanie i zwrócenie uwagi zagranicznych

¹² Najczęściej właściciela zmieniał hipermarket przy ul. Witosa w Krakowie, który powstał w 1997 r. dzięki inwestycji niemieckiego Alkauf. W lutym 1998 r. Alkauf przejęty został przez Metro AG i jeszcze w tym samym roku odsprzedany holenderskiemu Aholdowi. Od 2004 r. właścicielem jest Carrefour.

inwestorów w stronę sklepów małoformatowych. Od początku 2007 r. działa w tym segmencie czesko-słowacki fundusz Penta Investments, właściciel sieci sklepów Żabka. Firma ta opiera się na agencji, tak więc otwieranie kolejnych obiektów nie generuje w tym przypadku bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Nowych kanałów sprzedaży poszukuje również potentat na małopolskim rynku handlu detalicznego – Carrefour, który ma w planach uruchomienie sieci osiedlowych sklepów pod logo „5 minut”, działających na zasadzie franczyzy.

Zagraniczny kapitał obecny jest w Małopolsce także w postaci wyspecjalizowanych sklepów. Pierwszym tego typu obiektem był supermarket odzieżowo-obuwniczy, wzniesiony w 1993 r. w Modlnicy koło Krakowa przez włoską Nico Gruppo. Kolejny sklep Nico otwarty został w centrum handlowym Plaza. W zakresie handlu meblami nadal największą jest inwestycja szwedzkiej Ikea, która w 1998 r. otworzyła w Krakowie obiekt o powierzchni sprzedaży przekraczającej 8 000 m² (rys. 6). Krakowska firma Abra po przejściu jej w 2001 r. przez południowoafrykański kapitał systematycznie rozwija ogólnopolską sieć sklepów. Na terenie województwa małopolskiego 4 sklepy Abry działają w Krakowie, po jednym w Tarnowie, Nowym Sączu, Gorlicach i Nowym Targu. Sklepy z meblami i artykułami wnętrzarskimi prowadzi w Małopolsce również duński Jysk (w sumie 6 sklepów, z czego 2 w Krakowie). Sieć sklepów z dywanami i wykładzinami Komfort (6 sklepów w Małopolsce, z czego 2 w Krakowie) stała się własnością funduszu Enterprise Investors w 2007 r.

Wszystkie cztery hipermarkety oferujące sprzęt AGD i elektroniczny należą do grupy Metro. Pierwszy sklep działający pod szyldem Media Markt otwarty został w Krakowie w 2001 r. w centrum handlowym M1. Kolejny obiekt tego typu – Saturn, powstał pięć lat później w Galerii Krakowskiej. W 2007 r. oddano do użytku kolejne dwie placówki Media Markt – jedną w ramach Galerii Solvay w Krakowie, a drugą w Nowym Sączu jako samodzielny obiekt.

Własnością kapitału zagranicznego stały się też sklepy sportowe Maks, działające od 2006 r. pod marką Intersport. Francuska grupa Decathlon otworzyła w 2005 r. przy CH Zakopianka w Krakowie pierwszy sklep o charakterze dyskontu oferujący odzież i sprzęt sportowy. Drugi sklep został ot-

warty w październiku 2008 r. przy centrum handlowym Plaza, również jako oddzielny pawilon.

Grecki inwestor Panos Germanos przejął w 2001 r. sklepy Eko-Contel i TCM, tworząc sieć placówek oferujących telefony komórkowe oraz akcesoria do nich. Z początkiem 2007 r. sieć Germanos została przejęta przez firmę P4¹³, właściciela sieci komórkowej Play, która w ten sposób szybko poszerzyła sieć swoich punktów sprzedaży detalicznej. Ambitne plany dalszego rozwoju ma niemiecka sieć drogerii Rossmann, posiadająca w 2007 r. już 20 sklepów w województwie małopolskim, z czego ponad połowę w Krakowie.

Do funduszu Eastbridge z siedzibą w Rotterdamie (Holandia) należy grupa Empik Media & Fashion (EM&F), będąca największym operatorem marek konsumenckich w Polsce. Eastbridge jest właścicielem szeregu placówek handlu detalicznego zlokalizowanych w małopolskich centrach i galeriach handlowych, m.in. sklepów z odzieżą dziecięcą i zabawkami Smyk oraz drogerii Sephora.

Handel hurtowy

Również w dziedzinie handlu hurtowego największe nakłady inwestycyjne związane były z powstawaniem hal wielkopowierzchniowych. Śledząc rozwój tego typu obiektów w czasie (rys. 6) zauważymy tendencję odwrotną od tej, która dotyczy klasycznych hipermarketów. Średnia powierzchnia sprzedaży kolejno otwieranych hipermarketów budowlanych i hurtowni *cash&carry* jest na ogół coraz większa. Dążenie do zwiększania powierzchni handlowej wydaje się być w tym wypadku zgodne z logiką handlu hurtowego. Preferencje klientów nie odgrywają tu takiej roli jak w przypadku hipermarketów spożywczych, ponieważ zakupy w tego typu obiektach są zazwyczaj robione rzadziej. Na rynku handlu hurtowego dochodzi również do przejęć i powoli rozpoczyna się konsolidacja także tego segmentu handlu, choć liczba zagranicznych sieci działających w handlu hurtowym nie zmniejszyła się istotnie, a nawet pojawiły się nowe firmy jak Leroy Merlin¹⁴. Do tej pory z małopolskiego rynku wycofał się tylko jeden inwestor – niemiecki

13 P4, dawniej Netia Mobile, jest spółką stowarzyszoną Netii. Ponad połowę udziałów należy do islandzkiej firmy Novator Telecom, 23,4 % jest w posiadaniu Netia Ventures, a 22% należy do zarejestrowanej na Cyprze spółki Tollerton Investments.

14 Dwa hipermarkety budowlano-dekoracyjne – jeden w Modlnicze k. Krakowa otwarty w 2004 r., drugi przy CH Czyżyny w Krakowie otwarty w 2006 r. Oba należą do francuskiej grupy Adeo (do 2007 r. finansowa grupa rodzinna Association Familiale Mulliez).

Stinnes – przejęty w 1998 r. przez OBI¹⁵ (Tengelmann). Rok później otwarty został też nowy hipermarket OBI przy ul. Wielickiej (obok HIT-u). Hipermarkety Castorama zmieniły wprawdzie właściciela w 2002 r., kiedy to zostały kupione przez brytyjską firmę Kingfisher, jednak nadal działają pod dotychczasową nazwą. Castorama otworzyła trzeci hipermarket w 2004 r., przy ul. Pilotów w Krakowie, tym razem poprzez zakup sklepu Dom-Hobby-Ogród, należącego wcześniej do polskiej Almy (d. Krakchemii). W ramach centrum handlowego M1 od 2001 r. działa duży hipermarket budowlany Praktiker – inwestycja niemieckiej grupy Metro. Pierwszą inwestycją grupy Metro w stolicy Małopolski był zakup od holenderskiego SHV Makro hali zaopatrzenia hurtowego Makro Cash&Carry. W 2002 r., także za sprawą niemieckiego kapitału reprezentowanego przez firmy Rewe i Otto Versand, powstała hala Selgros. Obie hale posiadają zbliżoną powierzchnię sprzedaży (ok. 10 000 m²).

O zmierzaniu małopolskiego handlu hurtowego w kierunku konsolidacji świadczyć może również strategia firmy Eurocash należącej do portugalskiego inwestora Luisa Manuaela Conceição do Amaral. Eurocash przejął w 2005 r. sieć KDTW, specjalizującą się w dystrybucji tzw. produktów impulsowych¹⁶ oraz pod koniec 2007 r. sieć McLane, posiadającej znaczny udział w dystrybucji artykułów HoReCa¹⁷.

Najwięcej w dziedzinie handlu hurtowego w Małopolsce zainwestowali do końca 2007 r. inwestorzy niemieccy: Metro, Rewe i Otto Versand oraz OBI (Grupa Tengelmanna), w sumie ok. 60 mln USD. Do grona największych inwestorów należą również francuska grupa Adeo oraz brytyjski Kingfisher, z których każdy zainwestował w regionie po ok. 20 mln USD.

O połowę mniejszą, lecz zasługującą na uwagę jest inwestycja firmy Gaspol, należącej w połowie do holenderskiej firmy Pam-Gas (SHV Holding), która od 1991 r. posiada centrum dystrybucji gazu w Nowym Targu. Z kolei w Olewinie koło Olkusza, brytyjska firma IMI otworzyła centrum dystrybucji armatury grzewczej firm Heime-

ier, TA i Pneumatex na Europę Środkowo-Wschodnią. Inwestycje w handlu hurtowym w Małopolsce przekraczające 5 mln USD poniosły ponadto włoska Fresh Del Monte Produce (kupiła w 2003 r. dystrybutora warzyw i owoców Ekspans) oraz brytyjskie Fibreglass Insulations, które poprzez firmę WKT Polska z centralą i biurem regionalnym w Krakowie prowadzi handel izolacjami technicznymi, budowlanymi oraz systemami do suchej zabudowy wnętrz.

Nakłady przekraczające 1 mln USD dokonało kolejnych 21 zagranicznych firm zajmujących się handlem hurtowym, m.in. I.D.C Polonia SA (sprzedaż słodczy), Tobacco Trading International Poland (import i sprzedaż hurtowa cygar, tytoniów i innych akcesoriów), Mercator Papier (papier i artykuły biurowe), Kärcher (specjalistyczne urządzenia czyszczące), Merloni Termosantari (kotły grzewcze), Rieker (obuwie rekreacyjne), Actaris (urządzenia pomiarowe), czy Żywiec Trade (centrum dystrybucji piwa w Niepołomicach).

W ciągu ostatnich dwóch lat w dziedzinie handlu hurtowego zainwestowano około 25 mln USD. Poza wspomnianą już budowę hali Leroy Merlin w 2006 r., która pochłonęła ponad 1/3 tej sumy, nową inwestycją było powstanie hurtowni wysokogatunkowych produktów spożywczych firmy North Coast (własność Silvano Fiocco i Gorgio Pezzolato z Włoch). Inwestycje w tym okresie poczyniły także Eurocash i kilka mniejszych firm.

Sprzedaż paliw, obsługa i naprawa pojazdów samochodowych i motocykli

Ogromna większość bezpośrednich inwestycji zagranicznych poczynionych w tym dziale, bo aż 95%, to inwestycje w budowę stacji benzynowych. Do końca 2007 r. w Małopolsce w ramach zagranicznych sieci działały 84 stacje benzynowe, z czego 13 na zasadzie franczyzy. Udział zagranicznych stacji w ogólnej liczbie stacji benzynowych w województwie małopolskim wzrósł w porównaniu z rokiem 2005 z 9,1% do 12,2% w roku 2007 i był wyższy niemal dwukrotnie od średniej krajowej (*Rynek Wewnętrzny w 2007 roku* 2008).

Największym inwestorem jest – posiadający polską centralę w Krakowie – koncern paliwowy British Petroleum (BP). Inwestycje brytyjskiej firmy stanowią ponad 1/3

¹⁵ W Polsce zarejestrowane jako Superhobby Dom i Ogród Sp. z o.o.

¹⁶ Do kategorii tej zaliczane są różnego rodzaju artykuły kupowane pod wpływem impulsu jak: artykuły tytoniowe, drobne słodczyce, golarki jednorazowe, zapalniczki itd., najczęściej wystawiane do sprzedaży przy kasach sklepowych.

¹⁷ Zaopatrzenie hoteli, restauracji i kawiarni (od pierwszych sylab ang. *hotels, restaurants, cafés*).

nakładów w omawianej działalności. Poza stacjami zbudowanymi od podstaw, do BP należy również sieć stacji przejętych w 2002 r. od Arala. Łącznie pod szyldem BP w Małopolsce działa 35 placówek. Kolejną pozycję zajmuje norweski Statoil, który znacząco powiększył swój udział w rynku sprzedaży paliw po przejęciu w 2003 r. stacji Preem. Do Statoil należą 23 stacje. Holendersko-brytyjski Shell, z inwestycjami rzędu 15 mln USD i siecią 17 stacjami zajmuje trzecie miejsce. Firma ta budowała swoją pozycję m.in. poprzez przejęcie udziałów koncernu Texaco w Polsce oraz stacji należących do niemieckiej firmy DEA (m.in. w Krakowie i Chrzanowie). Do fińskiego Fortum Oil and Gas należy 5 bezobsługowych stacji Neste (4 w Krakowie, jedna w Nowym Sączu). Nowym inwestorem jest rosyjski Lukoil, który na małopolski rynek wszedł na skutek przejęcia od amerykańskiego Conoco Philips trzech stacji benzynowych Jet. W stacje inwestują również operatorzy hipermarketów. Od 2003 r. funkcjonuje stacja paliw Carrefour, a dwa obiekty otworzyło ostatnio Tesco.

Rynek stacji paliw w ciągu ostatnich lat uległ znaczącej konsolidacji. Z dziesięciu zagranicznych koncernów paliwowych działających w Małopolsce pozostała połowa (nie licząc pojedynczych wciąż stacji przy hipermarketach). Jako pierwsze wycofało się Texaco, następnie DEA Mineraloel i Aral. Stacje Esso zostały kupione przez polski Lotos w 2005 r. Węgierski Mol wycofał się wkrótce po wybudowaniu jednej stacji w Libiążu w 2006 r.

Kanadyjska firma Nesky, która poczyniła największe inwestycje w zakresie handlu częściami samochodowymi, znajduje się obecnie w stanie likwidacji. Podobny los spotkał firmę Carman z udziałem kapitału amerykańskiego, która zajmowała się naprawą samochodów. Warsztaty i serwisy samochodowe prowadzi francuski Feu Vert (Groupe Monnoyer) oraz Eurogum (udziałowiec niemiecki).

Inwestycje w zakresie sprzedaży detalicznej paliw w latach 2006-2007 wyniosły około 6 mln USD. Po jednej stacji benzynowej otworzyły w tym okresie Statoil w Wadowicach, Shell w Jerzmanowicach i Neste w Krakowie. Jedna stacja JET w Zakopanem została w tym czasie przejęta przez Lukoil.

Usługi

Do końca 2007 r. wartość inwestycji zagranicznych w sektorze usługowym w województwie małopolskim osiągnęła niemal 3,9 mld USD, co stanowiło 39% ogółu inwestycji w regionie w latach 1989-2007 (tab. 3). Wzrost wartości inwestycji zagranicznych w usługach nie przebiegał równomiernie. Rekordowy był 1999 r., w którym duży napływ kapitału zagranicznego (ponad 775 mln USD) do sektora bankowego wpłynął na zachwianie dotychczasowej struktury sektorowej i pozwolił usługom osiągnąć najwyższy w historii udział w sumarycznych nakładach. Po okresie stagnacji nakładów w latach 2000-2004 od 2005 r. notujemy znaczący wzrost do poziomu sięgającego 670 mln USD w 2006 r. Niższą wartością inwestycji, nieco ponad 480 mln USD, zamknął się 2007 r.

Znacząco zmieniała się struktura branżowa inwestycji. Inwestycje zagraniczne z zakresu pośrednictwa finansowego stanowiły w latach 1989-2000 gros nakładów w sektorze usługowym. Od 2001 r. odnotowuje się ich stopniowy spadek, który pogłębił się po 2004 r. Nakłady w sektorze finansowym odgrywały marginalną rolę w latach 2006-2007. Okres 2006-2007 to czas wzmożonej aktywności inwestorów działających w obsłudze nieruchomości i firm. Zainwestowano wtedy ponad 56% ogółu środków w tej sekcji. Ogółem nakłady na obsługę nieruchomości i firm stanowiły 1/3 ogółu inwestycji zagranicznych w Małopolsce w latach 2006-2007. Duży udział miały również inwestycje poniesione w przedsiębiorstwach informatycznych (blisko 9% ogółu inwestycji w latach 2006-2007). Znaczące na tle poprzednich lat były ponadto inwestycje w ochronie zdrowia (ponad 10 mln USD).

Obsługa nieruchomości i firm

Od kilku lat zaangażowanie kapitału zagranicznego w działalność związaną z obsługą nieruchomości i firm systematycznie wzrasta. Inwestycje w tym sektorze zajmują obecnie drugie miejsce po inwestycjach w działalność przemysłową. Od 2004 r. udział działalności związanej z obsługą nieruchomości i firm w inwestycjach w całym regionie utrzymuje się co roku na poziomie 25-38%. Znaczny wzrost bezpośrednich

Tab. 3. Struktura inwestycji zagranicznych w usługi według sekcji i działów PKD w latach 1989-2007

PKD	Sekcja/Dział	Wartość inwestycji w mln USD	Odsetek inwestycji w danej sekcji	Odsetek inwestycji ogółem
	Usługi	3 882,8	100,0	38,7
K	obsługa nieruchomości i firm	1 740,7	44,8	17,3
70	obsługa nieruchomości	1220,6	31,4	12,2
72	informatyka i działalność pośrednia	256,3	6,6	2,6
74	pozostała działalność związana z prowadzeniem interesów	233,8	6,0	2,3
73	prowadzenie prac badawczo-rozwojowych	29,5	0,8	0,3
J	pośrednictwo finansowe	1 315,9	100,0	13,1
I	transport i łączność	430,3	11,1	4,3
64	poczta i telekomunikacja	404,6	10,4	4,0
60	transport lądowy	14,6	0,4	0,1
63	działalność wspierająca i pomocnicza dla transportu	9,4	0,2	0,1
H	hotele i restauracje	299,7	7,7	3,0
O	pozostała działalność usługowa	80,1	2,1	0,8
92	usługi związane z rekreacją, kulturą i sportem	67,8	1,7	0,7
90	wywóz śmieci, usługi sanitarne i pokrewne	11,8	0,3	0,1
N	usługi w zakresie ochrony zdrowia i opieki społecznej	15,8	0,4	0,2
M	usługi w zakresie edukacji	0,3	0,0	0,0

Źródło: Badania własne.

inwestycji zagranicznych w tej dziedzinie nastąpił w latach 2006-2007. Do końca 2005 r. łączne nakłady inwestycyjne w sektorze wyniosły 760 mln USD, a w ciągu ostatnich dwóch lat aż 981 mln USD.

Największe wpływy kapitału zagranicznego dotyczą obsługi nieruchomości komercyjnych (inwestycje w obiekty handlowe, biurowe i magazynowe), gdzie trafia blisko 3/4 nakładów. Co siódmy zainwestowany dolar trafił do firm z branży informatycznej, które, obok inwestycji w centra badawczo-rozwojowe, są szczególnie cenne dla regionu ze względu na ich innowacyjny charakter. Od kilku lat intensywnie rozwijają się w stolicy województwa centra usługowe, przyczyniając się w znaczący sposób do wzrostu zatrudnienia w tym sektorze gospodarki.

Największą inwestycją w omawianym sektorze w ciągu ostatnich dwóch lat było przejęcie Grupy Broker FM przez niemiecki

koncern medialny Bauer Media Invest w 2007 r. Na zakup 100% akcji krakowskiej spółki, której głównym przedmiotem działalności jest sprzedaż czasu i powierzchni reklamowej oraz produktów oferowanych przez spółki należące do grupy (m.in. stacje radiowe RMF FM, RMF Maxxx, RMF Classic), niemiecki inwestor przeznaczył ponad 160 mln USD. Przejęcie krakowskiej spółki reklamowej było jednak wyjątkowym wydarzeniem w tym sektorze. W dłuższej perspektywie największe znaczenie mają inwestycje w nieruchomości komercyjne, dalej w firmy informatyczne i centra badawcze, a z punktu widzenia rynku pracy – w centra usługowe.

Obsługa nieruchomości

Nakłady inwestycyjne w obsługę nieruchomości przekroczyły już kwotę miliarda

dolarów i wyniosły na koniec 2007 r. 1 221 mln USD. Z tej sumy około 2/3 wydatkowane było na budowę nowych obiektów, a pozostała część na zakup już istniejących budynków od inwestorów polskich i zagranicznych. O intensyfikacji działań inwestorów zagranicznych na tym rynku wskazuje fakt, że tylko w ciągu ostatnich dwóch lat wydali oni ponad połowę wymienionej wcześniej sumy, z czego najwięcej w 2006 r., bo aż 473 mln USD.

Na tak dużą skalę inwestycji na rynku nieruchomości komercyjnych największy wpływ mają duże projekty podejmowane przez przedsiębiorstwa budujące, a następnie wynajmujące obiekty pod działalność handlową i rozrywkową. W tym obszarze początkowo mieliśmy do czynienia jedynie z budową nowych obiektów, ale w ostatnich latach dochodzi także do przejmowania istniejących budynków od sieci handlowych przez spółki wyspecjalizowane w zarządzaniu tego typu nieruchomościami. Coraz intensywniej rozwija się ponadto małopolski, a właściwie krakowski, rynek obiektów biurowych, na którym znaczącą rolę również odgrywają inwestorzy zagraniczni. Także i na tym rynku dochodzi do zakupów istniejących biurowców przez zagraniczne spółki.

W latach 2003-2006 prowadzone były dwa duże projekty inwestycyjne w obiekty handlowe – Galerię Kazimierz i Galerię Krakowską – które łącznie pochłonęły prawie 420 mln USD. Inwestycja firmy Globe Trade Centre, kontrolowanej przez izraelską Kardan Group, w budowę centrum handlowo-rozrywkowego Galeria Kazimierz w latach 2003-2005 kosztowała blisko 87 mln USD. Połowę udziałów w spółce GTC Galeria Kazimierz przejęła w 2006 r. irlandzka grupa inwestycyjna Quinlan Private za ponad 92 mln USD. W 2007 r. inwestorzy rozbudowali galerię o część biurową o powierzchni 2 tys. m². Globe Trade Centre nadal inwestuje w pobliżu galerii w nowe obiekty biurowe.

Zdecydowanie większym przedsięwzięciem była budowa Galerii Krakowskiej, która pochłonęła blisko 355 mln USD. Inwestycję realizowało konsorcjum niemieckiej firmy ECE Projektmanagement i jej partnera finansowego HGA Capital Grundbesitz & Anlage z siedzibą w Hamburgu. Budowa prowadzona była w latach 2004-2006. Zrealizowana inwestycja miała rozpocząć się znacznie wcześniej jako element projektu

Nowego Miasta, czyli zagospodarowania zaniedbanych okolic dworca kolejowego Kraków Główny. Zaangażowana początkowo amerykańska firma Tishman Speyer Properties, która na prace przygotowawcze w latach 1999-2003 wydała około 25 mln USD, wycofała się ze względu na narastające trudności wokół inwestycji. Wynikały one głównie z problemów w pozyskaniu części gruntów. Ostatecznie, po przejęciu inwestycji przez ECE, powstał największy zrealizowany obiekt tego typu w Krakowie o powierzchni handlowej 60 tys. m², na której mieści się ponad 270 punktów handlowych i usługowych oraz ponad 20 barów i restauracji. Galeria dysponuje również powierzchnią biurową o wielkości 5,5 tys. m². Inwestycja w Galerię Krakowską jest największym jak dotąd tego rodzaju projektem pod względem wysokości nakładów w Małopolsce.

Od 2004 r. obserwowana jest tendencja do przejmowania istniejących obiektów handlowych przez zagraniczne spółki wyspecjalizowane w inwestowaniu i zarządzaniu nieruchomościami. Amerykańskie firmy Apollo Real Estate Advisors oraz Rida Development odkupiły w 2004 r. od niemieckiego Metro, w ramach większej transakcji, krakowskie Centrum Handlowe M1 za ponad 71 mln USD oraz nowosądecki hipermarket Real za blisko 18 mln USD. Rok później, francuski Klepierre wydał prawie 64 mln USD na zakup centrum handlowo-rozrywkowego Kraków Plaza.

Natomiast w ostatnim czasie doszło do czterech dużych przejęć. Pierwszym z nich był wspomniany już zakup udziałów w Galerii Kazimierz przez irlandzką Quinlan Private w 2006 r. W tym samym roku budynek hipermarketu Géant (przejęty wówczas przez niemiecką sieć Real) kupił amerykański inwestor General Electric Real Estate za ponad 60 mln USD. W 2007 r. Centrum Handlowe Zakopianka (wraz z czterema innymi obiektami w Polsce) przejął od Simon Ivanhoe australijski fundusz inwestycyjny Macquarie CountryWide Trust za ponad 57 mln USD. Mniejszą wartość (około 10,5 mln USD) miała transakcja zakupu hipermarketu Carrefour Czyżyny przez Bainbridge Poland, spółki wchodzącej w skład brytyjskiej grupy inwestycyjnej Ærium Finance. Sieci handlowe, które sprzedają nieruchomości, nie rezygnują z tych lokalizacji, lecz pozostają długoletnimi najemcami tych obiektów, przeznaczając

uzyskane ze sprzedaży środki na finansowanie nowych planów inwestycyjnych.

Na rynku obiektów biurowych zapanowało w ostatnich dwóch latach widoczne ożywienie, głównie ze względu na rosnący popyt ze strony centrów usługowych. Najbardziej widoczne jest to w dwóch przypadkach: biurowców firmy Globe Trade Centre przy ul. Armii Krajowej oraz położonego w sąsiedztwie z Krakowem gminie Zabierzów parku biurowego Kraków Business Park (KBP) (tab. 4).

Zespół trzech biurowców Galileo (oddany do użytku w 2003 r.), Newton (2007 r.) i Edison (2008 r.) oferuje razem 31 tys. m² powierzchni biurowej klasy A. Łączne nakłady inwestycyjne dewelopera, kontrolowanego przez izraelską spółkę Kardan Group, szacowane są na blisko 45 mln USD.

Położony na granicy Zabierzowa i Rząski park biurowy Kraków Business Park posiada obecnie trzy oddane do użytku biurowce: KBP100 (od 2002 r. 9,4 tys. m²), KBP200 i KBP400 (otwarte w 2007 r., odpowiednio 15 i 16 tys. m² powierzchni biurowej). Obecnie jest to największy zespół biurowców w województwie, a plany KBP przewidują wybudowanie nawet 220 tys. m² powierzchni komercyjnej w 14 budynkach. Oprócz korzystnego położenia (park leży niedaleko zjazdu z autostrady, zainwestował również we własny przystanek kolejowy) i konkurencyjnych cen wynajmu, istotnym czynnikiem rozwojowym jest to, że niektóre firmy wynajmujące w Kraków Business Park mogą być objęte Specjalną Strefą Ekonomiczną. Obecnie biura zlokalizowały tu następujące zagraniczne firmy: Shell, Delphi, T.A.C., Graff, Affiliated Computer Services, Sabre Holdings, HCL, UBS, UPM-Kymmene, HSBC i PERI.

Spośród pojedynczych obiektów biurowych znaczącą inwestycją był 20-piętrowy biurowiec Cracovia Business Centre przy Rondzie Grzegórzeckim w Krakowie. Budynek o łącznej powierzchni 19 tys. m², oddany do użytku w 1997 r., był pierwszym obiektem biurowym klasy A (tj. o najwyższym standardzie pomieszczeń) w mieście, a inwestorem była spółka zależna szwedzkiej Ikea. Mieściła się tu dotychczas siedziba banku BPH, a po jego przejściu biura banku Pekao. Budynek ten został sprzedany holenderskiej grupie inwestycyjnej White Estate Investments w 2006 r.

Największym przejęciem na rynku biurowym był zakup biurowca Buma Square w 2007 r. przez brytyjską firmę Knight Frank, wyspecjalizowaną w zarządzaniu nieruchomościami komercyjnymi. Transakcja ta opiewała na kwotę blisko 65 mln USD. Biurowiec Buma Square przy ul. Wadowickiej powstał jako inwestycja polskiej Grupy Buma, która w latach 1998-2004 dokonała w tym celu gruntownej przebudowy i adaptacji dawnej Drukarni Wydawniczej im. L. Anczyca. Mieszczą się w nim m.in. biura Tesco, Sabre i Motoroli. Dotychczas największymi inwestycjami w tym zakresie były zakup pod koniec 2005 r. Centrum Biurowego Lubicz przez fundusz nieruchomości Polonia Property Fund LP (centrum powstało w 2000 r. przy ul. Lubicz, inwestorem był Mostostal Kraków, przy współudziale banku BPH, obiekt dysponuje powierzchnią 16 tys. m²) oraz zakup biurowca Euromarket w 2002 r. przez Bayerische Hypo- und Vereinsbank.

Krakowski rynek biurowy w połowie 2007 r. dysponował 200,7 tys. m² powierzchni biurowej pod wynajem, co dawało mu drugie miejsce za Warszawą. Według szacunków firmy KingSturge do końca 2008 r. krakowska przestrzeń biurowa ma zwiększyć się o kolejne 84 tys. m² (*Poland: Regional Office Market 2007*). Udział powierzchni biurowej, który powstał lub znajduje się obecnie w posiadaniu inwestorów zagranicznych jest bardzo wysoki i wynosił na początku 2008 r. w wartościach bezwzględnych 161,4 tys. m².

Obsługa firm

Stolica Małopolski stanowi ważny ośrodek rozwoju nowych technologii. Ulokowały się tutaj zagraniczne ośrodki badawczo-rozwojowe, a firmy informatyczne budują w Krakowie centra rozwoju oprogramowania. Szczególnie dynamicznie rozwijają się centra usługowe, które ze względu na specyfikę omówione zostały w oddzielnym podrozdziale.

Do największych inwestycji w ośrodki badawczo-rozwojowe zaliczyć trzeba centrum techniczne amerykańskiego koncernu Delphi oraz ośrodek szwajcarsko-szwedzkiego koncernu Asea Brown Boveri. Krakowski ośrodek Delphi specjalizuje się w projektowaniu konstrukcji i technologii zawieszek samochodowych. Zatrudnienie w nim szybko

Tab. 4. Najważniejsze inwestycje zagraniczne w obiekty biurowe w Małopolsce

Nazwa budynku lub parku biurowego	Istniejąca powierzchnia biurowa (tys. m ²)	Powierzchnia biurowa planowana (tys. m ²)	Klasa	Wielkość inwestycji zagranicznych (mln USD)*	Lokalizacja
Kraków Business Park	40,4	220,0	A	20,4	Rząska k/Krakowa
GTC (Galileo, Newton i Edison)	31,0	5,2	A	44,1	Kraków, al. Armii Krajowej
Buma Square	28,8	-	B+	64,7	Kraków, ul. Wadowicka
Cracovia Business Centre	19,0	-	A	25,0	Kraków, al. Pokoju
Centrum Biurowe Euro-market	16,0	-	A	24,0	Kraków, ul. Jasnogórska
Centrum Biurowe Lubicz	16,0	-	A	40,8	Kraków, ul. Lubicz
Galeria Krakowska	5,5	30,0	A i B+	b.d.	Kraków, ul. Pawia
Centrum Biurowe Zwierzyńska	2,7	-	B	b.d.	Kraków, ul. Zwierzyńska
Galeria Kazimierz	2,0	-	b.d.	3,7	Kraków, ul. Podgórska
Centrum Biurowe Kazimierz	-	15,4	b.d.	-	Kraków, ul. Podgórska
Diamante Plaza	-	10,0	b.d.	-	Kraków, ul. Dekerta i Klimeckiego
Enterprise Park	-	28,2	b.d.	-	Kraków, ul. Wałowa

* suma zainwestowanego kapitału zagranicznego do końca 2007 r.

Źródło: Badania własne.

rośnie – pod koniec 2005 r. pracowało w nim około 550 osób, a pod koniec 2007 r. już ponad 800. Na zatrudnienie ponad 260 inżynierów w ciągu dwóch lat firma otrzymała wsparcie rządowe. Założone w 1996 r. Centrum Badawcze ABB to pierwszy tego typu ośrodek otwarty w Małopolsce. Obecnie zatrudnionych jest w nim około 70 inżynierów, zajmujących się szeroką gamą zagadnień z zakresu automatyki, robotyki, energetyki oraz technologii informatycznych. Badania prowadzone są we współpracy z innymi centrami badawczymi ABB oraz spółkami produkcyjnymi koncernu. Krakowski oddział ABB współpracuje również z krakowskimi uczelniami i instytutami badawczymi.

W Krakowie działają także zagraniczne centra projektowe. Największe pod względem inwestycji i zatrudnienia to niemieckie Lurgi, amerykańskie CH2M HILL, a od 2006 r. również fiński Eltel. Lurgi (d. Bipronaft), wchodzący od 1996 r. w skład niemieckiej grupy Lurgi, oferuje usługi inżynierskie przy budowie instalacji dla przemysłu rafineryjnego, petrochemicznego i chemicznego. W 2001 r. centrum projektowe otworzyła

amerykańska firma CH2M HILL, która specjalizuje się w kompleksowej obsłudze projektów z zakresu budowy infrastruktury wodno-kanalizacyjnej, przemysłowej, inżynierii środowiska i rozwiązań wspomagających zarządzanie. Polscy specjaliści wykorzystują również doświadczenia spółki-matki w zakresie zastosowań informatyki w dziedzinie inżynierii i zarządzania infrastrukturą. Krakowski oddział CH2M HILL zatrudniał na koniec 2007 r. 150 osób. W 2006 r. fińska spółka Eltel kupiła 95,5% udziałów krakowskiego biura projektowego Energoprojekt Kraków. Spółka, specjalizująca się w projektowaniu linii, stacji i systemów energetycznych, zatrudnia obecnie około 170 osób.

Z mniejszych firm projektowych na uwagę zasługują francuska spółka Veolia Water Systems, założona w 1991 r. przez duńską firmę Krüger. W 2001 r. została przejęta przez spółkę-córkę francuskiego koncernu Vivendi, obecnie funkcjonującego pod nazwą Veolia. Krakowski oddział projektuje systemy uzdatniania wody, oczyszczania ścieków i gospodarki osadami dla odbiorców

komunalnych i przemysłowych. Natomiast w 2004 r. otworzyła w Krakowie biuro konstrukcyjne niemiecka firma Car Technology, opracowująca podzespoły dla przemysłu motoryzacyjnego. W grudniu 2007 r. uruchomiła ona w Niepołomicach centrum prototypowania.

Systematycznie rozwijają się również zagraniczne inwestycje w małopolski sektor informatyczny. Zagraniczne firmy rozbudowują oddziały, a także inwestują w polskie spółki. Kraków umacnia swą pozycję w tym zakresie, stając się drugim po Warszawie centrum rozwoju oprogramowania i doradztwa informatycznego w Polsce.

Największe kwoty w ostatnich dwóch latach zagraniczni inwestorzy przeznaczili na zakup akcji dwóch krakowskich firm informatycznych: Comarchu i Grupy Onet.pl. Były to jednocześnie największe inwestycje w tej branży od 1989 r. Irlandzka firma BZ WBK AIB Asset Management wydała ponad 90 mln USD w 2006 i 2007 r. na zakup akcji firmy Comarch, co daje jej obecnie ponad 23,5% udziałów w spółce. W tym samym czasie krakowska spółka intensywnie inwestowała w budowę kompleksu produkcyjno-biurowego na terenie krakowskiej strefy ekonomicznej w Czyżynach.

Koncern medialny ITI Holding, zarejestrowany w Luksemburgu, wykupił w 2006 r. resztę akcji Grupy Onet.pl za około 75 mln USD i przejął całkowicie kontrolę nad spółką. Onet.pl również inwestuje w strefie ekonomicznej w okolicach Kampusu 600-lecia UJ, gdzie powstaje nowe centrum przetwarzania danych. Założona w 2006 r. spółka DreamLab, centrum badawczo-rozwojowe Grupy Onet.pl, zatrudnia już około 115 specjalistów, zajmujących się projektowaniem i wdrażaniem nowoczesnych technologii internetowych i mobilnych oraz wytwarzaniem oprogramowania, głównie na potrzeby spółki-matki.

Największą inwestycją, która od początku pozostaje w całości w rękach zagranicznych, jest centrum oprogramowania amerykańskiego koncernu telekomunikacyjnego Motorola. Firma posiada swój własny budynek na terenie podstrefy krakowskiej SSE w Pychowicach, ponadto wynajmuje biura w Buma Square przy ul. Wadowickiej. Łączne nakłady inwestycyjne wynoszą ponad 15 mln USD. Krakowski oddział Motoroli, jedno z 18 centrów badawczych spółki, pełni funkcję ośrodka koordynującego

działania badawczo-rozwojowe koncernu w regionie Europy Środkowo-Wschodniej. Specjalizuje się on w produkcji i integracji oprogramowania stacji bazowych telefonii komórkowej trzeciej generacji. Zatrudnienie w ośrodku Motoroli znalazło już około 800 osób, w tym wielu absolwentów krakowskich uczelni, takich kierunków jak informatyka, elektronika, telekomunikacja, fizyka, matematyka, automatyka czy robotyka. Podobna skala nakładów jak Motorola dotyczy spółki Billbird, specjalizującej się w płatnościach internetowych. Początkowo było to wspólne przedsięwzięcie Internet Investment Fund i funduszy BRE Banku, które w 2005 r. odkupiła amerykańska spółka Gtech Global Services Corporation.

Dynamicznie rozwija się również krakowski oddział amerykańskiej firmy Sabre (jeden z pięciu, obok centrali w Southlake w Teksasie oraz oddziałów w Bangalore, Buenos Aires i Montevideo), w którym powstaje oprogramowanie dla linii lotniczych i biur podróży. Biuro odpowiedzialne jest także za wsparcie techniczne europejskich klientów firmy. Krakowskie centrum powstało w 2000 r. jako niewielki oddział irlandzkiej firmy Gradient Solutions, przejętej później przez amerykańską firmę. Od 2004 r. nastąpił jego szybki rozwój: zatrudnienie wzrosło ze 100 osób w 2004 r., do 340 w 2006 r. i 600 w 2007 r., głównie informatyków i specjalistów z branży turystycznej.

Centrum oprogramowania otworzył w Krakowie również inny amerykański koncern – IBM. Po wielu latach prowadzenia wyłącznie usług outsourcingowych, IBM podjął decyzję o zainwestowaniu w bardziej zaawansowaną działalność. Laboratorium Oprogramowania IBM zainaugurowało działalność w grudniu 2005 r. jako pierwsze tego typu centrum w Europie Środkowo-Wschodniej. Po blisko dwóch latach pracuje w nim już około 260 osób, a firma planuje w najbliższym czasie zwiększyć zatrudnienie o kolejnych 100 informatyków.

Równie prestiżową inwestycją jest otwarte w Krakowie na początku 2007 r. centrum badawczo-rozwojowe Google. Obecnie zatrudnienie znalazło w nim około 40 specjalistów, którzy mają za zadanie rozwijać oprogramowanie amerykańskiej firmy, znanej najbardziej dzięki popularnej wyszukiwarce internetowej. Firma planuje przynajmniej dwukrotnie zwiększyć zatrudnienie w krakowskim oddziale. Stolica Małopolski

przegrała jednak starania o budowę dużego centrum badawczego z Wrocławiem.

Warto również wymienić nieco mniejsze, ale równie ważne dla gospodarki regionu, zagraniczne firmy informatyczne. Firma FQS Poland, wchodząca w skład japońskiego koncernu Fujitsu, przygotowuje oprogramowanie służące do modelowania chemicznego i molekularnego. W 2002 r. w wyniku połączenia firm Qumak International i Sekom (NFI Magna Polonia) oraz zlokalizowanej w Rzęsce firmy Advanced Technology Systems International powstała spółka Qumak-Sekom, zajmująca się integracją systemów informatycznych. Norweska firma Making Waves specjalizująca się w projektowaniu stron internetowych otworzyła biuro w stolicy Małopolski w 2004 r. Zajmująca się wdrażaniem systemu SAP amerykańska firma Pecaso zlokalizowana jest w gminie Zabierzów.

Pośród pozostałych firm informatycznych z kapitałem zagranicznym działających w Krakowie wymienić należy następujące przedsięwzięcia: szwedzką firmę IFS (oprogramowanie księgowo i handlowe), brytyjskie przedsiębiorstwa Quantum Software (systemy informatyczne dla logistyki i zarządzania łańcuchem dostaw) i Volantis Systems (centrum technologiczne w Krakowie dostarcza rozwiązania i usługi mobilne), francuskie Intergraph (specjalistyczne oprogramowanie dla przemysłu przetwórczego, energetycznego i okrętowego), IGE+XAO (programy do projektowania schematów elektrycznych i automatyki) oraz Robotat (oprogramowanie do projektowania budowlanego, na początku 2008 r. francuska spółka-matka, a wraz z nią krakowski oddział, przejęta została przez amerykańską firmę Autodesk), amerykańskie Apriso (oprogramowanie do zarządzania produkcją i łańcuchem dostaw), Metrosoft (również oprogramowanie do zarządzania produkcją), szwajcarskie Deltavista (rozwiązania wspomagające zbieranie i przetwarzanie danych oraz wykorzystanie danych w ocenie i zarządzaniu ryzykiem finansowym) oraz Innovation Factory (rozwiązania informatyczne do przetwarzania, zarządzania oraz obsługi treści mobilnych).

Zdecydowana większość firm informatycznych zlokalizowana jest w Krakowie i jego okolicach (głównie w gminie Zabierzów). Z firm zlokalizowanych poza stolicą regionu można wymienić jedynie Zakład

Efektywnych Technik Obliczeniowych Zeto w Tarnowie, zajmujący się przetwarzaniem danych, a którego udziały posiada amerykański F&P Holding (poprzez firmę Can-Pack).

Z pozostałych działalności usługowych prowadzonych na rzecz firm wymienić należy zlokalizowane w Krakowie biura firm audytorskich i doradczych: PricewaterhouseCoopers, Deloitte, KPMG i Ernst & Young. Badania i analizy rynku opracowuje brytyjska firma PMR, zlokalizowana w Krakowie. W województwie działają również zagraniczne firmy specjalizujące się w doradztwie personalnym, pośrednictwie pracy oraz wyszukiwaniu pracowników tymczasowych. Zajmują się tym biura szwajcarskiej firmy Adecco (oddziały w Krakowie i Niepołomicach) oraz holenderskiej Randstad (biuro w Krakowie). Austriacka firma Trenkwalder kupiła w 2007 r. krakowską agencję pracy tymczasowej Benefit. Ponadto, w stolicy Małopolski siedziby ma także szereg mniejszych zagranicznych firm doradczych, projektowych oraz reklamowych.

Znaczący udział w zatrudnieniu (po kilkakaset osób) mają zagraniczne firmy ochroniarskie (duńska G4S Security, szwedzka Securitas) i sprzątające (niemiecka Aspen).

Centra usługowe

Powstające w Małopolsce centra usługowe koncentrują się jak dotąd wyłącznie w Krakowie i jego strefie podmiejskiej (w tym przypadku chodzi o inwestycje business parku w Zabierzowie pod Krakowem). Powstające centra odgrywają znaczącą rolę na lokalnym i regionalnym rynku pracy, zwłaszcza wśród absolwentów uczelni i młodych pracowników. Inwestycje w Krakowie i jego aglomeracji są częścią szerszego trendu lokalizacji tego typu działalności w całej Europie Środkowej, która stała się w tym zakresie nowym globalnym konkurentem dla dominujących na tym rynku Indii (Bhambal, Vashistha 2007). W regionie środkowoeuropejskim Kraków jest zaliczany do pięciu głównych ośrodków tego typu usług, obok Warszawy, Wrocławia, Pragi i Budapesztu (*BPO in the CEE region* 2007).

Zazwyczaj wszystkie krakowskie ośrodki usługowe określa się mianem centrów BPO (*business process outsourcing*), czyli centrów wydzielonych procesów biznesowych. Z punktu widzenia spółek-matek, wydzie-

lających pewne zadania z dotychczasowej struktury organizacyjnej, można je jednak podzielić na dwa rodzaje: centra usług wydzielonych (*outsourcing centers*) oraz centra usług wspólnych (*shared service centers*). W pierwszym przypadku mamy do czynienia z wyspecjalizowanymi firmami zewnętrznymi, które na zlecenie międzynarodowych korporacji przejmują od nich realizację wybranego procesu biznesowego. Tylko tutaj można mówić o klasycznym outsourcingu, tj. wydzieleniu pewnej działalności ze struktury firmy. Natomiast w przypadku centrów usług wspólnych to sama korporacja tworzy swój nowy oddział, który przejmuje obsługę wybranego procesu od istniejących już oddziałów firmy. Niekiedy ten sposób wydzielenia procesów biznesowych określany jest jako *insourcing*. Powstawanie centrów obu rodzaju ma podobny przebieg – po wydzieleniu wybranego procesu ze wszystkich oddziałów firmy następuje przekazanie go wyspecjalizowanej firmie lub oddziałowi, co zapewnić ma niższe koszty, ale również wysoką jakość. Stąd też wymagania lokalizacyjne w obu przypadkach są podobne.

Do centrów usługowych wydzielane są z reguły zadania, które nie stanowią podstawowych działalności firmy (*non-core functions*), a z reguły wymagają dużych nakładów pracy. Do najczęściej wydzielanych procesów należą:

- finanse i księgowość,
- zarządzanie zasobami ludzkimi,
- obsługa klienta (w tym centra telefoniczne),
- usługi informatyczne,
- zarządzanie łańcuchem dostaw,
- zarządzanie wiedzą.

W Krakowie i jego okolicach w równym stopniu rozwinęły się oba rodzaje centrów usługowych. Są one zróżnicowane zarówno pod względem wielkości (od kilkudziesięciu do ponad 2 000 zatrudnionych), jak i wykonywanych działalności. Centra usług wspólnych zlokalizowane w regionie przejęły głównie obsługę finansową i księgową swoich spółek-matek. Natomiast zagraniczne centra usług wydzielonych mają szerszy zakres działań – obsługują one najczęściej finanse i księgowość, zarządzanie zasobami ludzkimi oraz usługi informatyczne. Podział krakowskich centrów usługowych ze względu na ich charakter oraz obsługiwaną działalność przedstawia tabela 5.

Decyzje o zlokalizowaniu w Krakowie oddziałów wyspecjalizowanych firm outsourcingowych, czy centrów usług wspólnych międzynarodowych korporacji wynikają z wielu uwarunkowań, które w dużej mierze są wspólne dla krajów Europy Środkowej. Jednak każde z miast tego regionu posiada indywidualne cechy, które przyciągają do niego inwestorów.

Jednym z głównym czynników lokalizacyjnych jest dążenie międzynarodowych korporacji do obniżenia kosztów. Państwa Europy Środkowej oferują niższe koszty pracy w porównaniu z Europą Zachodnią czy Stanami Zjednoczonymi, choć na tle Indii czy Filipin koszty pracy są ciągle wyższe. Dodatkowymi atutami tego regionu są: duży zasób młodej i wykwalifikowanej kadry z dobrą znajomością języków obcych (angielskiego, niemieckiego), położenie w tej samej strefie czasowej co państwa zachodnioeuropejskie (ważne również dla firm amerykańskich, które otwierają tutaj centra do obsługi oddziałów i klientów europejskich), stabilność gospodarcza i polityczna po wstąpieniu do Unii Europejskiej, zbliżona kultura pracy, dostęp do odpowiedniej infrastruktury (powierzchnie biurowe, połączenia lotnicze), oraz korzystny klimat inwestycyjny wyrażający się m.in. w dofinansowywaniu inwestycji przez rząd, obejmowaniu ich specjalnymi strefami ekonomicznymi czy wsparciu administracyjnym regionalnych instytucji (*BPO in the CEE region 2007*, *Outsourcing w Polsce 2008*).

Pod tym względem Kraków wyróżniał się przez długi czas dostępnością dobrze wykształconych pracowników, którzy mogli pochwalić się dobrą znajomością języków obcych (Donhefner-Wojtkiewicz 2007). Wydaje się, jednak, że przewaga ta ulega osłabieniu. Sprzyjająca koniunktura gospodarcza w kraju oraz emigracja zarobkowa spowodowały obniżenie bezrobocia w mieście i w całym regionie, co w konsekwencji doprowadziło do zwiększenia presji płacowej. Dodatkowo praca w centrach usługowych postrzegana jest jako mało atrakcyjna (*Analiza lokalnego rynku przedsiębiorstw 2006*), a rotacja pracowników sięga nawet 25-30% (Donhefner-Wojtkiewicz 2007). Mimo to, działające już firmy zwiększają zatrudnienie, a kolejne firmy deklarują zatrudnienie ponad 1,5 tys. nowych pracowników.

Tab. 5. Typologia centrów usługowych w Krakowie i okolicach

Rodzaj działalności (angielska terminologia)	Centra usług wydzielonych	Centra usług wspólnych
Finanse i księgowość (<i>Finance & Accounting</i>)	Accounting Plaza Affiliated Computer Services Capgemini IBM State Street	Electrolux Fortis Bank Lufthansa Philip Morris Shell Tesco Hitachi Data Systems* HSBC* UBS*
Zasoby ludzkie (<i>Human Resources, HRO, Recruitment Process, RPO</i>)	Affiliated Computer Services Hewitt Associates Quorum International Alexander Mann Solutions*	Philip Morris Shell
Obsługa klienta (<i>Customer Support, Customer Services, Contact Center, Call Center</i>)	Affiliated Computer Services Capgemini Communication Factory	International Paper Shell HSBC*
Usługi informatyczne (<i>Information Technology, ITO</i>)	Affiliated Computer Services Capgemini CGI HCL Technologies	Fortis Bank International Paper UPM-Kymmene HSBC*
Zarządzanie łańcuchem dostaw (<i>Supply Chain</i>)	Capgemini	International Paper Shell
Zarządzanie wiedzą (<i>Knowledge Process, KPO</i>)	CliffordThames	UBS*

* centra usługowe, które rozpoczęły działalność w 2008 r.

Źródło: Opracowanie własne, podział ze względu na funkcje w oparciu o BPO in the CEE region (2007).

Innym atutem Krakowa są również zwiększające się zasoby powierzchni biurowej, oraz czynsze – zdecydowanie niższe niż w Warszawie czy innych stolicach środkowo-europejskich (*BPO in the CEE region 2007*). Jednak początkowo, również w tym obszarze popyt przewyższał podaż. Zasoby nowoczesnej powierzchni biurowej były stosunkowo niskie i rynek szybko uległ nasyceniu wraz z wejściem pierwszych dużych centrów usługowych. Ale na ich zainteresowanie szybko odpowiedzieli polscy i zagraniczni deweloperzy. Znacznemu przyspieszeniu uległy takie inwestycje jak Kraków Business Park w Zabierzowie czy biurowce GTC przy ul. Armii Krajowej. W kilku przypadkach deweloperzy podpisali z zagranicznymi centrami usługowymi umowy przedwstępne na wynajem w dopiero budowanych biurow-

cach, w których centra te zajmują później całą lub zdecydowaną większość dostępnej powierzchni (*Poland: Regional Office Market 2007*). Dotyczy to takich budynków jak Rondo Business Park zajęty w dużej części przez Capgemini, budynek KBP 400 w Kraków Business Park wynajęty w całości przez Shell Polska, czy nowo budowanych obiektów, np. biurowca przy Galerii Kazimierz dla centrum outsourcingowego State Street Corporation. Zachętą do dalszych inwestycji w powierzchnię biurową są wciąż wysokie wskaźniki wykorzystania powierzchni w krakowskich biurowcach.

Kilka krakowskich inwestycji w centra usługowe otrzymało wsparcie w postaci tzw. rządowych programów wieloletniego wsparcia finansowego inwestycji. Objęte zostały nimi m.in. oddziały firm Shell, Philip Morris

i HCL. Natomiast z udogodnień wynikających z lokalizacji w krakowskiej specjalnej strefie ekonomicznej korzystać mogą firmy: *Affiliated Computer Services*, *Shell* i *HCL*.

Wartość inwestycji zagranicznych firm w centra usługowe jest w porównaniu z innymi branżami stosunkowo niska. Łącznie do końca 2007 r. poniosły one nakłady w wysokości blisko 30 mln USD. W tym przypadku chodzi bowiem głównie o wyposażenie wynajmowanych przez nie biur. Zdecydowanie większy wpływ mają one na regionalny rynek pracy. Na koniec 2007 r. zatrudnionych w nich było prawie 6,3 tys. osób, co oznacza blisko czterokrotny wzrost w ciągu ostatnich dwóch lat. Spośród nich, 4,1 tys. osób pracuje w centrach usług wydzielonych, a 2,2 tys. w centrach usług wspólnych. Lokalizacja nowych centrów oraz planowany wzrost zatrudnienia w już istniejących może w ciągu najbliższych 2 lat zwiększyć poziom zatrudnienia o kolejne 1,5-2 tys. osób.

Największe inwestycje w centra usługowe pochodzą ze Stanów Zjednoczonych. Pracowało w nich pod koniec 2007 r. blisko 2,2 tys. osób. Z USA pochodzą właściciele zarówno dużych centrów usług wydzielonych (*IBM*), jak i centrów usług wspólnych (*Philip Morris*, *International Paper*). Ich udział jeszcze wzrośnie, jeżeli projekt firmy *State Street Corporation* rozwinie się według zadeklarowanego planu. Duży udział ma kapitał francuski, ze względu na zaangażowanie firmy *Capgemini*. Na trzecim miejscu plasują się centra usługowe z Wielkiej Brytanii i Holandii. Łączy je duża inwestycja *Shell Shared Service Center* w Zabierzowie. Ponadto z obu tych krajów pochodzi kapitał wyłożony na centra usługowe średniej wielkości, np. brytyjskie *Tesco* czy holenderski *Accounting Plaza*. Kolejną dużą inwestycją z Wielkiej Brytanii będzie centrum usług wspólnych banku *HSBC*. Słabo zaznacza się obecność w Krakowie inwestorów z Indii, którzy są, obok Amerykanów, globalnymi liderami działalności outsourcingowej. Do Małopolski trafiła jedynie firma *HCL Technologies*, która nie rozwinęła jednak szerszej działalności. Nie doszło do skutku zapowiadana duża inwestycja *Tata Consultancy Services*¹⁸, która

ma jedynie oddział w Warszawie. Pozostali indyjscy potentaci outsourcingu zainwestowali w innych miastach Polski: *ZenSar* w Gdańsku, *Infosys* przejął centrum *Philipsa* w Łodzi, a *Genpact* otworzył niedawno centrum w Lublinie.

Centra usługowe koncentrują się w kilku lokalizacjach na terenie miasta Krakowa i jego aglomeracji. Najwięcej firm ulokowanych jest w biurach *Globe Trade Center* przy ul. Armii Krajowej (*IBM*, *Accounting Plaza*, *Hewitt Associates*, *State Street*), *Kraków Business Park* w Zabierzowie (*Shell*, *Affiliated Computer Services*, *HCL*, *UPM-Kymmene*, nowe inwestycje *HSBC* i *UBS*), *Centrum Biurowe Lubicz* (*Capgemini*, *International Paper*), *Buma Square* przy ul. Wadowickiej (*Tesco*, *Electrolux*, *Quorum International*, *CGI*) i *Rondo Business Park* przy zbiegu ulic *Lublańskiej* i *Bora-Komorowskiego* (*Capgemini*).

Spośród centrów usług wydzielonych największe to Centrum Outsourcingu *Capgemini* oraz Centrum Finansowo-Księgowe *IBM BTO* (tab. 6). Oddział francuskiej firmy *Capgemini* stanowi dobry przykład dynamicznego rozwoju całej branży outsourcingowej w Krakowie. Krakowski oddział prowadzi obsługę firm w bardzo szerokim zakresie: finansów i księgowości, obsługi operacji bankowych, usług typu *call center*, wsparcia technicznego klientów, zarządzania łańcuchem dostaw oraz zarządzania infrastrukturą informatyczną klienta. Większą specjalizację, głównie w obsłudze księgowej, ma krakowskie centrum outsourcingowe amerykańskiej firmy *IBM*. Choć istnieje ono już od 1996 r., to dopiero w 2005 r., uznane zostało za strategiczne dla korporacji, zwiększając znacząco inwestycje i poziom zatrudnienia. Obecnie pracuje w nim ponad tysiąc osób.

Inne większe centra outsourcingowe, zatrudniające od 100 do 250 osób to:

- biuro *Accounting Plaza* – założone pierwotnie jako centrum finansowe holenderskiej sieci handlowej *Ahold*, przejęte zostało w 2007 r. przez wyspecjalizowaną holenderską firmę outsourcingową *Accounting Plaza*; jako niezależna firma obsługiwać będzie również innych klientów holenderskich;
- *call center* niemieckiej firmy *Communication Factory*;
- szybko rozwijające się centrum outsourcingowe amerykańskiego potentata

¹⁸ Oprócz wspomnianej inwestycji *Tata Consultancy Service*, do skutku nie doszły również zapowiadane w prasie lub opisywane w raportach i publikacjach branżowych centra usługowe następujących firm: *Bayer*, *EDS* (powstało w Warszawie), *Monster.com* (powstało w Pradze) i *Wyse Technology*.

Tab. 6. Zagraniczne centra usługowe w Małopolsce

Inwestor zagraniczny	Kraj pochodzenia	Rok otwarcia	Liczba zatrudnionych w 2007 r. (w przedziałach wielkości)
Centra usług wydzielonych			
IBM	USA	1996	>1000
Capgemini	Francja	2004	>1000
Accounting Plaza	Holandia	2005	250-500
Communication Factory	Niemcy	2005	100-250
Affiliated Computer Services	USA	2005	100-250
Hewitt Associates	USA	2005	100-250
CGI	Kanada	2004	<100
CliffordThames	Wielka Brytania	2005	<100
Quorum International	USA	2006	<100
State Street Corporation	USA	2007	<100
HCL Technologies	Indie	2007	<100
Alexander Mann Solutions	Wielka Brytania	2008	<100*
Centra usług wspólnych			
Shell	Wielka Brytania/Holandia	2006	>500
Tesco	Wielka Brytania	1998	250-500
International Paper	USA	2004	250-500
Philip Morris	USA	2006	250-500
HSBC	Wielka Brytania	2008	250-500*
UBS	Szwajcaria	2008	250-500*
Lufthansa	Niemcy	2003	100-250
Electrolux	Szwecja	2006	100-250
Fortis Bank	Belgia	2005	<100
UPM-Kymmene	Finlandia	2006	<100
Hitachi Data Systems	Japonia	2008	<100*

* dla centrów usługowych otwartych w 2008 r. podano planowaną wielkość zatrudnienia
 Źródło: Badania własne.

tej branży Affiliated Computer Services (obecnie zatrudnia 140 osób, ale pod koniec 2009 r. planuje zatrudniać nawet 500 osób, zajmujących się głównie obsługą klienta w *contact center* oraz outsourcingiem usług informatycznych i finansowo-księgowych);

- amerykańska firma Hewitt Associates, specjalizująca się w zarządzaniu zasobami ludzkimi.

Z mniejszych firm na uwagę zasługuje brytyjska CliffordThames, nastawiona na współpracę z branżą motoryzacyjną, która otworzyła oddział w Krakowie zajmujący się katalogowaniem części samochodowych. Brytyjczycy, zadowoleni z inwestycji w Małopolsce, głównie ze względu na dostęp do wykwalifikowanej kadry, planują zwiększenie zatrudnienia do 100 osób.

Z nowych firm outsourcingowych na szczególną uwagę zasługuje amerykańska State Street Corporation, która inwestuje w Krakowie od końca 2007 r. State Street

jest liderem w usługach finansowych dla inwestorów instytucjonalnych. Mniejszy rozmiar ma rozpoczęta w 2008 r. inwestycja brytyjskiej firmy Alexander Mann Solutions, specjalizującej się w outsourcingu procesu rekrutacji.

Podobną dynamikę rozwoju wykazują zlokalizowane w Krakowie i okolicach centra usług wspólnych (*shared service centers*) międzynarodowych korporacji. Najstarsze z nich, wchodzące w skład Tesco Polska, powstało już pod koniec lat 1990. Nie jest to jednak typowe centrum, gdyż obsługuje ono jedynie polskie oddziały brytyjskiej sieci handlowej. Pierwsze biuro typu *shared services* obsługujące oddziały zagraniczne powstało w 2003 r. dla niemieckich linii lotniczych Lufthansa. Jednak największy rozwój tego sektora nastąpił w 2006 r., kiedy zrealizowano tutaj kilka dużych inwestycji, m.in. Shell, Philip Morris, Electrolux. Kolejne znaczące inwestycje w tego typu

centra (HSBC, UBS, Hitachi Data Systems) spodziewane są w 2008 r.

Geneza krakowskich centrów usług wspólnych jest dwojaka. Część z nich uruchomiono przy istniejących już innych obiektach inwestora zagranicznego. W ten sposób powstał ośrodek przy zakładach tytoniowych Philip Morris, centrum sieci handlowej Tesco czy *shared service center* belgijskiego Fortis Banku. Jednak większość zagranicznych inwestycji w ten rodzaj działalności to zupełnie nowe obiekty, bez związku z istniejącymi zakładami produkcyjnymi czy centralami tych firm. Dotyczy to zarówno przedsiębiorstw przemysłowych (np. Shell, International Paper, Electrolux), jak i usługowych (np. Lufthansa, HSBC, UBS).

Pod względem liczby zatrudnionych centra usług wspólnych nie osiągają tak dużych rozmiarów jak niektóre ośrodki outsourcingowe. Wynika to głównie z tego, że obsługują one wyłącznie spółkę-matkę. Największe z nich zatrudniają 400-500 osób. Do grupy największych należą Shell Shared Service Centre brytyjsko-holenderskiego koncernu naftowego Shell, Philip Morris International Service Center Europe amerykańskiego koncernu tytoniowego Philip Morris oraz Globalne Centrum Usług amerykańskiej firmy papierniczej International Paper.

Shell Shared Services Centre powstało w 2006 r. na terenie Kraków Business Park w Zabierzowie jako piąte tego typu centrum obsługujące koncern Shell na świecie po centrach w Glasgow, Guatemali, Kuala Lumpur i Manili. Na otwarcie centrum koncern otrzymał wsparcie rządowe w wysokości 3 mln zł, sam ma zainwestować w latach 2006-2010 około 10 mln USD. Obecnie pracuje w nim 550 osób, ale według zobowiązań przedstawionych rządowi, firma ma zamiar utworzyć w sumie 800 nowych miejsc pracy. Oddział w Krakowie obsługuje europejskie i afrykańskie placówki koncernu Shell w zakresie finansów i księgowości, obsługi klienta, realizacji zakupów oraz zarządzaniu zasobami ludzkimi.

Amerykański koncern tytoniowy Philip Morris również otrzymał wsparcie rządowe w wysokości 1,66 mln PLN na otwarte w 2006 r. centrum PMI Service Center Europe. Inwestycje mają docelowo osiągnąć poziom 7 mln USD, co w porównaniu z inwestycjami w krakowskie zakłady produkcyjne koncer-

nu stanowi niewielką sumę. Samo centrum zatrudnia jednak ponad 400 osób, czyli tylko 2,5 razy mniej niż część produkcyjna koncernu w Krakowie. Tutejsze biuro obsługuje europejskie oddziały firmy w zakresie finansów i księgowości oraz kadr.

Stopniowo rozwija się również krakowskie centrum usługowe International Paper, które rozpoczęło działalność w 2004 r. Początkowo zajmowało się jedynie obsługą klientów europejskich, by później rozszerzyć działalność również na amerykańskich odbiorców koncernu. Krakowski oddział odpowiedzialny jest również za obsługę informatyczną wszystkich oddziałów firmy na świecie. Natomiast w zakresie planowania produkcji i logistyki obsługuje europejskie fabryki koncernu. Jedynie działy finansowo-księgowy i HR obsługują polskie oddziały firmy. Obecnie Globalne Centrum Usług International Paper zatrudnia 400 pracowników w biurach w Centrum Biurowym Lubicz i Galerii Krakowskiej.

Zatrudnienie na poziomie 200-250 osób utrzymują trzy krakowskie centra usług finansowo-księgowych. Centrum brytyjskiej sieci handlowej Tesco rozwinęło się przy centrali firmy w Krakowie, stopniowo obejmując rozliczenia dla kolejnych hipermarketów w Polsce. Obecnie mieści się ono w biurowcu Buma Square przy ul. Wadowickiej. Biuro niemieckich linii lotniczych Lufthansa założone zostało w 2003 r. jako jedno z trzech tego typu biur na świecie, obok oddziałów w Bangkoku i Meksyku. Obsługuje ono grupę Lufthansa German Airlines w zakresie księgowości i przetwarzania danych sprzedażowych w Europie i Afryce. W 2006 r. wygrało również kontrakt na obsługę fińskich linii lotniczych Finnair, a od 2007 r. szwajcarskich Swiss International Air Lines, zależnych od Lufthansy. Trzecie średniej wielkości centrum obsługuje od 2006 r. europejskie fabryki szwedzkiego producenta AGD Electrolux.

Rozwija się centrum usług wspólnych belgijskiego Fortis Bank. Od 2005 r. rozlicza ono płatności środkowo- i północnoeuropejskich oddziałów banku. Natomiast od 2007 r. zatrudnia również specjalistów w zakresie informatyki, którzy odpowiedzialni będą za zaprojektowanie i rozwój systemu informatycznego, wspólnego dla podmiotów wchodzących w skład grupy Fortis w sektorze bankowości detalicznej. Centrum będzie

Tab. 7. Rozmieszczenie central banków (bez banków spółdzielczych) i oddziałów instytucji kredytowych działających w Polsce (poza Warszawą)

Miasto	Liczba siedzib	Uwagi
Wrocław	6	Bank Zachodni WBK S.A., Lukas Bank S.A., Santander Consumer Bank S.A., Bank Współpracy Europejskiej S.A., AIG Bank Polska S.A., Euro Bank S.A.
Poznań	3	Elavon Financial Services Limited (Sp. z o.o.) oddział w Polsce, Gospodarczy Bank Wielkopolski S.A., Bank Rozwoju Cukrownictwa S.A.
Katowice	2	Getin Bank S.A., ING Bank Śląski S.A.
Kraków	1	Bank BPH S.A.
Bydgoszcz	1	Bank Pocztowy S.A.
Lubin	1	Dominet Bank S.A.
Gdańsk	1	GE Money Bank S.A.
Gdynia	1	Nordea Bank Polska S.A.
Sosnowiec	1	UNIBON-Sporitelni a Uverni Druzstvo Spółdzielnia Oszczędnościowa i Kredytowa oddział w Polsce

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Listy central banków krajowych (bez banków spółdzielczych) i oddziałów instytucji kredytowych działających w Polsce (www.nbp.pl), stanu na 30 lipca 2008 r.

prawdopodobnie zwiększało zatrudnienie po przeniesieniu się w drugiej połowie 2009 r. do nowego biurowca Avatar przy ul. Lea. Nieco mniejszym podmiotem jest działające w Kraków Business Park Centrum Wsparcia Systemów IT fińskiego koncernu papierniczego UPM-Kymmene, otwarte w 2006 r.

Pośrednictwo finansowe

Od 2000 r. udział inwestycji w sektorze pośrednictwa finansowego w ogólnej wartości inwestycji zagranicznych w województwie małopolskim systematycznie spada. Obecnie wynosi on 13,1%, podczas gdy w 2005 r. przekraczał 18% (wartości skumulowane). Nadal największą, przekraczającą 1 mld USD inwestycją z udziałem kapitału zagranicznego w Małopolsce pozostaje zakup BPH przez niemiecki Bayerische Hypo und- Vereinsbank.

Niewielkie inwestycje w zakresie pośrednictwa finansowego wynikają ze specyfiki tej działalności i pozycji Małopolski. Największy kapitał angażowany jest w przejmowanie innych sieci banków lub dalsze zwiększanie zaangażowania w kapitał akcyjny. W ten sposób większość środków angażowana jest w centrali (siedzibie zarządu) firmy. Tymczasem w ostatnich latach Kraków traci na znaczeniu jako centrum bankowe. Ważnym procesem kształtującym układ przestrzenny

bankowości były w ostatnich latach przenosiny siedzib do Warszawy. Skutki tego procesu odczuła zwłaszcza stolica Małopolski. Niekorzystne dla Krakowa wypada jednak nie tylko porównanie z Warszawą, gdzie działa 58 central banków i oddziałów instytucji kredytowych, ale i z innymi polskimi metropoliami, np. Wrocławiem, w którym funkcjonuje aż sześć siedzib banków (tab. 7), oraz Poznaniem, w którym ulokowały trzy centrale sieci bankowych. Siedzibę w Krakowie ma jedynie zmniejszony po podziałach BPH. Globalne przejęcie Bayerische Hypo und- Vereinsbank przez włoską grupę Unicredit doprowadziło w 2007 r. do włączenia dużej części oddziałów BPH do banku Pekao z siedzibą w Warszawie. Część departamentów banku BPH działa w stolicy – są tam obsługiwani klienci korporacyjni.

W 2000 r. z Krakowa do Warszawy przeniesiono siedzibę belgijskiego Fortis Banku, powstałego po wykupieniu Pierwszego Polsko-Amerykańskiego Banku w Krakowie. Założona przez Polsko-Amerykański Fundusz Przedsiębiorczości instytucja była pierwszym zagranicznym bankiem na terenie Małopolski. Na rozwój Pierwszego Polsko-Amerykańskiego Banku i jego późniejsze przejęcie przez Fortis Bank wydano w sumie około 110 mln USD. Pomimo przeniesienia centrali, w Krakowie pozostała znaczna część działalności związanej z obsługą za-

rządu (tzw. *back office*, m.in. księgowość, zarządzanie kapitałem ludzkim oraz komunikacja i marketing). Grupa Fortis uzyskała zgodę Komisji Nadzoru Bankowego w marcu 2007 r. na połączenia Fortis Banku Polska i Dominet Banku.

Kolejny zagraniczny bank – Deutsche Bank 24 – powstał w Krakowie w 2000 r. po zakupie za ponad 90 mln USD Banku Współpracy Regionalnej. W 2005 r. przeniesiono do Warszawy biuro zarządu Deutsche Bank PBC. Również w tym przypadku pozostały w Krakowie niektóre departamenty, m.in. komunikacji i zarządzania jakością.

Po przejściu znaczącej części sieci banku BPH największą liczbą oddziałów w Małopolsce dysponuje bank Pekao, który wraz z filiami posiada 111 placówek, w tym 52 w Krakowie. Największy do tej pory Bank Przemysłowo-Handlowy zmniejszył stan posiadania do 19 placówek. Drugą pozycję, z 39 oddziałami, zajmuje ING Bank Śląski. Na trzecim miejscu *ex aequo* znalazły się Eurobank, Bank Millenium i Kredyt Bank. Łącznie w Małopolsce działają 382 placówki bankowe należące do banków z udziałem kapitału zagranicznego. W porównaniu z listopadem 2007 r. liczba placówek wzrosła o 33 (10%). Wśród banków funkcjonujących we wrześniu 2006 r. co najmniej pięciokrotny wzrost liczby placówek zanotowały AIG Bank Polska, Nordea Bank Polska, GE Money Bank. Na rynku małopolskim w ostatnich dwóch latach pojawiły się nowe banki: Polbank EFG, DnBNord, Cetelem Bank, HSBC Bank Polska i Handelsbanken Polska. Inwestycje w pośrednictwie finansowym poczynił również Crédit Agricole, do którego należą m.in. Lukas Bank i Europejski Fundusz Leasingowy.

W porównaniu ze strukturą kapitału zagranicznego w światowej bankowości, w Krakowie brakuje banków globalnych – amerykańskich i azjatyckich banków inwestycyjnych.

W ostatnich dwóch latach banki były bardzo aktywne w otwieraniu nowych placówek. Dotyczy to zwłaszcza ING Banku Śląskiego, WBK Banku Zachodniego, Kredyt Banku i Banku Millenium. Założenie nowej placówki w Krakowie wymaga relatywnie dużej inwestycji. Koszt otwarcia flagowego oddziału w centrum dużego miasta lub na głównej ulicy przekracza obecnie zwykle 0,5 mln USD (*Raport Deloitte&Touche* 2008).

Dobrze rozwija się sieć banków poza Krakowem. Do bardzo aktywnych w tym zakresie należą belgijskie Dominet Bank i Kredyt Bank oraz francuski Eurobank (oddziały odpowiednio w 14, 13 i 12 miastach poza Krakowem). Sieć placówek poza Krakowem rozbudowują również niektóre duże banki, m.in. ING Bank Śląski.

Dwieście placówek zagranicznych banków zlokalizowanych jest w Krakowie. Stanowią one 52,3% wszystkich placówek działających w województwie. Dalsze 30 oddziałów funkcjonuje w obszarze metropolitalnym Krakowa (tab. 8). Szczególne zainteresowanie zagranicznych banków stolicą regionu wynika z koncentracji tu przedsiębiorstw i zamożnej ludności. W porównaniu z pozycją w hierarchii osadniczej wysokie miejsce zajmują Nowy Targ i Zakopane.

Relatywnie dużą ekspansję istniejących już w regionie firm obserwuje się w zakresie działalności ubezpieczeniowej. Dotyczy to zwłaszcza największych ubezpieczycieli, czyli towarzystw ubezpieczeń na życie Nationale Nederlanden i Commercial Union. Cechą charakterystyczną sektora ubezpieczeniowego jest duża dywersyfikacja struktury kapitału i zatrudnienia według kraju pochodzenia. W Małopolsce funkcjonują oddziały firm niemieckich (Allianz, Ergo Hestia, Uniqua, HDI-Gerling), amerykańskich (AIG, Amplico Life, Pramerica), brytyjskich (Commercial Union), belgijskich (grupa KBC – Warta), holenderskich (Nationale Nederlanden), austriackich (Generali) i szwedzkich (Nordea). W ostatnim czasie w pośrednictwie finansowym dużą aktywność wykazuje kapitał austriacki (Towarzystwa Ubezpieczeniowe Generali, Compensa i InterRisk) i francuski (Prévoir). Do dużych pracodawców należą PZU z mniejszościowym udziałowcem holenderskim Eureko.

Transport i łączność

Nakłady inwestycyjne na działalność w zakresie transportu i łączności wyniosły do 2007 r. 430 mln USD. Wykazują się one jednak dużą nieregularnością, a ich gwałtowny wzrost w niektórych latach jest z reguły wynikiem pojedynczych, dużych przejęć. Taka sytuacja miała miejsce m.in. w 2005 r. (blisko 123 mln USD inwestycji), kiedy amerykański fundusz inwestycyjny Mid Europa Partners kupił spółkę Aster City

Tab. 8. Banki z udziałem kapitału zagranicznego działające w Małopolsce

Nazwa banku	Kraj pochodzenia głównych udziałowców	Udział kapitału zagranicznego (%)	Rok wejścia kapitału zagranicznego	Liczba placówek w Małopolsce					Siedziba zarządu
				grudzień 2003	wrzesień 2006	listopad 2007	lipiec 2008	Liczba oddziałów w Krakowie (lipiec 2008)	
Bank Pekao S.A.	Włochy	59	1999	45	43	43	111	54	Warszawa
ING Bank Śląski S.A.	Holandia	80	1994	33	31	32	39	15	Katowice
Eurobank	Francja	99	2005	b.d.	b.d.	20	21	9	Wrocław
Bank Millennium S.A.	Portugalia	71	1998	21	21	18	21	14	Warszawa
Kredyt Bank S.A.	Belgia	91	1996	24	16	15	21	6	Warszawa
Dominet Bank S.A.	Belgia	100	2002	b.d.	b.d.	20	20	5	Lubin
Bank Przemysłowo-Handlowy S.A.	Włochy	80	1995	81	81	81	19	12	Kraków
Bank Gospodarki Żywnościowej S.A.	Holandia	59	2004	23	19	19	19	6	Warszawa
Bank Zachodni WBK S.A.	Irlandia	71	1995	10	10	11	15	11	Wrocław
EFG Eurobank Ergasias S.A. (Polbank EFG)	Grecja	74	2005	0	b.d.	10	12	10	Warszawa
Lukas Bank S.A.	Francja	100	2001	7	10	11	11	7	Wrocław
Deutsche Bank PBC S.A.	Niemcy	100	1997	10	11	12	10	7	Warszawa
GE Money Bank S.A. *	USA	100	1991*	3	2	8	10	8	Gdańsk
Multibank	Niemcy	70	2001	0	4	7	8	4	Warszawa
AIG Bank Polska S.A. *	USA	100	1992*	1	1	7	7	4	Wrocław
Citi Handlowy S.A.	USA	89	2000	6	6	7	7	6	Warszawa
Raiffeisen Bank Polska S.A. *	Austria	100	1991*	5	5	7	6	4	Warszawa
Fortis Bank Polska S.A. *	Belgia	100	1991*	4	4	6	6	4	Warszawa
Nordea Bank Polska S.A.	Szwecja	99	1999	1	1	4	6	6	Gdynia
Santander Consumer Bank S.A. *	Hiszpania	100	2003*	0	5	5	5	2	Wrocław
BRE Bank S.A.	Niemcy	70	1995	1	1	1	2	1	Warszawa
Société Générale S.A. *	Francja	100	1992*	1	1	1	1	1	Warszawa
Rheinhyf-BRE Bank Hipoteczny S.A.	Niemcy	100	1999	1	1	1	1	1	Warszawa
DnBNord	Dania	99	2007*	0	0	1	1	1	Warszawa
Cetelem Bank S.A.	Francja	100	1998*	b.d.	b.d.	1	1	1	Warszawa
HSBC Bank Polska S. A.	Wielka Brytania	100	2003*	0	0	1	1	0	Warszawa
Handelsbanken Polska AB S.A.	Szwecja	100	1997*	0	0	0	1	1	Warszawa
Calyon Bank Polska (d. Credit Lyonnais Bank Polska S.A.)	Francja	100	1991*	1	0	0	0	0	Warszawa
Bank Ochrony Środowiska S.A. **	Szwecja	47	2000	7	**	**	**	**	Warszawa
Suma				285	273	349	382	200	—

* banki działające od początku jako firmy z kapitałem zagr.; ** wycofanie się zagranicznego inwestora
 Źródło: Opracowanie własne. Dane historyczne za Domański i in. (2004) i Noworól i in. (2008).

Cable, dostarczającej na terenie Krakowa i Skawiny telewizję kablową, usługi internetowe i telekomunikacyjne.

Kolejnym rokiem dużych inwestycji w tej branży był rok 2007. Na niemiecki koncern medialny Bauer, który przejął wówczas portal internetowy Interia.pl przypada 90% sumy inwestycji w tym roku. Większość udziałów w spółce pozyskał wcześniej dzięki przejęciu spółki reklamowej Broker FM. Inwestycje w Małopolsce umożliwiły zbudowanie części radiowo-internetowej koncernu Bauer, który do tej pory koncentrował się w Polsce na działalności wydawniczej.

Poza wymienioną wcześniej spółką Aster City, pakiet usług typu *triple play*, czyli telewizja kablowa, internet i telefon, oferują w województwie małopolskim także inni inwestorzy: amerykańska firma UPC, holenderska Multimedia Polska, niemiecka Vectra i kanadyjska Stream Communications. Wszystkie poczyniły w ostatnich latach znaczące inwestycje na rozbudowę swoich sieci. Spółka UPC (d. Polska Telewizja Kablowa) wchodzi w skład amerykańskiej grupy Liberty Global. Działa na obszarze aglomeracji krakowskiej (Kraków, Wieliczka), w północno-zachodniej części Małopolski (Krzeszowice, Olkusz, Bukowno, Trzebinia, Brzeszcze) i na południowej części regionu (Sucha Beskidzka, Zakopane). Sporo zainwestowała w okolicach Brzeska i Tarnowa spółka Multimedia Polska, której strategicznym akcjonariuszem jest holenderska spółka UNP Holdings. Niemiecka firma Vectra pojawiła się wraz z przejęciem w 2003 r. telewizji kablowej Dami, obecnej wówczas jedynie w Oświęcimiu. Obecnie jej usługi są również dostępne w pobliskim Chełmku i Libiążu. Kanadyjska spółka Stream Communications, obecna głównie w południowej Polsce, oferuje usługi w Krakowie i Bochni. Na małopolskim rynku telekomunikacyjnym inwestują również firmy oferujące usługę typu internet + telefon, a w szczególności szwedzka Netia, szwajcarska spółka Air Bites (wchodzi w skład grupy Swisscom), brytyjska GTS Energis i szwedzka Tele2.

Fińska grupa Eltel Networks kupiła w 2007 r. poznańską spółkę TKC Zakład Utrzymania Sieci Telekomunikacyjnych, która w swoich dwóch krakowskich oddziałach zatrudnia 370 osób. Przejęta przez Finów spółka uzupełnia ofertę całej grupy w zakresie prowadzenia inwestycji telekomunikacyjnych.

W Krakowie oraz w mniejszym stopniu w Tarnowie i Nowym Sączu działalność prowadzą międzynarodowe firmy kurierskie. W regionie działają: niemiecka spółka DHL (własność Deutsche Post, w 2002 r. przejęła Servisco), holenderski TNT Express Worldwide, amerykański UPS (d. Polkurier), szwedzki Masterlink Express oraz holenderski General Logistics Systems (d. Szybka Paczka, grupa Raben). W regionie działają również międzynarodowe spółki spedycyjne. W Brzeziu koło Zabierzowa jeden z 19 terminali dystrybucyjnych postawiła holenderska firma Raben Spedycja. Niemiecka firma logistyczna Rhenus posiada w Olkuszu magazyn i centrum dystrybucyjne, obsługujące Górny Śląsk i Polskę południowo-wschodnią. Oddziały mają w Krakowie niemieckie spółki logistyczne Schenker (w 2004 r. połączył się ze szwedzko-polskim Spedpolem), Kuehne + Nagel oraz Ipsen Polska (fracht lotniczy). Na krakowskim lotnisku swój oddział ma japoński spedytory Yusen Air & Sea Service.

Z zagranicznych firm obsługujących przewozy autobusowe wymienić należy dwie francuskie firmy: Intercars i Veolia Transport. Intercars, której polska siedziba znajduje się w Krakowie, już od kilkunastu lat wykonuje międzynarodowe przewozy autobusowe po Europie. Natomiast Veolia Transport (wówczas jeszcze pod marką Connex) zainwestowała w 2005 r. w PPKS w Gorlicach, za które zapłaciła blisko 2 mln USD. Obecnie razem z przewoźnikami z Sanoka i Brzozowa operuje jako oddzielna spółka Veolia Transport Bieszczady-Sanok.

Na rynku przewozów kolejowych obecne są dwie spółki zagraniczne – amerykańska Rail Polska oraz Przedsiębiorstwo Usług Kolejowych Kolprem wchodzące w skład brytyjskiego koncernu ArcelorMittal. Inwestycja amerykańskiej spółki Rail World w spółkę Kolex w 2003 r. była pierwszą tego typu inwestycją na małopolskim rynku kolejowym, jej nakłady szacowane są na ponad 10 mln USD. Obecnie małopolski oddział spółki nosi nazwę Rail Polska Region Południe i obsługuje bocznice kolejową we Włosienicy koło Oświęcimia. Do głównych klientów spółki należą Synthos (d. Firma Chemiczna Dwory), Energetyka Dwory, Solvent i Chem Trans Logistic. Natomiast Przedsiębiorstwo Usług Kolejowych Kolprem to spółka z Dąbrowy Górniczej wydzielona z koncernu ArcelorMittal, z jego oddziału

Tab. 9. Największe hotele wybudowane w Krakowie przez inwestorów z kapitałem zagranicznym

Nazwa hotelu	Liczba miejsc	Sieć	Kraj pochodzenia inwestora	Standard	Rok uruchomienia	Lokalizacja
Chopin (d. Ibis)	440	Vienna International	Austria	***	1994	Kraków, ul. Przy Rondzie
Holiday Inn	256	Holiday Inn	USA	*****	2001	Kraków, ul. Wielopole
Campanile	212	Envergure Hotels	Francja	***	2001	Kraków, ul. Św. Tomasza
Ibis Centrum	350	Accor	Francja	**	2002	Kraków, ul. Syrokomli
Novotel Centrum	242	Accor	Francja	****	2002	Kraków, ul. Kościuszki
Radisson SAS	156	Rezidor Hotel Group	USA	*****	2003	Kraków, ul. Straszewskiego
Sheraton	359	Starwood Hotels& Resorts	USA	*****	2004	Kraków, ul. Powiśle
Etap Bronowice	240	Accor	Francja	*	2006	Kraków, ul. Armii Krajowej
Andel's	318	Vienna International	Austria	****	2007	Kraków, ul. Pawia

Źródło: Badania własne.

w Hucie Katowice. W 2007 r. do spółki Kolprem włączono Zakład Transportu wydzielony ze struktury krakowskiej huty. Zadaniem spółki jest nadal obsługa kolejowa spółek koncernu ArcelorMittal.

Nie doszło natomiast do zapowiadanych wielokrotnie inwestycji w krakowskim porcie lotniczym. Budowy bazy operacyjnej zaniechały linie lotnicze SkyEurope, które całkowicie wycofały się z Balic. Nie zrealizowano też zapowiadanych projektów brytyjskich linii lotniczych EasyJet czy norweskich Norwegian.

Hotele i restauracje

Ze względu na duży potencjał turystyczny region przyciąga znaczące inwestycje w sektorze hotelarskim i restauracyjnym (tab. 9). Do 2007 r. inwestorzy zagraniczni wydali blisko 300 mln USD, z czego zdecydowana większość nakładów, zwłaszcza w nowe obiekty, trafiła do stolicy regionu. Okresem największych nakładów inwestycyjnych były lata 2000-2003, tuż przed wejściem Polski do Unii Europejskiej. Obecny wzrost ruchu turystycznego oraz przygotowania do mistrzostw Europy w piłce nożnej w 2012 r. przyczyniają się do kolejnego, choć nieco mniejszego, pobudzenia na tym rynku. W ciągu ostatnich dwóch lat trafiło do omawianego sektora z zagranicy nieco ponad 68 mln USD,

z czego blisko połowa na przejęcie hotelu Chopin.

Dotychczas największą inwestycją w branży hotelarskiej była budowa pięciogwiazdkowego hotelu Sheraton przez amerykańską sieć Starwood Hotels & Resorts. Hotel z ponad 350 miejscami noclegowymi został otwarty w 2004 r. W 2007 r. 35,4% udziałów zakupiła irlandzka grupa Quinn Property. Do innego przejęcia w branży doszło w 2006 r., kiedy austriacki Warimpex wykupił od francuskiej grupy Accor hotel Ibis Chopin za ponad 30 mln USD. Austriacy zainwestowali w remont i rozbudowę hotelu kolejne 1,5 mln USD. Obecnie działa on pod nazwą Chopin w ramach austriackiej sieci hotelowej Vienna International. W tej samej sieci działa jeden z najnowszych krakowskich hoteli Andel's, otwarty w 2007 r., w który Warimpex zainwestował ponad 15 mln USD.

Wciąż ważną rolę w mieście i regionie odgrywa francuska grupa Accor. Jako współwłaściciel firmy Orbis (45,5% udziałów) kontroluje krakowskie hotele Cracovia, Francuski i Novotel Bronowice, nowosądecki Beskid oraz zakopiańskie Mercure, Kasprowy i Giewont. W ostatnich latach firma zawiesiła działalność dwóch krakowskich hoteli z grupy Orbis – Sofitel (d. Forum) i Wanda. Grupa Accor inwestowała ponadto w nowe obiekty. W 2002 r. uruchomiła zespół dwóch hoteli – czterogwiazdkowego Novotel

Centrum i dwugwiazdkowego Ibis Centrum – położonych między ulicami Kościuszki i Włóczyki w sąsiedztwie al. Krasińskiego. W 2006 r. Orbis oddał do użytku hotel Etap Bronowice (w sąsiedztwie hotelu Novotel Bronowice), należący do sektora tzw. hoteli ekonomicznych. Łączne inwestycje Accora w Małopolsce wyniosły blisko 70 mln USD.

W Krakowie działa również hotel Radisson SAS, obecnie pięciogwiazdkowy, otwarty w 2003 r. w centrum miasta, niedaleko Filharmonii Krakowskiej. Hotel należy do grupy hotelowej Rezidor Hotel Group, której głównym udziałowcem jest amerykańska firma Carlson Companies. Nową inwestycją tej grupy jest hotel Park Inn, który powstaje przy Rondzie Grunwaldzkim, a otwarty ma być na początku 2009 r.

Z innych inwestycji hotelowych w Krakowie wymienić należy trzygwiazdkowy hotel Campanile na Starym Mieście, oddany do użytku w 2001 r. Jego właścicielem jest francuska grupa Envergure Hotels. W tym samym roku przy ul. Wielopole otwarto również hotel marki Holiday Inn, na którego budowę amerykańska firma Global Hotels Development wydała 25 mln USD. Od 2003 r. budynek należy jednak do polskich inwestorów prywatnych. W Krakowie działają również trzy hotele spółki RT Hotels: Rezydent, Galicya i Monopol. Spółka kontrolowana jest przez Narodowy Fundusz Inwestycyjny Magna Polonia z mieszanym kapitałem międzynarodowym. Szwedzka grupa Cebo Konsult kupiła w 2007 r. od Jastrzębskiej Agencji Turystycznej pięć hoteli, w tym jeden obiekt w województwie małopolskim – Ośrodek Wypoczynkowy Jastrzębianka w Zakopanem. Szwedzki inwestor planuje remont hoteli, które będą stanowić bazę do rozwoju sieci tanich hoteli tej grupy w Polsce.

Największe nakłady w gastronomii ponieśli inwestorzy restauracji typu *fast food*. W Małopolsce działa 18 obiektów amerykańskiej sieci McDonald's (12 w Krakowie, po 2 w Tarnowie i Zakopanem oraz po jednym w Nowym Sączu i Olkuszu), oraz 11 obiektów firmy American Restaurants, właściciela marek KFC i Pizza Hut (11 obiektów w Krakowie i 2 w Zakopanem). Na terenie województwa działają również restauracje spółki Sfinks Polska, w której blisko 1/3 udziałów posiada inwestor amerykański. Należy do niego 6 restauracji Sphinx (5 w Krakowie, 1 w Za-

kopanem), a od 2006 r. także 4 restauracje Chłopskie Jadło (3 w Krakowie, 1 w Głogoczowie koło Krakowa). Z innych obiektów gastronomicznych wymienić należy sieci: pizzerii Telepizza (w Krakowie, Nowym Sączu i Tarnowie), barów kanapkowych Subway (2 w Krakowie) oraz sieci kawiarni Coffeaven (w Krakowie) i Café Nescafé (w Krakowie i Zakopanem). Wspomnieć należy także o licznych, choć niewielkich pod względem poniesionych nakładów, restauracjach i barach należących do właścicieli z krajów azjatyckich.

Usługi żywienia zbiorowego i cateringowe oferują dwie duże firmy: Przedsiębiorstwo Usług Socjalnych Hut-Pus, które obsługuje głównie stołówki różnych krakowskich zakładów przemysłowych oraz niemiecka Aspen-Res z grupy Aspen oferuje swoje usługi placówkom służby zdrowia oraz firmom.

Pozostała działalność usługowa

Inwestycje zagraniczne w inne działalności usługowe, do których zaliczone zostały tutaj usługi z zakresu kultury, rekreacji i sportu, usługi komunalne, ochrona zdrowia oraz edukacja, są stosunkowo niewielkie. Po względnie dużym zaangażowaniu inwestorów w budowę kin wielosalowych (tzw. multipleksów) na początku lat 2000., wydatki na rynku rozrywki i rekreacji ostatnio znacznie zmalały. Łącznie w sektor ten zainwestowano blisko 68 mln USD. W województwie małopolskim w ostatnich latach pojawiają się globalne firmy zaangażowane w działalność związaną z zagospodarowaniem odpadów komunalnych. Zaangażowały one łącznie w Małopolsce kwoty rzędu kilkunastu milionów dolarów. Nieco zwiększyły się inwestycje w ochronie zdrowia. W ostatnich dwóch latach było to prawie 11 mln USD, a ogółem do 2007 r. niecałe 16 mln USD.

Największe inwestycje w działalność w zakresie rozrywki i rekreacji miały miejsce w 2001 r. Wówczas to amerykańska spółka UCI Multiplex i grupa ITI uruchomiły przy ul. Dobrego Pasterza pierwsze w Krakowie multikino (12 sal kinowych pod jednym dachem). W 2004 r. grupa ITI odkupiła udziały od UCI, stając się jedynym właścicielem Multikina. Kolejne dwa multipleksy (jeden w centrum handlowo-rozrywkowym Kraków Plaza, drugi w centrum handlowym Zakopianka) powstały również w tym samym

roku jako inwestycje izraelskiej firmy Cinema City International (działającej wówczas pod nazwą International Theatres). Cinema City otworzyła trzeci multiplex w Galerii Kazimierz w 2005 r. Łączne nakłady izraelskiej spółki na obiekty kinowe w Małopolsce wyniosły ponad 30 mln USD.

Zakupiona przez Bauer spółka Multimedia (właściciela sieci radiowej RMF Maxxx) weszła w skład małopolskiej części koncernu Bauer. W Krakowie działalność prowadzi telewizja TVN, która powstała na bazie dawnej stacji ponadregionalnej TV Wisła, a obecnie wchodzi w skład grupy ITI. W krakowskich studiach przygotowywane są produkcje telewizyjne dla warszawskiej centrali telewizji.

Największe nakłady na sport i rekreację pochłonęły podkrakowskie pola golfowe. Royal Kraków Golf & Country Club w Ochmanowie koło Niepołomic, wybudowane przez holenderskiego inwestora Development Facilities, otwarte zostało w 1999 r. Golf Krakow Valley w Paczółtowicach koło Krzeszowic, w które zainwestowała szwajcarsko-luksemburska spółka Green Investment, działa od 2003 r. W jego skład wchodzi również obiekt konferencyjno-hotelowy i strzelnica.

W Małopolsce obecne są dwie francuskie firmy, należące do grupy światowych liderów w zakresie realizacji usług komunalnych – Veolia Environnement i Suez Environnement. Veolia tworzy w Polsce grupę spółek pod nazwą Veolia Usługi dla Środowiska, w skład której wchodzi 15 oddziałów przedsiębiorstw Onyx Polska i Sulo. Największą inwestycją Veolia Environnement w województwie małopolskim był współdziałanie w budowie otwartego w 2004 r. składowiska odpadów w Balinie koło Chrzanowa. Inwestycję w formule partnerstwa publiczno-prywatnego prowadziła założona w 1999 r. spółka Zakład Gospodarki Odpadami Komunalnymi w Chrzanowie, w której Onyx Polska ma 51% udziałów, a pozostałe należą do związku gminnego Chrzanowa, Libiąża i Trzebini oraz do miasta Jaworzno. Onyx Polska ma również w Krakowie biuro regionalne. Poza tym w Trzebini działa spółka Onyx Service, która świadczy odbiorcom przemysłowym usługi czyszczenia sieci wodociągowych, zbiorników, kanalizacji sanitarnej i deszczowej, monitoringu kanalizacji oraz gospodarki odpadami niebezpiecznymi. W skład Veolia Usługi dla Środowiska wchodzi również śląska spółka Miejskie Przedsiębiorstwo

Oczyszczania w Jaworznie, która ma swój oddział w Chrzanowie.

Duże inwestycje w zakresie realizacji usług komunalnych poczyniła inna francuska firma Suez Environment, która jest właścicielem dwóch małopolskich przedsiębiorstw zajmujących się gospodarką odpadami: Sita Nowy Sącz (d. Sądecki Zakład Obsługi Komunalnej) oraz Sita Kraków (d. Ekosystem). Podobne usługi na terenie województwa oferują również holenderska spółka van Ganswinkel w Krakowie i Tarnowie oraz niemiecka Alba w Olkuszu (inwestuje w Miejskie Przedsiębiorstwo Oczyszczania) i Krakowie (jedna z baz logistycznych przetwórci makulatury Alba Atoł).

W 2007 r. amerykański fundusz inwestycyjny Mid Europa Partners przejął dwie prywatne spółki medyczne: Lux-Med oraz Medycyna Rodzinna, odpowiednio drugą i szóstą pod względem wielkości prywatną sieć placówek ochrony zdrowia w Polsce. Lux-Med posiada obecnie jedną klinikę w biurowcu Buma Square w Krakowie, a Medycyna Rodzinna (wcześniej kontrolowana przez amerykańskie fundusze Enterprise Investors) prowadzi jedną poradnię, także w Krakowie. Zaangażowanie w województwie zwiększyła szwedzka spółka Medicover, która posiada w Krakowie dwie ogólnodostępne poradnie (pierwsza otwarta już w 1998 r., druga w 2007 r.), jedną poradnię przyzakładową (przy fabryce Philip Morris w Krakowie) oraz sieć kilkudziesięciu współpracujących placówek ochrony zdrowia na terenie całego województwa. W stolicy Małopolski działają również dwie stacje dializ: szwedzkiej firmy Gambro Healthcare i izraelskiego International Nephrology Center.

W ostatnich latach kilka milionów dolarów zainwestowano w działalność uzdrowiskową w Szczawnicy, gdzie w spółkę Uzdrowisko Szczawnica inwestuje Thermaleo, kontrolowana przez kapitał południowoafrykański. Udziały w firmie Thermaleo przekazała rodzina Stadnickich, przedwojenni właściciele uzdrowiska, którzy w 2005 r. otrzymali je w wyniku umowy reprivatyzacyjnej. Zagraniczna spółka zamierza prowadzić dalsze inwestycje podnoszące standard lecznictwa uzdrowiskowego w mieście.

Ponadto, w Krakowie działa kilka niewielkich firm z kapitałem zagranicznym, świadczących usługi w zakresie edukacji, głównie są to firmy szkoleniowe i językowe.

3. Zatrudnienie w firmach zagranicznych

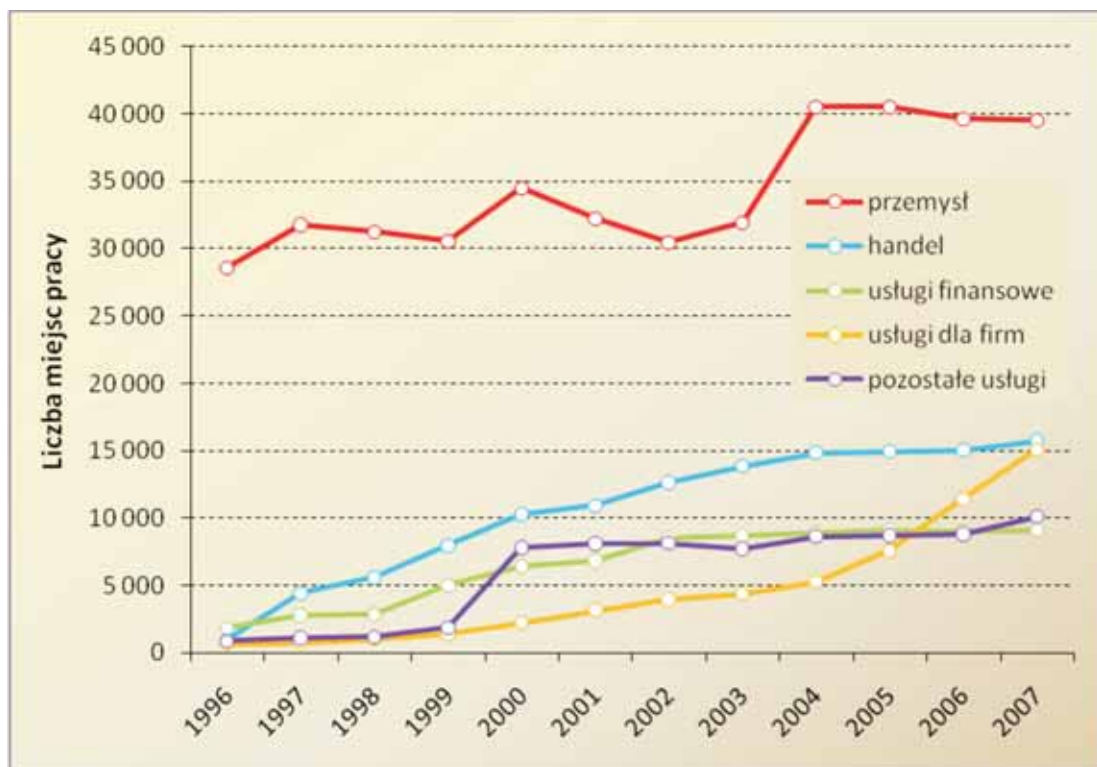
Zagadnienia dotyczące wpływu firm zagranicznych na rynek pracy należą do najczęściej dyskutowanych aspektów funkcjonowania firm ponadnarodowych. Wymiary tej dyskusji dotyczą rosnącej roli zagranicznych firm na lokalnych i regionalnych rynkach pracy (ujęcie ilościowe), konkurencji o pracowników oraz jakości oferowanych miejsc pracy.

Na koniec 2007 r. w firmach z kapitałem zagranicznym na terenie województwa małopolskiego pracowało 93,1 tys. osób, z czego 87,9 tys. przypada na firmy z większością udziałem zagranicznym. Najwięcej, bo 39,5 tys. osób (42,5%) spośród zatrudnionych w firmach z kapitałem zagranicznym, pracowało w przemyśle, z czego 38,0 tys. przypada na przetwórstwo przemysłowe, reszta głównie na energetykę. Liczba zatrudnionych w działalnościach przemysłowych pozostaje od trzech lat na poziomie około 40 tys. (rys. 7), co w związku z ogólnym wzrostem zatrudnienia oznacza względne zmniejszenie roli tej działalności.

Jeszcze w 2000 r. udział przemysłu przekraczał 50%. Przemysł jako jedyna działalność spośród skupiających ponad tysiąc zatrudnionych w firmach zagranicznych, cechuje się skokowym wzrostem zatrudnienia przedzielanym okresami jego bezwzględnego spadku. Wynika to z dużej roli restrukturyzacji zatrudnienia w przejmowanych firmach polskich, prowadzącej do zmniejszania liczby pracowników.

Zagraniczne firmy skupiają 15,9 tys. miejsc pracy w handlu. Najszybszy przyrost liczby zatrudnionych miał miejsce w drugiej połowie lat 1990. Nieco mniejszą, ale ciągle znaczącą dynamikę (wzrost o 50%) obserwowaliśmy w okresie 2000-2004. Trzy ostatnie lata są czasem stabilizacji zatrudnienia na poziomie 15 tys. osób.

Bardzo dużą dynamikę wzrostu wykazywały w ostatnim pięcioleciu usługi dla firm. Zatrudnienie w tej branży osiągnęło już niemal poziom zatrudnienia w handlu. Można przyjąć niemal za pewnik, że w 2008 r. liczba pracujących w obsłudze nierucho-

Rys. 7. Zatrudnienie w firmach zagranicznych w latach 1996-2007 według typu działalności

Źródło: Badania własne.

Tab. 10. Struktura zatrudnienia w firmach zagranicznych w 2007 r. według sekcji i działów PKD

PKD	Sekcja/dział	Liczba zatrudnionych w tys.	Odsetek zatrudnienia w danej sekcji	Odsetek zatrudnienia ogółem
D	przetwórstwo przemysłowe	38,0	100,0	40,8
27	produkcja metali	6,4	16,8	6,9
15	produkcja artykułów spożywczych i napojów	5,0	13,1	5,3
34	produkcja pojazdów mechanicznych	3,8	9,9	4,0
28	produkcja metalowych wyrobów gotowych	3,0	8,0	3,3
26	produkcja wyrobów z pozostałych surowców niemetalicznych	2,9	7,5	3,1
22	działalność wydawnicza i poligrafia	2,5	6,7	2,7
31	produkcja maszyn i aparatury elektrycznej	2,3	6,1	2,5
16	produkcja wyrobów tytoniowych	2,1	5,6	2,3
29	produkcja maszyn i urządzeń	2,1	5,4	2,2
25	produkcja wyrobów z gumy i tworzyw sztucznych	1,9	4,9	2,0
24	produkcja chemikaliów i wyrobów chemicznych	1,8	4,9	2,0
18	produkcja odzieży	1,6	4,1	1,7
21	produkcja papieru i wyrobów z papieru	0,6	1,6	0,7
36	produkcja mebli, pozostała działalność produkcyjna	0,5	1,4	0,6
30	produkcja maszyn biurowych i komputerów	0,4	1,0	0,4
	pozostałe działalności produkcyjne	1,1	2,9	1,2
G	handel	15,9	100,0	17,0
52	handel detaliczny	9,7	61,4	10,5
51	handel hurtowy	5,0	31,4	5,3
50	sprzedaż detaliczna paliw do pojazdów	1,1	7,2	1,2
J	pośrednictwo finansowe	9,1	100,0	9,8
65	pośrednictwo finansowe z wyjątkiem ubezpieczeń	7,5	82,2	8,1
66	ubezpieczenia i fundusz emerytalno-rentowy	1,5	16,6	1,6
K	obsługa nieruchomości i firm	15,1	100,0	16,2
74	pozostała działalność związana z prowadzeniem interesów	9,2	61,2	9,9
72	informatyka i działalność pośrednia	4,8	31,5	5,1
73	prowadzenie prac badawczo-rozwojowych	0,9	5,9	1,0
70	obsługa nieruchomości	0,2	1,2	0,2
F	budownictwo	3,4	100,0	3,6
H	hotele i restauracje	3,8	100,0	4,1
I	transport, magazyny i łączność	4,3	100,0	4,7
64	poczta i telekomunikacja	3,0	69,9	3,3
60	transport lądowy	1,0	22,7	1,1
E	zaopatrywanie w energię	1,3	100,0	1,4
O	pozostała działalność usługowa	1,3	100,0	1,4
92	usługi związane z rekreacją, kulturą i sportem	0,7	58,5	0,8
I	inne działalności usługowe	1,0	-	1,1
	Ogółem	93,1	100,0	100,0

Źródło: Badania własne.

mości i firm wysunie się na drugie miejsce po przetwórstwie przemysłowym.

Podobnie jak w handlu, w pośrednictwie finansowym główny przyrost zatrudnienia przypadł na lata 1990. Po 2002 r. liczba zatrudnionych w sektorze tym utrzymuje się na poziomie 8,5-9,1 tys. Pozostałe usługi w latach 1989-2007 odznaczały się małym sumarycznym przyrostem zatrudnienia w firmach zagranicznych, główny wzrost miał tu miejsce w 1999 r., co związane było z przejęciem przez France Telecom udziałów w Telekomunikacji Polskiej.

Całkowita liczba miejsc pracy na koniec 2007 r. w porównaniu z rokiem wcześniejszym wzrosła o 5,7 tys. czyli o 7%. Sumaryczna wielkość zmiany liczby zatrudnionych sama w sobie nie obrazuje jednak rzeczywistego ubytku lub przyrostu miejsc pracy na terenie regionu, w tym celu konieczna jest bowiem jej dezagregacja na poszczególne składniki. Na bilans taki składają się: wzrost zatrudnienia w firmach zagranicznych w związku z otwarciem nowych oddziałów lub ekspansji istniejących, wzrost zatrudnienia w wyniku przejęcia firm z kapitałem polskim oraz spadek zatrudnienia wskutek restrukturyzacji lub likwidacji firm/oddziałów, wreszcie spadek zatrudnienia w spółkach kapitału zagranicznego w wyniku przejęcia przez firmy polskie.

Bilans miejsc pracy w firmach zagranicznych w 2007 r. obejmuje po stronie przyrostu 8,2 tys. miejsc pracy, a 2,6 tys. po stronie ubytku. Faktyczny przyrost miejsc pracy był niższy niż wynikałoby z różnicy tych dwóch wartości. Liczba zatrudnionych w przejętych firmach polskich była bowiem o 850 osób większa niż liczba zatrudnionych w firmach zagranicznych kupionych przez polskie firmy. Przyrost miejsc pracy netto (nowe miejsca minus zlikwidowane stanowiska) wyniósł więc na terenie województwa w 2007 roku 4,8 tys.

Inwestycje *greenfield* przyniosły wzrost zatrudnienia o blisko 4,9 tys. osób. Z tej liczby największy udział miały działalności związane z obsługą nieruchomości i firm – 48%, na kolejnych miejscach znalazły się: przetwórstwo przemysłowe z 30% udziałem, handel 12% i pośrednictwo finansowe 5%. Wzrost zatrudnienia w związku z rozbudową działalności w starszych firmach przyniósł 2,2 tys. nowych miejsc pracy. Największy ubytek nastąpił w związku z restrukturyzacją zatrudnienia, około 470 miejsc pracy

ubyło w związku z likwidacją oddziałów firm zagranicznych (rys. 8).

Spośród 93,1 tys. zatrudnionych w firmach zagranicznych na koniec 2007 r. 55,4 tys. pracuje w firmach sprywatyzowanych bądź przejętych przez inwestorów spoza Polski. Natomiast w zakładach *greenfield* zatrudnionych było przeszło 37,7 tys. osób, co stanowiło blisko 40% ogółu zatrudnionych w firmach z udziałem kapitału zagranicznego. Udział miejsc pracy *greenfield* stale wzrasta: ponad 36% w 2006 r. w stosunku do 31,5% w 2005 r. Największy udział wśród ogółu zatrudnionych w zakładach *greenfield* mają działalności przemysłowe – 35,3%, a następnie handel (24,0%), obsługa nieruchomości i firm (20,1%) oraz hotelarstwo i gastronomia z około 5% udziałem.

Największym pracodawcą zagranicznym w województwie małopolskim jest ArcelorMittal zatrudniający wraz ze spółkami zależnymi blisko 6 tys. osób. Piętnaście firm zagranicznych zatrudniało ponad tysiąc osób w 2007 r. Kolejne kilkadziesiąt odznaczało się zatrudnieniem przekraczającym pięćset osób, przy czym większość z nich to firmy działające w przetwórstwie przemysłowym.

Do największych pracodawców z udziałem zagranicznym w przemyśle należą: Philip Morris, drukarnie Donnelley, Pliva (wszystkie w Krakowie), Tamel w Tarnowie, Carlsberg i Can-Pack w Brzesku, TRI w Wolbromiu, Valvex w Jordanowie, Scandinavian Tobacco w Jaworniku, Emalia w Olkuszu, Wawel w Dobczycach.

W handlu największym pracodawcą jest francuski Carrefour, który po przejęciu placówek Ahold zatrudnia w regionie ponad 2,5 tys. osób. Spółki należące do niemieckiego Metro (Real, Saturn, Media Markt) posiadają na liście płac około 1,9 tys. osób, podobną ilość pracowników zatrudnia Tesco. Innymi dużymi pracodawcami w handlu są Jerónimo Martins (ponad 1,2 tys.), Kingfisher, Tengelmann i BP.

Największym pracodawcą w usługach jest Capgemini (ponad 1,7 tys. osób), który systematycznie zwiększa zaangażowanie w regionie. Przeszło tysiąc osób zatrudniają firmy sektora finansowego: banki Pekao i BPH a ponadto Telekomunikacja Polska. W branży hotelarskiej liderem pozostaje Orbis (w którym mniejszościowe udziały ma francuski Accor) a w gastronomii McDonald's oraz American Restaurants. Dużymi praco-

dawcami są także firmy ochroniarskie, np. G4S Security i zajmujące się sprzątaniami i cateringiem, np. Aspen z grupy Zehnhacker. Wiele wysokokwalifikowanych miejsc pracy znajdujemy w największych centrach badawczo-rozwojowych: Motoroli i Delphi. Do największych pracodawców z mniejszościowym udziałem kapitału zagranicznego należą ComArch, PZU, Stalprodukt, Orbis i Telekomunikacja Polska.

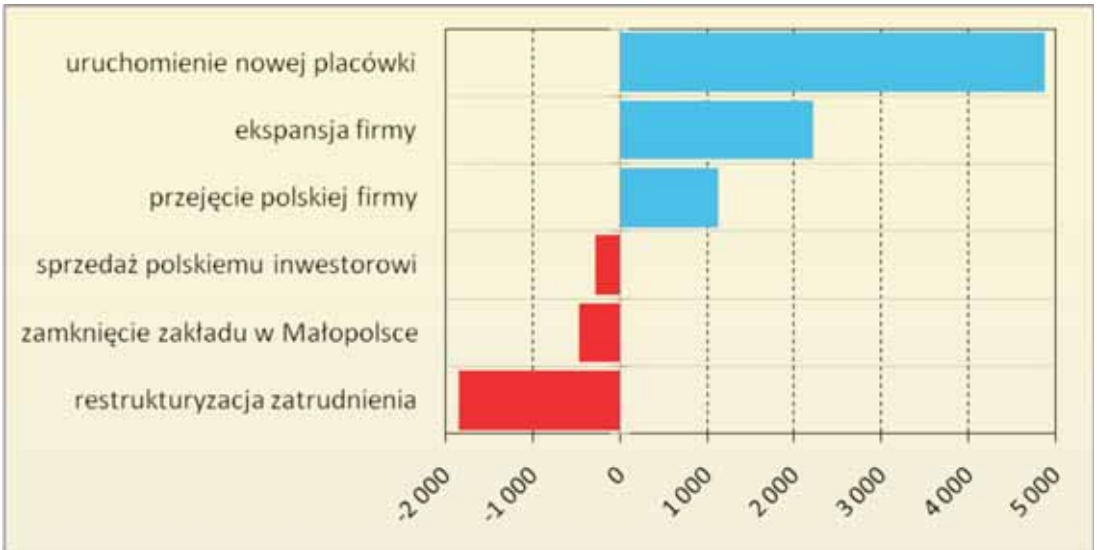
Przedsiębiorstwa z udziałem kapitału zagranicznego zatrudniają średnio w Małopolsce co dziesiątą osobę pracującą poza rolnictwem (9%). Udział zatrudnionych w firmach z kapitałem zagranicznym wśród ogółu pracujących w danej działalności jest najwyższy w pośrednictwie finansowym – 42% (rys. 9). Udział firm zagranicznych w zatrudnieniu w działalnościach zaliczanych do przemysłu (sekcje C, D, E) kształtował się na poziomie 18%, a w samym przetwórstwie przemysłowym 19,9%. Odsetek podmiotów zagranicznych w usługach dla firm (sekcja K) osiągnął w 2007 r. podobną wartość (19%), a w hotelach i restauracjach udział ten wynosi około 15%. Handel (9,3%) odznacza się przeciętną koncentracją miejsc pracy w firmach z kapitałem zagranicznym (9,3%), nieco mniejsza jest rola firm z udziałem zagranicznym w transporcie i łączności 8,0%. Pracujący w firmach budowlanych, które kontrolowane są przez kapitał zagraniczny, to około 5% wszystkich zatrudnionych w tej działalności na terenie województwa, jeszcze mniejsze jest znaczenie firm zagranicznych w pozostałych usługach.

Firma z udziałem kapitału zagranicznego jako pracodawca jest odbierana pozytywnie głównie za sprawą tworzenia nowych miejsc pracy. Taką sytuację mamy zazwyczaj w przypadku inwestycji *greenfield*. Niektórzy badacze zwracają uwagę na potencjalnie negatywny aspekt jakim jest dla miejscowych firm drenaż najlepszych pracowników z istniejących już zakładów pracy. Więcej obaw budzą przejęcia krajowych przedsiębiorstw przez firmy zagraniczne. Następnym przejęciem jest często redukcja zatrudnienia w przejętych firmach. Przyczyn przeprowadzanych restrukturyzacji zatrudnienia jest kilka. Najczęstsze z nich to: zmiany technologiczne, specjalizacja, ograniczenie najmniej dochodowych działań czy redukcja produkcji.

Dotychczas prowadzone w Polsce badania wskazują, że firmy z kapitałem zagranicznym oferują z reguły wyższe płace niż firmy krajowe, kładą też większy nacisk na szkolenia i rozwój kariery zawodowej (Domański 2001, PAIiIZ 2001, Domański i in. 2005, Cieślik 2005).

Analiza korelacji, przeprowadzona na poziomie powiatów województwa małopolskiego w 2006 r. pomiędzy dwoma zmiennymi – przeciętnym miesięcznym wynagrodzeniem brutto a udziałem firm zagranicznych w zatrudnieniu ogółem poza rolnictwem – wykazała dodatni związek na poziomie 0,53. Potwierdza to wnioski z badań Cieślika (2005, 251), że płace są wyższe w tych obszarach, które odznaczają się większą aktywnością spółek z udziałem kapitału zagranicznego. Trzeba wskazać, że zależność ta jest jednak dwustronna – firmy zagraniczne z reguły preferują lepiej rozwinięte obszary, które nawet bez ich aktywności miałyby wyższy poziom wynagrodzeń, a ich działalność dodatkowo wzmacnia gospodarkę tych terenów, gdzie są one skoncentrowane.

Postawy związane z oceną firm zagranicznych jako pracodawców w województwie małopolskim badano w I połowie 2007 r. na przykładzie Skawiny (Juczewska 2008). Miasto to reprezentuje małopolski ośrodek z gospodarką pozostającą pod dużym wpływem zagranicznych firm – stanowią one 41% miejsc pracy w mieście w firmach powyżej 9 pracujących. Zdecydowana większość spośród 155 respondentów była przychylna działaniu firm z kapitałem zagranicznym, przy czym 90% z badanych osób popierało ich funkcjonowanie we wszystkich zaproponowanych skalach przestrzennych, tj. Polsce, Małopolsce i Skawinie. Spośród sześciu największych pracodawców z kapitałem zagranicznym, dla czterech przeważały zdecydowanie opinie pozytywne, w dwóch przypadkach opinie mieszkańców były podzielone, natomiast w jednym z nich przeważały opinie negatywne. Brak było zagranicznych pracodawców ocenianych jednoznacznie negatywnie, przy czym wyższy odsetek ocen pozytywnych wystąpił dla zakładów przejętych przez zagraniczne firmy niż dla inwestycji *greenfield*. Za czynniki składające się na pozytywny obraz zagranicznych pracodawców uznawano przede wszystkim wysokie zarobki oraz możliwości stałej pracy w dobrych warunkach. Jako

Rys. 8. Bilans miejsc pracy w zakładach firm zagranicznych w Małopolsce

Źródło: Badania własne.

Rys. 9. Udział firm z kapitałem zagranicznym w ogólnej liczbie pracujących w wybranych działalnościach w województwie małopolskim

Źródło: Badania własne.

istotne uznawano osłony socjalne dla pracowników oraz spełnianie warunków BHP. Uznanie w oczach mieszkańców znalazła „polityka zatrudniania mieszkańców Skawiny i okolic” oraz liczne miejsca pracy dla słabiej wykształconych osób i zagwarantowanie

bezpłatnych dojazdów dla pracowników. Na negatywne oceny wpływały na pierwszym miejscu zarobki nieadekwatne zdaniem respondentów do wykonywanej pracy, zbyt długi czas pracy oraz brak poczucia stałości pracy i zatrudnianie poprzez agencje pracy.

4. Kraje pochodzenia kapitału

Informacje na temat krajów pochodzenia inwestorów są przydatne z punktu widzenia budowy strategii przyciągania kapitału zagranicznego, identyfikacji branż zdominowanych przez inwestorów z pojedynczych krajów oraz poznania specyfiki regionalnych preferencji firm zagranicznych. Pochodzenie inwestora zagranicznego, ze względu na różne modele kultury biznesowej może mieć wpływ na relacje z otoczeniem w miejscu inwestycji. W literaturze nazywa się to zjawisko „efektem kraju macierzystego” (*home country effect*) (Yeung 2007). Przejawia się ono między innymi zróżnicowanymi strategiami pozyskiwania lokalnych dostawców i zatrudniania miejscowych menedżerów.

W niniejszej części raportu udzielono odpowiedzi na następujące pytania:

1. Jak przedstawia się struktura inwestycji zagranicznych w województwie małopolskim w zakresie krajów pochodzenia kapitału?
2. Czy zauważalna jest specyfika poszczególnych sektorów gospodarki w zakresie pochodzenia inwestorów?
3. Jak zmieniał się udział poszczególnych państw w strukturze inwestycji?
4. Czy istnieją branże zdominowane przez inwestorów z jednego kraju?
5. Jak przedstawia się kapitałochłonność inwestycji w zależności od kraju pochodzenia inwestora oraz specyfiki branży?
6. Jak przedstawia się struktura nakładów małych i średnich inwestorów zagranicznych?

Najwięcej zainwestowanego w województwie małopolskim kapitału pochodzi z Niemiec oraz Stanów Zjednoczonych. Wspomniane kraje skupiają razem połowę inwestycji w regionie (tab. 11). Warto zaznaczyć, że inwestycje amerykańskie charakteryzują się większym rozproszeniem niż niemieckie. Sześciu największych inwestorów niemieckich (Bayerische Hypo- und Vereinsbank (HVB Group), Bauer Media Invest, HGA Capital, ECE Projektmanagement, MAN, Deutsche Bank), wydało 1 842 mln USD co stanowi 69% ogółu inwestycji z tego kraju, natomiast sześciu największych inwestorów amerykańskich (Philip Morris, F&P Holding, Coca-Cola, Donnelley, Mid Europa Partners, Kimberly-Clark) skupiało 54% wartości ogółu inwestycji amerykańskich

(1 236 mln USD).

Trzecie miejsce w strukturze inwestycji zajmują przedsiębiorstwa brytyjskie, które zainwestowały łącznie 1 217 mln USD (12% ogółu inwestycji). Warto zaznaczyć, że w latach 2006-2007 wartość inwestycji brytyjskich wyniosła 650 mln USD – najwięcej wśród krajów, z których firmy zainwestowały w województwie małopolskim w tym czasie. Oznacza to prawie podwojenie brytyjskich nakładów inwestycyjnych w porównaniu do 2005 r. Znaczny wzrost zainwestowanego kapitału brytyjskiego był głównie efektem aktywności ArcelorMittal.

Kolejne miejsce pod względem wielkości inwestycji zajmują inwestorzy francuscy (874 mln USD). Do państw, z których przedsiębiorstwa poniosły nakłady o wartości przekraczającej 200 mln USD należą ponadto Izrael, Dania, Czechy, Holandia i Chorwacja. Charakterystyczne jest, że większość wydatków inwestycyjnych w przypadku każdego z tych państw, poza Holandią, została dokonana przez jedno przedsiębiorstwo. Kapitał izraelski cechuje dominacja nakładów Kardana Group, kapitał duński przewaga nakładów Carlsberga. W przypadku kapitału czeskiego zaznacza się dominacja inwestycji poniesionych przez ČEZ. Znaczny udział kapitału chorwackiego wynika przede wszystkim z inwestycji Plivy.

Znikome są w województwie małopolskim nakłady przedsiębiorstw rosyjskich oraz z innych krajów Europy Środkowej i Wschodniej (poza Czechami i Chorwacją). Warto dodać, iż ponad 60% ogółu inwestycji w Małopolsce dokonały firmy z krajów tzw. „starej Unii”. Od chwili wejścia Polski do Unii Europejskiej struktura inwestycji nie uległa pod tym względem znaczącym zmianom. Ogólnie rzecz biorąc w latach 1989-2007 najwięcej nakładów ponieśli inwestorzy z Europy. Inwestycje z państw Ameryki Północnej, głównie z USA, sięgnęły 1/3 nakładów firm europejskich. Z kolei nakłady firm azjatyckich wyniosły około 1/4 nakładów firm północnoamerykańskich, czyli 5,7% łącznej sumy inwestycji zagranicznych w województwie małopolskim. Udział instytucji międzynarodowych nie przekracza 1% środków zainwestowanych w regionie (tab. 12).

Tab. 11. Struktura inwestycji zagranicznych w latach 1989-2007 według krajów pochodzenia oraz rodzaju działalności

Lp.	Kraj	Inwestycje ogółem		Przemysł i budownictwo		Handel		Usługi	
		mln USD	%	mln USD	%	mln USD	%	mln USD	%
	Europa	6 980,1	69,5	3397,1	64,7	855,6	94,4	2727,3	70,2
1.	Niemcy	2 661,0	26,5	657,5	12,5	250,0	27,6	1 753,5	45,2
2.	Wielka Brytania	1 216,5	12,1	913,2	17,4	186,2	20,5	117,2	3,0
3.	Francja	873,9	8,7	491,6	9,4	209,4	23,1	172,9	4,5
4.	Dania	323,8	3,2	307,1	5,8	0,4	0,0	16,3	0,4
5.	Czechy	270,3	2,7	265,6	5,1	4,7	0,5	0,0	0,0
6.	Holandia	229,1	2,3	34,4	0,7	75,6	8,3	119,1	3,1
7.	Chorwacja	217,2	2,2	217,2	4,1	0,0	0,0	0,0	0,0
8.	Austria	174,5	1,7	110,8	2,1	22,1	2,4	41,6	1,1
9.	Irlandia	166,0	1,7	1,7	0,0	0,2	0,0	164,1	4,2
10.	Belgia	160,8	1,6	60,7	1,2	0,0	0,0	100,1	2,6
11.	Luksemburg	134,0	1,3	13,1	0,2	0,0	0,0	121,0	3,1
12.	Szwecja	124,2	1,2	34,4	0,7	15,7	1,7	74,1	1,9
13.	Włochy	100,6	1,0	85,6	1,6	9,6	1,1	5,4	0,1
14.	Portugalia	78,8	0,8	42,6	0,8	36,2	4,0	0,0	0,0
15.	Szwajcaria	75,0	0,7	52,9	1,0	3,5	0,4	18,6	0,5
16.	Norwegia	61,3	0,6	36,0	0,7	24,2	2,7	1,1	0,0
17.	Hiszpania	34,7	0,3	31,7	0,6	0,8	0,1	2,2	0,1
18.	Finlandia	30,3	0,3	16,3	0,3	7,5	0,8	6,6	0,2
19.	Liechtenstein	22,2	0,2	22,2	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0
20.	Rosja	11,9	0,1	2,1	0,0	1,5	0,2	8,3	0,2
21.	Słowacja	5,5	0,1	0,0	0,0	5,3	0,6	0,2	0,0
	pozostałe kraje	8,4	0,1	0,5	0,0	2,7	0,3	5,2	0,1
	Ameryka Północna	2310,2	23,0	1575,1	30,0	33,9	3,7	701,2	18,1
1.	USA	2 299,4	22,9	1 574,7	30,0	29,9	3,3	694,9	17,9
2.	Kanada	10,8	0,1	0,4	0,0	4,0	0,4	6,4	0,2
	Azja	568,6	5,7	255,0	4,9	0,9	0,1	312,7	8,1
1.	Izrael	330,2	3,3	19,0	0,4	0,1	0,0	311,1	8,0
2.	Japonia	82,7	0,8	81,9	1,6	0,6	0,1	0,3	0,0
3.	Turcja	79,1	0,8	79,1	1,5	0,0	0,0	0,0	0,0
4.	Singapur	58,6	0,6	58,6	1,1	0,0	0,0	0,0	0,0
5.	Korea	16,4	0,2	16,4	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0
	pozostałe kraje	1,6	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0	1,2	0,0
	Pozostałe kraje	95,5	1,0	17,9	0,3	15,1	1,7	62,4	1,6
1.	Australia	75,1	0,7	17,6	0,3	0,0	0,0	57,5	1,5
2.	RPA	20,1	0,2	0,0	0,0	15,1	1,7	5,0	0,1
	Instytucje międzynarodowe	72,9	0,7	0,0	0,0	0,0	0,0	72,9	1,9
	Brak informacji o kraju pochodzenia	16,4	0,2	8,9	0,2	1,4	0,2	6,1	0,2
	Ogółem	10 043,7	100,0	5 254,1	100,0	906,8	100,0	3 882,8	100,0

Źródło: Badania własne.

Analiza zróżnicowania pochodzenia kapitału według sektorów działalności pokazuje znaczący udział przedsiębiorstw amerykańskich w sektorze przemysłowym – sięga on 30,0%. Udział kapitału brytyjskiego w tym sektorze wynosi 17,4% a niemieckiego 12,5%. W sektorze usług zaznacza się wyraźna przewaga inwestycji niemieckich nad kapitałem z kolejnych państw. Udział kapitału niemieckiego w ogóle inwestycji w tym sektorze wynosi 45,2%. Związane jest to z aktywnością największych inwestorów niemieckich w Małopolsce (m.in. HVB Group, Bauer Media Invest, HGA Capital, ECE Projektmanagement). Znaczących inwestycji w sektorze usług dokonali również inwestorzy ze Stanów Zjednoczonych (17,9% wartości ogółu kapitału zainwestowanego w tym sektorze) oraz Izraela (8,0%). Warto dodać, że inwestycje izraelskie stanowią niemal 100% kapitału azjatyckiego zainwestowanego w usługi, z czego gros przypada na obsługę i wynajem nieruchomości. Najwięcej kapitału zaangażowanego w handel pochodzi z Niemiec (m.in. inwestycje grupy Metro, Tengelmann), Wielkiej Brytanii (m.in. Tesco, British Petroleum), Francji (Carrefour, AFM oraz inwestycje Casino do 2006 r.). W ostatnich dwóch latach udział kapitału francuskiego w handlu spadł, co było wynikiem między innymi wycofania się z Polski grupy Casino (hipermarkety Géant i sklepy Leader Price).

Najbardziej widoczną zmianą jaka zaszła w ostatnich pięciu latach w strukturze inwestycji według krajów pochodzenia, jest spadek udziału kapitału niemieckiego a silny wzrost brytyjskiego (tab. 12). Zmniejszył się także udział inwestycji amerykańskich, holenderskich, austriackich, chorwackich, belgijskich i szwedzkich. Pojawiły się natomiast w tym okresie znaczące inwestycje izraelskie, czeskie i irlandzkie. Napływ kapitału z Izraela, Irlandii i Luksemburga jest związany przede wszystkim ze wzrostem znaczenia sektora usługowego, w którym działają główni inwestorzy z tych państw. Aktywność kapitału czeskiego jest związana z znaczącym wzrostem gospodarki tego kraju. Sugeruje to, iż w najbliższych latach możemy się spodziewać wzrostu nakładów inwestycyjnych np. z krajów Europy Środkowej i Wschodniej. Wspomniane powyżej zmiany w strukturze inwestycji według krajów pochodzenia potwierdzają tezę

P. Dickena (2003), iż wzrasta liczba państw, z których pochodzą znaczący inwestorzy zagraniczni oraz ich udział w strukturze inwestycji.

Analiza pochodzenia kapitału w poszczególnych branżach wskazuje, że sekcjami zdominowanymi przez inwestycje przedsiębiorstw z jednego kraju były: pośrednictwo finansowe oraz transport i łączność (tab. 13). Dominacja kapitału niemieckiego w pośrednictwie finansowym wiąże się z inwestycją w BPH oraz nakładami Deutsche Banku. Dominujący udział kapitału francuskiego w górnictwie i kopalnictwie wynika z inwestycji jednego przedsiębiorstwa – grupy Lafarge. Przeważającym udziałem w wartości dokonanych inwestycji odznaczają się jeszcze Czechy w energetyce (56%) oraz Stany Zjednoczone w transporcie i łączności (52%). Znaczenie Czech jest związane z inwestycją ČEZ, natomiast wysoki udział Stanów Zjednoczonych w transporcie i łączności wynika z działalności kilku inwestorów, przede wszystkim funduszu Mid Europa Partners. Ponad czterdziestoprocentowym udziałem w inwestycjach charakteryzowały się Stany Zjednoczone w ochronie zdrowia i pomocy społecznej oraz hotelach i restauracjach, a Izrael w pozostałej działalności usługowej. Krajem, z którego pochodzi najwięcej kapitału w budownictwie jest Portugalia (inwestycje Mota Engil) a w obsłudze nieruchomości i firm Niemcy (głównie poprzez inwestycje Bauer Media Invest). Przewagę w przetwórstwie przemysłowym osiągnęły inwestycje amerykańskie, które stanowią ponad 1/3 ogółu nakładów. Pozycja Stanów Zjednoczonych wynika w tym przypadku z wydatków pięciu firm: Philip Morris, F&P Holding, Donnelley, Coca-Cola oraz Kimberly-Clark. Ich nakłady stanowiły zdecydowaną większość ogółu amerykańskich wydatków inwestycyjnych w małopolskim przemyśle.

Podsumowując, zwraca uwagę fakt, że w każdej z branż można było wyróżnić inwestorów z co najmniej trzech krajów. Poza pośrednictwem finansowym oraz górnictwem i kopalnictwem (gdzie suma inwestycji jest jednak niewielka) nie mamy do czynienia w Małopolsce z branżami wyraźnie zdominowanymi przez kapitał pochodzący z jednego kraju.

Inaczej niż w przypadku nakładów pieniężnych, w strukturze zatrudnienia nie zaznacza się przewaga Niemiec i Stanów

Tab. 12. Zmiany udziału wybranych krajów w strukturze inwestycji

Sekcja	1989-2007	1989-2002	2003-2007
	w %		
Niemcy	26,3	35,3	18,7
USA	23,4	25,6	19,9
Wielka Brytania	12,1	3,7	20,1
Francja	8,7	8,4	8,9
Izrael	3,3	1,5	4,8
Dania	3,2	3,3	3,2
Czechy	2,7	0,1	5,0
Holandia	2,3	2,8	1,8
Chorwacja	2,2	3,9	0,7
Belgia	1,7	2,7	0,8
Irlandia	1,7	0,0	3,1
Austria	1,6	2,1	1,2
Luksemburg	1,4	1,1	1,6
Szwecja	1,2	2,2	0,4
Włochy	1,0	0,6	1,4
pozostałe kraje	7,5	6,7	8,4
Ogółem	100,0	100,0	100,0

Źródło: Badania własne.

Tab. 13. Pochodzenie kapitału w poszczególnych branżach

PKD	Sekcja	Kraj nr 1		Kraj nr 2		Kraj nr 3	
		(% ogółu inwestycji w sekcji)					
J	pośrednictwo finansowe	Niemcy	87	Belgia	8	międzynarodowy	3
C	górnictwo i kopalnictwo	Francja	83	USA	10	Niemcy	7
E	zaopatrywanie w energię	Czechy	56	Francja	30	USA	14
I	transport, magazyny i łączność	USA	52	Niemcy	22	Szwecja	7
H	hotele i restauracje	USA	48	Francja	30	Austria	11
N	ochrona zdrowia i pomoc społeczna	USA	47	RPA	31	Szwecja	16
O	pozostała działalność usługowa	Izrael	41	Luksemburg	16	Szwajcaria	11
F	budownictwo	Portugalia	33	Hiszpania	24	Szwecja	13
D	przetwórstwo przemysłowe	USA	32	Wielka Brytania	20	Niemcy	14
K	obsługa nieruchomości i firm	Niemcy	31	USA	16	Izrael	16
G	handel	Niemcy	26	Wielka Brytania	21	Francja	15

Źródło: Badania własne.

Zjednoczonych nad innymi krajami (tab. 14). Łącznie państwa te skupiają 32% ogółu pracujących w podmiotach z udziałem kapitału zagranicznego w województwie małopolskim (w porównaniu do prawie 50% udziału w strukturze inwestycji). Zatrudnienie w przedsiębiorstwach należących do kapitału amerykańskiego wynosi 16,1 tys. osób, co stanowi 17,3% udziału w strukturze zatrudnienia. Ponad 13 tys. osób zatrudniały w Małopolsce także firmy z Francji (15%), Niemiec (15%) i Wielkiej Brytanii (14%). Ponad 78% ogółu zatrudnionych pracuje w przedsiębiorstwach europejskich, co dość wyraźnie przewyższa udział tej części świata w strukturze inwestycji. Strukturę zatrudnienia wśród dużych inwestorów amerykańskich można określić jako zdywersyfikowaną – w dziewięciu przedsiębiorstwach z tego kraju pracuje 500 i więcej osób, w tym u każdego z czterech największych pracodawców (Donnelley, Philip Morris, Barr Pharmaceuticals, IBM) pracuje pomiędzy 1 a 1,2 tys. osób. Największymi pracodawcami francuskimi są: Capgemini oraz Valeo – każde z nich zatrudnia w województwie ponad 1,5 tys. pracowników. Wśród przedsiębiorstw niemieckich najwięcej osób (blisko 2 tys.) zatrudnia grupa Metro. Podobna liczba osób pracuje w czterech kolejnych firmach z kapitałem niemieckim razem wziętych: SGL Carbon, Bahlsen, MAN i Aspen (każda z nich zatrudnia między 450 a 500 osób). Zatrudnienie w przedsiębiorstwach należących do kapitału brytyjskiego sięgnęło na koniec 2007 r. 13,5 tys. osób, z czego większość w spółkach, w których udziały posiada ArcelorMittal. Znaczącymi pracodawcami brytyjskimi są również sieci handlowe (Tesco, Castorama) oraz Shell (większość osób pracuje w centrum finansowo-księgowym tego przedsiębiorstwa).

Przeciętna wielkość inwestycji przypadających na jednego zatrudnionego w firmach z udziałem kapitału zagranicznego w województwie małopolskim wyniosła 108 tys. USD (tab. 14). Generalnie przedsiębiorstwa europejskie należą do pracochłonnych – zatrudniając 78% ogółu pracujących w firmach z kapitałem zagranicznym skupiają 70% ogółu inwestycji. Większą kapitałochłonnością od przedsiębiorstw europejskich charakteryzują się firmy z Azji i Ameryki Północnej (odpowiednio 177 i 140 tys. USD na 1 zatrudnionego). Zdecydowanie naj-

bardziej kapitałochłonne są inwestycje izraelskie (682 tys. USD na 1 zatrudnionego), co wynika ze specyfiki dziedziny (obsługa nieruchomości), w jakiej działają najwięksi inwestorzy z tego kraju. Ponadprzeciętną kapitałochłonnością charakteryzują się ponadto przedsiębiorstwa z Niemiec (co wynika m.in. z inwestycji w nieruchomości i zaangażowania kapitału w sektorze bankowym) oraz Luksemburga (inwestycje medialnego holdingu ITI) i Czech.

Do najbardziej pracochłonnych należy zaliczyć działalność przedsiębiorstw z udziałem kapitału włoskiego (18 tys. USD na 1 zatrudnionego), hiszpańskiego i portugalskiego. Wynika to głównie ze specyfiki branż, w których działają inwestorzy z tych krajów.

Biorąc pod uwagę nakłady przeznaczone na inwestycje *greenfield* zwraca uwagę wysoka aktywność kapitału amerykańskiego (921 mln USD), niemieckiego (794 mln USD) i francuskiego (558 mln USD). Powyżej 300 mln USD zainwestowały w nowe obiekty także firmy z Wielkiej Brytanii i Izraela. Zwraca uwagę fakt, że inwestycje *greenfield* stanowiły prawie 100% wydatków inwestycyjnych przedsiębiorstw izraelskich w województwie małopolskim.

Na Liście Największych Zagranicznych Inwestorów w Polsce (*Lista Największych Inwestorów Zagranicznych w Polsce 2007*) opublikowanej przez Polską Agencję Informacji i Inwestycji Zagranicznych (PAIiIZ), uwzględniono 1 091 zagranicznych inwestorów (przedsiębiorstw, w których inwestor zagraniczny posiada co najmniej 10% udziałów a nakłady inwestycyjne mają wartość co najmniej 1 mln USD), pochodzących z 37 krajów. Najliczniejszą grupę stanowili inwestorzy z Niemiec (248), Holandii (124) i Stanów Zjednoczonych (115). Przedsiębiorstwa z tych trzech państw dokonały 44,8% liczby przebadanych przez PAIiIZ inwestycji. W Małopolsce do końca 2007 r. zainwestowało 128 dużych inwestorów (firm, których nakłady inwestycyjne wyniosły co najmniej 10 mln USD), pochodzących z 26 krajów. Sumaryczna wartość ich inwestycji wyniosła 8 925 mln USD, co stanowiło 89% ogółu nakładów inwestorów zagranicznych w regionie.

Przedsiębiorstwa z czterech najaktywniejszych państw (Niemiec, Stanów Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii i Francji)

Tab. 14. Zatrudnienie w spółkach z udziałem zagranicznym według krajów pochodzenia kapitału

Lp.	Kraj	Liczba zatrudnionych w tys.	%	Inwestycje w tys. USD na 1 zatrudnionego
	Europa	72,9	78,3	95,8
1.	Francja	14,0	15,1	62,2
2.	Niemcy	14,0	15,0	190,4
3.	Wielka Brytania	13,5	14,5	90,4
4.	Włochy	5,5	6,0	18,1
5.	Holandia	4,7	5,0	49,2
6.	Dania	3,0	3,3	106,3
7.	Belgia	3,0	3,3	52,9
8.	Portugalia	2,4	2,6	32,3
9.	Irlandia	2,3	2,4	73,1
10.	Austria	2,2	2,3	80,8
11.	Szwecja	1,9	2,1	64,4
12.	Szwajcaria	1,6	1,7	46,4
13.	Hiszpania	1,1	1,2	30,3
	Ameryka Północna	16,5	17,7	140,0
1.	USA	16,1	17,3	142,4
	Azja	3,2	3,4	177,6
1.	Singapur	1,3	1,4	45,1
2.	Japonia	1,1	1,2	74,6
3.	Izrael	0,5	0,5	682,2
	Pozostałe kraje	0,5	0,5	x
	Brak informacji o kraju pochodzenia	0,3	0,3	x
	Ogółem	93,1	100,0	107,9

Źródło: Badania własne.

Tab. 15. Struktura inwestycji małych i średnich inwestorów zagranicznych w latach 1989-2007 według krajów pochodzenia kapitału

Kraj	mln USD	Odsetek inwestycji
Niemcy	178,2	20,6
USA	170,2	19,6
Francja	80,7	9,3
Austria	74,9	8,6
Włochy	60,9	7,0
Szwecja	44,7	5,2
Szwajcaria	39,3	4,5
Wielka Brytania	37,6	4,3
Dania	28,2	3,3
Holandia	24,1	2,8
Finlandia	18,6	2,1
Belgia	18,0	2,1
Rosja	11,9	1,4
Kanada	10,4	1,2
Irlandia	8,9	1,0
Norwegia	6,7	0,8
Japonia	5,9	0,7

Słowacja	5,5	0,6
RPA	5,0	0,6
Czechy	4,9	0,6
Portugalia	4,6	0,5
pozostałe kraje	14,8	1,7
brak informacji o kraju pochodzenia	12,5	1,4
Ogółem	866,3	100,0

Źródło: Badania własne.

poniosły około 73% ogółu nakładów dużych inwestorów w Małopolsce. Udział dużych inwestorów w ogóle inwestycji pochodzących z tych krajów wynosił w przypadku każdego z nich ponad 90%.

Najwięcej kapitału zainwestowanego przez małych i średnich inwestorów (inwestycje w Małopolsce poniżej 10 mln USD) pochodzi z Niemiec oraz Stanów Zjednoczonych – łącznie 40,2% ogółu nakładów (tab. 15). Kolejne miejsce pod względem wielkości nakładów inwestycyjnych zajmują przedsiębiorstwa francuskie (9,3%). Do państw, których udział w strukturze

inwestycji małych i średnich inwestorów przekracza 5% należą także Austria, Włochy i Szwecja. Zauważalna jest niewielka aktywność firm brytyjskich, które poniosły jedynie 4,3% ogółu nakładów małych i średnich inwestorów w Małopolsce. Ogół kapitału zainwestowanego w Małopolsce przez firmy z Rosji i Słowacji oraz prawie 100% kapitału kanadyjskiego to nakłady małych i średnich inwestorów. Wśród państw, z których pochodzi najwięcej zainwestowanego kapitału, przewagą małych i średnich inwestorów w ogóle inwestycji charakteryzują się również Finlandia, Włochy i Szwajcaria.

5. Rozmieszczenie inwestycji zagranicznych według powiatów

Struktura geograficzna inwestycji zagranicznych w województwie małopolskim od wielu lat układa się w ten sam charakterystyczny wzór. Największą, zdecydowanie dominującą rolę odgrywa stolica regionu. Nakłady na średnim poziomie charakteryzują powiaty środkowej i zachodniej części województwa. W pozostałych częściach regionu, poza miastami na prawach powiatu, aktywność zagranicznych inwestorów jest stosunkowo niewielka.

Kraków zdecydowanie dominuje nad pozostałymi częściami Małopolski. Do końca 2007 r. trafiły do niego inwestycje o wartości 6,5 mld USD, co stanowi blisko 2/3 wszystkich nakładów podmiotów zagranicznych w województwie (tab. 16). Silne oddziaływanie Krakowa zauważyć można w sąsiadujących z nim powiatach krakowskim ziemskim (757 mln USD) i wielickim (462 mln USD), które lokują się na kolejnych miejscach. Oba powiaty wykazywały w ostatnich latach szczególnie wysoką dynamikę inwestycji zagranicznych. Wysoką pozycję od lat zajmuje położony bardziej na wschód powiat brzeski (480 mln USD). Nakłady rzędu 200-300 mln USD trafiły do dwóch powiatów grodzkich – Nowego Sącza i Tarnowa oraz do powiatów zachodniej Małopolski (olkuskiego, oświęcimskiego i chrzanowskiego). W ostatnich latach nieco większy strumień inwestycji trafił również do powiatów myślenickiego i bocheńskiego, które przekroczyły obecnie poziom 100 mln USD inwestycji, czyli około 1% ogółu inwestycji w regionie.

Do pozostałych 10 powiatów trafiły inwestycje na łączną kwotę 285 mln USD, co stanowi niewiele więcej niż inwestycje w samym powiecie olkuskim, który zajmuje w województwie szóste miejsce. W kilku powiatach (dąbrowskim, limanowskim, miechowskim, proszowickim i suskim) nakłady kapitału zagranicznego wynosiły około 10 mln USD lub mniej, czyli około 1‰ wszystkich inwestycji w Małopolsce.

Podobny rozkład przestrzenny ukazuje wskaźnik wartości inwestycji zagranicznych przypadających na jednego mieszkańca. Przy średniej wojewódzkiej wynoszącej 3 063 USD, w pięciu powiatach wskaźnik ten osiąga podobne lub wyższe wartości. W Krakowie, gdzie na jednego mieszkańca

przypada 8 593 USD zainwestowanych przez firmy zagraniczne, wskaźnik ten jest blisko trzykrotnie wyższy niż średnia wojewódzka. Na kolejnych miejscach znajdują się powiaty brzeski, wielicki, Nowy Sącz oraz krakowski ziemski (rys. 10). Wartości poniżej średniej dla województwa, ale wynoszące jeszcze powyżej 1 000 USD na jednego mieszkańca, znaleźć można w sześciu kolejnych powiatach, głównie we wspomnianym obszarze środkowej i zachodniej Małopolski: olkuskim, Tarnowie, chrzanowskim, myślenickim, oświęcimskim i bocheńskim. W pozostałych powiatach omawiany wskaźnik nie przekracza 500 USD na jednego mieszkańca. Najmniejszy jest on w powiecie limanowskim, gdzie osiąga wartość 30 USD, czyli 100 razy mniejszą niż średnia wojewódzka. Tak duże różnice między powiatami wskazują na bardzo duże dysproporcje w przestrzennym rozmieszczeniu inwestycji w Małopolsce.

Gminy wchodzące w skład Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego (KOM)¹⁹ skupiły 80% wszystkich inwestycji zagranicznych, z czego samo miasto centralne (Kraków) prawie 65%. Bardzo podobny jest udział KOM w nakładach greenfield (78%).

Koncentracja inwestycji zagranicznych w Krakowie jest szczególnie widoczna w usługach i handlu, nieco mniej w przemyśle. W przypadku działalności usługowych do stolicy województwa trafiło do 2007 r. ponad 92% wszystkich nakładów inwestycyjnych w tym sektorze. W ciągu ostatnich dwóch lat odsetek ten spadł jednak o 3 punkty procentowe. Jedynie w Nowym Sączu i powiecie krakowskim ziemskim inwestorzy zaangażowali powyżej 2% zainwestowanego kapitału w usługi. Ponadto w Tarnowie udział ten wynosi 0,6%. W pozostałych powiatach aktywność podmiotów zagranicznych w usługach jest znikoma i nie przekracza w żadnym przypadku kwoty 15 mln USD (tab. 17).

W przypadku działalności handlowej możemy zaobserwować tendencję do stopniowego rozpraszania się inwestycji na terenie województwa. Zagraniczne sieci handlowe decydują się inwestować w coraz mniejszych miastach, schodząc w dół hierarchii osadniczej.

¹⁹ Wykaz gmin wchodzących w skład Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego przyjęto zgodnie z uchwałą Nr XV/174/03 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 22 grudnia 2003 r.

Tab. 16. Inwestycje i zatrudnienie w firmach z kapitałem zagranicznym w województwie małopolskim w latach 1989-2007 według powiatów

Lp.	Powiat	Wartość inwestycji			Liczba zatrudnionych		
		mln USD	%	USD na mieszkańca*	tys. osób	%	Odsetek ogółu pracujących poza rolnictwem**
1.	Kraków	6 501,6	64,73	8 593	55,2	59,2	21,2
2.	krakowski	756,8	7,54	3 053	6,9	7,4	23,5
3.	brzeski	479,5	4,77	5 298	2,2	2,4	20,5
4.	wielicki	462,0	4,60	4 306	3,0	3,2	23,8
5.	Nowy Sącz	303,6	3,02	3 594	2,8	3,0	9,7
6.	olkuski	270,9	2,70	2 377	3,4	3,7	16,0
7.	chrzanowski	226,6	2,26	1 772	2,4	2,6	11,2
8.	oświęcimski	223,2	2,22	1 456	1,9	2,0	6,3
9.	Tarnów	217,5	2,17	1 873	3,8	4,1	9,3
10.	myślenicki	180,9	1,80	1 532	3,4	3,6	20,8
11.	bocheński	102,7	1,02	1 014	1,7	1,8	12,3
12.	nowosądecki	71,0	0,71	355	0,3	0,3	1,5
13.	wadowicki	65,3	0,65	422	1,0	1,0	3,8
14.	tarnowski	47,5	0,47	244	1,0	1,0	5,9
15.	nowotarski	34,4	0,34	188	0,6	0,6	2,8
16.	gorlicki	33,9	0,34	318	1,1	1,2	7,1
17.	tatrzański	25,0	0,25	383	0,7	0,7	7,2
18.	suski	11,8	0,12	143	1,0	1,1	8,5
19.	miechowski	10,4	0,10	206	0,2	0,2	3,8
20.	dąbrowski	9,6	0,10	164	0,1	0,1	2,1
21.	proszowicki	5,8	0,06	134	0,3	0,3	8,3
22.	limanowski	3,7	0,04	30	0,2	0,2	1,8
	Ogółem	10 043,7	100,0	3 063	93,1	100,0	8,9

* ludność faktycznie zamieszkała, stan na 31 XII 2007

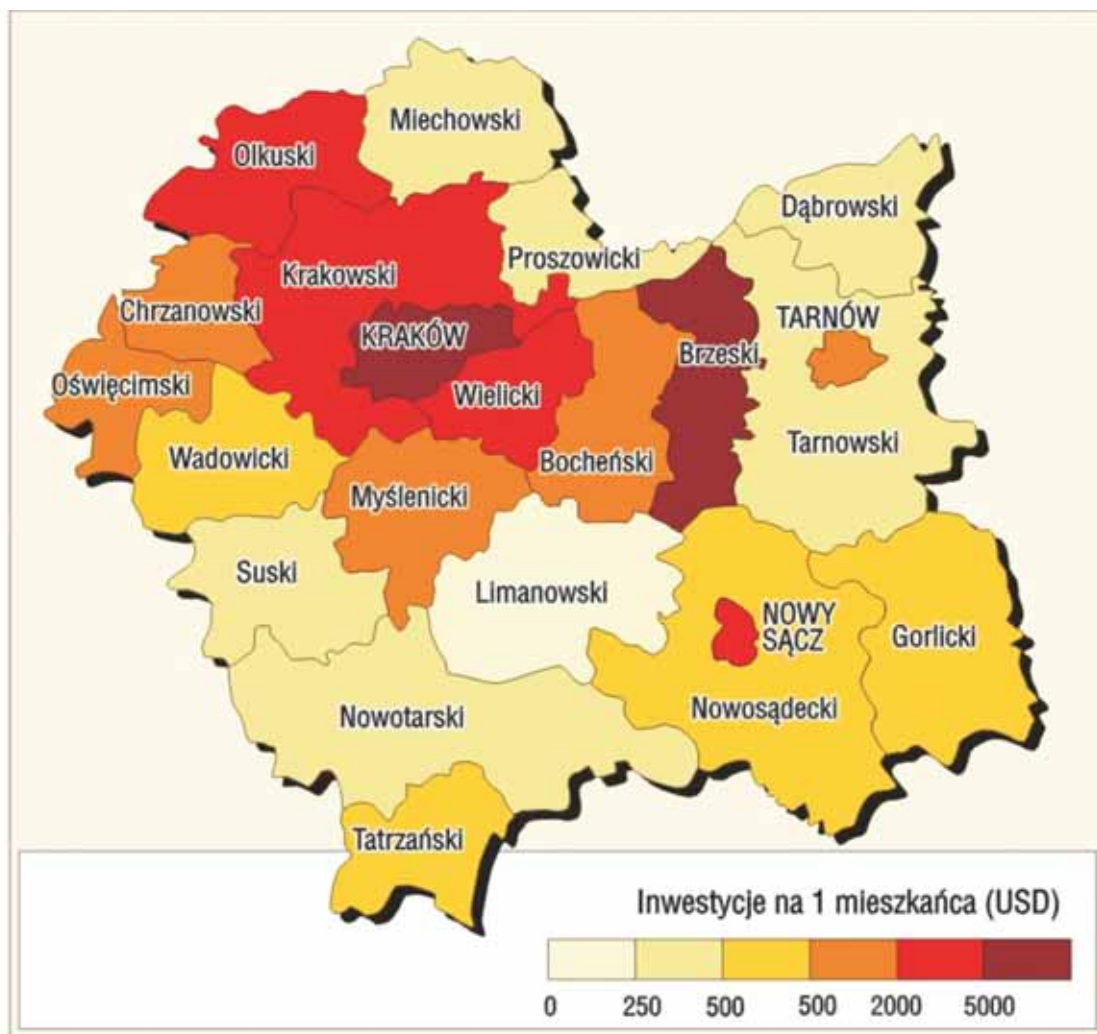
** ogólna liczba pracujących w powiatach nie obejmuje podmiotów o liczbie pracujących do 9 osób

Źródło: Badania własne, dane o liczbie pracujących i ludności BDR GUS.

czej. Największy napływ inwestycji dotyczył początkowo Krakowa, a dalej również miast na prawach powiatu, czyli dawnych miast wojewódzkich Tarnowa i Nowego Sącza. Te rynki uległy już w dużym stopniu nasyceniu, stąd też sieci handlowe inwestują w nieco mniejsze obiekty w miastach średniej wielkości. Do stolicy województwa trafiło do końca 2007 r. blisko 2/3 kapitału zagranicznego zainwestowanego w handel (w ciągu 2 lat udział ten spadł jednak o 4 punkty procentowe). Duże środki rządu 50-60 mln USD przeznaczono na budowę obiektów handlowych w Tarnowie (6,5% ogółu środków) i Nowym Sączu (5,6%). W kolejnych sześciu powiatach: krakowskim ziemskim, olkuskim, wadowickim, oświęcimskim, nowotarskim i chrzanowskim, zaangażowano środki o wysokości rządu 20-30 mln USD,

czyli około 2-3% ogółu środków przeznaczonych na handel.

Nakłady inwestycyjne zagranicznych podmiotów są najbardziej równomiernie rozmieszczone w przypadku działalności przemysłowej i budowlanej, przy czym sam Kraków skupia 44,0% z blisko 5,3 mld USD zainwestowanych w tych działalnościach. W ciągu ostatnich dwóch lat szczególnie duży strumień inwestycji napłynął do otaczających Kraków powiatów krakowskiego ziemskiego (zakup elektrowni w Skawinie, rozbudowa nowego zakładu Valeo oraz dodatkowe nakłady we wcześniej przejętych fabrykach, m.in. Bahlsen i Vesuvius) i wielickiego (nowe fabryki w Niepołomicach). Zwiększyło to ich łączny udział w inwestycjach przemysłowych z 15,2% w 2005 r. do 20,7% w 2007 r. Mniejsze niż dotychczas

Rys. 10. Wartość zagranicznych inwestycji bezpośrednich na 1 mieszkańca według powiatów

Źródło: Badania własne.

inwestycje w powiecie brzeskim oraz w powiatach zachodniej Małopolski doprowadziły do zmniejszenia udziału tych powiatów w nakładach w przemyśle. Pozycję wzmocnił powiat myślenicki (3,4%), który wyprzedził tym samym dwa powiaty grodzkie: Nowy Sącz (2,9%) i Tarnów (2,6%). Pozycja tych ostatnich w ostatnich latach wyraźnie osłabła na rzecz mniejszych ośrodków.

Na zmniejszającą się nieco rolę stolicy regionu wskazują również wartości obrazujące dynamikę napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych w latach 2006-2007 w stosunku do inwestycji w latach poprzednich (1989-2005). Wielkość inwestycji w ostatnich dwóch latach była szczególnie wysoka: w całym województwie nakłady kapitału zagranicznego osiągnęły wartość

blisko 3 mld USD, co oznacza wzrost o blisko 42% w stosunku do 2005 roku. W Krakowie przyrost ten był nieco niższy, bo wyniósł 36%. Spośród liderów jeszcze tylko powiat brzeski zanotował niższą dynamikę (25%). Pozostałe obszary odnotowały zwiększony napływ środków od inwestorów zagranicznych, a w kilku przypadkach równy lub wyższy niż inwestycje w ciągu poprzedzających kilkunastu lat. W trzech powiatach nakłady zagraniczne były wyższe niż w całym wcześniejszym okresie: w wielickim, bocheńskim i nowosądeckim ziemskim. Wysoką dynamiką inwestycji w ostatnich dwóch latach odznaczały się również powiaty: tarnowski (99%), krakowski (97%), myślenicki (89%).

Charakterystyczne jest to, że przedstawiony wyżej znaczny przyrost inwestycji

Tab. 17. Struktura inwestycji zagranicznych według sekcji i powiatów w latach 1989-2007

Lp.	Kraj	Ogółem [%]	Przemysł i budownictwo (%)	Handel (%)	Usługi (%)
1.	Kraków	64,7	44,3	64,2	92,5
2.	krakowski	7,5	12,3	3,3	2,1
3.	brzeski	4,8	8,8	1,1	0,2
4.	wielicki	4,6	8,5	1,3	0,1
5.	Nowy Sącz	3,0	2,9	5,6	2,5
6.	olkuski	2,7	4,5	3,1	0,2
7.	chrzanowski	2,3	3,8	2,2	0,2
8.	oświęcimski	2,2	3,5	2,4	0,4
9.	Tarnów	2,2	2,6	6,5	0,6
10.	myślenicki	1,8	3,4	0,3	0,1
11.	bocheński	1,0	1,7	0,4	0,3
12.	nowosądecki	0,7	1,2	0,0	0,1
13.	wadowicki	0,7	0,7	2,6	0,1
14.	tarnowski	0,5	0,5	2,0	0,1
15.	nowotarski	0,3	0,2	2,4	0,1
16.	gorlicki	0,3	0,4	1,0	0,1
17.	tatrzański	0,2	0,0	1,1	0,4
18.	suski	0,1	0,2	0,2	0,0
19.	miechowski	0,1	0,2	0,2	0,0
20.	dąbrowski	0,1	0,1	0,0	0,1
21.	proszowicki	0,1	0,1	0,0	0,0
22.	limanowski	0,0	0,0	0,1	0,0
	Ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0

Źródło: Badania własne.

zagranicznych dotyczy w największym stopniu powiatów sąsiadujących z największymi miastami województwa, a w szczególności z Krakowem. W przypadku krakowskiego obszaru metropolitalnego pozytywne efekty widoczne są nie tylko w bezpośrednio sąsiadujących z nim powiatami krakowskim ziemskim i wielickim, ale fala inwestycji dotarła również do dalej położonych powiatów bocheńskiego i myślenickiego. Wskaźniki dynamiki wskazują również na zmniejszające się zainteresowanie inwestorów zagranicznych zachodnią Małopolską. Jedynie w powiecie oświęcimskim odnotowano 50% wzrost nakładów, natomiast w olkuskim i chrzanowskim osiągnęły one wartości poniżej średniej wojewódzkiej (odpowiednio 26% i 11%). W powiecie chrzanowskim w latach 2006-2007 firmy zagraniczne zaangażowały 23 mln USD, a wcześniej ponad 200 mln USD. Z terenów o najmniejszych inwestycjach zagranicznych (poniżej 50 mln USD do 2005 r.), wyższą dynamikę zanotowały wspomniane już powiaty ziemskie

nowosądecki i tarnowski, a także powiaty wadowicki i tatrzański (tab. 18).

Omawiane trendy w napływie inwestycji zagranicznych do województwa małopolskiego potwierdzają teorię faz rozwoju gospodarczego (Friedmann 1966). Na pierwszym etapie dominującą rolę odgrywa ośrodek centralny w danej sieci osadniczej (*primate city*), czyli w przypadku województwa małopolskiego – Kraków. Kolejne impulsy wzrostowe rozprzestrzeniają się na otaczające go tereny i inne duże ośrodki miejskie. Udział Krakowa w inwestycjach zagranicznych od pewnego czasu maleje, chociaż nadal trafia tu gros środków. Charakterystyczny jest wzrost aktywności podmiotów zagranicznych w powiatach otaczających stolicę województwa. Na obszarach wschodniej i południowej Małopolski jedynie duże miasta, takie jak Nowy Sącz i Tarnów, wraz z przylegającymi do nich gminami przyciągają więcej inwestycji. Pozostałe peryferyjne obszary województwa małopolskiego, takie jak rolniczy powiat dąbrowski, oraz górskie powiaty południowej

Tab. 18. Dynamika inwestycji zagranicznych w latach 2006-2007 w stosunku do inwestycji w latach 1989-2005

Lp.	Powiat	Inwestycje do 2007 roku (mln USD)	Inwestycje w latach 2006-2007 (mln USD)	Inwestycje do 2005 roku (mln USD)	Dynamika 2006-2007 w stosunku do 1989-2005 (w %)
1.	Kraków	6 501,6	1 719,0	4 782,7	35,9
2.	krakowski	756,8	372,9	383,9	97,1
3.	brzeski	479,5	94,5	385,0	24,6
4.	wielicki	462,0	236,1	225,9	104,5
5.	Nowy Sącz	303,6	90,8	212,8	42,7
6.	olkuski	270,9	56,1	214,8	26,1
7.	chrzanowski	226,6	23,0	203,6	11,3
8.	oświęcimski	223,2	74,2	149,0	49,8
9.	Tarnów	217,5	45,8	171,8	26,6
10.	myślenicki	180,9	84,9	96,0	88,5
11.	bocheński	102,7	55,4	47,2	117,4
12.	nowosądecki	71,0	37,0	34,0	108,6
13.	wadowicki	65,3	19,1	46,2	41,4
14.	tarnowski	47,5	23,6	23,9	98,8
15.	nowotarski	34,4	7,6	26,7	28,6
16.	gorlicki	33,9	8,8	25,0	35,4
17.	tatrzański	25,0	7,7	17,3	44,3
18.	suski	11,8	0,8	10,9	7,6
19.	miechowski	10,4	2,1	8,3	25,5
20.	dąbrowski	9,6	0,0	9,6	0,0
21.	proszowicki	5,8	0,5	5,3	10,0
22.	limanowski	3,7	1,7	2,0	87,2
	Razem	10 043,7	2 961,7	7 082,0	41,8

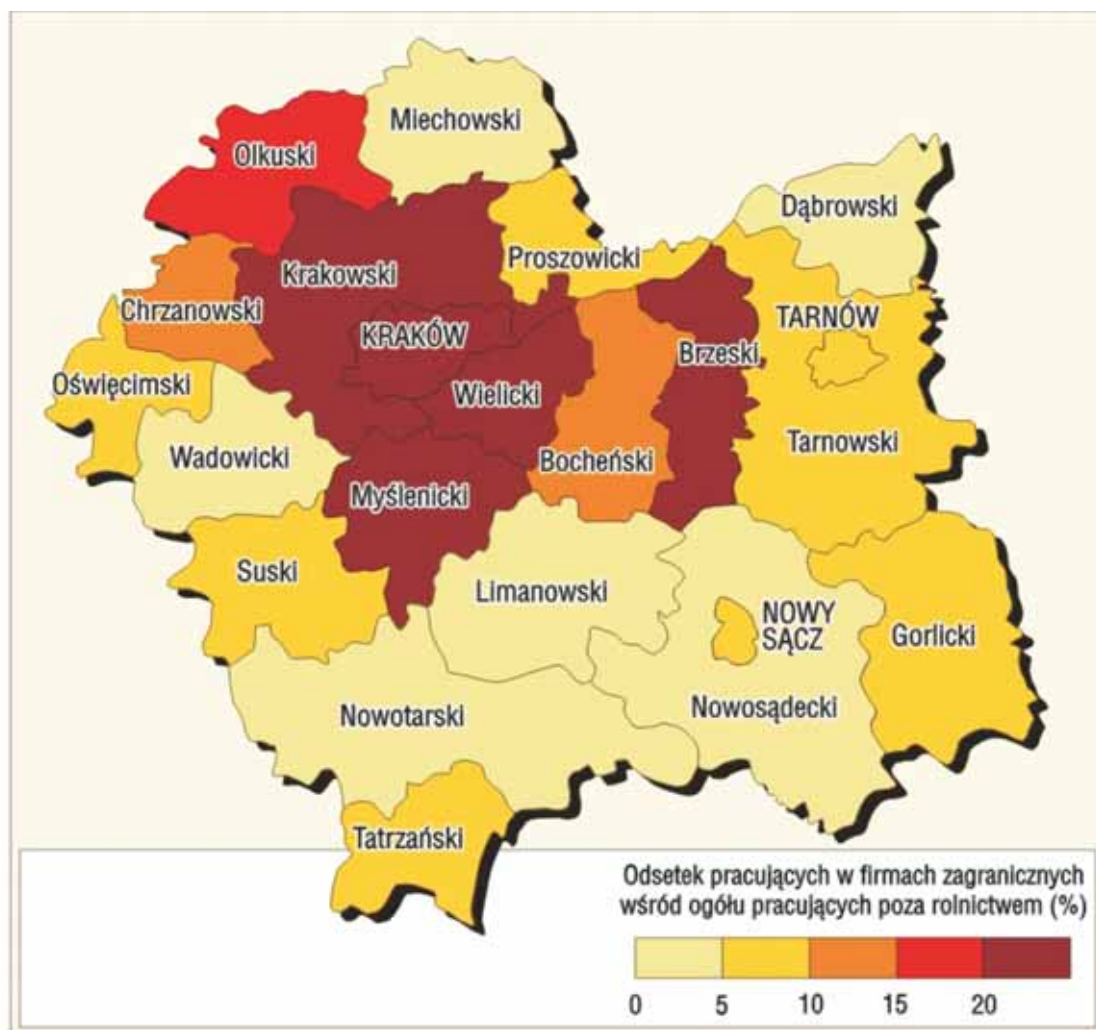
Źródło: Badania własne.

Małopolski, np. suski, limanowski pozostają daleko od wpływów miasta centralnego. Brak jest tam również większych ośrodków miejskich, które mogłyby silniej przyciągać inwestorów.

Podmioty zagraniczne odgrywają największą rolę na lokalnych rynkach pracy w pięciu powiatach: wielickim, krakowskim ziemskim, Krakowie, myślenickim i brzeskim, gdzie zapewniają od 20% do 24% miejsc pracy (rys. 11). Wysoki odsetek, znacznie powyżej średniej wojewódzkiej, odnotować można jeszcze w powiecie olkuskim (16%), nieco mniej w powiecie chrzanowskim (11%). W pozostałych powiatach nie przekracza on 10%, a w powiatach miechowskim, wadowickim, nowotarskim, dąbrowskim, limanowskim i nowosądeckim wynosi mniej niż 4%. Udział firm z kapitałem zagranicznym w strukturze zatrudnienia większości powiatów rósł w ostatnich latach, ale w żadnym nie mają one pozycji dominującej na rynku pracy.

Kraków dominuje również jeżeli chodzi o zatrudnienie w firmach z udziałem kapitału zagranicznego. Obecnie trzech na pięciu zatrudnionych w firmach z kapitałem zagranicznym (razem 55,2 tys. osób) pracuje w stolicy regionu. Blisko 7 tys. osób zatrudniają przedsiębiorstwa w powiecie krakowskim ziemskim. Między 3 a 4 tys. miejsc pracy zapewniają firmy z kapitałem zagranicznym w Tarnowie, powiecie olkuskim i myślenickim, a powyżej 2 tys. – w Nowym Sączu, powiecie wielickim i chrzanowskim. Najmniej osób, poniżej 300, pracuje dla zagranicznych firm w powiatach proszowickim, nowosądeckim, limanowskim, miechowskim i dąbrowskim.

Inwestycje zagraniczne trafiają w zdecydowanej większości do miast, a rzadko na tereny wiejskie. Do ośrodków miejskich województwa małopolskiego napłynęło do końca 2007 r. około 9,4 mld USD (z tego 6,5 mld USD do Krakowa, a do pozostałych miast 2,9 mld USD), czyli blisko 94%

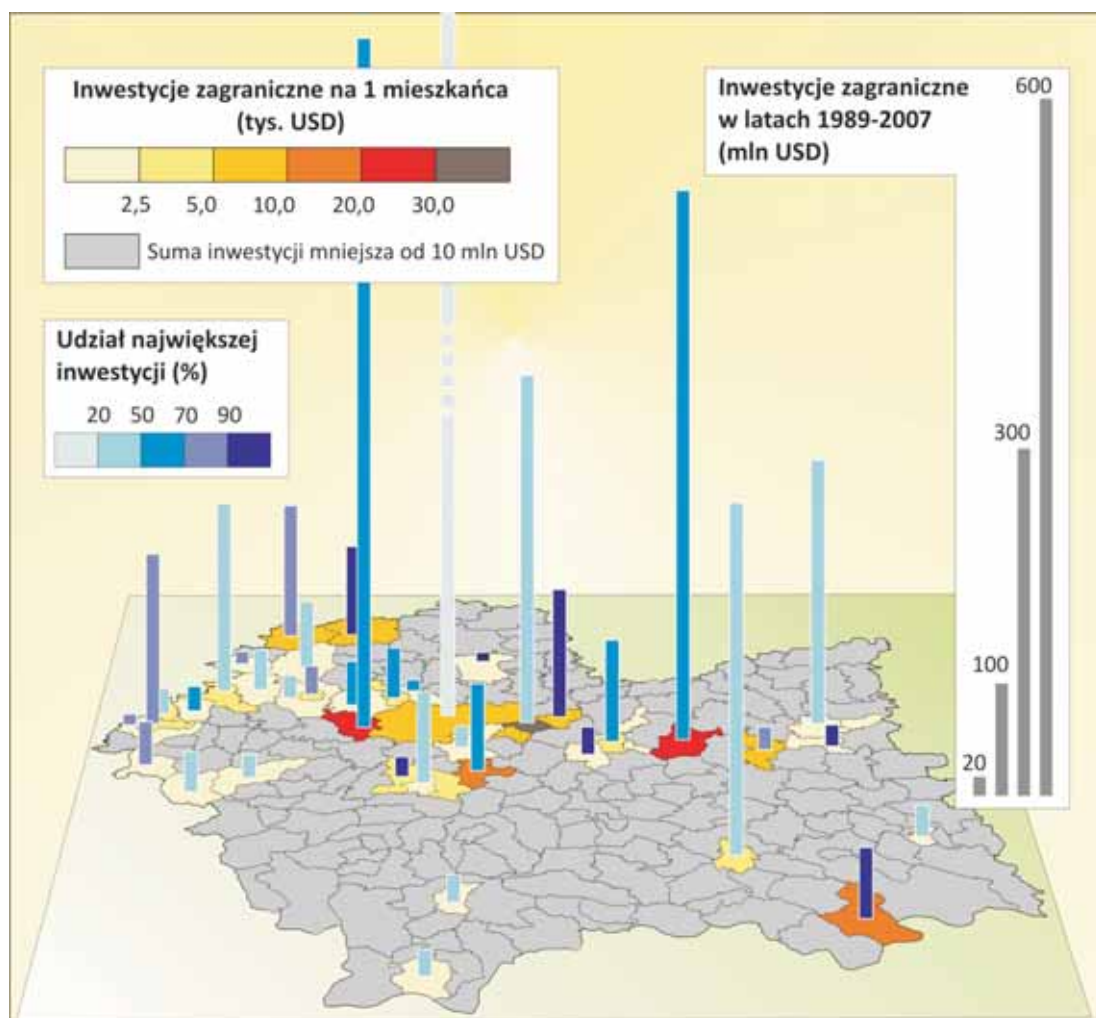
Rys. 11. Rola firm z udziałem kapitału zagranicznego na lokalnych rynkach pracy
 Źródło: Badania własne. Dane o liczbie pracujących w powiatach za GUS.

wszystkich inwestycji. Stąd też interesujące jest zbadanie, które miasta i dlaczego odniosły w tym zakresie sukces oraz którym terenom wiejskim udało się przyciągnąć zagranicznych inwestorów. Wśród 38 jednostek, do których trafiło co najmniej 10 mln USD, znaleźć można 26 miast oraz 12 terenów wiejskich (gmin wiejskich lub obszarów wiejskich gmin miejsko-wiejskich).

Spośród miast dominuje oczywiście Kraków, ale na kolejnych miejscach można znaleźć miasta o różnej wielkości i różnej historii rozwoju gospodarczego. Znaczące środki zainwestowano w Skawinie (593 mln USD) i Brzesku (473 mln USD), które pozyskały kilku dużej i średniej wielkości inwestorów zagranicznych. Wskaźniki nakładów inwestycyjnych na jednego mieszkańca są tutaj bardzo wysokie, trzykrotnie wyższe niż w samym Krakowie. Największe środki

w przeliczeniu na jednego mieszkańca trafiły jednak do Niepołomic, które stanowią sztandarowy przykład realizacji udanej polityki przyciągania nowych inwestorów. Podmioty zagraniczne ulokowały tu inwestycje o wartości 300 mln USD, a dodatkowo na obszarach wiejskich tej gminy kolejne 111 mln USD. Niepołomice, a w nieco mniejszym stopniu Dobczyce i Wojnicz, to przykłady małych małopolskich miast bez większych tradycji przemysłowych, które dzięki odpowiedniemu przygotowaniu terenów pod inwestycje i wykorzystaniu atrakcyjnego położenia, przyciągnęły do siebie znaczące ilości kapitału zagranicznego.

W czołówce miast znalazły się również ośrodki z większymi tradycjami przemysłowymi (wspomniane Skawina i Brzesko, ale również Tarnów, Oświęcim czy Chrzanów), w których udało się utrzymać miejsca pracy

Rys. 12. Inwestycje zagraniczne w gminach województwa małopolskiego

Uwaga: Uwzględniono tylko gminy, na terenie których łączna wartość inwestycji osiągnęła 10 mln USD

Źródło: Badania własne.

w sprywatyzowanych z udziałem kapitału zagranicznego przedsiębiorstwach. Ulokowano w nich również nowe zakłady produkcyjne i usługowe. W większości dużych i średnich miast, mamy do czynienia z jednym dużym inwestorem, który ulokował w nich od 30% do 50% ogółu inwestycji. W mniejszych ośrodkach (a pośród większych wyjątkiem jest Oświęcim) zdarza się dominacja jednego podmiotu zagranicznego, którego nakłady osiągają 80%, a nawet ponad 90% ogółu kapitału, który do nich trafił. Podobnie jest w przypadku terenów wiejskich, które wysoką pozycję w rankingu zawdzięczają zwykle jednej dużej inwestycji. Przykładem może być gmina Klucze czy tereny wiejskie gmin Niepołomice, Myślenice, Krynica-Zdrój czy Bochnia. Więcej projektów inwestycyj-

nych oraz strukturę z mniejszą dominacją pojedynczego podmiotu wykazują jedynie gminy wiejskie położone w pobliżu Krakowa: Wielka Wieś, Zabierzów, Zielonki czy Krzeszowice (obszar wiejski tej gminy).

Gminy, którym udało się przyciągnąć najwięcej kapitału zagranicznego zlokalizowane są głównie w środkowej i zachodniej części województwa (rys. 12). Na ich sukces wpływ miały w największej mierze dostępność komunikacyjna oraz bliskość Krakowa i konurbacji katowickiej. Duża część wymienionych tu gmin, zarówno miast, jak i obszarów wiejskich, położona jest w pobliżu szlaku komunikacyjnego wschód-zachód. Wyraźny jest wpływ Krakowa, który stanowi duży rynek zbytu, a jednocześnie zapewnia wykwalifikowane kadry. Ze względu jednak na

wyższe ceny gruntu lub brak działek o odpowiedniej wielkości w samym Krakowie, część z projektów inwestycyjnych lokalizowanych jest właśnie w tych gminach. Wielu z nich, dzięki przygotowaniu odpowiednich terenów inwestycyjnych, udało się przyciągnąć inwestorów i może liczyć na kolejnych.

W pozostałych częściach województwa nawet największe, kilkudziesięciotysięczne miasta przyciągają stosunkowo mało inwestycji. Jedynie dawne miasta wojewódzkie,

Tarnów i Nowy Sącz, są bardziej atrakcyjne dla kapitału zagranicznego. Ciągłe jeszcze mała część tych nakładów trafia do sąsiadujących z nimi gmin. Natomiast inne większe miasta tej części regionu, Nowy Targ, Zakopane, czy nawet przemysłowe Gorlice, przyciągnęły stosunkowo niewielkie inwestycje rzędu 25-30 mln USD, które stanowią mały ułamek inwestycji w porównywalnej wielkości ośrodkach zachodniej części województwa.

6. Inwestycje *greenfield*

Inwestycje *greenfield* z racji realizacji pełnego procesu budowy nowego zakładu, dobrodziejstwa efektów mnożnikowych i kreowania w związku z tym wielu nowych miejsc pracy są dla gospodarki szczególnie cenne. W latach 1989-2007 w województwie małopolskim powstało ponad 400 nowych zakładów przemysłowych, placówek handlowych i usługowych opartych na kapitale zagranicznym, które skoncentrowały ponad 32% ogółu inwestycji zagranicznych w województwie. Wartość inwestycji *greenfield* w tym okresie wyniosła dla województwa ponad 3,2 mld USD.

Największy udział inwestycji *greenfield* obserwujemy w działalnościach szczególnie słabo rozwiniętych przed 1989 r. obejmujących handel, hotelarstwo i gastronomię oraz niektóre wyspecjalizowane usługi. Rola *greenfield* w łącznych nakładach w tych działalnościach oscyluje w granicach 3/5 (tab. 19). Omawiana forma inwestycji ma ponadto duże znaczenie w obsłudze nieruchomości i firm oraz przetwórstwie przemysłowym: odpowiednio 46% i 32%. Najmniejszy udział nowych obiektów w inwestycjach zagranicznych charakteryzuje edukację, ochronę zdrowia, pośrednictwo finansowe i budownictwo.

W wartościach bezwzględnych największą część kapitału zagranicznego skoncentrowało przetwórstwo przemysłowe (1,5 mld USD), co daje 46% ogółu inwestycji *greenfield*, a następnie obsługa nieruchomości i firm (25%) oraz handel (17%). Szczególnie duży wzrost wielkości inwestycji zauważalny jest w usługach dla firm, w której to sekcji wartość inwestycji wzrosła 6-krotnie w ciągu ostatnich pięciu lat.

W województwie małopolskim możemy zaobserwować dużą koncentrację nakładów w największych inwestycjach *greenfield*. Dziesięć pierwszych firm skupia 40% ogółu zainwestowanego kapitału w nowe zakłady. Cztery z nich zostały zlokalizowane w Krakowie. Największą jest inwestycja zrealizowana przez niemieckich inwestorów w kompleks handlowo-biurowy Galeria Krakowska (ponad 300 mln USD). Inwestycjami o wartości przekraczającej 100 mln USD są: fabryka puszek amerykańskiej firmy Can-Pack w Brzesku, drukarnie Donnelley

w Krakowie, fabryka ciężarówek Man oraz wytwórnia napojów Coca-Cola w gminie Niepołomice.

Liczba miejsc pracy utworzonych dzięki inwestycjom *greenfield* osiągnęła na koniec 2007 r. prawie 38 tys. (tab. 20). Można zaobserwować dużą dynamikę wzrostu: od siedmiu lat corocznie notowane jest kilkunastoprocentowe zwiększenie liczby miejsc pracy. Najwięcej, bo 13,3 tys. (38%) zatrudnionych przypadło na działalność przemysłową, 31% na handel a 20% na obsługę nieruchomości i firm, co stanowi spektakularny wzrost w porównaniu z okresem przed 2005 r. W ciągu ostatniego roku (2007) liczba pracowników w tej sekcji wzrosła o połowę z 5,3 tys. do 7,6 tys.

Ogółem inwestycje *greenfield* skupiają 40% zatrudnionych we wszystkich firmach zagranicznych w województwie, co jest wyższym udziałem niż ich udział w wielkości nakładów (32,6%). Liczba zatrudnionych w przedsiębiorstwach *greenfield* wzrosła w ciągu roku o 4,9 tys. w stosunku do 8,2 tys. we wszystkich inwestycjach zagranicznych na terenie województwa, co świadczy o ich dużym znaczeniu dla rynku pracy.

Analizując dynamikę inwestycji *greenfield* w ostatnich 10 latach zwróćmy uwagę na występujące prawidłowości. Po 1999 roku coroczne nakłady na nowe zakłady przekraczały 200 mln USD, a w latach 2000, 2001, 2003, 2005 i 2006 wyniosły ponad 300 mln USD. Rekordowy był 2006 rok, kiedy to inwestycje *greenfield* wyniosły 484 mln USD. Można tu zaobserwować, krótkie jedno lub dwuroczne cykle nasilenia i osłabienia inwestycji, jednak przy ciągłym trendzie rosnącym. W perspektywie dziesięciu lat najczęściej pochłaniały nakłady w przemyśle, z wyjątkiem 2005 roku (rys. 13). Dużą dynamiką wzrostu odznaczają się po 2002 r. nakłady na usługi dla firm, głównie w obsługę nieruchomości. Szczyt inwestycji w działalność handlową przypadł na początek lat 2000, później charakteryzują się one trendem malejącym.

Nieco inną perspektywę na rozwój inwestycji *greenfield* daje natomiast spojrzenie na liczbę nowych miejsc pracy w poszczególnych sekcjach PKD w okresie 1997-2007 (rys. 14). W ostatnich latach najszybszy

Tab. 19. Wielkość inwestycji w nowych zakładach i placówkach firm zagranicznych (greenfield) według sekcji PKD w województwie małopolskim do 2007 roku

PKD	Sekcja	Wielkość inwestycji w mln	Odsetek inwestycji greenfield	Udział w inwestycjach zagranicznych w danej sekcji
D	przetwórstwo przemysłowe	1 488,9	46,2	32,1
K	obsługa nieruchomości i firm	804,3	25,0	46,2
G	handel	535,1	16,6	58,8
H	hotele i restauracje	175,1	5,4	57,9
I	transport, magazyny i łączność	105,4	3,3	24,5
O	pozostała działalność usługowa	68,4	2,1	85,3
J	pośrednictwo finansowe	38,3	1,2	3,0
	Ogółem	3 220,9	100,0	32,1

Źródło: Badania własne.

Tab. 20. Liczba miejsc pracy utworzonych w nowych zakładach i placówkach firm zagranicznych (greenfield) w województwie małopolskim według sekcji PKD, stan na koniec 2007 roku

PKD	Sekcja	Liczba zatrudnionych w tys.	Odsetek zatrudnienia	Udział w zatrudnieniu w firmach zagranicznych w danej sekcji
D	przetwórstwo przemysłowe	13,3	37,7	35,1
G	handel	12,2	30,9	77,1
K	obsługa nieruchomości i firm	7,6	20,4	50,3
H	hotele i restauracje	1,9	5,3	51,0
J	pośrednictwo finansowe	1,3	3,1	14,7
I	transport, magazyny i łączność	0,4	1,1	9,0
O	pozostała działalność usługowa	0,4	1,1	32,0
	Ogółem	37,7	100,0	40,5

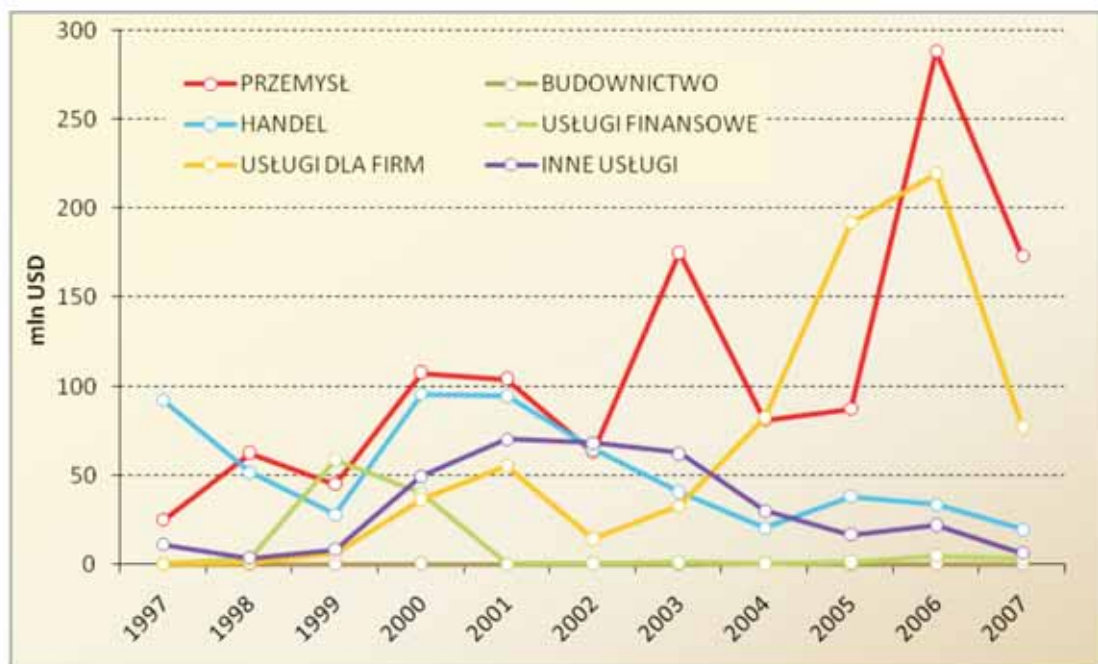
Źródło: Badania własne.

wzrost miał miejsce w usługach dla firm. Począwszy od 1997 r. nowi inwestorzy przyczyniali się do zwiększenia zatrudnienia o kilkaset, a w ostatnim czasie nawet o kilka tysięcy pracowników. Największą zmiennością zatrudnienia charakteryzowały się firmy produkcyjne: przyrosty zatrudnienia wahały się od 250 do 1 900 osób.

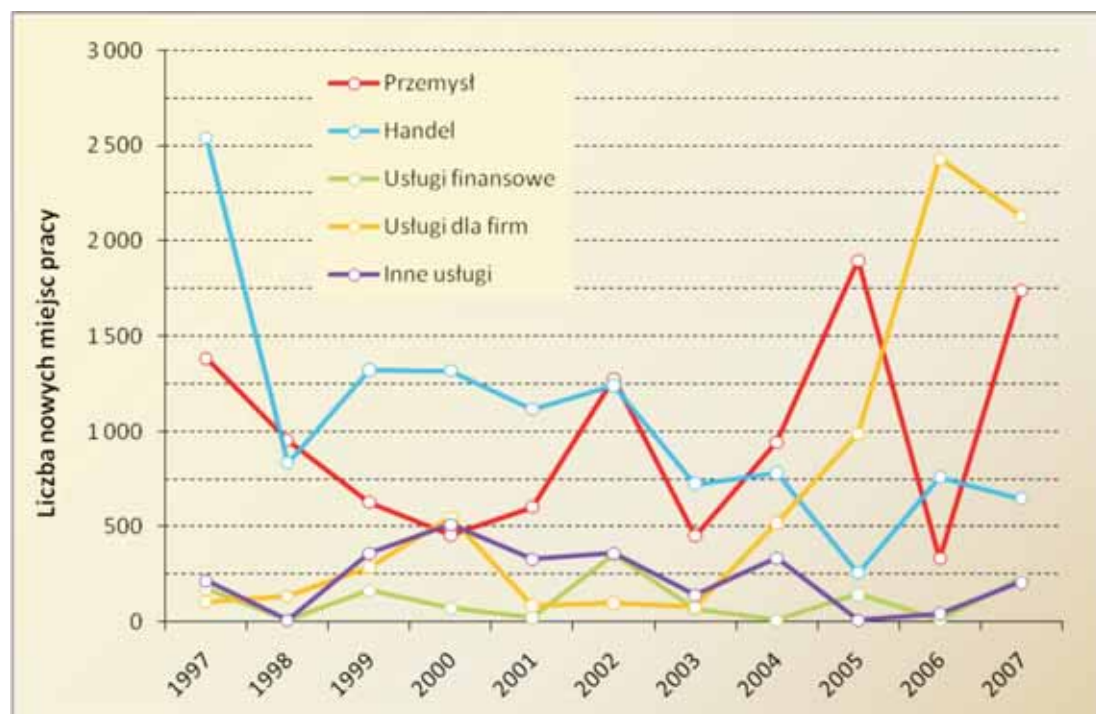
Pod względem kraju pochodzenia inwestycji w nowe zakłady, dominują Stany Zjednoczone przed Niemcami. Ich łączny udział przekracza 50% i wynika z dużej wartości największych inwestycji w województwie, zrealizowanych przez koncerny Coca-Cola, F&P Holding i Donnelley w przypadku USA, które skupiają blisko połowę amerykańskiego kapitału, czy HGA Capital i ECE oraz MAN obejmujące blisko 60% niemieckich inwestycji greenfield w Małopolsce. Wysoki

udział w nakładach mają inwestorzy z Francji (13,2%) a następnie z Wielkiej Brytanii i Izraela (po ok. 7%). Można zauważyć pewną specyfikę branż w zależności od kraju pochodzenia inwestora. Podczas gdy inwestorzy amerykańscy preferują działalność przemysłową, niemieckie, francuskie i izraelskie inwestycje przeważają w branżach handlowo-usługowych, brytyjskie w handlowych i w sektorze paliwowym.

Rozmieszczenie inwestycji greenfield w województwie małopolskim cechuje się utrwalonym już w poprzednich latach układem pasmowym ze zdecydowanym centrum w Krakowie (rys. 15). Ciągący się równoleżnikowo pas od Chrzanowa po Tarnów przez Skawinę, Wieliczkę i Brzesko nawiązuje do przebiegu korytarza autostrady A4 i drogi krajowej E-40. Drugi, mniejszy pas,

Rys. 13. Roczna wartość inwestycji zagranicznych greenfield w latach 1997-2007 w Małopolsce według wybranych sekcji PKD

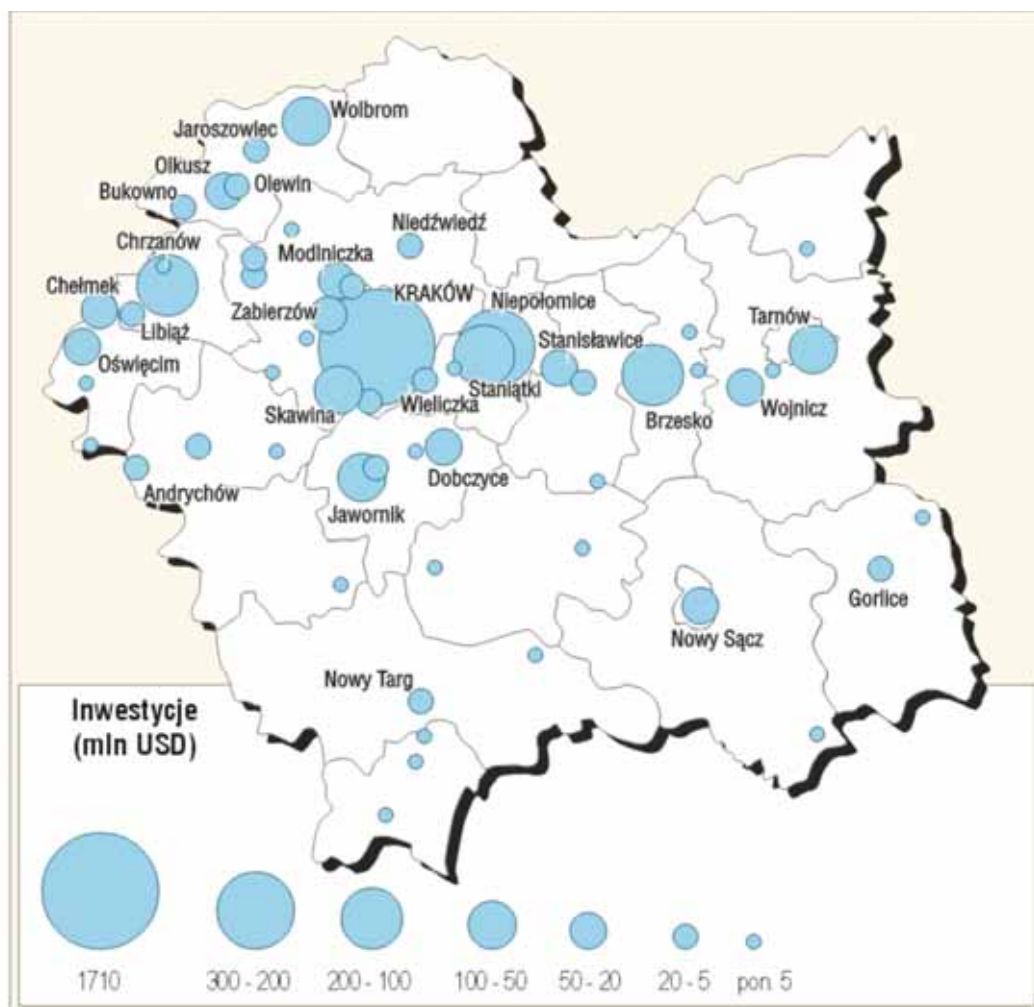

Rys. 14. Liczba nowych miejsc pracy w placówkach greenfield według działalności gospodarczych w latach 1997-2007

obejmujący powiaty olkuski, chrzanowski i oświęcimski wykorzystuje potencjał ośrodków z tradycjami przemysłowymi. Stolica województwa koncentruje 53% nakładów *greenfield*, co daje łączną kwotę ok. 1,7 mld USD. Warto odnotować, że udział ten jest mniejszy niż w przypadku ogółu inwestycji

zagranicznych w województwie (65%), co wynika z znacznego udziału lokalizowanych poza Krakowem zakładów przemysłowych.

Na szczególną uwagę zasługuje gmina Niepołomice w powiecie wielickim. Aktywne działania miejscowego samorządu, wykorzystujące zastane przewagi lokalizacyjne

Rys. 15. Zagraniczne inwestycje greenfield w województwie małopolskim według miejscowości

Źródło: Badania własne.

(położenie w pobliżu Krakowa) i tworząc nowe (szybki proces decyzyjny, scalanie i uzbrajanie działek inwestycyjnych) sprawiły, że do końca 2007 r. udało się przyciągnąć inwestycje w nowe zakłady o wartości ponad 400 mln USD, co daje kwotę 18 tys. USD na jednego mieszkańca, 9-krotnie większą niż w Krakowie. Inne przykłady skutecznego pozyskiwania inwestorów do nowo tworzonych parków przemysłowych w ostatnich latach prezentują gminy Dobczyce, Myślenice oraz Wojnicz.

Na południu województwa niewiele jest nowych obiektów uruchamianych przez inwestorów zagranicznych i są to zazwyczaj inwestycje nie przekraczające 1 mln USD. Wyjątkiem jest Nowy Sącz, który zdołał przyciągnąć ponad 33 mln USD.

Sektor usługowy został silnie zdominowany przez Kraków – skupia on 80% łącznych

nakładów *greenfield* w tym sektorze. Jest to szczególnie widoczne w usługach wyższego rzędu, które zlokalizowane zostały niemal wyłącznie w obrębie miasta centralnego i jego strefy podmiejskiej. Nowe placówki handlowe i bankowe, zależne hierarchicznie od lokalnego rynku zbytu wykazują nieco mniejszą koncentrację. Znaczące nakłady na placówki handlowe objęły zwłaszcza były miasta wojewódzkie Tarnów i Nowy Sącz, a w mniejszym stopniu także Olkusz, Chrzanów i Oświęcim. W sektorze przemysłowym udział Krakowa jest znacznie niższy i wynosi 20% łącznych BIZ *greenfield*. Wyraźnie zaznacza się natomiast koncentracja nowych inwestycji w przemyśle w strefie metropolitalnej Krakowa obejmującej powiaty wielicki i krakowski ziemski oraz w ośrodkach w odległości do 50 km od stolicy województwa, jak Brzesko, Myślenice czy Chrzanów.

7. Inwestycje realizowane i planowane

W niniejszym rozdziale przedstawiono największe inwestycje realizowane w Małopolsce w 2008 r. oraz planowane. Analiza inwestycji w trakcie i planowanych zmusza do zadania pytania o mechanizmy rządzące obecnie i w przyszłości inwestycjami zagranicznymi w Małopolsce. Z punktu widzenia planowania regionalnego istotna jest również kwestia rozmieszczenia przyszłych inwestycji.

Działalność przemysłowa

Pod koniec 2008 r. zakończyć się ma wielki program inwestycyjny Stalproduktu, w którym mniejszościowym udziałowcem jest ArcelorMittal Steel. W samym 2008 r. znaczna część nakładów inwestycyjnych ma zostać przeznaczona na zwiększenie mocy produkcyjnych blach transformatorowych w Bochni z poziomu 60 tys. do 100 tys. ton rocznie, co uczyni z polskiej firmy drugiego co do wielkości producenta tego typu wyrobów w Europie. Podobnym kosztem Can-Pack uruchomił w Brzesku w kwietniu 2008 r. nową linię produkcyjną o wydajności miliarda puszek do napojów rocznie. Carlsberg na wiosnę 2008 r. oddał do użytku budynek zbiorników fermentacyjnych, modernizując przy tym infrastrukturę rurociągową w brzeskim browarze Okocim. Dodatkowe nakłady duńskiej firmy mają przekroczyć 35 mln USD do końca 2009 r.

Rozwija się niepołomska podstrefa Krakowskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej. Hale produkcyjne wznosi ACP Polska (wykonawstwo i montaż skrzynek akumulatorowych, dźwigarów poprzecznych, wciągników kół zapasowych, konstrukcji nośnych i spirali rurowych), który jest poddostawcą MAN Trucks. W Niepołomicach inwestują również inni dostawcy części samochodowych: Hörmann Industrietechnik (montaż opon na potrzeby Man) i FX Meiller (zabudowy, naczepy, przyczepy i zestawy hydrauliki siłowej). Inwestycję o wartości ponad 85 mln USD rozpoczął japoński Nidec Motors & Actuators (produkcja napędów do szyberdachów i siedzeń samochodowych). W sumie realizowane i planowane inwestycje zagranicznych firm osiągną tu 120 mln USD. Obecna koniunktura na rynku samo-

chodów ciężarowych wpłynie na działalność największego niepołomickiego inwestora – Man Trucks, który chwilowo wycofał się z planów rozwoju fabryki. W podstrefie niepołomickiej zezwolenie na inwestycję w centrum badawczo-rozwojowe dla całej korporacji oraz zakład produkcyjny uzyskał amerykański Woodward Governor. Inwestor zadeklarował, że do 2010 r. zatrudni 150 osób. Przedsiębiorstwo zajmuje się projektowaniem, produkcją i serwisem rozwiązań w zakresie sterowania i optymalizacji energii dla silników lotniczych, turbin przemysłowych oraz osprzętu elektrycznego i energetycznego. Jesienią 2008 r. niepołomicki park przemysłowy może urosnąć o 100 ha, osiągając powierzchnię 500 ha. Do budowy zakładu w Podłężu (za ponad 15 mln USD) przystępuje producent powłok gumowych i poliuretanowych Hannecard.

Vesuvius kończy inwestycję w linię do produkcji płyt do zamknięć suwakowych w Skawinie. Pod Krakowem ma powstać nowa fabryka firmy Polatis, brytyjskiego producenta przełączników optycznych dla sektora telekomunikacyjnego i do produkcji instrumentów. Budowany jest silos klinkieru w cementowni Górka Cement w Trzebinii. Inwestycję w nową linię produkcyjną wyłączników średniego napięcia zrealizowano na przełomie 2007 i 2008 r. w zakładach Schneider Electric w Bukowniu. W Gorlicach niemiecka firma Master-Sport Automobile-technik, zajmująca się produkcją części zamiennych dla przemysłu motoryzacyjnego, zakończyła w 2008 r. inwestycję związaną z budową centrum produkcyjno-dystrybucyjnego. Belgijski Ilcus Polish Investment kupił 35% pozostałych akcji Emalii Olkusz.

Wśród inwestycji planowanych na uwagę zasługuje największe przedsięwzięcie, które będzie miało miejsce w sektorze elektroenergetycznym. Czeski koncern ČEZ ma zamiar wybudować w Elektrowni Skawina blok gazowo-parowy o mocy 400 MW. Koszty powstania takiego bloku wyniosą w ostrożnym szacunku co najmniej 250 mln USD.

Inną dużą planowaną inwestycją jest modernizacja walcowni zimnej przez ArcelorMittal za 39 mln USD. Podobnej wielkości środki może wydać amerykański Barr Pharmaceuticals w krakowskich zakładach Plivy.

W przypadku rozszerzenia krakowskiej SSE nowy projekt inwestycyjny ma przynieść 50 nowych miejsc pracy. Philips Morris rozbudowuje hale fabryczne (o 20 tys. m²), a w planach ma budowę nowego budynku produkcyjnego.

Handel

Wśród zrealizowanych w 2008 r. inwestycji handlowych należy wymienić obiekt francuskiego Decathlonu przy Centrum Plaza. Niemiecki Kaufland realizuje kolejną placówkę w Krakowie. W najbliższych latach będzie kontynuowana tendencja do wychodzenia poza stolicę regionu, w której rynek powierzchni handlowych ulega powoli nasyceniu. Oznaką tego trendu są zapowiadane na kolejne lata inwestycje w mniejszych miastach województwa małopolskiego. Należą do nich: Galeria Zasole w Oświęcimiu – centrum handlowe o powierzchni 12,5 tys. m², którego budowę Irlandzka Grupa Inwestycyjna ma rozpocząć jeszcze w tym roku; Galeria Sandecja w Nowym Sączu (powierzchnia handlowa 14,5 tys. m²) oraz Galeria Tarnovia w Tarnowie (14,8 tys. m²), których otwarcie duński deweloper TK Development planuje na jesień 2009 r.

W najbliższych latach nowe inwestycje zagraniczne trafią do ośrodków znajdujących się na niższym szczeblu hierarchii osadniczej: przykładem w tym zakresie może być Tesco, której supermarket jest realizowany w Mszanie Dolnej. W najbliższym czasie istotnym działaniem operatorów handlowych będzie nadal zwiększanie i reorganizacja powierzchni handlowej przy istniejących super- i hipermarketach.

Usługi

Największa inwestycja 2008 r. miała miejsce w sektorze finansowym. Dnia 17 czerwca włoski UniCredit zrealizował umowę sprzedaży większościowego udziału w nowym Banku BPH na rzecz amerykańskiego GE Money. Ten ostatni nabył 100% udziałów w holenderskiej spółce HoldCo77, do której UniCredit wniósł 65,9% (18,9 mln) akcji Banku BPH. Wraz z zakupem 49,9% udziałów w BPH TFI (centrala w Warszawie) GE Money Bank wydał na obie transakcje 854,9 mln USD (według umowy sprzedaży z sierpnia 2007 r.).

Dobra dostępność komunikacyjna zachodniej części województwa oraz bliskość Krakowa i konurbacji katowickiej zachęca do budowy centrów logistycznych. Do tego typu inwestycji należy budowa centrum, które planuje postawić firma Coral Logistics, wchodząca w skład brytyjskiej grupy Goldman. Do tej pory firma wyłożyła blisko 30 mln USD na zakup działki w Modlniczce obejmującej kompleks powojennych nieruchomości o powierzchni 31,5 ha. Inwestor planuje tam budowę centrum logistycznego pod nazwą Cracow Airport Logistics Center, gdzie dostępnych będzie 150 tys. m² powierzchni magazynowej. W pierwszej fazie powierzchnia pod wynajem ma wynieść 18,5 tys. m². Na budowę i zagospodarowanie magazynów firma planuje wydać około 60 mln USD. W końcową fazę wchodzi realizacja centrum logistyczno-magazynowego firmy Intersport o powierzchni 2,5 tys. m² w podkrakowskim Cholerzynie. W Oświęcimiu, na zlecenie spółki Can-Pack Real Estate, wchodzącej w skład amerykańskiej grupy kapitałowej Can-Pack, powstanie magazyn opakowań.

Zbliżonej wielkości w porównaniu z poprzednimi latami będą nakłady zagraniczne w sekcji hotele i restauracje. Modernizowany jest należący do Warimpexu Ibis Chopin. W tym roku ma zostać oddany do użytku zarządzany przez Orbis hotel typu Etap. Budowa Hotel Park Inn należącego do szwedzkiego Rezidor SAS przy Rondzie Grunwaldzkim ma zakończyć się w pierwszym kwartale 2009 r. i pochłonie ok. 35 mln USD. W zakresie pośrednictwa finansowego pod koniec 2008 r. zacznie działać w Krakowie francusko-włoski Alior Bank, który będzie miał tu również zaplecze techniczne i operacyjne.

Największe inwestycje realizowane są w obsłudze nieruchomości i firm. Budowany w Krakowie kompleks Bonarka City Center ma docelowo pochłonąć 650 mln USD. W pierwszej fazie (około 250 mln USD) powstanie największe w Krakowie centrum handlowo-usługowe o powierzchni użytkowej sięgającej 91 tys. m². Zakończenie budowy obiektu jest planowane na drugą połowę 2009 r. W drugim etapie węgierski TriGranit wybuduje cztery biurowce klasy A o łącznej powierzchni 30 tys. m² oraz osiedle mieszkaniowe z blisko 500 mieszkaniami. Za ponad 250 mln USD należąca do grupy Casino spółka deweloperska Mayland

Real Estate planuje na Olszy budowę kompleksu handlowego Serenada, budynków biurowych oraz hotelu o łącznej powierzchni 40 tys. m².

Mniejsza inwestycja planowana jest przez irlandzki Howard Property przy ul. Karmelickiej w Krakowie, gdzie ma powstać centrum usługowo-rozrywkowe z multipleksem Silver Screen, czterogwiazdkowy hotel sieci Hilton oraz parking wielopoziomowy. Inwestor rozpoczął już przygotowania do inwestycji wartej co najmniej 70 mln USD. Opóźnia się natomiast inwestycja hiszpańskiej spółki Neinver, która planuje na 2009 r. otwarcie centrum handlowo-usługowego Factory Kraków. Koszty jego budowy mają wynieść około 45 mln USD.

GTC planuje budowę za kwotę ponad 15 mln USD czwartego, mniejszego biurowca Pascal na rogu ul. Lea i Przybyszewskiego o powierzchni 5,2 tys. m². Ta sama spółka prowadzi również budowę Centrum Biurowego Kazimierz, zlokalizowanego przy Gallerii Kazimierz (w samej galerii dostępnych jest 2 tys. m² powierzchni biurowej), które w 2009 r. ma zaoferować ponad 15 tys. m² powierzchni biurowej. Plany budowy obiektów biurowych z 30 tys. m² powierzchni biurowej przy Gallerii Krakowskiej przedstawia niemiecka firma ECE (w ramach dotychczasowych inwestycji na terenie Nowego Miasta powstało 5,5 tys. m² powierzchni biurowej).

Obok istniejącego już budynku biurowego powstanie niewielki (6 tys. m² powierzchni najmu) obiekt Centrum Biurowe Lubicz II, którego deweloperem jest międzynarodowy fundusz Polonia Property Fund. Spółka Apollo Rida Poland, właściciel krakowskiego centrum handlowego M1 zamierza powiększyć ten obiekt. Istniejąca powierzchnia handlowa (43 tys. mkw.) zwiększy się o 9,2 tys. m². Zajmie je Media Markt (2,2 tys. mkw.) i 18 innych mniejszych najemców. Zakończenie budowy planowane jest na sierpień 2009 r.

Ciągle w sferze planów pozostaje przebudowa niedokończonego wieżowca Naczelnej Organizacji Technicznej nieopodal Ronda Mogińskiego w Krakowie. Obecny właściciel, krakowska spółka GD&K Group, wspólnie ze szwajcarską firmą Verity Development, planuje przebudować go na 22-piętrowy wieżowiec TreiMorfa o funkcjach biurowo-apartamentowych. Pozytywna decyzja

konserwatora zabytków może skutkować rozpoczęciem prac nad wielofunkcyjnym obiektem w połowie 2010 r.

Nowym obszarem inwestycji biurowych w Krakowie jest dzielnica Zabłocie. Budowę nowych obiektów planują tutaj hiszpańska grupa Aldesa (biurowiec Diamante Plaza o powierzchni użytkowej 10 tys. m² ma być oddany w I połowie 2009 r.) oraz irlandzki inwestor Quinlan Private Golub (zespół trzech budynków Enterprise Park o powierzchni 28,2 tys. m², planowany na koniec 2009 r.). Nowy budynek Reinhold Plaza o funkcjach handlowo-usługowo-biurowych i łącznej powierzchni użytkowej do 8,6 tys. m² planuje postawić przy ul. Zakopiańskiej szwedzki inwestor Reinhold. Holenderska Hyva buduje na terenie krakowskiego Podgórze kompleks magazynowo-biurowy.

Od marca 2008 r. trwa rozbudowa biurowca centrum usługowego Philip Morris na Czyżynach. Postępuje rozwój krakowskich centrów rozwoju oprogramowania (IBM, Google i Comarch) oraz usług wydzielonych State Street Corporation. W 2008 r. otworzyły w Małopolsce centra usług wspólnych globalne banki inwestycyjne HSBC i szwajcarski UBS oraz japoński Hitachi Data Systems. W pierwszym kwartale 2008 r. w czyżyńskiej podstrefie powstało centrum badawczo-rozwojowe włoskiej firmy Elettric 80. Pracuje ono nad rozwiązaniami z zakresu automatyki dla linii produkcyjnych. Dotychczas firma zatrudniła około 20 inżynierów.

Na terenie Krakowskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej buduje się jedno z najnowocześniejszych w Polsce centrów przetwarzania danych portalu internetowego Onet.pl (kontrolowanego za pośrednictwem TVN przez luksemburski ITI Holdings). Centrum ma składać się z trzech serwerowni o łącznej powierzchni 3,5 tys. m². Na przełomie 2007 i 2008 r. rozpoczął w Krakowie działalność zrzeszający ponad 100 mln użytkowników na świecie internetowy serwis społecznościowy MySpace. Firma MySpace Poland wchodząca w skład imperium medialnego Ruperta Murdocha, zajmować się będzie głównie marketingiem i zarządzaniem polską stroną internetową serwisu.

Obszar metropolitalny Krakowa będzie w najbliższych latach przyciągał nowe firmy zagraniczne do obiektów biurowych. Świadczą o tym obecnie realizowane projekty. Do 2009 r. pod Zabierzowem mają być oddane

do użytku trzy nowe budynki biurowe o łącznej powierzchni 49 tys. m². Inwestorzy zagraniczni na miejsce inwestycji wybierają okolice portu lotniczego w Balicach. W II połowie 2008 r. w podkrakowskim Cholerzynie zakończono budowę budynku biurowego i siedziby firmy Intersport. Rośnie zatrudnienie w firmach zlokalizowanych w Kraków Business Park, m.in. w Shell Shared Service Center i Affiliated Computer Services. *Call center* i centrum usługowe rozbudowuje tu brytyjski HSBC Bank (w planach firmy przewiduje się do 400 zatrudnionych). Szwajcarski UBS, który świadczy usługi bankowości prywatnej i inwestycyjnej otworzył w 2008 r. na terenie omawianego parku biurowego zatrudniające 250 osób centrum usługowe.

W najbliższych latach planowane jest otwarcie dwóch nowych multipleksów. W Krakowie długo zapowiadany był pierwszy multipleks sieci Silver Screen. Jednak w połowie 2008 r. sieć ta stała się częścią koncernu ITI, stąd też, jeżeli obiekt ten powstanie będzie prawdopodobnie nosił już nazwę Multikino. Cinema City zapowiada otwarcie 20-salowego kina w nowo budowanym centrum handlowym Bonarka.

Struktura rodzajowa inwestycji

Wraz z upodabnianiem się struktury polskiej gospodarki do krajów wysokorozwiniętych będzie zwiększać się rola przejęć i fuzji istniejących firm. Obejmą one zwłaszcza obsługę nieruchomości i firm oraz sektor produkcyjny. W dobie kryzysu na rynkach finansowych niewykluczone są również globalne przejęcia banków i instytucji kredytowych funkcjonujących w Małopolsce. Przejęcia i fuzje sprzyjać będą bezwładności przestrzennej inwestycji zagranicznych i charakterystycznej dominacji Krakowa pod względem wartości inwestycji. W najbliższym okresie znaczące będą dodatkowe nakłady w istniejących zakładach. Największą co do wartości inwestycją będzie tu zapewne budowa nowego bloku energetycznego w elektrowni Skawina. Dodatkowe nakłady

w istniejących przedsiębiorstwach sprzyjać będą petryfikacji istniejącej struktury przestrzennej inwestycji. Inwestycje *greenfield* będą głównie lokalizowane w Krakowskim Obszarze Metropolitalnym (KOM). Dużych inwestycji zagranicznych od podstaw należy oczekiwać w kilku ośrodkach KOM, w których działają strefy przemysłowe: Niepołomicach, Myślenicach, Skawinie i Dobczycach. Otwartym pozostaje pytanie na ile zainteresowanie inwestorów zagranicznych obejmie również strefy przemysłowe położone poza Krakowskim Obszarem Metropolitalnym? Z pewnością potencjalne zainteresowanie będzie silnie związane z aktywnością władz lokalnych i zarządców stref oraz ich dostępnością komunikacyjną.

Od pewnego czasu maleją nakłady inwestorów zagranicznych na prywatyzację państwowych przedsiębiorstw. W obliczu potencjalnego kryzysu gospodarczego polityka państwa może sprzyjać przyspieszeniu prywatyzacji. Może ona objąć pozostałe udziały Skarbu Państwa w dużych przedsiębiorstwach z udziałem kapitału zagranicznego.

Wielkość i charakter realizowanych i planowanych inwestycji wskazuje, że na terenie województwa małopolskiego w 2008 r. zostaną poniesione równie duże jak w 2006 i 2007 r. nakłady kapitału zagranicznego, które przekroczą 1 400 mln USD. Ponad 40% tej sumy przypadnie na przejęcie BPH przez General Electric. Znaczącym czynnikiem mogącym wpłynąć na tempo napływu inwestycji zagranicznych do Małopolski po 2008 r. jest sytuacja na globalnym rynku finansowym, która skutkuje m.in. mniejszą dostępnością kredytów na nowe projekty.

Struktura nakładów inwestycyjnych według kraju pochodzenia ulegnie większemu zróżnicowaniu. Znaczny udział w niej będą mieć inwestorzy z krajów do tej pory umiarkowanie inwestujących w Małopolsce, tj. Węgier (TriGranit), Czech (ČEZ) i Irlandii (Howard Property Polska i Irlandzka Grupa Inwestycyjna).

8. Efekty bezpośrednich inwestycji zagranicznych

Wpływ inwestorów zagranicznych na gospodarkę krajów i regionów przyjmujących stanowi ożywiony przedmiot debaty teoretycznej i badań empirycznych. Podkreśla się, że firmy zagraniczne są źródłem kapitału, technologii i nowoczesnych metod zarządzania, z drugiej strony wskazuje się na ich potencjalnie negatywne skutki: transfer zysków, konkurencję o pracowników i środki produkcji, wreszcie wypieranie firm miejscowych z rynku. Działalność inwestorów zagranicznych może ponadto przyczyniać się do zmiany lub utrwalenia dotychczasowej struktury przestrzennej gospodarki kraju i regionu goszczącego oraz wpłynąć na jego trajektorię rozwojową. W niniejszym fragmencie podjęto dyskusję nad trzema sferami oddziaływania firm zagranicznych na rozwój Małopolski – wpływ na dywersyfikację jego gospodarki, na istniejące dysproporcje rozwojowe oraz przedstawiono niektóre efekty powstające w wyniku aktywności tych firm.

Wpływ na dywersyfikację gospodarki województwa

Względnie nowym zjawiskiem w rozwoju gospodarczym Małopolski, jakie wyłoniło się w procesie transformacji jest funkcjonalna dywersyfikacja gospodarki regionu (zob. Domański i in. 2008). Wyraża się ono w różnorodności działalności gospodarczych w regionie, obejmujących między innymi usługi dla firm, wyspecjalizowane usługi konsumpcyjne wysokiego rzędu, działalności związane z obsługą ruchu turystycznego i wiele branż przemysłu. Powstanie tego korzystnego zjawiska, które czyni gospodarkę regionalną mniej podatną na kryzys pojedynczych sektorów jest efektem rozwoju lokalnej przedsiębiorczości oraz napływu kapitału zagranicznego. Spółki z kapitałem zagranicznym przyczyniły się zarówno do powstania na terenie Małopolski gałęzi gospodarki, które albo nie istniały przed 1990 r., bądź nie odgrywały większej roli w strukturze gospodarczej regionu oraz wzmocniły niektóre branże obecne tu już wcześniej. W zakresie pierwszej grupy są to przede wszystkim:

1. Przemysł motoryzacyjny. Małopolska staje się integralną częścią wielkiego skupienia

nowych zakładów przemysłu motoryzacyjnego w Europie Środkowej, rozciągającego się od Saksonii w Niemczech, przez Czechy, południowo-zachodnią Polskę po zachodnią Słowację i północno-zachodnie Węgry. Jądro tej aglomeracji obejmuje w Polsce obszar województwa śląskiego i rozciąga się do zachodniej Małopolski. Kompetencje filii zagranicznych przedsiębiorstw zlokalizowanych w Małopolsce obejmują funkcje kontrolne i badawcze (Delphi, Valeo), produkcję wyrobów finalnych (Man) oraz produkcję części (Standard Cooper, TRI, Valeo).

2. Produkcja opakowań metalowych. Wskutek nowych inwestycji amerykańskiego F&P Holding (grupa Can-Pack) oraz australijskiego Amcor Małopolska jest wiodącym regionem w Polsce w zakresie produkcji aluminiowych opakowań i ich zamknięć. Centrala największej w Polsce firmy z tej branży – Can-Pack mieści się w Krakowie.

3. Centra wyspecjalizowanych usług dla biznesu. Kraków obok Warszawy jest głównym miastem, gdzie zlokalizowały się zagraniczne ośrodki oferujące wyspecjalizowane usługi księgowo, finansowe, zarządzanie zasobami ludzkimi i inne.

4. Silnemu wzmocnieniu uległy:

- Sektor naukowo-badawczy, co związane było z lokalizacją kilku dużych (Delphi, Motorola), średnich (Lurgi, ABB, CH2M HILL, Valeo) i małych (Veolia, Car Technology) ośrodków badawczych i projektowych

- Działalność wydawnicza i poligraficzna. Firmy z kapitałem zagranicznym uruchomiły cztery duże, nowoczesne drukarnie, z których dwie należą do największych inwestycji w tej branży w Polsce (Donnelley)

- Produkcja wyrobów tytoniowych.

Warto podkreślić, że korporacje ponadnarodowe odgrywają dużą rolę w branżach, które cechują się wysokimi nakładami na działalność badawczo-rozwojową, ponadprzeciętnym udziałem specjalistów i kadry technicznej i zaawansowanymi produktami (Cieślik 2005).

Brak wyraźnej dominacji pojedynczych gałęzi gospodarki oraz niewystępowanie sil-

nej koncentracji nowych zakładów w jednej branży – szczególnie pracochłonnej – sprawia, że gospodarka województwa nie jest zagrożona pułapką tzw. gospodarki filialnej, tzn. zdominowania rozwoju lokalnego i regionalnego przez pozbawione kompetencji oddziały zagranicznych firm.

Wpływ na zróżnicowania w poziomie rozwoju gospodarczego w poszczególnych częściach województwa

Jedną z kluczowych kwestii dotyczących wpływu firm z zagranicznym kapitałem jest ich rola w kształtowaniu zróżnicowań poziomu rozwoju gospodarczego w skali subregionalnej, regionalnej i krajowej. Inaczej mówiąc czy BIZ mają wpływ na umacnianie dotychczasowej struktury przestrzennej gospodarki województwa, czy jej zmianę?

J. Michno (2003, 46) stwierdziła, że fakt dopuszczenia do swobodnego działania w gospodarce polskiej kapitału zagranicznego jest warunkiem sprzyjającym zjawisku zmian lokalizacji przedsiębiorstw na niekorzyść regionów peryferyjnych. Potwierdzają to badania lokalizacji nowych zakładów produkcyjnych otwieranych przez firmy zagraniczne w Polsce, które wskazują na silną ich koncentrację w obszarach metropolitalnych (Domański 2001).

Na użytek niniejszego raportu sporządzono ranking poziomu rozwoju gospodarczego powiatów Małopolski, a następnie odniesiono go do inwestycji *greenfield* w przeliczeniu na 1 mieszkańca powiatu (tab. 21)²⁰. Uzyskane rezultaty potwierdzają pogląd o wpływie BIZ na utrzymywanie się dysproporcji w strukturze przestrzennej gospodarki regionalnej. Zaledwie jeden powiat, zaliczany do grupy jednostek o niższym poziomie rozwoju, przyciągnął znaczne inwestycje zagraniczne w nowe obiekty. Przeciwnie w grupie powiatów wysokorozwiniętych – tylko jeden z nich nie przyciągnął znacznie większych inwestycji *greenfield*. Należy jednak pamiętać, że brak dużych inwestycji w powiatach czy gminach nie może być interpretowany jako zjawisko

świadczące o słabym rozwoju tych obszarów. Istnieje wiele przykładów subregionów, miast i gmin wiejskich rozwijających się dynamicznie wyłącznie w oparciu o firmy rodzime. Takim przykładem w Małopolsce mogą być powiaty tatrzański, wadowicki czy suski.

Obserwujemy równocześnie dość wyraźne zjawisko rozlewania się nowych inwestycji z Krakowa na otaczającą go strefę metropolitalną. Ich wyrazem jest m.in. ukształtowanie się ośrodków krawędziowych²¹ aglomeracji, jakimi są Niepołomice i Zabierzów. Można w tym względzie mówić o istnieniu pozytywnych efektów rozprzestrzeniania się, tzn. pozytywnego oddziaływania rdzenia gospodarczego na otaczające go tereny. Inaczej jest w przypadku ośrodków subregionalnych w Małopolsce: Nowego Sącza i Tarnowa, gdzie póki co występuje koncentracja inwestycji *greenfield* na obszarze miasta centralnego, zaś w otaczających je powiatach ziemskich nakłady zagraniczne są niewielkie. Szybsze wystąpienie efektu rozprzestrzeniania wystąpi raczej w przypadku Tarnowa i będzie związane z polepszającą się dostępnością komunikacyjną tego miasta.

Analizując czynniki koncentracji i dekoncentracji inwestycji zagranicznych w Małopolsce, należy stwierdzić, że utrzymywaniu dotychczasowego układu przestrzennego sprzyjać będzie:

- dotychczas ukształtowany układ działalności gospodarczej: gros inwestycji to przejęcia,
- koncentracja nakładów w nowe zakłady w dużych miastach i ich obszarach podmiejskich,
- duży rynek zbytu w aglomeracji krakowskiej.

Dekoncentracja BIZ będzie zależeć od:

- rozwoju infrastruktury transportowej warunkującej dostępność do Krakowa i dużych ośrodków gospodarczych w regionach sąsiednich,
- trudności w pozyskaniu nowych działek w Krakowie,
- niekorzyści aglomeracji.

²⁰ Syntetyczny wskaźnik poziomu gospodarczego skonstruowano w oparciu o metodę standaryzowanych sum (tzw. wskaźnik Perkala), wykorzystując pięć miar cząstkowych: dochody własne gmin (średnia za lata 2006-2007), nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach (średnia dla lat 2005-2006), liczbę spółek handlowych, stopę bezrobocia (destymulator), liczbę osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. Każdą z tych miar przeliczano *per capita*.

²¹ Ośrodki krawędziowe (*edge cities*) to nowo zurbanizowane obszary położone w strefie peryferyjnej miasta centralnego, które rozwinęły wyspecjalizowane funkcje egzogeniczne (często wyższego rzędu i zaawansowane technologicznie działalności), korzystając m.in. z dobrej dostępności do centrum aglomeracji i na zewnątrz, a jednocześnie tańszych gruntów.

Tab. 21. Poziom rozwoju gospodarczego powiatów Małopolski a rozmieszczenie inwestycji greenfield

		Poziom rozwoju gospodarczego powiatu		
		Wyższy od przeciętnego	Przeciętny	Niższy od przeciętnego
Nakłady firm zagranicznych per capita w powiecie	Wysokie	m. Kraków	wielicki,	brzeski
	Przeciętne	m. Nowy Sącz, m. Tarnów, krakowski, olkuski, chrzanowski	oświęcimski, myślenicki	
	Niskie	tatrzański	wadowicki, bocheński, suski	miechowski, nowotarski, proszowicki, tarnowski, gorlicki, limanowski, nowosądecki, dąbrowski

Źródło: Badania własne.

Inne skutki działalności spółek z kapitałem zagranicznym

Oddziaływanie firm zagranicznych na gospodarkę regionu goszczącego jest zagregowaną wartością wpływu wielu działalności, które generują o różnych efektach, wyrażających się powiązaniem popytowymi i podażowymi, dyfuzją wiedzy, przepływami pracowników oraz oddziaływaniami konkurencyjnymi na lokalne firmy (tab. 22). Co więcej bilans tych skutków może być odmienny w różnych skalach przestrzennych i czasie.

Ogólnie rzecz biorąc, pozytywny wpływ zagranicznych firm na gospodarkę danego regionu jest tym większy im:

- wyższy udział zaopatrzenia regionalnego w materiały pośrednie i usługi dla biznesu,
- wyższa stopa reinwestycji zysków na miejscu,
- wyższa pozycja danej filii w hierarchii firmy; pozycja ta może wyrażać się istnieniem kompetencji pozaprodukcyjnych, w tym funkcji zarządzających i badawczo-rozwojowych,
- niższa konkurencja o miejscowy rynek i czynniki produkcji, gdyż zwiększona aktywność firm zagranicznych w tym względzie może odbywać się kosztem firm lokalnych.

Zasadniczo odmiennie skutki powodują dwa podstawowe rodzaje inwestycji: przejścia (w tym prywatyzacje) oraz

nowe zakłady firm zagranicznych (*greenfield*). Przejęcie oznacza zmianę kontroli właścicielskiej, a tym samym może być czynnikiem stymulującym zmiany w przestrzennej organizacji danej działalności gospodarczej, co oznacza określone skutki dla rozwoju lokalnego i regionalnego (Leigh i North 1980). Za przejściem często idzie zmiana strukturalna (wielkość produkcji, profil, technologie, rynki zbytu), a czasami także zmiana miejsca prowadzenia działalności. Badania brytyjskie (Ansoff 1971) wskazują, że większość zamierzonych i niezamierzonych efektów przestrzennych powstałych w wyniku przejścia następuje w przeciągu 2 lat od dokonania transakcji. Niezamierzone efekty przejścia wiążą się m.in. z faktem, że w rezultacie strategia wielu firm dotycząca konkretnego przejścia ma raczej charakter ewolucyjny niż założony z góry. Przykładowo warunki, które firma przejmująca zastała w miejscu przejmowanym mogą zaowocować albo zwiększeniem roli tego zakładu (np. przejęta filia wytwarza te same produkty taniej przy porównywalnej wydajności), albo jego osłabieniem (np. niemożność podołania wymaganiom stawianym przez firmę przejmującą, np. co do wydajności). Efektem przejścia może być zarówno rozbudowa nabytego zakładu/firmy, ale również konsolidacja działalności poprzez zamykanie niektórych zakładów filialnych. Z punktu widzenia regionu goszczącego kluczowe są motywy przejścia.

Tab. 22. Potencjalne kanały powiązań przedsiębiorstw międzynarodowych z firmami lokalnymi w gospodarce kraju goszczącego

Firmy lokalne	Dostęp do technologii i rynków*
Dostawcy	Powiązania popytowe, przepływ pracowników
Odbiorcy	Powiązania podażowe, przepływ pracowników
Konkurenci	Efekt demonstracji, efekt konkurencji, przepływ pracowników

* uwzględniając również praktyki z dziedziny organizacji i zarządzania, umiejętności pracowników oraz kapitał fizyczny

Źródło: A. Cieślik (2005).

Za Leigh i North (1980) możemy wskazać następujące skutki przejęć dla rozwoju lokalnego i regionalnego:

- A. zmiany w lokalizacji funkcji kontrolnych (zarządzających), co ma wpływ na rynek pracy wysokokwalifikowanej. Firma przejmowana może utracić kompetencje decyzyjne (np. w odniesieniu do inwestycji, przeznaczenia zysków) oraz funkcje pozaprodukcyjne. W wypadku racjonalizacji *ceteris paribus* zamykane mogą być zakłady położone peryferyjnie w stosunku do głównych działalności firmy i rynków zbytu. Brak kompetencji zarządzających lub ich niski poziom w hierarchii firmy będzie dodatkowo osłabiał pozycję takich zakładów.
- B. Wzrost lub zmniejszenie skali i profilu działalności w przejmowanych firmach. Większość przejęć jest dokonywana w celu ekspansji przedsiębiorstwa. Jest to znacznie szybszy sposób, a czasami mniej kosztowny niż rozwój organiczny, np. poprzez budowę nowych filii. Działalność przejmowanej firmy jest utrzymywana, a często jest ona rozbudowywana. Jeśli jednak motywem przejęcia jest eliminacja konkurencji lub przechwycenie zasobów firmy (tzw. *asset strip*), to może to skutkować znacznym ograniczeniem, a nawet zamknięciem przejmowanej firmy.
- C. Zmiany w sieciach dostawców materiałów i usług. Zmniejszenie roli lokalnych dostawców materiałów i usług w wypadku racjonalizacji sieci dostawczych, które mogą wynikać z przejęcia. Dotyczy to przede wszystkim producentów materiałów do produkcji oraz usług dla biznesu wyższego rzędu (np. usługi reklamy, szkoleń). Lokalne usługi średniego (np. serwisowanie urządzeń) i niższego rzędu

(np. ochrona, sprzątanie) są mniej zagrożone, a nawet mogą osiągnąć korzyść, jeśli za przejściem będzie szła rozbudowa przejmowanej firmy.

Negatywne skutki reorganizacji przestrzennej w wyniku przejęć mają odmienny wpływ w różnych skalach geograficznych. Największe zmiany, tak pozytywne jak i negatywne odczuwane są zawsze w skali lokalnej. Na poziomie szerszym – regionalnym, krajowym i międzynarodowym – można natomiast mówić o sumie zerowej a niekiedy nawet dodatniej. Przykładowo, jeśli firma posiada kilka zakładów na terenie danego województwa, ograniczeniu produkcji w jednej filii może towarzyszyć rozbudowa innego zakładu. Relokacja zakładu z kraju lub regionu wysoko rozwiniętego do słabej rozwiniętego, o niższych kosztach siły roboczej może mieć nawet dodatni efekt liczony miejscami pracy – przynajmniej w perspektywie kilkuletniej. Wynika to z faktu, że w regionach dobrze rozwiniętych szeroki rynek pracy może względnie łatwo absorbować osoby, które straciły pracę w zamykanej filii (nie zaowocuje to wyższym bezrobociem w tym miejscu), pojawią się natomiast nowe miejsca pracy w miejscu, gdzie relokowano zakład (spadnie bezrobocie w tym miejscu).

Ogólny bilans przejęć firm małopolskich przez inwestorów zagranicznych jest jak dotąd pozytywny. Wśród firm prywatyzowanych w zdecydowanej większości zrealizowano wynegocjowane pakiety inwestycyjne, gwarancje zatrudnienia i pakiety socjalne dla załóg firm, a same przedsiębiorstwa przeszły silną modernizację, niejednokrotnie ekspansję.

Znaczne ograniczenie działalności firmy w wyniku przejęcia przez kapitał zagraniczny na terenie Małopolski wystąpiło jak do-

tychczas w kilku przypadkach. Najbardziej spektakularnym i trudnym do wyjaśnienia (poza błędami w zarządzaniu) jest przykład Cementowni Nowa Huta zakupionej przez Rumeli. Po przejęciu przez Wienerberger zaprzestano działalności produkcyjnej w zakładach materiałów budowlanych Biegonice Nowy Sącz, gdzie utrzymano jedynie funkcje handlowe. Zakończenie produkcji w fabryce w Dobczycach ogłosił na początku 2008 r. Unimil, który rok wcześniej został przejęty przez Ansell Healthcare. Zakład w Dobczycach ma pełnić rolę centrum dystrybucji, ale przy znacznie niższym poziomie zatrudnienia – wskazuje to na wrogie przejęcie. W kilku przypadkach zamknięcie zakładu w jednej lokalizacji w Małopolsce, wiązało się z silną rozbudową lokalizacji w innej gminie położonej w regionie (np. Carlsberg).

Ujemnym efektem dotyczącym lokalnych rynków pracy wysokokwalifikowanej było natomiast osłabienie funkcji zarządzających i niektórych kompetencji pozaprodukcyjnych po przejęciu niektórych firm małopolskich. Dotyczyło to np. nowosądeckich zakładów elektrod węglowych, które w ramach grupy SGL Carbon Polska zarządzane są z centrali krajowej w Raciborzu (woj. śląskie), krakowskiej huty, która jako część składowa ArcelorMittal Poland podlega dyrekcji w Katowicach²², tarnowskich zakładów mięsnych, które należą do grupy Sokołów. Równocześnie niektóre firmy zagraniczne zlokalizowały na terenie województwa (głównie w Krakowie) zarządy, które kontrolują działalność filii w całej Polsce, np. Delphi, Can-Pack, BP, Linde Gaz.

Otwieranie przez inwestorów zagranicznych nowych obiektów nie budzi zazwyczaj większych kontrowersji, chyba, że zakłady te konkurują bezpośrednio z miejscowymi przedsiębiorstwami na lokalnym i regionalnym rynku (tak jest np. w przypadku handlu detalicznego). Cieślík (2005) wykazał dla regionów Polski istnienie dodatniego związku między obecnością firm zagranicznych w danym regionie (mierzoną udziałem w zatrudnieniu ogółem) a wysokością płac oraz pozytywny wpływ inwestycji na eksport regionalny.

Oprócz bezpośrednich efektów związanych z budową i uruchomieniem nowych obiektów przez inwestorów zewnętrznych,

²² Huta im. Sendzimira od 2003 r. weszła w skład koncernu Polskie Huty Stali z siedzibą w Katowicach, można więc uznać, że funkcje zarządu zostały osłabione w Małopolsce jeszcze przed przejęciem przez Mittal w 2004 r.

wpływ ich „mnoży się dodatkowo” poprzez wzrost dochodów i zatrudnienia innych przedsiębiorstw w ich otoczeniu wywołany przez dodatkowy popyt nowej lub rozbudowanej działalności, czyli tzw. efekt mnożnikowy (Stryjakiewicz 2004, Domański i Gwosdz 2008). Wyróżnia się dwa podstawowe rodzaje popytowych efektów mnożnikowych: zaopatrzeniowe i dochodowe. Te pierwsze powstają wskutek popytu tworzonego przez nowopowstałe lub rozwijające się przedsiębiorstwa, co umożliwia wzrost firm będących dla nich dostawcami dóbr i usług. Efekty dochodowe są natomiast skutkiem zwiększenia się siły nabywczej gospodarstw domowych poprzez wynagrodzenia pracowników rosnących przedsiębiorstw.

Kluczową sprawą jest całkowita siła efektów mnożnikowych generowanych przez wzrost lub pojawienie się nowej działalności w mieście lub regionie. Inne ważne zagadnienia dotyczące efektów mnożnikowych to ich wpływ branżowy (w jakich działaniach zaznaczają się silniejsze lub słabsze efekty) oraz ich zasięg przestrzenny. Na efekty mnożnikowe składa się bowiem zarówno rozwój przedsiębiorstw lokalnych, jak i dostawców zlokalizowanych w odległych miastach, regionach, a nawet poza granicami kraju. Im większe jest domknięcie efektów mnożnikowych w obrębie miasta lub regionu, tym silniej oddziałują one pozytywnie na rozwój danego miasta lub regionu, stając się czynnikami jego wzrostu.

Dotychczas prowadzone w Polsce badania wskazują, że wielkość mnożników lokalnych wynosi w większości przypadków między 1,20 a 1,50 (Domański i in. 2005, Wiedermann 2006). Oznacza to, że na każde tworzone nowe miejsce pracy w danej firmie przypada między 0,2 a 0,5 dodatkowego miejsca pracy w jej otoczeniu. Wyższą wartość mają mnożniki regionalne. Badania G. i B. Weisbroda (1997 dla Stanów Zjednoczonych) wskazują, że mnożniki dla większości przemysłów mieszczą się w skali lokalnej (dużych miast) między 1,5 a 2,0, w skali stanów między 2,0 a 2,5 oraz w skali całego kraju między 2,5 a 3,0.

Lokalne produkcyjne efekty zaopatrzeniowe są generalnie silniejsze w firmach, które dłużej działają w mieście lub regionie, mogą być one słabe zwłaszcza w przypadku nowych fabryk zorientowanych na rynki zagraniczne. Zgadza się to z ogólną

prawidłowością we współczesnym przemyśle, jaką jest duży przestrzenny zasięg powiązań. Natomiast zaopatrzeniowe efekty mnożnikowe, powstające poprzez zlecenie usług są najczęściej bardziej zorientowane lokalnie niż efekty wynikające z zaopatrzenia produkcyjnego. Lokalne i regionalne przedsiębiorstwa są w stanie świadczyć różne usługi w znacznie większym zakresie niż dostarczać specjalistyczne półprodukty i części wytwarzane przez nieliczne zakłady w skali krajowej a nawet międzynarodowej. Najbardziej domknięty lokalnie charakter mają dochodowe efekty mnożnikowe powstające za pośrednictwem wynagrodzeń pracowników. Wielkość tych efektów jest wynikiem liczby miejsc pracy oraz poziomu wynagrodzeń, a ich rozkład przestrzenny nawiązuje do rozmieszczenia miejsc zamieszkania pracowników, zakładając, że większość konsumpcji ma miejsce w obrębie funkcjonalnych regionów miejskich.

Biorąc pod uwagę, że zagraniczni inwestorzy przyczynili się do powstania 37,7 tysięcy nowych miejsc pracy na koniec 2007 r., ich łączny wpływ na małopolski rynek pracy był nie mniejszy niż 56,6 tys. miejsc pracy (przy założeniu mnożnika 1,5). Lokalnie największe mnożniki wystąpiły w Krakowie. Wiąże się to z mniejszymi efektami wyciekania efektów zaopatrzeniowych

i dochodowych oraz z przechwytywaniem ich z innych miejsc województwa.

Ocena skutków inwestycji zagranicznych nie powinna być oderwana od ich wpływu średnio i długoterminowego. Podstawowym zagadnieniem jest tu trwałość inwestycji (Domański 2007). Podobnie jak z lokalizacją nowych działalności związane są pozytywne efekty mnożnikowe (dodatnie), tak jej zaprzestaniu towarzyszą efekty ujemne. Trwałość inwestycji w danym miejscu uzależniona jest od wielu czynników. Decydują o tym zarówno uwarunkowania wewnątrz danej firmy (korporacji), np. pozycja danej filii w hierarchii, jej wyniki ekonomiczne jak i zewnętrzne, np. zmiany w popycie itd. Ponieważ gros inwestycji *greenfield* miało miejsce po 1995 r. są to ciągle obiekty w trakcie amortyzacji. W perspektywie krótkoterminowej – kilku najbliższych lat – nie należy spodziewać się większej fali ograniczenia ich działalności, natomiast konkurencyjność małopolskich filii w perspektywie kolejnych rund inwestycyjnych trudno na razie rzetelnie ocenić. Warto zaznaczyć, że gros inwestorów zagranicznych nie korzystało z pomocy publicznej, poniesione przez nich koszty utopione są więc relatywnie większe – sprzyja to większemu zakorzenieniu tych firm w Małopolsce.

9. Atrakcyjności inwestycyjna regionu: czynniki i bariery

Małopolska, wraz z województwami śląskim, dolnośląskim oraz wielkopolskim znajduje się w grupie najatrakcyjniejszych z punktu widzenia inwestorów zagranicznych regionów Polski. W świetle ogólnokrajowych rankingów bardziej konkurencyjnym regionem w kraju jest jedynie Mazowsze ze stołeczną Warszawą i otaczającymi ją powiatami (Kalinowski 2007).

Najważniejsze atuty Małopolski, z punktu widzenia inwestorów zagranicznych to: wykwalifikowana siła robocza, dobra i szybko poprawiająca się dostępność komunikacyjna, Kraków jako duża metropolia i ciekawe miejsce do życia oraz dobra dostępność do dużych rynków zbytu.

1. Rynek pracy. W sytuacji szybkiego wzrostu kosztów pracy w ostatnich latach obserwować można tendencję zmniejszania zainteresowania lokowaniem w Polsce działalności pracochłonnej. Coraz więcej kapitału trafia do branż wymagających wysokokwalifikowanej siły roboczej. Z tej perspektywy atrakcyjność inwestycyjna Małopolski jest duża – i co więcej – stale rośnie. Uczelnie wyższe w Małopolsce, liczne i wysoko oceniane w rankingach ogólnopolskich, co roku opuszcza ponad 30 tys. dobrze wykwalifikowanych, władających językami obcymi absolwentów. Już obecnie można oceniać, że jest to największy atut regionu.
2. Dobra i ulegająca dalszej poprawie dostępność komunikacyjna. Lotnisko Kraków-Balice odprawiło ponad 3 mln pasażerów w 2007 r. umacniając się na pozycji największego regionalnego portu lotniczego w kraju. Dodatkowym atutem jest także bliskość lotniska w Pyrzowicach, które konkuruje z Balicami z pożytkiem dla pasażerów i regionów Polski południowej. Z uwagi na planowane Mistrzostwa Europy w piłce nożnej w 2012 r. przyspieszono prace nad przygotowaniem autostrady A4 z Krakowa aż do granicy z Ukrainą. Nawet, jeżeli cały projekt nie zostanie ukończony do 2012 r., to dzięki obecnej dynamice ta planowana od dłuższego czasu inwestycja w końcu zostanie zrealizowana. Istniejącą autostradę A4 łączącą Kraków z zachodnią częścią kraju i europejskim systemem autostrad uzupełni odcinek znacznie po-

prawiający dostępność komunikacyjną Małopolski z województwami wschodnimi a także z Ukrainą.

3. Kraków – drugie co do liczby ludności miasto w Polsce. Stolica Małopolski posiada wiele atrybutów metropolii, w której koncentrują się i kumulują zasoby umożliwiające rozwój bardzo różnych rodzajów działalności. Kraków to dobre i atrakcyjne miejsce do życia z rozwiniętą infrastrukturą kulturalną, rozrywkową, rekreacyjną i sportową. Nie bez znaczenia jest bardzo pozytywny wizerunek Krakowa, tak w Polsce jak i w świecie.
4. Krakowska Specjalna Strefa Ekonomiczna – Krakowski Park Technologiczny (KPT). Z założenia celem utworzenia tej strefy miało być działanie na rzecz pozyskania szczególnie innowacyjnych firm działających w obszarze nowoczesnych technologii. Mimo pewnych sukcesów skala działania KPT ciągle wydaje się zbyt skromna, a na tle innych specjalnych stref prezentuje się skromnie i to zarówno w liczbie ważnych pozwoleń jak i wartości zainwestowanego kapitału oraz liczby miejsc pracy (tab. 23). Podstrefy KPT w Małopolsce znajdują się w: Krakowie, Nowym Sączu, Tarnowie, Dobczycach, Niepołomicach, Zabierzowie. Na terenie województwa działają także podstrefy w ramach Katowickiej SSE w Myślenicach; Mieleckiej SSE w Gorlicach i Tarnobrzесьkiej SSE w Wojniczu. W Małopolsce ulgami podatkowymi w ramach SSE obejmowane są najczęściej wybrane działki w tzw. gminnych obszarach aktywności gospodarczej (strefach inwestycyjnych). Takie rozwijające się obszary funkcjonują w ponad dwudziestu gminach na terenie Małopolski i są głównym narzędziem samorządów w prowadzeniu polityki proinwestycyjnej. Szczególnie udane i kompleksowo rozwijane strefy inwestycyjne mają Niepołomice, a także Dobczyce, Myślenice, Tarnów i Gorlice.
5. Czynnikiem sprzyjającym lokalizacji nowych firm jest dobra dostępność do dużych rynków zbytu. Małopolska sąsiaduje z Górnośląskim Okręgiem Przemysłowym – największym skupiskiem miast i działalności gospodarczej w Polsce.

Tab. 23. Efekty funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych

Lp.	Specjalna Strefa Ekonomiczna	Liczba ważnych pozwoleń	Poniesione nakłady inwestycyjne (mln PLN)	Miejsca pracy (tys.)	
				Nowe	Utrzymane
1.	Katowicka	178	12 806	34,6	6,1
2.	Wałbrzyska	116	8 692	22,0	8,5
3.	Łódzka	98	4 655	12,1	5,9
4.	Tarnobrzaska	109	4 526	16,3	4,1
5.	Legnicka	56	3 781	8,4	0,3
6.	Mielecka	96	3 242	12,0	0,9
7.	Pomorska	63	3 308	11,1	6,2
8.	Kostrzyńsko-Słubicka	107	2 953	9,8	5,3
9.	Warmińsko-Mazurska	51	2 160	4,8	3,8
10.	Kamiennogórska	41	1 280	4,5	0,3
11.	Suwalska	54	1 237	5,1	0,1
12.	Krakowska	44	1 076	4,0	1,8
13.	Starachowicka	77	851	5,2	2,1
14.	Słupska	42	640	2,0	0,6
Razem		1 132	51 206	151,8	46,1

Źródło: Efekty funkcjonowania SSE wg stanu na dzień 30.06.2008 r.

Można także wskazać kilka barier, których ciągle nie udało się przełamać i które ograniczają napływ inwestorów.

Najbardziej dotkliwą barierą pozyskiwania nowych inwestorów jest niedostatek atrakcyjnych terenów i rozdrobnienie własności nieruchomości. Starając się o nowe inwestycje konieczne jest zaprezentowanie atrakcyjnych miejsc lokalizacji. Przygotowanie takich ofert jest dla większości władz lokalnych zbyt dużym wyzwaniem. Z uwagi na niewystarczającą ofertę inwestycyjną inwestorzy niejednokrotnie zmuszeni są wybierać inne regiony kraju.

W sytuacji braku odpowiednich ofert inwestycyjnych szczególnego znaczenia nabiera aktywność władz samorządowych, zwłaszcza na poziomie gmin. Najczęściej tylko samorządy lokalne są w stanie zmobilizować wystarczające zasoby organizacyjne i finansowe, by kilkunastu czy nawet kilkudziesięciu właścicieli zachęcić do działań prowadzących do scalenia gruntów w rękach nowego inwestora. W ostatnich latach samorządy znacznie poprawiły jakość działań proinwestycyjnych, jednak ich zakres ciągle wydaje się być dalece niewystarczający.

Prowadząc politykę proinwestycyjną małopolskie samorządy muszą uwzględnić silną konkurencję pobliskiego województwa śląskiego, a także lepiej położonego względem dostawców i odbiorców z zachodniej

Europy województwa dolnośląskiego. W ostatnim okresie bardzo wzrosła także aktywność samorządów opolskich, wspieranym skoordynowanym programem prowadzonym przez tamtejszy urząd marszałkowski. Z drugiej strony w województwie podkarpackim przynajmniej kilka miast prowadzi bardzo zaawansowane działania proinwestycyjne (szczególnie Rzeszów i Mielec, ale także Krosno i Tarnobrzeg), często skuteczne z uwagi na niższe koszty pracy. Bezpośrednim konkurentem Małopolski są także północne regiony słowackie, chociaż ostatnio napływ nowych firm w ten obszar został nieco wyhamowany.

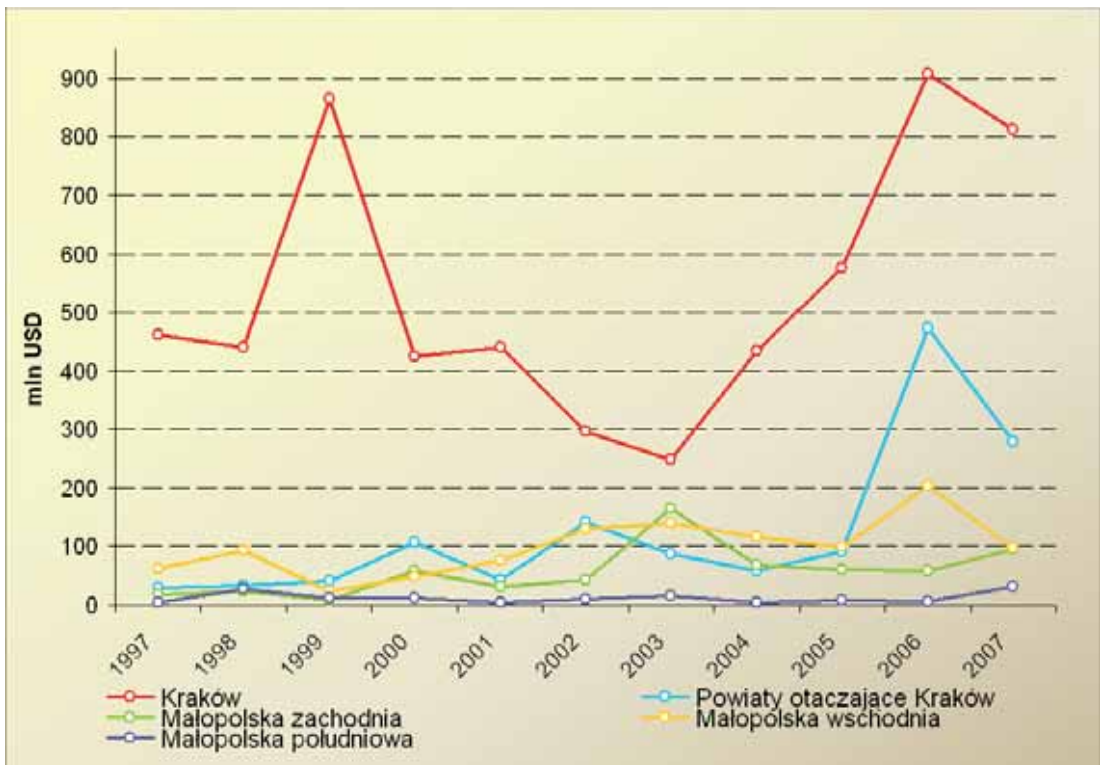
Osobnym zagadnieniem jest ciągle niewykorzystany potencjał niektórych górskich powiatów Małopolski południowej (np. wadowicki, limanowski, nowotarski). W obszarach tych ciągle lokuje się bardzo niewiele nowych firm zewnętrznych. Słaba dostępność komunikacyjna oraz ukształtowanie terenu i konieczność ochrony środowiska nie ułatwia na tych terenach działań proinwestycyjnych.

Czynniki stanowiące o atrakcyjności miejscowości i subregionów są różne dla poszczególnych rodzajów działalności gospodarczej. Dla logistyki kluczowe są dobre połączenia drogowe i duże wolne tereny, a dla firm zajmujących się obsługą księgową najważniejsza będzie dostępność

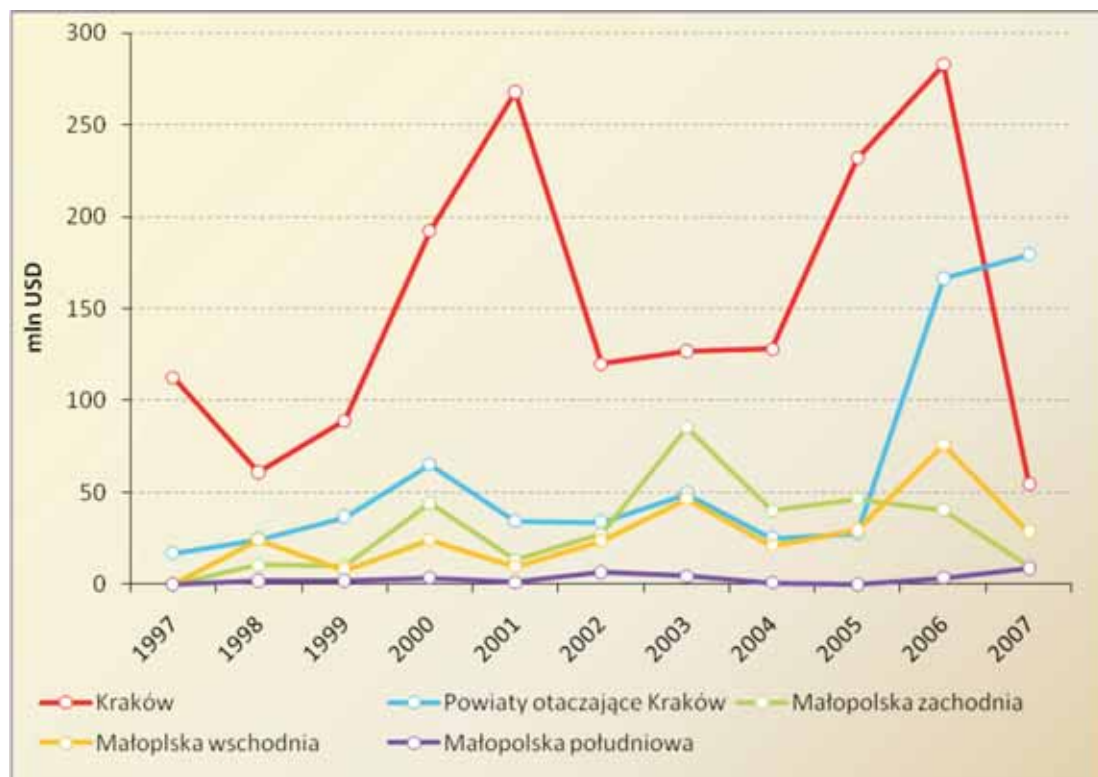
Tab. 24. Konkurencyjność szczegółowa w kontekście potrzeb łańcucha wartości

Potrzeby inwestorów		Konkurencyjność szczegółowa gminy	
Wysokie potrzeby inwestorów w zakresie	Produkcji	Wysokie kwalifikacje i tradycje w danej branży; bliskość zagranicznych rynków zbytu; silnie rozwinięte grono przedsiębiorczości.	Zakład produkcyjny silnie wkomponowany w środowisko lokalne (kooperacja i konkurencja) o średnio zaawansowanych technologiach
	Logistyki	Dogodne połączenia drogowe; wolne i duże obszarowo tereny inwestycyjne; położenie centralne względem innych gmin.	Centra logistyczne o znaczeniu krajowym.
	Badań	Potencjał naukowy mierzony doświadczeniem w relacjach nauka – gospodarka; dogodnie połączenia lotnicze; bardzo dobra infrastruktura teleinformatyczna; duża liczba absolwentów szkół technicznych i ekonomicznych	Regionalne centrum badawcze o znaczeniu międzynarodowym.
	Lokalizacji siedziby regionalnej	Bardzo dobre połączenia lotnicze; wysokiej, jakości infrastruktura biurowa; łatwość w naborze personelu wysokiego szczebla; wysokie kwalifikacje siły roboczej.	Siedziba spółki, która może zarządzać nawet wieloma filiami w kraju i za granicą.

Źródło: W. Dziemianowicz (2008, 30).

Rys. 16. Roczna wartość inwestycji zagranicznych w latach 1997-2007 w Małopolsce według wyróżnionych obszarów

Rys. 17. Roczna wartość inwestycji zagranicznych greenfield w latach 1997-2007 w Małopolsce według wyróżnionych obszarów

powierzchni biurowych i jakość siły roboczej. W. Dziemianowicz (2008) pokazuje niektóre przykłady takiego zróżnicowania konkurencyjności w zależności od rodzaju działalności (tab. 24).

Wewnętrzna atrakcyjność regionu jest bardzo zróżnicowana. Chcąc przeanalizować dynamikę zmian w odniesieniu do miejsca lokalizacji inwestycji zagranicznych w Małopolsce w perspektywie lat 1997-2007 podzielono region na pięć stref. Decydując się na podział brano pod uwagę takie kryteria jak: położenie względem Krakowa i głównych tras komunikacyjnych, uwarunkowania geograficzne, gospodarcze i historyczne (tab. 25). Kraków z uwagi na jego specyfikę został wyodrębniony jako niezależna strefa.

W analizowanym dziesięcioleciu największe nakłady inwestorzy zagraniczni ponosili na inwestycje zlokalizowane w Krakowie (rys. 16). Niewątpliwie Kraków jest wciąż najbardziej atrakcyjnym miejscem do inwestowania z punktu widzenia podmiotów zagranicznych i ta atrakcyjność, po chwilowym spadku na przełomie wieków, od 2003 r. zasadniczo rośnie. Zwiększają się także nakłady na inwestycje poza stolicą regionu.

O ile w 1997 r. poza Krakowem jedynie w powiatach Małopolski wschodniej nakłady przekroczyły 50 mln USD o tyle w 2007 r. w samych tylko powiatach otaczających Kraków zainwestowano niemal 300 mln USD, natomiast w Małopolsce zachodniej i wschodniej nakłady zbliżyły się do 100 mln USD. Szczególnie wyraźnie widać rosnącą atrakcyjność powiatów otaczających Kraków, które w 2006 r. przyciągnęły inwestycje o wartości 472 mln USD. Stosunkowo stałą, lecz powoli rosnącą pozycję w regionie utrzymują powiaty Małopolski wschodniej. Niewiele nowych inwestycji w całym okresie lokowanych było w górskich powiatach Małopolski południowej. Nawet po 2003 r., kiedy cały region zanotował szybki wzrost inwestycji zagranicznych – powiaty Małopolski południowej nie miały w tym udziału.

Inwestycje zagraniczne *greenfield* w dziesięcioletniej perspektywie lokowane były najczęściej w Krakowie (rys. 17). Dla tego rodzaju zakładów i firm przewaga Krakowa nie była jednak aż tak wyraźna, co więcej – w 2007 r. nakłady w powiatach otaczających Kraków były wyższe niż w stolicy województwa. W latach 2003-2005 drugim

Tab. 25. Czynniki i bariery atrakcyjności inwestycyjnej subregionów Małopolski

Strefa	Powiaty	Czynniki atrakcyjności	Bariery
Kraków	m. Kraków	Kapitał ludzki, Pozytywny wizerunek, Atrakcyjność rezydencjonalna, Dostępność wyspecjalizowanych usług dla firm, Dobra dostępność komunikacyjna, Duże doświadczenie w pozyskiwaniu inwestorów	Wysokie ceny gruntów, Niedostatek terenów inwestycyjnych, Utrudniony proces sporządzania planów miejscowych, Niewystarczająca ilość nowoczesnej powierzchni biurowej
Powiaty otaczające Kraków	bocheński, krakowski, miechowski, myślenicki, proszowicki, wielicki	Bliskość aglomeracji krakowskiej Korzystne położenie komunikacyjne Proinwestycyjne nastawienie dużej części władz lokalnych Liczne oferty inwestycyjne	Rozdrobnienie gruntów, Niewystarczająca ilość nieruchomości gminnych, Niewystarczająca infrastruktura techniczna
Małopolska zachodnia	chrzanowski, olkuski, oświęcimski	Bliskość konurbacji katowickiej Tradycje przemysłowe Wysoka jakość dokumentów programowych gmin, dobra dostępność komunikacyjna	Duża konkurencyjność lokalizacji w województwie śląskich objętych SSE, Słaba promocja proinwestycyjna, Mało korzystny wizerunek,
Małopolska wschodnia	brzeski, dąbrowski, gorlicki, m. Nowy Sącz, nowosądecki, m. Tarnów, tarnowski	Stosunkowo liczna i nieco tańsza niż w Krakowie siła robocza Ośrodki subregionalne – Tarnów i Nowy Sącz	Peryferyjne położenie względem głównych dróg i portów lotniczych (południowo-wschodnia część), Niewystarczające zasoby wykwalifikowanej siły roboczej, Słabe wykształcenie ludności na terenach wiejskich
Małopolska południowa	limanowski, nowotarski, suski, tatrzański, wadowicki	Atrakcyjność przyrodnicza i krajobrazowa Sprzyjające warunki rozwoju dla turystyki, rekreacji i sportu oraz działalności uzdrowiskowej	Duży odsetek obszarów objętych ochroną, Peryferyjne położenie, Słaba aktywność proinwestycyjna samorządów, Słabe wykształcenie ludności na terenach wiejskich

Źródło: Opracowanie na podstawie badań własnych, Domański i Jarczewski (2006), Noworól i inni (2008).

najpopularniejszym wśród inwestorów obszarem w regionie była Małopolska zachodnia, w pozostałych latach na tej pozycji sytuowały się powiaty otaczające Kraków. Górskie powiaty Małopolski południowej cieszyły się bardzo małą popularnością wśród inwestorów zagranicznych tworzących nowe zakłady i firmy.

Wnioski i rekomendacje dla polityki władz lokalnych i regionalnych

Nakłady na przemysł, mimo szybko rosnących kosztów pracy w Polsce ciągle stanowią największy odsetek inwestycji zagranicznych. To zjawisko dotyczy także inwestycji *greenfield*. Dla firm działających w tym sektorze szczególne znaczenie mają

dwa czynniki: dostępność odpowiednich terenów inwestycyjnych oraz wykwalifikowanej siły roboczej. Nowe, odpowiednio uzbrojone i dostępne komunikacyjnie tereny inwestycyjne są ważne zarówno dla firm chcących budować od podstaw zakłady, jak i dla istniejących już przedsiębiorstw planujących rozwój. Najczęściej, główny ciężar przygotowania kompleksowych ofert inwestycyjnych ponoszą samorządy na szczeblu gminnym.

Obecnie coraz wyraźniej widać, że bez wsparcia regionu samorządy gminne nie będą w stanie znacząco zwiększyć ilości i jakości przygotowywanych ofert inwestycyjnych. Szczególnie istotną barierą stały się rosnące ceny ziemi. Przy obecnych stawkach, dochodzących do nawet kilkuset

złoty za metr kwadratowy gruntu samorządy gminne tylko w minimalnym zakresie są w stanie prowadzić aktywne działania na tym rynku. Istotnie wzrosły także koszty budowy i rozwoju infrastruktury technicznej oraz dróg. Wciąż niewystarczająca jest wiedza wśród urzędników samorządowych na temat działań proinwestycyjnych. Wiele gmin ma ciągle zbyt małą motywację do prowadzenia takiej aktywności, szczególnie że nieodłącznie wiąże się ona z wysiłkiem organizacyjnym i finansowym. W tym kontekście, dla istotnego zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej województwa konieczne jest podjęcie na szczeblu regionu następujących działań:

- kierowanie środków finansowych na tworzenie ofert inwestycyjnych przez gminy (w ramach środków pomocowych UE, a także z innych źródeł),
- wsparcie organizacyjne i finansowe wykupu działek z rąk prywatnych i ich scalanie, najlepiej poprzez wyspecjalizowane agencje,
- wsparcie promocji proinwestycyjnej, w tym dalszy rozwój jednolitego systemu informacji o istniejących w regionie ofertach,
- silniejsze wspieranie, szkolenie i zachęcanie przedstawicieli samorządów gminnych do działalności proinwestycyjnej, w tym także poprzez organizację konkursu regionalnego na kształt konkursów ogólnopolskich np. Grunt na Medal. Być może dobrym rozwiązaniem będzie zorganizowanie sieci koordynatorów ds. pozyskiwania inwestycji.

Najlepiej byłoby, aby te działania zostały zaprogramowane w regionalnej strategii pozyskiwania inwestorów.

Z przeprowadzonej analizy trendów w napływie inwestycji zagranicznych do Małopolski wynika, że od kilku lat coraz większą rolę odgrywają inwestycje w usługi dla firm (sekcja K), a w szczególności te związane z obsługą nieruchomości. Znaczącą część nakładów w tej sekcji pochłaniają inwestycje związane z budową obiektów biurowych, a także rozwojem firm BPO. Należy zaznaczyć, że rozwój obu tych rodzajów działalności jest ze sobą powiązany. Nowe biurowce są w dużej części wynajmowane przez zagraniczne podmioty z dziedziny usług dla biznesu. Największy wzrost zatrudnienia w ostatnich latach w zakładach

greenfield (2,0-2,5 tys. osób rocznie) dotyczyły właśnie obsługi nieruchomości i firm, szczególnie dzięki rozwojowi firm typu BPO.

Z uwagi na spodziewany w przyszłości w Polsce spadek znaczenia nakładów na przemysł (co oczywiście nie musi oznaczać spadku w wartościach bezwzględnych) to nakłady na usługi mogą stać się głównym polem aktywności inwestorów zagranicznych w Małopolsce – szczególnie w zakresie liczby miejsc pracy. Zdecydowana większość inwestycji z tej sekcji lokowana była dotychczas w Krakowie oraz w najbliższym otoczeniu miasta. Raczej nie należy spodziewać się zmiany tej tendencji, z uwagi na czynniki lokalizacji działalności typu BPO, z których najważniejsza jest dostępność dużej liczby wysoko wykwalifikowanych pracowników. W tym kontekście niezbędne jest podjęcie, zarówno na szczeblu regionalnym, jak i lokalnym (Kraków i otaczające go gminy) działań zmierzających do wsparcia napływu tego typu inwestycji:

- przygotowywanie ofert inwestycyjnych nakierowanych na budynki biurowe,
- wsparcie dostosowania profilu edukacji na poziomie średnim i wyższym do potrzeb obecnych i przyszłych inwestorów, rozwój edukacji ustawicznej oraz wsparcie procesów rekrutacji z wykorzystaniem środków UE,
- przygotowanie odpowiedniego systemu promocji, obsługi procesu inwestycyjnego oraz opieki proinwestycyjnej dla nowych inwestorów z tego sektora.

Realizacja opracowanej kilka lat temu w Urzędzie Marszałkowskim (Małopolska Rada ds. Społeczeństwa Informacyjnego) koncepcja pt. *Małopolska biurom Europy*, po odpowiednim dopracowaniu może stać się narzędziem wspierania napływu firm sektora wyspecjalizowanych usług do Małopolski.

Dużym, a wciąż relatywnie słabo wykorzystanym – z wyjątkiem Krakowa - jest potencjał turystyczno-rekreacyjny i uzdrowiskowy regionu. Z perspektywy dotychczasowych doświadczeń zauważalne jest, że w inwestorzy zagraniczni są słabo zainteresowani tymi działalnościami, szczególnie w subregionie południowym i wschodnim, co może wynikać m.in. z braku zaangażowania lokalnych samorządów.

Wobec rosnącej roli dodatkowych nakładów w firmach wcześniej przejętych bądź założonych istotne jest budowanie

dobrych relacji z działającymi w regionie inwestorami. W perspektywie najbliższych rund inwestycyjnych (5-15 lat) równie ważne jak polityka przyciągania nowych inwestorów będą bowiem działania mające na celu zatrzymanie istniejących firm. Tymczasem świadomość działań określanych jako opieka poinwestycyjna wciąż jest w fazie inicjalnej i prowadzone są one tylko przez pojedyncze jednostki samorządu terytorialnego. Inwestorzy wskazują, że najczęściej władze samorządowe nie mają rozeznania na temat ich potrzeb. Należy mieć świadomość, że czynniki zakorzeniania firm i przyczyny ich relokacji najczęściej

słabo zależą od aktywności samorządów lokalnych. Niewątpliwie potrzebne są jednak pewne działania, zintegrowane na poziomie regionu, które poprzez wspieranie funkcjonowania firm w Małopolsce będą przyczyniały się do osłabienia ich skłonności do przenoszenia się w inne miejsca. Opieka poinwestycyjna powinna niewątpliwie stanowić element wojewódzkiej strategii proinwestycyjnej. Dlatego też ważne wydaje się zorganizowanie cyklu szkoleń dla władz samorządowych i ich agencji oraz spotkań z przedsiębiorstwami celem wypracowania kodeksu dobrych praktyk w dziedzinie opieki poinwestycyjnej.

Wnioski

Skumulowana wartość bezpośrednich inwestycji zagranicznych zrealizowanych na terenie województwa małopolskiego do końca 2007 r. wyniosła 10 043,7 mln USD, czyli 3 063 USD na 1 mieszkańca regionu. W samym 2007 r. nakłady inwestorów wyniosły 1 315 mln USD, co było drugą najwyższą roczną wartością BIZ w Małopolsce od 1989 r. Poziom inwestycji w 2007 r. ponad dwukrotnie przekroczył inwestycje zagraniczne z lat 2003-2004 i był o 331 mln USD niższy od rekordowego roku 2006. Wysokie wartości inwestycji w 2007 r. wynikają zarówno z dużego zaangażowania inwestorów zagranicznych w przejęcia firm zlokalizowanych w Małopolsce (41% nakładów w 2007 r.), rozbudowy i modernizacji istniejących zakładów (32%) oraz uruchomienia nowych placówek, czyli inwestycji *greenfield* (22%). Wpływy z prywatyzacji wiązały się głównie ze sprzedażą przez Skarb Państwa mniejszościowych pakietów akcji w firmach już wcześniej przejętych przez inwestorów i wyniosły łącznie 75 mln USD, czyli 6% nakładów.

Na koniec 2007 r. w województwie małopolskim zarejestrowane były 3 244 spółki z udziałem kapitału zagranicznego, co oznacza wzrost o 8,4% w porównaniu z 2006 r. Małopolska – w świetle danych GUS – odznaczała się w ostatnich dwóch latach największą dynamiką wzrostu liczby spółek z udziałem zagranicznym w Polsce, obok województwa mazowieckiego. Wzrost liczby spółek z udziałem kapitału zagranicznego nastąpił głównie w sektorze usługowym, a zwłaszcza w obsłudze nieruchomości i firm.

Zaobserwowano rosnącą dywersyfikację w strukturze podmiotowej BIZ w Małopolsce. Tendencję spadkową wykazuje udział dziesięciu i dwudziestu największych inwestorów w sumarycznej wartości kapitału zaangażowanego w województwie (do 2000 r. odpowiednio 59,9% i 68,8%, do 2007 r.: 39,3% i 52,8%). Liczba firm, w których zainwestowano co najmniej 10 mln USD zwiększyła się ponad dwukrotnie w porównaniu z 2005 r.

Największym inwestorem pozostaje niemiecki bank HVB Group, który na terenie województwa poniósł w latach 1989-2007

nakłady o wielkości ponad 1 mld USD. Na drugie miejsce wysunął się koncern ArcelorMittal (hutnictwo żelaza i stali), którego nakłady w akcje i modernizację krakowskiej Huty i powiązanych z nią spółek zależnych przekroczyły 700 mln USD. Philip Morris (USA) wydał około 590 mln USD na kupno, a następnie rozbudowę fabryki papierosów w Krakowie. Nakłady przekraczające 200 mln USD poniosły: czeska grupa ČEZ (elektrownia w Skawinie), Pliva (produkcja farmaceutyków w Krakowie) oraz Carlsberg (produkcja piwa w Brzesku). Wielkie inwestycje – łącznie ponad 300 mln USD – są udziałem niemieckich spółek GA Capital Grundbesitz i ECE Projektmanagement (kompleks Galeria Krakowska). Carrefour z Francji i grupa Metro z Niemiec są największymi inwestorami w handlu. Każda z tych firm wydała na terenie Małopolski ponad 120 mln USD.

W samym 2007 r. sześćdziesięciu dziewięciu inwestorów poniosło nakłady przekraczające 1 mln USD, z czego zaangażowanie dziewiętnastu przekroczyło 10 mln USD. Najwięcej zainwestował ArcelorMittal, a następnie Bauer Media Invest (Niemcy) oraz MAN Nutzfahrzeuge. Do największych przejęć w 2007 r. należały: kupno zakładu gazów technicznych w Oświęcimiu przez Air Products (USA), zakup centrum handlowego Zakopianka przez australijski Macquarie CountryWide Trust oraz kupno akcji Unimil (produkcja prezerwatyw) przez amerykańską firmę Ansell Healthcare. Irlandzki fundusz BZ WBK AIB Asset Management znacznie zwiększył zaangażowanie w największej małopolskiej firmie informatycznej Comarch.

Przemysł jest działalnością, w którą inwestorzy zagraniczni zaangażowali najwięcej kapitału – 5 124 mln USD w latach 1989-2007, czyli 51% całkowitych nakładów w województwie. W samym 2007 r. napływ BIZ do przemysłu stanowił 56% wszystkich nakładów. Dominujące znaczenie ma przetwórstwo przemysłowe, reszta przypada głównie na energetykę. Dzięki dużej aktywności ArcelorMittal, łączne inwestycje w produkcję metali wyniosły ponad 800 mln USD do końca 2007 r. i przekroczyły nakłady inwestycyjne poniesione w przemyśle spożywczym. Wyróżnia się ponadto branża

tytoniowa – 659 mln USD oraz chemiczna (przede wszystkim farmaceutyki) – 447 mln USD. W ostatnich dwóch latach, obok produkcji metali, najdynamiczniej rosły inwestycje w produkcję samochodów i ich części, dzięki czemu działalność ta znalazła się wśród pięciu branż przemysłu przetwórczego w Małopolsce o największych nakładach kapitału zagranicznego. Cechą Małopolski jest duża dywersyfikacja branżowa inwestycji w przemyśle: nakłady przekraczające 100 mln USD poniesiono w jedenastu gałęziach przemysłu przetwórczego, udział branży z największymi nakładami wynosi tylko 16% łącznych inwestycji w przemyśle.

Na usługi (wraz z handlem) przypada 49% łącznych nakładów poniesionych w okresie 1989-2007. Poza bankami duży strumień kapitału trafił do obsługi nieruchomości i firm – 1 741 mln USD. Poziom inwestycji w obsługę nieruchomości i firm w okresie 2006-2007 utrzymywał się ciągle na wysokim poziomie i podobnie jak w poprzednim okresie (2004-2005) stanowił około 30% ogółu BIZ w regionie. W ostatnich latach obserwujemy dużą aktywność inwestorów zagranicznych na krakowskim rynku nieruchomości komercyjnych. Na tle lat poprzednich w 2007 r. spore nakłady przypadają na transport, gospodarkę magazynową i łączność. Nakłady w handlu (73 mln USD w 2007 r.) były wprawdzie wyższe niż w 2005 i 2006 r., ale daleko im do poziomu z lat 2000-2002. Znacznie więcej nakładów w handlu poniesiono na przejęcia istniejących firm (sieci Ahold przez Carrefour, Leader Price przez Tesco i Żabka przez czesko-słowacki Penta Investment) niż na budowę nowych placówek.

Na szczególną uwagę zasługuje dynamiczny rozwój ośrodków wydzielonych procesów biznesowych, do których zalicza się centra usług wydzielonych (BPO: *business process outsourcing*) oraz centra usług wspólnych (SSC: *shared service centres*). Łącznie powstało w nich do końca 2007 r. ponad 6,9 tys. nowych miejsc pracy. Największe z centrów usług wydzielonych to: Capgemini, IBM BTO Business Consulting Services, Communication Factory, Accounting Plaza, Affiliated Computer Services of Poland i Hewitt Associates. Wśród centrów usług wspólnych (*shared service centers*), czyli wyspecjalizowanych oddziałów międzynarodowych korporacji, które świadczą

usługi na rzecz pozostałych oddziałów firmy, najczęściej zatrudniają: Shell, International Paper, Philip Morris, Tesco, Lufthansa, Electrolux. Pozycję umacniają krakowskie centra badawczo-rozwojowe światowych koncernów: Motoroli, Delphi i ABB.

Zatrudnienie w firmach z kapitałem zagranicznym osiągnęło pod koniec 2007 r. poziom 93,1 tys. osób, z czego 87,8% przypada na firmy z większościowym udziałem inwestora zagranicznego. Oznacza to, że przedsiębiorstwa z kapitałem zagranicznym zatrudniają przeciętnie co jedenastą osobę pracującą w Małopolsce poza rolnictwem. Nadal najwięcej osób zatrudnionych jest w przemyśle i budownictwie (42,9 tys.), przy czym udział tego sektora w ostatnich latach się zmniejsza. Zatrudnienie w firmach zagranicznych w usługach (bez handlu) przekroczyło 34 tys., z czego 17,1 tys. przypadało na obsługę nieruchomości i firm, a 9,1 tys. na pośrednictwo finansowe. Przyrost zatrudniania w ostatnich latach był największy w obsłudze nieruchomości i firm i to ten sektor miał największy wpływ na wzrost zatrudniania ogółem. Udział tej branży w zatrudnieniu wzrósł z 9% w 2005 r. do 16% w 2007 r. Zatrudnienie w firmach handlowych z kapitałem zagranicznym wyniosło na koniec 2007 r. 15,9 tys. osób.

Największym zagranicznym pracodawcą jest krakowski oddział ArcelorMittal i powiązane z nim spółki – łącznie blisko 6 tys. zatrudnionych. Inni duzi pracodawcy (powyżej 1 tys. zatrudnionych) w przemyśle to zakłady Valeo w Skawinie, Fabryka Silników Elektrycznych Tamel, Philip Morris i Pliva. Najwięcej miejsc pracy w sektorze usługowym zapewniają: Bank Pekao SA, Capgemini oraz sieci handlowe Metro i Tesco (każda z wymienionych firma zatrudnia co najmniej 1,5 tys. pracowników), a wśród firm z mniejszościowym udziałem zagranicznym największym pracodawcą jest spółka informatyczna Comarch (1,8 tys.).

Największy strumień inwestycji w województwie małopolskim w latach 1989-2007 pochodził z dwóch państw: Niemiec i Stanów Zjednoczonych. Niemieckie firmy zainwestowały w tym okresie 2661 mln USD, a amerykańskie – 2299 mln USD. Razem te dwa kraje były źródłem niemal połowy nakładów inwestycyjnych w regionie. Ich aktywność w latach 2006-2007 była nadal wysoka, lecz największe nakłady w tym okresie pocho-

dziły z Wielkiej Brytanii, głównie za sprawą ArcelorMittal. Brytyjskie firmy, z łącznymi inwestycjami wynoszącymi 1 217 mln USD, wyprzedziły tym samym Francję (874 mln USD), która zajmowała dotychczas trzecią pozycję. Z pozostałych krajów należy wymienić inwestycje izraelskie i duńskie (rządu 320-330 mln USD) oraz czeskie (270 mln USD) i chorwackie (217 mln USD). Łącznie z tzw. starych krajów Unii Europejskiej (UE 15) pochodzi 63% inwestycji, podczas gdy przedsiębiorcy z byłych krajów socjalistycznych stanowią 5% BIZ w Małopolsce.

Podobnie jak w poprzednich latach, największy strumień inwestycji w ostatnich dwóch latach trafił do Krakowa. Mimo to, pozycja stolicy województwa zmalała nieco w stosunku do lat poprzednich na korzyść sąsiednich powiatów krakowskiego ziemskiego i wielickiego. Duży napływ kapitału odnotowano w powiatach brzeskim i myślenickim. Dla tego ostatniego, jak również dla powiatów bocheńskiego, krakowskiego ziemskiego i wielickiego, ostatnie dwa lata to czas szczególnie wysokiej dynamiki nakładów inwestorów zagranicznych. Nakłady inwestycyjne w latach 2006-2007 były tam zbliżone (powiaty myślenicki i krakowski ziemski) lub nawet wyższe (bocheński i wielicki) niż inwestycje w całym okresie 1989-2005. Słabsza była aktywność zagranicznych inwestorów w uprzemysłowionych powiatach zachodniej Małopolski. W pozostałych powiatach, głównie w południowej i wschodniej części województwa, sytuacja nie uległa zmianie.

Dysproporcje wewnątrz regionu dobrze obrazuje wskaźnik wartości nakładów inwestycyjnych firm zagranicznych na 1 mieszkańca. Przy średniej dla województwa 3,0 tys. USD na mieszkańca zawiera się on w przedziale od 30 USD w powiecie limanowskim do 5,2 tys. USD w brzeskim i 8,5 tys. w Krakowie. Dominacja Krakowa jest szczególnie duża w usługach. Stolica województwa, przy 23% udziale w liczbie ludności województwa skupia aż 92% wszystkich inwestycji w usługach. Udział Krakowa jest ponadto wysoki w handlu – 64%, a mniejszy w przemyśle – 44%.

Inwestorzy zagraniczni otworzyli w latach 1989-2007 ponad 430 nowych placówek, na które wydano łącznie 3 221 mln USD, czyli 32% inwestycji ogółem. Niespełna połowa z tej sumy (1 489 mln USD) przypadła na

działalność przemysłową, 804 mln USD na powierzchnie biurowe, handlowe i usługowe pod wynajem. Ponad 530 mln USD wydano na nowe placówki handlu detalicznego i hurtowego. Liczba miejsc pracy w jednostkach typu *greenfield* wyniosła na koniec 2007 r. 37,7 tys., co stanowi 40,5% ogółu miejsc pracy w firmach z kapitałem zagranicznym. Najwięcej nowych miejsc pracy znajdziemy w przemyśle przetwórczym (13,3 tys.) i handlu (12,2 tys.) oraz w obsłudze nieruchomości i firm (7,6 tys.). Zakłady *greenfield* miały największy udział we wzroście zatrudnionych w firmach zagranicznych w 2007 r. Stało się to głównie w wyniku dynamicznie rozwijającej się branży usług dla biznesu, a także uruchomienia kilku nowych dużych i średnich zakładów przemysłowych (np. MAN Trucks, Cooper Standard).

Mówiąc o prawidłowościach w zakresie BIZ w Małopolsce w ostatnich latach, należy zwrócić uwagę na trendy w ogólnej wielkości inwestycji, ich strukturze oraz rozmieszczeniu w regionie. Po okresie względnej stabilizacji inwestycji na poziomie 580-680 mln USD w latach 2000-2004 nastąpiło znaczne zwiększenie nakładów w regionie. Zjawisko to należy łączyć z co najmniej trzema przyczynami: (1) przystąpieniem Polski do struktur Unii Europejskiej, (2) ogólnie dobrą sytuacją ekonomiczną filii zagranicznych koncernów (reinwestycja zysków) oraz (3) wielkimi nakładami związanymi z przejęciem Huty im. Tadeusza Sendzimira i jej modernizacją. Ogólnie rzecz biorąc rośnie rola przejęć (widoczne to jest zwłaszcza w handlu) i dodatkowych nakładów w firmach wcześniej przejętych (wrażenie obserwowane w przemyśle), zaś niewiele jest inwestycji związanych z wpływami z prywatyzacji. W 2007 r. nakłady na nowe zakłady (*greenfield*) były względnie mniejsze niż w latach 1989-2007 (odpowiednio 22 i 32%), zaś w 2006 r. nieco przekroczyły wartość średnią (33%). W zakresie inwestycji *greenfield* spodziewany jest w najbliższych latach wzrost nakładów na nowe obiekty hotelowe. Nakłady na działalność przemysłową (w tym energetykę) stanowią nadal największą część inwestycji. Wzrasta znaczenie branży samochodowej w nakładach na działalność przemysłową. Wskutek inwestycji ostatnich lat Małopolska staje się częścią wielkiego środkowoeuropejskiego skupienia przemysłu samochodowego. Równocześnie – w przeci-

wieństwie do produkcji metali, gdzie duże inwestycje są wynikiem prywatyzacji i modernizacji przejętych zakładów – inwestycje w motoryzacji wiążą się przede wszystkim z budową nowych zakładów produkcyjnych.

Inwestycje w obsługę nieruchomości i firm zajmują od kilku lat dominującą pozycję w usługach. Największy strumień kapitału generują firmy zajmujące się zarządzaniem nieruchomościami, natomiast wydzielone centra usług odpowiadają za przyrost liczby miejsc pracy, przy niewielkich nakładach finansowych. Można tu mówić o samowzmocniającym się efekcie – przyrost miejsc pracy w centrach usługowych typu BPO i *shared services* stymuluje inwestycje w nowe powierzchnie pod wynajem, a rozwój tych ostatnich przyciąga nowe firmy z branży usługowej.

Względnie niewielkie są nakłady na nowe placówki handlowe w porównaniu do początku lat 2000. Wiąże się to z następującymi faktami: (1) w wielu obszarach nastąpiło nasycenie obiektami wielko- i średniopowierzchniowymi; (2) w 2007 r. weszła w życie restrykcyjna ustawa o wielkopowierzchniowych obiektach handlowych²³; (3) rozwój franczyzy, której nie towarzyszą znaczące nakłady inwestora zagranicznego; (4) rozwój obiektów handlowo-usługowych, gdzie operatorzy sieci handlowych często jedynie wynajmują powierzchnię, nie ponosząc tym samym nakładów na budowę tych ośrodków.

Rośnie rola specjalnych strefy ekonomicznych – firmy, które skorzystały z tej formy pomocy publicznej, zainwestowały na terenie województwa ponad 218 mln USD i stworzyły 3,3 tys. nowych miejsc pracy. Na tle województw ościennych – podkarpackiego i śląskiego znaczenie specjalnych stref

w Małopolsce jest nadal niewielkie – łącznie inwestycje objęte SSE stanowią 7,0% inwestycji *greenfield*, podczas gdy np. w województwie podkarpackim aż 53%. Wiąże się to m.in. z innym charakterem i genezą krakowskiej SSE, której zadaniem było przede wszystkim stwarzanie warunków do rozwoju wysokich technologii i transferu wiedzy.

Utrzymuje się dominująca rola Krakowa i jego obszaru metropolitalnego, jako obszarów do których trafia największy strumień inwestycji i nowych miejsc pracy. Zwłaszcza niektóre gminy sąsiadujące z Krakowem potrafiły wykorzystać swoje atuty położenia, takie jak: bliskość miasta centralnego, dobra dostępność komunikacyjna i wolne tereny inwestycyjne. Obecnie, główną barierą dalszego napływu terenochłonnych inwestycji jest brak odpowiednio przygotowanych działek.

W 2008 r. wielkość inwestycji zagranicznych utrzyma się na wysokim poziomie obserwowanym w latach 2006-2007. Według dostępnych danych, na koniec listopada 2008 r. realizowane inwestycje można szacować na około 1 400 mln USD, z czego około 40% przypada na jedno wielkie przejęcie (Banku BPH przez General Electric). Bieżący rok będzie zatem przypominał sytuację w 1999 r., i mimo znaczących nakładów ich struktura będzie mniej zdywersyfikowana niż to miało miejsce w okresie 2005-2008. Mniejsza dostępność kredytów i niższy poziom optymizmu inwestorów w związku z niepewną sytuacją na rynkach finansowych może wyrzucić niekorzystne piętno na wielkości inwestycji w 2009 r., jakkolwiek oznaki spowolnienia pojawiły się już w drugiej połowie 2008 r. Większość realizowanych nakładów ma miejsce w usługach i skupia się na terenie Krakowa oraz w jego obszarze metropolitalnym.

²³ zakwestionowana przez Trybunał Konstytucyjny w 2008 r.

Bibliografia

- Analiza lokalnego rynku przedsiębiorstw w Krakowie w latach 2000-2005*, 2006, Raport dla Urzędu Miasta Krakowa.
- Ansoff H., 1971, *Twenty Years of Acquisition Behaviour in America*, Cassel, London.
- Bhambal J., Vashistha A., 2007, *Top 50 Emerging Outsourcing Cities, Tholons* (dostęp na stronie www: http://www.tholons.com/pages/cover_story.asp, 4 sierpnia 2008 r.)
- BPO in the CEE region*, 2007, DTZ Research.
- Cieślik A., 2005, *Geografia inwestycji zagranicznych. Przyczyny i skutki lokalizacji spółek z udziałem kapitału zagranicznego w Polsce*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.
- Dicken P., 2003, *Global Shift. Reshaping the Global Economic Map in the 21st Century*, Sage Publications, London.
- Domański B., 2001, *Kapitał zagraniczny w Przemysle Polski*, IGiGP UJ, Kraków.
- Domański B., Gwosdz K., Huculak M., Wiedermann K., 2005, *Oddziaływanie SSE Euro-Park Mielec na otoczenie lokalne. Powiązania firm i efekty mnożnikowe*, [w:] B. Domański B., K. Gwosdz (red.) *Dziesięć lat doświadczeń pierwszej polskiej specjalnej strefy ekonomicznej. Mielec 1995-2005*, Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej UJ, Kraków-Mielec, 86-131.
- Domański B., 2007, *Mechanizmy terytorialnego różnicowania inwestycji kapitałowych – rekomendacje dla KPZK*, Raport dla Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, listopad 2007.
- Domański B., Gwosdz K., 2008, *Efekty mnożnikowe w rozwoju lokalnym i regionalnym*, [w:] J. Parysek i T. Strykiewicz, *Region społeczno-ekonomiczny i rozwój regionalny*, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań, 217-238.
- Domański B., Guzik R., Gwosdz K., Micek G., 2008, *Małopolska – Doświadczenia i perspektywy XXI wieku*, Raport Ministerstwa Rozwoju Regionalnego, Kraków.
- Donhefner-Wojtkiewicz M., 2007, *Kraków Graduates in Business Process Outsourcing*, Advisory Group „TEST” Human Resources, Kraków, http://www.testhr.pl/_pl/web/media_pdf/southpoland/krakow_graduates_in_business_process_outsourcing.pdf.
- Dziemianowicz W., 2008, *Konkurencyjność gmin w kontekście relacji władze lokalne – inwestorzy zagraniczni*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.
- Efekty funkcjonowania SSE wg stanu na dzień 30.06.2008 r.*, Raport Ministerstwa Gospodarki.
- Friedmann J., 1966, *Regional development policy: a case study of Venezuela*, M.I.T. Press, Cambridge.
- Juczevska A., 2008, *Uprzemysłowienie Skawiny i działalność dużych zakładów przemysłowych w opinii mieszkańców*, niepublikowana praca seminaryjna w Zakładzie Rozwoju Regionalnego IGiGP UJ, Kraków, s. 26.
- Leigh R., North D.J., 1980, *Industrial Takeovers, Spatial Change and Regional Development*, Bochumer Geographische Arbeiten 39, 34-42.
- Lista największych inwestorów zagranicznych w Polsce. Grudzień 2006, 2007*, PAIiIZ, Warszawa.
- Kalinowski T. (red.), 2007, *Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski*, IBNGR, Gdańsk.
- Markusen J.R., 2002, *Multinational firms and the theory of international trade*, MIT Press, Cambridge.
- Michno J., 2003, *Prywatyzacja rzeszowskich przedsiębiorstw (wybrane zagadnienia)*, [w:] M. Malikowski (red.), *Spółeczeństwo podkarpacia na początku XXI wieku. Studia socjologiczne*, Rzeszów, 34-50.
- Noworól A., Bogacz-Wojtanowska E., Hałat P., Pietraszko-Furmanek I., Noworól K., 2008, *Inwestycje zagraniczne w Małopolsce w 2006 roku*, Kraków, Raport przygotowany na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego.
- Outsourcing w Polsce w 2007*, 2008, Raport Specjalny Outsourcing Magazine, <http://www.outsourcing.com.pl/raport/raport/>

- PAIiIZ, 2007, *Lista inwestorów wg kraju pochodzenia kapitału (stan na grudzień 2006)*. Poland: Regional Office Market. Overview, 2007, KingSturge.
- Raport Deloitte&Touch 2008
- Rynek Wewnętrzny w 2007 roku, 2008, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa.
- Shopper trends, 2006, AC Nielsen, Warszawa, dokument dostępny w wersji elektronicznej pod adresem: <http://pl.nielsen.com/trends/documents/st2006.pdf>
- Stępniać Ł., 2007, *Polskie sieci konsolidują rynek*, portalspozywczy.pl: <http://www.portal-spozywczy.pl/handel/>
- Stryjakiewicz T. (red.), 2004, *Wpływ inwestycji zagranicznych na rozwój regionalny i lokalny na przykładzie GlaxoSmithKline Pharmaceuticals S.A. w Poznaniu*, Bogucki Wyd. Nauk., Poznań.
- Weisbrod G., Weisbrod B., 1997, Measuring economic impacts of projects and programs, *Economic Development Research Group*, 1-11, www.edrgroup.com/pages/pdf/Econ-Impact-Primer.pdf
- Wiedermann K., 2006, *Czynniki i skutki rozwoju przemysłu motoryzacyjnego w skali lokalnej i regionalnej na przykładzie województwa śląskiego*, Praca doktorska w Instytucie Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- Yeung H., 2007, *Firms* [w:] I. Douglas, R. Huggett, C. Perkins (red.), *Companion Encyclopedia of Geography: From Local to Global*, Routledge, London, 339-350.

Spis tabel

Tab. 1. Struktura inwestycji zagranicznych w przemysł i budownictwo według sekcji i działów PKD w latach 1989-2007	15
Tab. 2. Struktura inwestycji zagranicznych w działalność handlową według sekcji i działów PKD w latach 1989-2007	23
Tab. 3. Struktura inwestycji zagranicznych w usługi według sekcji i działów PKD w latach 1989-2007	30
Tab. 4. Najważniejsze inwestycje zagraniczne w obiekty biurowe w Małopolsce	33
Tab. 5. Typologia centrów usługowych w Krakowie i okolicach	37
Tab. 6. Zagraniczne centra usługowe w Małopolsce	39
Tab. 7. Rozmieszczenie central banków (bez banków spółdzielczych) i oddziałów instytucji kredytowych działających w Polsce (poza Warszawą)	41
Tab. 8. Banki z udziałem kapitału zagranicznego działające w Małopolsce	43
Tab. 9. Największe hotele wybudowane w Krakowie przez inwestorów z kapitałem zagranicznym	45
Tab. 10. Struktura zatrudnienia w firmach zagranicznych w 2007 r. według sekcji i działów PKD	49
Tab. 11. Struktura inwestycji zagranicznych w latach 1989-2007 według krajów pochodzenia oraz rodzaju działalności	54
Tab. 12. Zmiany udziału wybranych krajów w strukturze inwestycji	56
Tab. 13. Pochodzenie kapitału w poszczególnych branżach	56
Tab. 14. Zatrudnienie w spółkach z udziałem zagranicznym według krajów pochodzenia kapitału	58
Tab. 15. Struktura inwestycji małych i średnich inwestorów zagranicznych w latach 1989-2007 według krajów pochodzenia kapitału	58
Tab. 16. Inwestycje i zatrudnienie w firmach z kapitałem zagranicznym w województwie małopolskim w latach 1989-2007 według powiatów	61
Tab. 17. Struktura inwestycji zagranicznych według sekcji w latach 1989-2007 według powiatów	63
Tab. 18. Dynamika inwestycji zagranicznych w latach 2006-2007 w stosunku do inwestycji w latach 1989-2005	64
Tab. 19. Wielkość inwestycji w nowych zakładach i placówkach firm zagranicznych (<i>greenfield</i>) według sekcji PKD w województwie małopolskim do 2007 roku	69
Tab. 20. Liczba miejsc pracy utworzonych w nowych zakładach i placówkach firm zagranicznych (<i>greenfield</i>) w województwie małopolskim według sekcji PKD, stan na koniec 2007 roku	69
Tab. 21. Poziom rozwoju gospodarczego powiatów Małopolski a rozmieszczenie inwestycji <i>greenfield</i>	78
Tab. 22. Potencjalne kanały powiązań przedsiębiorstw międzynarodowych z firmami lokalnymi w gospodarce kraju goszczącego	79
Tab. 23. Efekty funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych	83
Tab. 24. Konkurencyjność szczegółowa w kontekście potrzeb łańcucha wartości	84
Tab. 25. Czynniki i bariery atrakcyjności inwestycyjnej subregionów Małopolski	86

Spis rycin

Rys. 1. Wartość inwestycji zagranicznych w województwie małopolskim do końca 2007 roku	9
Rys. 2. Dynamika napływu kapitału zagranicznego do województwa małopolskiego na tle Polski	9
Rys. 3. Struktura bezpośrednich inwestycji zagranicznych w Małopolsce według typu nakładów	10
Rys. 4. Zmiany struktury branżowej BIZ w Małopolsce w latach 1996-2007	10
Rys. 5. Wartość i struktura inwestycji zagranicznych w działalność handlową w województwie małopolskim do końca 2007 roku	23
Rys. 6. Rozwój zagranicznych sklepów wielkopowierzchniowych w Małopolsce (hurt i detal)	25
Rys. 7. Zatrudnienie w firmach zagranicznych w latach 1996-2007 według typu działalności	48
Rys. 8. Bilans miejsc pracy w zakładach firm zagranicznych w Małopolsce	52
Rys. 9. Udział firm z kapitałem zagranicznym w ogólnej liczbie pracujących w wybranych działalnościach w województwie małopolskim	52
Rys. 10. Wartość zagranicznych inwestycji bezpośrednich na 1 mieszkańca według powiatów	62
Rys. 11. Rola firm z udziałem kapitału zagranicznego na lokalnych rynkach pracy	65
Rys. 12. Inwestycje zagraniczne w gminach województwa małopolskiego	66
Rys. 13. Roczna wartość inwestycji zagranicznych <i>greenfield</i> w latach 1997-2007 w Małopolsce według wybranych sekcji PKD	70
Rys. 14. Liczba nowych miejsc pracy w placówkach <i>greenfield</i> według działalności gospodarczych w latach 1997-2007	70
Rys. 15. Zagraniczne inwestycje <i>greenfield</i> w województwie małopolskim według miejscowości	71
Rys. 16. Roczna wartość inwestycji zagranicznych w latach 1997-2007 w Małopolsce według wyróżnionych obszarów	84
Rys. 17. Roczna wartość inwestycji zagranicznych <i>greenfield</i> w latach 1997-2007 w Małopolsce według wyróżnionych obszarów	85

Załącznik 1. Najwięksi inwestorzy zagraniczni w województwie małopolskim w latach 1989-2007

Lp.	Inwestor	Kraj	Inwestycje w mln USD do końca 2007 roku	Rodzaj działalności	Miejsce inwestycji
1.	HVB Group	Niemcy	1 017,0	bankowość, wynajem nieruchomości	Bank Przemysłowo-Handlowy S.A. w Krakowie ^b , biurowiec Euromarket w Krakowie
2.	ArcelorMittal ^a	Wielka Brytania	750,0	produkcja stali	ArcelorMittal Poland S.A. odział w Krakowie (d. Huta im. Tadeusza Sendzimira), ArcelorMittal Tubular Products Kraków (do 2007 Zakład Walcownia Rur HTS), Zakład Automatykacji HTS Sp. z o.o. (Kraków), Kolprem Sp. z o.o. (Kraków), HTS-Stal Handel Sp. z o.o. (Kraków), Krakodlew S.A. (Kraków), Przedsiębiorstwo Materiałów Ogniотwórczych Komex Sp. z o.o. (Kraków), Stalprodukt S.A. (Bochnia)
3.	Philip Morris	USA	589,4	produkcja papierosów, usługi finansowo-księgowe	Philip Morris Polska S.A. oraz Philip Morris International Service Center Europe Ltd. w Krakowie
4.	Carlsberg	Dania	285,6	produkcja piwa	Carlsberg Okocim S.A. w Brzesku
5.	ČEZ ^a	Czechy	263,0	produkcja energii elektrycznej i ciepłej	Elektrownia Skawina S.A.
6.	Bauer Media	Niemcy	242,2	rozgłośnia radiowa, prowadzenie portalu internetowego, usługi reklamowe	RMF FM Kraków (poprzez Broker FM Warszawa), Interia.pl S.A., Multimedia w Krakowie
7.	*	*	*		*
8.	Pliva ^a	Chorwacja	216,6	produkcja farmaceutyków	Pliva Kraków Zakłady Farmaceutyczne S.A.
9.	Coca-Cola	USA	170,9	produkcja napojów	Coca-Cola Beverages Polska Sp. z o.o. w Staniątkach, Multivita Sp. z o.o. w Tylczu
10.	HGA Capital (HSH Nordbank)	Niemcy	164,0	obsługa nieruchomości	kompleks handlowo-rozrywkowo-biurowy Galeria Krakowska
11.	ECE Projektmanagement	Niemcy	164,0	obsługa nieruchomości	kompleks handlowo-rozrywkowo-biurowy Galeria Krakowska
12.	Valeo	Francja	157,0	produkcja części samochodowych	Valeo Autosystemy Sp. z o.o. w Skawinie i Chrzanowie, Valeo Motors and Actuators sp. z o.o. w Zielonkach ^b
13.	Donnelley ^a	USA	156,1	druk czasopism i książek telefonicznych	R.R. Donnelley Poland Sp. z o.o. i R.R. Donnelley Europe Sp. z o.o. w Krakowie

14.	Carrefour	Francja	143,6	handel detaliczny	hipermarkety Carrefour w Krakowie, Olkuzsu i Tarnowie (w tym przejęte od Ahold), supermarkety w Carrefour Express (w tym d. Albert) w miastach Małopolski
15.	Electricité de France	Francja	141,0	produkcja energii elektrycznej i ciepłej	Elektrociepłownia Kraków S.A.
16.	*	*	*	*	*
17.	Deutsche Bank	Niemcy	132,0	bankowość, wynajem nieruchomości	Deutsche Bank PBC S.A. (d. Bank Współpracy Regionalnej S.A.), udziały w Globe Trade Centre S.A.
18.	Metro	Niemcy	119,5	handel detaliczny i hurtowy	Centrum Handlowe M1, Hipermarket Real w Krakowie (d. Géant) i Nowym Sączu, Makro Cash&Carry Poland S.A., Media Markt Polska Sp. z o.o., Saturn Planet Sp. z o.o. w Krakowie
19.	Allied Irish Bank	Irlandia	115,2	oprogramowanie komputerowe, produkcja mebli, hotelarstwo	ComArch Kraków, Celt S.A. w Krakowie, RT Hotels w Krakowie, Centrum Biurowe Lubicz Sp. z o.o. w Krakowie
20.	Fortis Bank	Belgia	97,3	bankowość	Fortis Bank S.A. (d. Pierwszy Polsko-Amerykański Bank S.A.)
21.	Tesco	Wielka Brytania	96,5	handel detaliczny	Tesco Polska S.A. w Krakowie, hipermarkety i supermarkety Tesco oraz sklepy sieci Savia
22.	Mid Europa Partners	USA	91,5	telewizja kablowa, usługi medyczne	Aster City Cable Sp. z o.o. w Krakowie i Skawinie, Lux Med Sp. z o.o. w Krakowie, Centrum Medyczne LIM Sp. z o.o., Medycyna Rodzinna S.A., Promedis Sp. z o.o. (wszystkie w Krakowie)
23.	Enterprise Investors (Polsko-Amerykański Fundusz Przedsiębiorczości i fundusze powiązane)	USA	90,4	druk prasy i czasopism, bankowość, produkcja wyrobów z aluminium, hotelarstwo, budownictwo, handel, usługi medyczne, usługi kurierskie	Medycyna Rodzinna S.A. ^b , Sklepy Komfort S.A., Centrum Prasowo-Poligraficzne w Krakowie Sp. z o.o. ^b , Donnelley Polish American Printing Company ^b , Pierwszy Polsko-Amerykański Bank S.A. ^b , Zakłady Metali Lekkich Kęty S.A. ^b , Global Hotels Development Group Poland Sp. z o.o. ^b , Hydrotrest S.A. ^b , Nomi S.A. ^b , Sfinks Polska S.A. ^b i in.
24.	Kardan Group	Izrael	89,5	obsługa nieruchomości	Globe Trade Centre S.A (biurowiec Edison, Galileo i Newton), GTC Galeria Kazimierz Sp. z o.o. w Krakowie
25.	SGL Carbon	Niemcy	88,0	produkcja elektrod węglowych	SGL Carbon S.A. w Nowym Sączu
26.	Bahlsen	Niemcy	86,6	produkcja słonych przekąsek i pieczywa cukierniczego	Lajkonik Snacks S.A. w Skawinie i Bahlsen Sweet Sp. z o.o. w Skawinie i Jaworniku
27.	Quinlan Private	Irlandia	86,4	obsługa nieruchomości	GTC Galeria Kazimierz Sp. z o.o. w Krakowie
28.	Rumeli	Turcja	79,1	produkcja cementu	Cementownia Nowa Huta S.A. w Krakowie
29.	Royal Canin	Francja	76,4	produkcja karmy dla kotów i psów	Royal Canin Polska Sp. z o.o. w Niepołomicach

30.	*	*	*	*	*	*
31.	Lindeteves-Jacoberg ^a	Singapur	70,1	produkcja silników elektrycznych	produkcja silników elektrycznych	Fabryka Silników Elektrycznych Tamel S.A. w Tarnowie
32.	Kimberly-Clark	USA	69,2	produkcja papierowych wyrobów higienicznych	produkcja papierowych wyrobów higienicznych	Kimberly-Clark S.A. w Kluczach
33.	Accor	Francja	68,5	hotelarstwo	hotelarstwo	Hekon Hotele Ekonomiczne Sp. z o.o. i Hotel Ibis Chopin Sp. z o.o. w Krakowie ^b , hotele Orbis S.A. w Krakowie, Zakopanem i Nowym Sączu
34.	ING Group	Holandia	67,3	bankowość, produkcja metali kolorowych	bankowość, produkcja metali kolorowych	Bank Przemysłowo-Handlowy S.A. w Krakowie, ING Bank Śląski S.A., Instal Kraków S.A., Towarzystwo Ubezpieczeń na Życie Nationale Nederlanden Polska S.A., Grupa Kety S.A., Vistula & Wólczanka S.A. w Krakowie
35.	General Electric Real Estate	USA	65,6	obsługa nieruchomości	obsługa nieruchomości	centrum handlowe Krokus w Krakowie
36.	Knight Frank LLP	Wielka Brytania	64,7	obsługa nieruchomości	obsługa nieruchomości	kompleks biurowy Buma Square w Krakowie
37.	Klepierre	Francja	63,8	obsługa nieruchomości, rozrywka	obsługa nieruchomości, rozrywka	Kraków Plaza Sp. z o.o.
38.	Air Products	USA	62,1	produkcja gazów technicznych	produkcja gazów technicznych	Air Products Sp. z o.o. (d. BOC Gazy Sp. z o.o., Praxair Polska Sp. z o.o.)
39.	PSEG Global	USA	59,4	produkcja energii elektrycznej	produkcja energii elektrycznej	Elektrownia Skawina S.A. ^b
40.	Macquarie CountryWide Trust	USA	57,5	obsługa nieruchomości	obsługa nieruchomości	Centrum Handlowe Zakopianka w Krakowie
41.	White Estate Investments	Holandia	55,0	obsługa nieruchomości	obsługa nieruchomości	biurowiec Cracovia Business Center Sp. z o.o. w Krakowie
42.	Cookson	Wielka Brytania	52,3	produkcja materiałów ogniotrwałych	produkcja materiałów ogniotrwałych	Vesuvius Skawina Materiały Ogniotrwałe Sp. z o.o., Vesuvius Polska Skawina Sp. z o.o.
43.	ITI Group	Luksemburg	52,2	oprogramowanie i produkcja komputerów, kina, telewizja, prasa	oprogramowanie i produkcja komputerów, kina, telewizja, prasa	Grupa Onet.pl S.A. w Nowym Sączu i Krakowie, Multikino Polska Sp. z o.o., DreamLab Onet.pl w Krakowie, TVN Sp. z o.o., Tygodnik Powszechny Sp. z o.o.
44.	*	*	*	*	*	*
45.	Plaza Centres	Izrael	50,0	obsługa nieruchomości, rozrywka	obsługa nieruchomości, rozrywka	Kraków Plaza Sp. z o.o. ^b
46.	British Petroleum	Wielka Brytania	46,3	handel paliwami	handel paliwami	BP Poland Sp. z o.o. w Krakowie, stacje paliw w Krakowie i na terenie województwa
47.	Apollo Real Estate Advisors	USA	44,4	obsługa nieruchomości	obsługa nieruchomości	Centrum handlowe M1 w Krakowie, Hipermarket Real w Nowym Sączu
48.	Rida Development	USA	44,4	obsługa nieruchomości	obsługa nieruchomości	Centrum handlowe M1 w Krakowie, Hipermarket Real w Nowym Sączu
49.	Warimpex	Austria	43,7	hotelarstwo	hotelarstwo	Hotel Ibis Chopin Sp. z o.o. w Krakowie, Multi Development Poland Sp. z o.o., UBX Kraków Sp. z o.o.

50.	Mota Engil ^a	Portugalia	42,5	budownictwo	Mota-Engil Polska S.A. (d. Krakowskie Przedsiębiorstwo Robót Drogowych S.A.) w Krakowie, Tarnowie i Wadowicach
51.	Ikea	Szwecja	40,0	wynajem nieruchomości, handel detaliczny	biurowiec Cracovia Business Center Sp. z o.o. ^b , hipermarket meblowy Ikea w Krakowie
52.	Passauer Neue Presse	Niemcy	39,5	druk prasy, wydawanie gazet codziennych	Centrum Prasowo-Poligraficzne w Krakowie Sp. z o.o., Poliskapresse Sp. z o.o. Oddział Prasa Krakowska, Wydaw- nictwo Jagiellonia S.A. w Krakowie
53.	Liberty Global	USA	39,4	telewizja kablowa, internet, telefonia stacjonarna	UPC Polska Sp. z o.o.
54.	Brau	Niemcy	38,3	produkcja piwa	Carlsberg Okocim S.A. w Brzesku i Krakowie ^b
55.	Tengelmann	Niemcy	37,5	handel detaliczny i hurtowy	Plus Discount Sp. z o.o. w Krakowie, hipermarkety bu- dowlane i ogrodnicze OBI w Krakowie, sklepy dyskontowe Plus w Krakowie, Olkusz, Chrzanowie, Tarnowie, Bochni, Nowym Sączu i innych miastach
56.	Schmalbach Lubeca	Niemcy	34,8	produkcja opakowań metalowych	Amcor White Cap Sp. z o.o. w Niepołomicach i Krakowie ^b
57.	Ansell Healthcare	USA	34,7	produkcja prezerwatyw	Unimil S.A. w Dobczycach
58.	International Paper	USA	34,4	produkcja papierowych wyrobów hi- gienicznych, usługi korporacyjne	International Paper Polska Sp. z o.o. w Krakowie International Paper Klucze S.A. ^b
59.	Carlson	USA	33,9	hotelarstwo	hotel Radisson SAS w Krakowie
60.	I.T. International Thea- tres	Izrael	33,0	kina	Cinema City Poland Sp. z o.o. w Krakowie
61.	Jerónimo Martins	Portugalia	31,7	handel detaliczny	Jerónimo Martins Dystrybucja Sp. z o.o. prowadząca sieć sklepów Biedronka, centrum dystrybucyjne w Wojniczu
62.	*	*	*	*	*
63.	Ferrovial	Hiszpania	30,6	budownictwo	Mostostal Kraków S.A. w Krakowie i Oświęcimiu, Sprzęt Transport Sp. z o.o. w Krakowie
64.	Hicks Muse Tate & Furst, Emerging Markets Partnership oraz Argus Capital	USA	30,5	telewizja kablowa	Regionalna Telewizja Kablowa Autocom Sp. z o.o. w Krakowie i Skawinie ^b
65.	Air Liquide	Francja	30,2	produkcja gazów technicznych	Air Liquide Polska Sp. z o.o. w Krakowie, Alpol Sp. z o.o. w Krakowie
66.	Praxair	USA	29,5	produkcja gazów technicznych	Praxair Polska Sp. z o.o. w Oświęcimiu ^b
67.	Goodman Group	Wielka Brytania	29,5	usługi logistyczne	centrum logistyczne Coral Logistics w Modlnicze
68.	Delphi	USA	28,4	projektowanie części samochodowych	Delphi Automotive Systems Poland Sp. z o.o. w Krakowie, Centrum Techniczne Delphi w Krakowie
69.	British Oxygen Corpo- ration	Wielka Brytania	28,0	produkcja gazów technicznych	BOC Gazy Sp. z o.o. w Oświęcimiu ^b

70.	Shell	Holandia, Wielka Brytania	27,1	handel paliwami, obsługa firm	stacje paliw w Krakowie, Chrzanowie, Jerzmanowicach, Tarnowie i Nowym Sączu, Centrum Usług Wspólnych Shell Polska sp. z o.o. w Zabierzowie
71.	Quinn Property Holdings	Irlandia	26,7	hotelarstwo	Wawel Hotel Development Sp. z o.o. Hotel Sheraton w Krakowie
72.	Bitburger	Niemcy	26,3	produkcja piwa	Carlsberg Okocim S.A. w Brzesku i Krakowie ^b
73.	Kingfisher	Wielka Brytania	26,1	handel hurtowy	Castorama Polska Sp. z o.o. w Krakowie
74.	Advent International, Copernicus Capital Partners, St.Paul's Development Ltd.	USA, Wielka Brytania	25,7	zagospodarowanie zużycia, pozyskiwanie kruszywa	Slag Recycling Sp. z o.o. w Krakowie, Slag Recycling Sp. z o.o. Żwirownia Bielcza-Krężel
75.	Tishman Speyer Properties	USA	25,0	wynajem nieruchomości	Tishman Speyer Properties Polska Sp. z o.o. w Krakowie ^b
76.	Ahold	Holandia	24,9	handel detaliczny i hurtowy	Ahold Polska S.A. w Krakowie ^b , hipermarkety Hypernova w Krakowie, Tarnowie i Olkusz ^b , hurtownie Albert Cash & Carry w Szafarach i Wadowicach ^b , supermarkety Albert ^b w wielu miastach
77.	Telia	Szwecja	24,1	telekomunikacja	Netia S.A.
78.	Statoil	Norwegia	24,0	handel paliwami	stacje paliw w Krakowie, Brzesku, Gorlicach, Nowym Sączu, Olkusz, Tarnowie, Wadowicach
79.	Linde	Niemcy	23,5	produkcja gazów technicznych	Linde Gaz Polska Sp. z o.o. w Krakowie i Tarnowie
80.	Merrill Lynch	USA	23,0	produkcja komputerów	Optimus S.A. w Nowym Sączu ^b
81.	Kord	Niemcy	22,6	produkcja artykułów spożywczych	Biogran Sp. z o.o. w Skawinie
82.	Hosta Schokolade International	Szwajcaria	22,4	produkcja słodyczy	Wawel S.A. w Krakowie i Dobczycach
83.	Kaufland Stiftung	Niemcy	21,6	handel detaliczny	Kaufland Polska Markety Sp. z o.o. w Andrychowcu, Krakowie, Oświęcimiu i Tarnowie
84.	Vandersanden, Brieres de Ploegsteert	Belgia	21,5	produkcja cegieł i dachówek	Biegonice Nowy Sącz S.A. ^b , Biegonice-Kraków Sp. z o.o. ^b , Biegonice-Zesławice Sp. z o.o. w Krakowie i Mysienicach ^b
85.	*	*	*	*	*
86.	Association Familiale Mulliez	Francja	20,5	handel detaliczny i hurtowy	Leroy Merlin Sp. z o.o. w Krakowie i Modlniczce, Elea Polska Sp. z o.o. w Krakowie i Tarnowie
87.	Casino	Francja	20,0	handel detaliczny	hipermarket Real (d. Géant) w Krakowie
88.	Michael Leier	Austria	19,7	produkcja ceramiki budowlanej	Leier Tarnowskie Zakłady Ceramiki Budowlanej S.A. w Woli Rzędzińskiej
88.	Eden Springs	Izrael	19,4	rozlewanie wody	Eden Springs Sp. z o.o. w Czatkowicach

89.	Unilever	Holandia, Wielka Brytania	18,0	produkcja jadalnych tłuszczów roślinnych	Unilever Polska S.A. oddział Żywności i Napojów w Trzebinii ^b
90.	*	*	*	*	*
91.	Saint Gobain	Francja	17,5	produkcja mat z włókien szklanych i szyb zespolonych	Saint Gobain Velimat Polska Sp. z o.o. w Gorlicach, Głaspol Sp. z o.o. w Jaroszewcu i Niepołomicach
92.	UNP Holdings	USA	17,1	telekomunikacja	Multimedia Polska-Brzesko S.A. i Multimedia Polska-Dębica S.A.
93.	Amcor	Australia	16,6	produkcja opakowań metalowych	Silgan White Cap Polska Sp. z o.o. w Niepołomicach
94.	Mapei	Włochy	16,5	produkcja materiałów ogniotrwałych	Górka Cement Sp. z o.o. w Trzebinii
95.	Seppeler	Niemcy	16,4	cynkowanie wyrobów metalowych, produkcja krat pomostowych	Ocykownia Śląsk Sp. z o.o. w Chrzanowie, Kraty Mostostal Kraków Sp. z o.o.
96.	Daewoo	Korea	16,4	produkcja silników wysokoprężnych	Wytwórnia Silników Wysokoprężnych Andoria S.A. w Andrychowiu ^b
97.	The European Bank for Reconstruction and Development	między-narodowy	16,7	obsługa nieruchomości, ubezpieczenia, bankowość, przetwórstwo mięsa	Globe Trade Centre S.A., Centrum Biurowe Lubicz Sp. z o.o., Sokołów S.A. oddział Zakłady Mięsne Jarosław Fila w Tarnowie ^b , UNIQA Towarzystwa Ubezpieczeń S.A., Bank Gospodarki Żywnościowej S.A., Bank Pekao S.A.
98.	Brian Joseph Maden	Irlandia	15,6	obsługa nieruchomości	Howard Property Polska Sp. z o.o.
99.	Timothy Coughlan	Irlandia	15,6	obsługa nieruchomości	Howard Property Polska Sp. z o.o.
100.	Skanska	Szwecja	15,4	budownictwo	Skanska S.A. oddział Hydrotrest w Krakowie
101.	*	*	*	*	*
102.	Motorola	USA	15,2	oprogramowanie komputerowe	Motorola Polska Sp. z o.o. w Krakowie
103.	JD Group ^a	RPA	15,1	handel detaliczny	Abra S.A. sklepy w Krakowie, Gorlicach, Nowym Sączu, Nowym Targu i Tarnowie
104.	Wienerberger	Austria	15,0	produkcja cegieł i dachówek	Wienerberger Kraków, Wienerberger Nowy Sącz, Wienerberger Oświęcim, Wienerberger Zesławice
105.	Lafarge	Francja	14,2	pozyskiwanie kruszyw	Kopalnie Odkrywkowe Surowców Drogowych w Rudawie S.A., Lafarge Kruszywa Sp. z o.o. w Jagnówce, Contractor Sp. z o.o. w Krakowie, Chrzanowie, Tarnowie, Oświęcimiu, Czernichowie i Dębnie
106.	McDonald's	USA	14,0	restauracje	restauracje McDonald's w Krakowie, Tarnowie, Zakopanem, Nowym Sączu i Olkuszu
107.	David Chase Enterprises	USA	13,5	telewizja kablowa	Polska Telewizja Kablowa Sp. z o.o. ^b
108.	Stagrid Stapelmann	Niemcy	13,0	produkcja konstrukcji stalowych	H.M.S. Sp. z o.o. w Niepołomicach i Mnikowie
109.	Ilcus Polish Investment	Belgia	12,3	produkcja naczyń emaliowanych	Emalia Olkusz S.A.
110.	Zehacker	Niemcy	12,2	sprzątanie obiektów, zbiorowe żywienie	Aspen Sp. z o.o. w Krakowie, Nowym Sączu, Oświęcimiu i Tarnowie, Aspen-Res Sp. z o.o. w Krakowie

111.	Julius Meinl	Austria	12,0	handel detaliczny	supermarkety w Krakowie, Tarnowie i Zakopanem ^b
112.	Tarmac International Holdings	Wielka Brytania	11,7	produkcja kostki betonowej	Libet S.A. w Libiążu
113.	Swisspor Holding	Szwajcaria	11,6	produkcja styropianu	Swisspor Polska Sp. z o. o. (d. Polmar Sp. z o.o.)
114.	*	*	*	*	*
115.	SHV Holdings	Holandia	11,1	dystribucja gazu płynnego	Gaspol Sp. z o.o. w Nowym Targu
116.	Louvre Hotels (d. Envergure Hotels)	Francja	11,0	hotelarstwo	Hotel Campanile w Krakowie
117.	Eastbridge	Francja	10,9	handel detaliczny	sklepy Empik w Krakowie, Tarnowie i Nowym Sączu, Galeria Centrum w Krakowie ^b
118.	DMRS Warenhandel	Niemcy	10,8	handel detaliczny	Lidl Polska Sp. z o.o. sklepy w 10 miastach Małopolski
119.	Schneider Electric	Francja	10,8	produkcja aparatury elektrycznej	Schneider Electric Polska Sp. z o.o. w Bukownie
120.	Hit Handelsgruppe	Niemcy	10,5	handel detaliczny	hipermarket HIT w Krakowie ^b
121.	MeadWestvaco	USA	10,5	druk opakowań tekturowych	Wall Kraków Sp. z o. o. w Stanisławicach
122.	AmRest Holdings	USA	10,4	restauracje	restauracje Pizza Hut i KFC w Krakowie i Zakopanem
123.	Ærium Finance	Wielka Brytania	10,4	obsługa nieruchomości	Bainbridge Poland Kraków Sp. z o.o. (zarządza Centrum Handlowym Czyżyny)
124.	Rail World Inc	USA	10,4	towarowy transport kolejowy	Rail Polska we Włosienicy (pow. oświęcimski)
125.	Saxon Steel	USA	10,0	produkcja konstrukcji stalowych	Saxon International Building Systems Sp. z o.o. w Woli Filipowskiej
126.	Rewe	Niemcy	10,0	handel hurtowy	hipermarket hurtowy Selgros Cash & Carry w Krakowie, supermarkety Billa w Krakowie i Tarnowie ^b
127.	Otto Versand	Niemcy	10,0	handel hurtowy	hipermarket hurtowy Selgros Cash & Carry w Krakowie
128.	Rautaruukki	Finlandia	10,0	produkcja pokryć dachowych z blachy	Rautaruukki Polska Sp. z o.o. w Olkuszu ^b

^a dane szacunkowe dla firm, które nie wyraziły zgody, na ujawnienie danych dotyczących wielkości inwestycji zagranicznych. Obliczono je w oparciu o ogólnodostępne informacje.

^b na koniec 2007 r. inwestor nie posiadał udziału w firmie (nastąpiła sprzedaż innemu inwestorowi lub zamknięcie oddziału)

Źródło: Badania własne.

Przybliżona wielkość nakładów obliczona z danych wtórnych dla inwestorów, którzy nie wyrazili zgody na ujawnienie danych, a dane z ankiet różniły się istotnie od wielkości ogólnodostępnych (nazwy firm w danym przedziale wielkości w kolejności alfabetycznej)

Inwestor	Kraj	Inwestycje w mln USD do końca 2007 roku	Rodzaj działalności	Miejsce inwestycji
F&P Holding	USA	powyżej 50	produkcja i recykling opakowań metalowych	Can-Pack S.A. w Krakowie i Brzesku, Pol-Am-Pack S.A. w Brzesku, Koba S.A. w Krakowie i Wojniczu
House of Prince	Dania	powyżej 50	produkcja papierosów	Scandinavian Tobacco S.A. w Jaworniku
MAN Nutzfahrzeuge	Niemcy	powyżej 50	produkcja samochodów ciężarowych	Man Trucks Sp. z o.o. w Niepołomicach
Sumitomo	Japonia	powyżej 50	produkcja części samochodowych	TRI Polska Sp. z o.o. w Wolbromiu
Alfred Wall	Austria	poniżej 50	druk opakowań tekturowych	Wall MM Gravure Kraków Sp. z o.o. w Stanisławicach
Hydro Aluminium Extrusion (d. Norsk Hydro)	Norwegia	poniżej 50	produkcja profili z aluminium	Hydro Aluminium Chrzanów Sp. z o.o.
Marold	Liechtenstein	poniżej 50	przetwórstwo tworzyw sztucznych, obróbka metali	Przedsiębiorstwo Zagraniczne Alpha w Krakowie i Dobczycach
Massimo Zanetti Beverage Group	Włochy	poniżej 50	palarnia kawy, handel kawą	Segafredo Zanetti Poland Sp. z o.o. w Bochni
Mitsui & Co	Japonia	poniżej 50	produkcja części samochodowych	TRI Polska Sp. z o.o. w Wolbromiu

Załącznik 2. Najwięksi inwestorzy zagraniczni w województwie małopolskim w 2007 roku

Lp.	Inwestor	Kraj	Inwestycje w mln USD do końca 2007 roku	Rodzaj działalności	Miejsce inwestycji
1.	Air Products	USA	> 50	produkcja gazów technicznych	Air Products Sp. z o.o. (d. BOC Gazy Sp. z o.o., Praxair Polska Sp. z o.o.)
2.	Allied Irish Bank	Irlandia	> 50	oprogramowanie komputerowe, produkcja mebli, hotelarstwo	ComArch Kraków, Celt S.A. w Krakowie, RT Hotels w Krakowie, Centrum Biurowe Lubicz Sp. z o.o. w Krakowie
3.	ArcelorMittal	Wielka Brytania	> 50	produkcja stali	ArcelorMittal Poland S.A odział w Krakowie (d. Huta im. Tadeusza Sendzimira), Stalprodukt S.A. (Bochnia)
4.	Bauer Media	Niemcy	> 50	rozgłoszenia radiowa, prowadzenie portalu internetowego, usługi reklamowe	RMF FM Kraków (poprzez Broker FM Warszawa), Interia.pl S.A. w Krakowie, Multimedia w Krakowie
5.	Carrefour	Francja	> 50	handel detaliczny	hipermarkety Carrefour w Krakowie, Olkuzsu i Tarnowie (w tym przejęte od Ahold), supermarkety w 17 miastach Małopolski
6.	Macquarie CountryWide Trust	USA	> 50	obsługa nieruchomości	Centrum Handlowe Zakopianka w Krakowie
7.	MAN Nutzfahrzeuge	Niemcy	> 50	produkcja samochodów ciężarowych	Man Trucks Sp. z o.o. w Niepołomicach
8.	Ærium Finance Ltd	Wielka Brytania	10-50	obsługa nieruchomości	Bainbridge Poland Kraków Sp. z o.o. (zarządza Centrum Handlowym Czyżyny)
9.	Ansell Healthcare	USA	10-50	produkcja prezerwatyw	Unimil S.A. w Dobczycach
10.	Carlsberg	Dania	10-50	produkcja piwa	Carlsberg Okocim S.A. w Brzesku i Krakowie
11.	ČEZ	Czechy	10-50	produkcja energii elektrycznej i ciepłej	Elektrownia Skawina S.A.
12.	Coca-Cola	USA	10-50	produkcja napojów	Coca-Cola Beverages Polska Sp. z o.o. w Staniątkach, Multivita Sp. z o.o. w Tylczu
13.	F&P Holding	USA	10-50	produkcja i recykling opakowań metalowych	Can-Pack S.A. w Krakowie i Brzesku, Pol-Am-Pack S.A. w Brzesku, Koba S.A. w Krakowie i Wojniczu
14.	Goodman Group	Wielka Brytania	10-50	obsługa nieruchomości	centrum logistyczne Coral Logistics w Modlniczce
15.	ING Group	Holandia	10-50	bankowość, produkcja metali kolorowych	ING Bank Śląski S.A. oddziały w Bochni, Mysłenicach, Niepołomicach i Nowym Targu

16.	Kardan Group	Izrael	10-50	obsługa nieruchomości	Globe Trade Centre S.A (biurowce Edison, Galileo i Newton), GTC Galeria Kazimierz Sp. z o.o. w Krakowie
17.	Lindeteves-Jacoberg	Singapur	10-50	produkcja silników elektrycznych	Fabryka Silników Elektrycznych Tamel S.A. w Tarnowie
18.	Philip Morris	USA	10-50	produkcja papierosów, usługi finansowo-księgowe	Philip Morris Polska S.A. oraz Philip Morris International Service Center Europe Ltd. w Krakowie
19.	Royal Canin	Francja	10-50	produkcja karmy dla kotów i psów	Royal Canin Polska Sp. z o.o. w Niepołomicach
20.	Advent International, Copernicus Capital Partners, St.Paul's Development Ltd.	USA, Wielka Brytania	1-10	zagospodarowanie żużla, pozyskiwanie kruszywa	Slag Recycling Sp. z o.o. w Krakowie, Slag Recycling Sp. z o.o. Żwirownia Bielca-Krzężel
21.	Amcor	Australia	1-10	produkcja opakowań metalowych	Silgan White Cap Polska Sp. z o.o. w Niepołomicach
22.	Bahlsen	Niemcy	1-10	produkcja słonych przekąsek i pieczywa cukierniczego	Lajkonik Snacks S.A. w Skawinie i Bahlsen Sweet Sp. z o.o. w Skawinie i Jaworniku
23.	Barr Pharmaceuticals	USA	1-10	produkcja farmaceutyków	Pliva Kraków Zakłady Farmaceutyczne S.A.
24.	Capgemini	Francja	1-10	centrum usług wydzielonych	Capgemini Polska Sp. z o.o. w Krakowie
25.	Cebo Konsult	Niemcy	1-10	hotelarstwo	Hotel Jastrzębianka w Zakopanem
26.	Cookson	Wielka Brytania	1-10	produkcja materiałów ogniotrwałych	Vesuvius Skawina Materiały Ogniotrwałe Sp. z o.o., Vesuvius Polska Skawina Sp. z o.o.
27.	Dan Cake	Dania	1-10	produkcja pieczywa o przedłużonej trwałości	Dan Cake Polonia Sp. z o.o. w Chrzanowie
28.	Delphi	USA	1-10	projektowanie części samochodowych	Delphi Automotive Systems Poland Sp. z o.o. w Krakowie, Centrum Techniczne Delphi w Krakowie
29.	DHL	Niemcy	1-10	usługi kurierskie	DHL International Poland w Niepołomicach
30.	DMRS Warenhandel	Niemcy	1-10	handel detaliczny	Lidl Polska Sp. z o.o. sklepy w 10 miastach Małopolski
31.	Donnelley	USA	1-10	druk czasopism i książek telefonicznych	R.R. Donnelley Poland Sp. z o.o. i R.R. Donnelley Europe Sp. z o.o. w Krakowie
32.	Ecolab	USA	1-10	produkcja środków chemicznych	Ecolab Sp. z o.o. w Krakowie
33.	Electricité de France	Francja	1-10	produkcja energii elektrycznej i ciepłej	Elektrociepłownia Kraków S.A.
34.	Enterprise Investors (Polsko-Amerykański Fundusz Przedsiębiorczości i fundusze powiązane)	USA	1-10	handel	Sklepy Komfort S.A.
35.	FE Clean Energy Group	USA	1-10	energetyka	Elektrociepłownia Gorlice Sp. z o.o.
36.	Felix Knusperfrisch Verkaufsgesellschaft	Niemcy	1-10	pakowanie i sprzedaż orzeszków, migdałów i pistacji	Felix Polska Sp. z o.o. w Niedźwiedziu

37.	Herz	Austria	1-10	produkcja armatury grzewczej	Herz Armatura i Systemy Grzewcze Sp. z o.o. w Wieliczce
38.	Hewitt Associates	USA	1-10	usługi consultingowe	Hewitt Associates Sp. z o.o. w Krakowie
39.	House of Prince	Dania	1-10	produkcja papierosów	Scandinavian Tobacco S.A. w Jaworniku
40.	Hydro Aluminium Extrusion (d. Norsk Hydro)	Norwegia	1-10	produkcja profili z aluminium	Hydro Aluminium Chrzanów Sp. z o.o.
41.	IBM	USA	1-10	produkcja oprogramowania, centrum usług wydzielonych	IBM BTO Business Consulting Services Sp. z o.o. w Krakowie, IBM Software Laboratory w Krakowie
42.	ITI Group	Luksemburg	1-10	technologie internetowe	Grupa Onet.pl S.A., DreamLab Onet.pl w Krakowie, Tygodnik Powszechny Sp z o.o.
43.	Kaufland Stiftung	Niemcy	1-10	handel detaliczny	Kaufland Polska Markety Sp. z o.o. w Andrychowie, Krakowie, Oświęcimiu i Tarnowie
44.	Kimberly-Clark	USA	1-10	produkcja papierowych wyrobów higienicznych	Kimberly-Clark S.A. w Kluczbach
45.	Kord	Niemcy	1-10	produkcja artykułów spożywczych	Biogran Sp. z o.o w Skawinie
46.	Lenze	Niemcy	1-10	produkcja części maszyn	Lenze Tarnów
47.	Lukoil	Rosja	1-10	handel paliwami	stacje paliw Lukoil Polska Sp. z o.o.
48.	Marold	Liechtenstein	1-10	przetwórstwo tworzyw sztucznych, obróbka metali	Przedsiębiorstwo Zagraniczne Alpha w Krakowie i Dobczycach
49.	Massimo Zanetti Beverage Group	Włochy	1-10	palarnia kawy, handel kawą	Segafredo Zanetti Poland Sp. z o.o. w Bochni
50.	Michael Leier	Austria	1-10	produkcja ceramiki budowlanej	Leier Tarnowskie Zakłady Ceramiki Budowlanej S.A. w Woli Rzędzińskiej
51.	Mid Europa Partners	USA	1-10	usługi medyczne	Medycyna Rodzinna S.A., Lux Med Sp. z o.o. w Krakowie
52.	Mota Engil	Portugalia	1-10	budownictwo	Mota-Engil Polska S.A. (d. Krakowskie Przedsiębiorstwo Robót Drogowych S.A.) w Krakowie, Tarnowie i Wadowicach
53.	Nedbank Group Limited	RPA	1-10	lecznictwo sanatoryjne	Uzdrowisko Szczawnica S.A.
54.	Neste	Finlandia	1-10	handel paliwami	stacje paliw Fortum Polska Sp. z o.o.
55.	Note AB	Szwecja	1-10	montaż układów elektronicznych	NOTEFideltronik S.A. w Krakowie
56.	Rezidor SAS	Szwecja	1-10	hotelarstwo	Hotel Park Inn w Krakowie (w trakcie realizacji)
57.	Rossmann	Niemcy	1-10	supermarkety z kosmetykami	Rossmann Supermarkety Drogerijne Polska Sp. z o.o. w Nowym Sączu i Zakopanem
58.	Sabre Polska	USA	1-10	oprogramowanie dla turystyki i linii lotniczych	Sabre Polska Sp. z o.o. w Krakowie i Zabierzowie
59.	SGL Carbon	Niemcy	1-10	produkcja elektrod węglowych	SGL Carbon S.A. w Nowym Sączu

60.	Shell	Holandia, Wielka Brytania	1-10	handel paliwami	Centrum Usług Wspólnych Shell Polska Sp. z o.o. w Zabierzowie, stacja paliw w Jerzmanowicach
61.	Silvano Fiocco & Giorgio Pezzolato	Włochy	1-10	handel hurtowy	North Coast S.A. w Krakowie
62.	Standard Cooper	USA	1-10	produkcja części samochodowych	Cooper Standard Automotive Polska Sp. z o.o. w Mysienicach
63.	Statoil	Norwegia	1-10	handel paliwami	stacja paliw w Wadowicach
64.	Sumitomo	Japonia	1-10	produkcja części samochodowych	TRI Polska Sp. z o.o. w Wolbromiu
65.	Summit Packaging	USA	1-10	produkcja zaworów aerozolowych	Summit Packaging w Tarnowie (w trakcie realizacji)
66.	Tarmac International Holdings	Wielka Brytania	1-10	produkcja kostki betonowej	Libet S.A. w Libiążu
67.	UNP Holdings	USA	1-10	telekomunikacja	Multimedia Polska-Brzesko S.A. i Multimedia Polska-Dębica S.A.
68.	Valeo	Francja	1-10	produkcja części samochodowych	Valeo Autosystemy Sp. z o.o. w Skawinie i Chrzanowie, Valeo Motors and Actuators sp. z o.o. w Zielonkach
69.	Warimpex	Austria	1-10	hotelarstwo	Hotel Ibis Chopin Sp. z o.o. w Krakowie, Multi Development Poland Sp. z o.o., UBX Kraków Sp. z o.o.

Uwaga: Ponieważ duża część firm nie zgodziła się na upublicznienie indywidualnych danych, wielkość inwestycji podano w przedziałach, a w ramach każdego przedziału inwestorów uszeregowano alfabetycznie

Źródło: Badania własne.

Załącznik 3. Inwestycje zagraniczne realizowane lub planowane na terenie województwa małopolskiego po 2007 roku

Lp.	Inwestor	Kraj	Docelowe nakłady inwestycyjne w mln USD	Nowe miejsca pracy	Rodzaj działalności	Miejsce i rodzaj inwestycji
1.	General Electric	USA	>600,0	-	usługi bankowe	przejęcie większościowego udziału w banku BPH S.A. z siedzibą w Krakowie
2.	ČEZ	Czechy	>250,0	b.d.	produkcja energii elektrycznej	budowa bloku gazowo-parowego w Elektrowni Skawina S.A.
3.	Mayland Real Estate (grupa Casino)	Francja	>250,0	b.d.	obsługa nieruchomości	budowa centrum handlowego Serenada, obiektów biurowych, hotelu w Krakowie
4.	TriGranit	Węgry	250,0*	b.d.	obsługa nieruchomości	budowa kompleksu handlowo-usługowego Bonarka City Center
5.	Coral Logistics	Wielka Brytania	124,0	b.d.	usługi logistyczne	budowa centrum logistycznego w Modlnicze
6.	Quinlan Private Golub	Irlandia	100,0	-	wynajem nieruchomości	budowa obiektów biurowych w Krakowie
7.	Nidec Motors & Actuators	Japonia	87,0	500	produkcja pojazdów mechanicznych	budowa fabryki silników elektrycznych dla przemysłu motoryzacyjnego w Niepołomicach
8.	Howard Property Polska	Irlandia	70,0	b.d.	obsługa nieruchomości	budowa kompleksu usługowo-handlowego (hotel, multikino) w Krakowie
9.	F&P Holding	USA	79,0	b.d.	produkcja opakowań metalowych	budowa centrum logistycznego Can-Pack Real Estate w Oświęcimiu, uruchomienie nowej linii produkcyjnej do produkcji puszek Can-Pack w Brzesku
10.	ArcelorMittal Steel	Wielka Brytania	91,0	b.d.	produkcja metali	modernizacja walcowni zimnej w Krakowie, zwiększenie mocy produkcyjnych w Stalprodukt S.A. w Bochni,
11.	GTC International (Kardand Group)	Izrael	62,0	b.d.	wynajem nieruchomości	budowa Centrum Biurowego Kazimierz oraz biurowca Pascal w Krakowie
12.	Neinver	Hiszpania	45,0	b.d.	handel	budowa centrum handlowego typu outlet w Krakowie
13.	Barr Pharmaceuticals	USA	36,0	50	produkcja farmaceutyków	nowy projekt inwestycyjny w zakładach Plivy w Krakowie
14.	Rezidor SAS	Szwecja	35,0	b.d.	hotelarstwo	budowa hotelu Park Inn w Krakowie
15.	Carlsberg Breweries	Dania	35,0	b.d.	produkcja piwa	modernizacja i rozbudowa browaru Carlsberg Polska S.A. w Brzesku

16.	ITI Holdings	Holandia	27,0	b.d.	technologie internetowe	budowa Centrum Przetwarzania Danych Onet.pl w Krakowie
17.	ACP Polska	Niemcy	18,0	100	produkcja maszyn i urządzeń	budowa zakładu produkcyjnego i montażowego skrzyniek akumulatorowych, dzwigarów poprzecznych, wciągników kół zapasowych, konstrukcji nośnych i spirali rurowych w Niepołomicach
18.	Hannecard	Belgia	15,0	b.d.	produkcja wyrobów gumowych	budowa fabryki powłok gumowych i poliuretanowych w Podłężu
19.	Ilicus Polish Investment	Belgia	10,0	0	produkcja naczyń	zakup 35% akcji Emalii Olkusz
20.	Aldesa	Hiszpania	10,0	b.d.	obsługa nieruchomości	budowa biurowca Diamante Plaza
21.	FX Meiller	Niemcy	8,0	27	produkcja pojazdów mechanicznych	budowa zakładu produkcyjnego zabudów, naczepr, przyczep i hydraulicznej w Niepołomicach
22.	Master-Sport Automobil-technik	Niemcy	8,0	100	produkcja części do pojazdów mechanicznych	budowa centrum produkcyjno-dystrybucyjnego części zamiennych dla przemysłu motoryzacyjnego w Gorlicach
23.	Cookson Group	Wielka Brytania	8,0	b.d.	produkcja materiałów ogniotrwałych	budowa nowej linii produkcyjnej w Skawinie
	Kaufland Stiftung	Niemcy	5,0	100	handel detaliczny	budowa supermarketu Kaufland w Krakowie
24.	DHL	Niemcy	b.d.	b.d.	usługi kurierskie	budowa centrum logistycznego w Staniątkach
27.	HSBC	Wielka Brytania	b.d.	400	obsługa firm	uruchomienie centrum usług wspólnych w Krakowie
28.	UBS	Szwajcaria	b.d.	250	obsługa firm	uruchomienie centrum usług wspólnych w Zabierzowie
29.	Hörmann Industrietechnik	Niemcy	b.d.	b.d.	produkcja wyrobów gumowych	budowa zakładu montażu opon dla potrzeb produkcji samochodów ciężarowych w Niepołomicach
30.	Hyva	Holandia	b.d.	b.d.	obsługa nieruchomości	budowa kompleksu magazynowo-biurowego w Krakowie
31.	Irlandzka Grupa Inwestycyjna	Irlandia	b.d.	b.d.	obsługa nieruchomości	budowa galerii handlowej Zasole w Oświęcimiu
32.	Mapel	Włochy	b.d.	b.d.	produkcja materiałów ogniotrwałych	budowa silosu klinkieru w cementowni Górka Cement Sp. z o.o. w Trzebinii
33.	Mniejszościowi udziałowcy amerykańscy	USA	b.d.	b.d.	obsługa nieruchomości	budowa budynków biurowych wchodzące w skład kompleksu Kraków Business Park w Zabierzowie
34.	Orbis	Francja	b.d.	b.d.	hotelarstwo	budowa hotelu kategorii Etap w Krakowie
35.	Philips Morris	USA	b.d.	b.d.	produkcja papierosów	rozbudowa hal fabrycznych; w planach budowa nowego budynku produkcyjnego na terenie czyżyńskiej fabryki w Krakowie
36.	Polatis	Wielka Brytania	b.d.	100	produkcja aparatury elektrycznej	budowa fabryki przełączników optycznych w okolicach Krakowa

37. Reinhold	Szwecja	b.d.	b.d.	obsługa nieruchomości	budowa Centrum Biurowego Reinhold Plaza
38. Schneider Electric	Francja	b.d.	50	produkcja aparatury elektrycznej	nowa linia produkcyjna wyłączników średniego napięcia w fabryce Schneider Electric Polska Sp. z o.o. w Bukownie
39. TK	Dania	b.d.	b.d.	obsługa nieruchomości	budowa centrów handlowych w Tarnowie i Nowym Sączu
40. Verity Development	Szwajcaria	b.d.	b.d.	wynajem nieruchomości	przebudowa niedokończonego wieżowca Naczelnej Organizacji Technicznej w Krakowie

Uwaga: dane o inwestycjach pochodzą z komunikatów prasowych firm, publikacji Państwowej Agencji Informacji i Inwestycji Zagranicznych oraz dzienników Rzeczpospolita, Puls Biznesu i prasy specjalistycznej. Nie podano wartości planowanych inwestycji przedsiębiorstw, które nie udzieliły zgody na upublicznienie danych pozyskanych bezpośrednio od firmy.

Wartości przejęć udziałów/akcji wyrażone w innej walucie niż dolar amerykański przeliczono po kursie NBP w I półroczu 2008 r.

Źródło: Badania własne.

